

IN EVANGELIVM

MARCI PARAPHRASIS, PER DES. ERAS/
mum Roterodamum, iam recens ab au/
tore recognita.

BASILEAE IN OFFICINA FROB. M D XXXV

R / 3.182

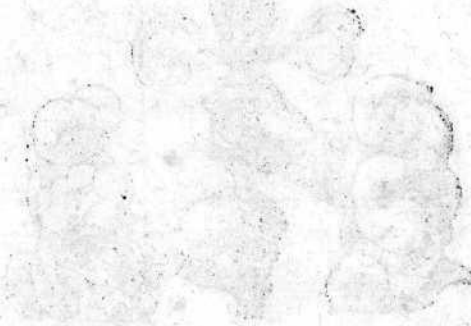
IN EVANGELIUM

MAHATMA GANDHI
LIBRARY
MADRAS

MAHATMA

LIBRARY

MAHATMA GANDHI LIBRARY

CHRISTIANISS. GAL.

LIARVM REGI FRANCISCO, EIVS NOMI-

nis primo, Erasmus Roterodamus. S. D.

V o minus ad hunc usq; diem tam propenso tuæ maiestatis in me fauore sim usus, Franciscus rex Christianissime, neque per me stetit, neq; per te: sed quum aliæ causæ complures hætenus obstiterunt, tum præcipue temporum horum tumultus hanc mihi felicitatem inuiderunt. Semper enim expectabam, ut in tam diutinis bellorum tempestatibus alicunde nobis affulgeret aliqua pacis serenitas. Nec unq; tamen arbitratus sum me uelילו minus obnoxium esse tuæ benignitati, quàm si iam accepissem, quicquid ea detulit. Atq; etiamnum bona spes est, breui futurum, ut hunc in te animum certioribus argumentis declarare liceat. Interim dum remoratur opportunitas, uisum est huius pollicitatiōis uelut arrabonem ad te mittere, paraphrasin in Euangelium Marci. Ad hoc consilij propensum ac uelut ultro currentem, incitabat & ipsa rei congruentia. Quum enim Matthæum Carolo principi meo dedicassem: Ioannem, quem illico post Matthæum sum interpretatus, Ferdinando Caroli germano: Lucam, quem tertio loco sum aggressus, Anglorum regi: uidebatur Marcus tibi relictus, ut quatuor Euangelia quatuor orbis præcipuis monarchis consecrarentur. Atq; utinam quàm congruenter nomina uestra iungit codex Euangelicus, tam concorditer pectora uestra conglutinet spiritus Euangelicus. ~~Sunt qui Romano pontifici tribuant ditionem etiam apostolicam, sunt qui tribuant imperium in angelos, quomodo uero illi totum obest ut insideamus, ut optemus etiam amplioram, sed utinam huiusmodi statum illis iudicem sentiat orbis in consilio habere, sed utinam illi cordis, qui in consilio rei Christianæ penitus non minus foedis, quàm foralibus bellis inter ipsos conflictantur. Et interim execramur ac deuimus Turcas.~~ Quod autem spectaculum gratius exhiberi poterat Turcis, aut si qui sunt qui peius uolūt nomini Christiano, quàm treis longe florentissimos totius Europæ monarchas exitialibus dissidijs inter sese committi? Vix mihi persuadeo, quenq; esse tam truculentum Turcam, qui plus malorum imprecetur Christianis, q̃ ipsi uicissim infligunt sibi. Neq; quisquam interim exoritur pacificator, qui tam impios rerum motus autoritate sua componat, quum non desint qui instigent: quiq; oleum, quod aiunt, adiiciat camino. Non est meum ullius partis causam meo præiudicio uel grauari, uel subleuare. Scio suam cuiq; causam uideri iustissimam, & fateor in huiusmodi iudicijs plus fauoris tribui solere ei, qui depellit illatam iniuriam.

am, quàm qui infert. Sed tamen magnopere cupiam, ut omnes Christiani principes illud apud sese ueris rationibus expendant, quàm ingens luerum fecerit, quisquis maluit pacem iniquam amplecti, quàm bellū æquissimum persequi. Quid hac nostra uita fragilius, quid breuius, quid calamitosius? Omitto tot morborū genera, tot iniurias, tot casus, tot fatales calamitates, pestilentias, fulmina, terræmotus, incēdia, exundationes, reliquasq; calamitates, quarum neq; modus est, neq; numerus. Nam inter omnia mala, quibus discruciatu uita mortaliū, nihil bello sceleratius, nihil nocentius, quod atrocius exitium infert moribus hominum, quàm facultatibus aut corporibus. Minus damni dat, qui uitam aufert, quàm qui bonā mētem. Nec ideo minus est detestabile bellū, quod maxima pars malorum redundat in capita tenuium & humiliū, uelut agricolarum, opificū ac uiatorum. Nihilominus sanguinis dominus omniū Iesus Christus effudit pro redimendis illis quolibet contemptis, quàm pro summis monarchis. Quūq; uenietur ad Christi tribunal, quo breui sistendi sunt omnes quantūuis potentes huius mundi satrapæ, non minus exacte rationē exiget iudex ille seuerus pro pauperibus illis, q̄ pro satrapis ac magnatibus. Itaq; qui putant esse leuem iacturam, quum expilantur, affliguntur, eiciuntur, exuruntur, opprimuntur, occiduntur tenues & humiles, Iesum Christum qui est sapientia patris, stulticiæ condemnant, qui pro talibus seruādis preciosum sanguinem suum effuderit. Proinde nullum ego genus hominū arbitror exitius, quàm qui monarchis suggerunt bellorum semina, quorum animi quo sunt excelsiores, hoc facilius his imponitur. Atq; inter regias uirtutes cum primis numeratur animi sublimitas. Prædicata est hæc olim in Iulio Cæsare, prædicatur & hodie magno consensu gentium in Frācisco. Porro nullum certius argumentū animi uere sublimis, q̄ iniurias posse negligere. Laudata est ueterū ducum uirtus, qui de imperio certabant, non de uita, sed in ethnicis & ab ethnicis. Christiano principi gloriosius est, aliquo ditionis dispendio pacem ac Reip. tranquillitatem redimere, q̄ speciosos & opimos referre triūphos tantis hominū malis emptos. Proinde qui dilatandi imperij studiū iniecerunt monarcharū animis quid aliud q̄ perennem bellorū fontem repererunt? Neq; minorem perniciem inuehunt rebus mortaliū, qui principū animis suggerūt iræ materiā, ac persuadent esse regiæ fortitudinis, dictum aliquid, quod fortasse falso delatū est, aut atrocius delatū q̄ dictum est, armis ac bello uindicare. Quanto fortius est publicæ tranquillitatis respectu conuiuium negligere? quod si lædit, priuatim lædit: imò ne lædit quidem, si fuerit neglectum. Atq; in alijs quidem rebus fortasse licet utcunq; cessare regibus: si tamen usquam cessare licet, qui tam multis uigilant. Cæterum in bellis suscipiendis, quoniam ingentium malorum inducunt diluuium, oportet omnibus oculis aduigilare, ne quid temere statuatur. Non hæc dico rex

Christi

Christianissime, quo principibus gladium ē manibus excutiam. Est fortasse boni principis, aliquando bellum gerere, sed tum denique, posteaquam omnibus frustra tentatis huc adigit extrema necessitas. Dominus Iesus Petro gladium ademit, principibus non ademit. Paulus eorum auctoritatem etiam comprobabat, præcipiens, ut qui Romæ Christum essent professi, principum et ethnicorum auctoritatem adeo non contemnerent, ut illis uelut dei ministris, nec uestigal, nec tributum, nec honorem detrahi uelit. An adimit gladium, qui dicit: Non enim sine causa gladium portat. Nec aliud docet Petrus ordinis Apostolici princeps: Subditi, inquit, estote cuius humanę creaturę propter dominum, siue regi tanquam præcellenti, siue præsidibus tanquam ab eo missis, ad ultionem quidem nocentium, laudem uero recte agentium. Petro nihil esse uoluit armorum, præter gladium Euangelicum, qui est sermo cœlestis, qui, ut docet Paulus ad Hebræos, uiuidus est & efficax ac penetratior quouis gladio utrinque incidente, ac pertingens usque ad diuisionem animæ ac spiritus. Etenim qui iubet recondi gladium, nec aufert, plus facit, quam si auferat. Quur enim iubet recondi: nimirum ne bellet pastor Euangelicus. Quur autem deponi nec iubet, nec uetat: nimirum ut intelligamus, ne tum quidem esse parandam ultionem, quum uires suppetunt ad uindicandam iniuriam. Habent igitur Euangelici pastores gladium Euangelicum à Christo traditum, quo iugulat uitia, quo refecant humanas cupiditates. Habent Reges gladium suum ab eodem permissum, ad terrendos malos, & honorandos bonos. Non adeptus est gladius, sed præscriptus est usus: habent ad publicę tranquillitatis defensionem, non ad ambitionis præsidium. Duplex est gladii genus, duplex est regni genus. Habent & sacerdotes suum gladium, habent suum regnum. Proque diadematibus & galeis habent mitras, pro sceptro pedum, habent lorica, baltheum: denique totam panopliam, quam illis non uno in loco strenuus ille bellator Paulus describit. Reges Euangelici pastores dicuntur, sed & prophani reges Homero dicuntur pastores populi. Idem agunt utrique, tametsi diuersa functio est, quemadmodum in fabulis ipsdem alias alij partes agunt. Quod si suum utrique gladium semper haberent exequitum, hoc est, potestate tradita sicut oportet uterentur: non toties, opinor, Christiani, qui uocamur potius quam sumus, in fratrum uiscera gladium impium stringeremus. Porro dum utrique suo munere neglecto, quod est alienum affectant, neutri satis tuentur neque dignitatem suam, neque tranquillitatem. Quando rex plus habet regię maiestatis, quam quum in iudicijs sedens dicat ius, coerces iniurias, dirimit lites subleuat oppressos: aut quum in consilijs sedens, prospicit Reipublicę commodis. Cæterum episcopus quando plus habet suę dignitatis, quam quum è suggesto docet Euangelicam philosophiam: Tum enim uere in suo solio est rex Euangelicus. Quam uero Neroni fuit indecorum in theatro certare cum phonicis & citharcedis, aut in circo

tum aurigis: tam indecorum est regi in humilibus ac sordidis negocijs uersari, quæ pertinet ad priuatos affectus ipsius, & officiũ incolumitati Reip. Rursum q̃p indecorũ esset, si philosophus cum pallio & barba fabulam saltaret in proscenio, aut in harena falcem teneret ac rete, gladiatoriam canes cantionem: Non te peto, piscem peto, quid me fugis galle: ~~ta~~ ~~est Franciscus rex Galliarum~~ ~~quid dicitur in hunc~~ ~~modum~~. Quir nũc inuenitur episcopus, qui sibi pulchrius ducit, trecetos equites balistis, lãceis, ac bombardis instructos secum ducere, quàm prijs & eruditis diaconis comitatum sacros libros secum circumferre? Quir earum rerum ostentatione sibi magni uidentur, quarũ contẽptu magni fuerunt illi, in quorum locũ successerunt? Quir illis dulcius sonant tubæ & cornua, q̃p sacra lectio? Age, quid si rex pro diademate & trabea sibi imponat mitrã & infulam, contrã pro mitra & infula sibi diadema & trabeam sumat episcopus, nõne portetĩ simile uidebitur? Adeo mouent inuersa insignia, cur nõ magis mouet inuersa functio? Iam si quid priuatim facit uel rex uel episcopus, non aliò spectare debet, quàm ad salutem populi. Aut enim monet errantes, aut corrigit lapsos, aut consolatur deiectos, aut comprimit elatos, aut extimulat cessantes, aut reconciliat dissidentes. Hæc est functio regum, sed præcipuè Euangelicorũ, quos non decet ambire regnum huius mundi. Quoniam autem Iesus Christus utrunq; genus in se complexus est, tamen si regnum Ecclesiasticum tantum expressit in terris, utrisq; conandum est, ut pro sua quisq; portione principem suum æmuletur. Ille se totum impendit suis. Et qua fronte quisquam sibi uiuit, qui se Christi uicarium prædicat? Ille per omnem uitam nihil aliud quàm seruatorem, quàm consolatorem, quàm beneficum egit. Siue uersabatur in templo, siue in synagogis, siue in publico faciebat iter, siue in priuato uersabatur domi, siue nauigabat, siue in desertis agebat: docebat multitudinem, sanabat ægrotos, mundabat leprosos, restituebat paralyticos, mancos & cæcos, profligabat dæmones noxios, excitabat mortuos, liberabat periclitantes, saturabat famelicos, refellebat pharisæos, patrocinebatur discipulis, & unguenti prodigæ peccatrici: cõsolabatur Cananæam peccatricem, & adulteram deprehensam. Repete totam uitam Iesu, nulli mortalium quicquam immisit mali, quum ipse tot malis afficeretur, & in promptu esset ulcisci si libuisset. Vbique seruatorem agebat, ubique beneficum. Malcho restituit auriculam, quam Petrus amputarat. Ne tantulo quidem damno uoluit uindictari incolumitatem suam. Herodem ac Pilatum redegit in concordiam. In cruce pēdens seruauit alterum è latronibus. Mortuus cēturionem pertraxit ad Christianam professionem. Hoc erat uere regem agere, prodesse omnibus, nocere nemini. Ad huius exemplum oportet omnes principes, quatenus licet, accedere. Te uero rex Franciscæ peculiariter etiam ad hoc excitare debet Christianissimi

cognomen

cognomen, ut Christum principem pro uiribus referas. ~~Ceterum quid sit
 is qui in Christo uiuit, appellat, qui in mundo uiuit, in
 sanguine humani iactura postulat. Is enim qui in mundo uiuit, dignitas
 non suam, sed auaritiā se facit.~~ Atque hæc scribo rex inclyte, non ut
 episcopos ullos notem aut taxem: atque utinam nulli exoriantur, in quos i-
 sta merito dici possint: sed ut indicem, quibus in rebus sita sit uera regū &
 episcoporum dignitas: ut utriusque felices uiuant, dum suam utriusque dignitatem
 agnoscunt ac tuentur. Longius autem absunt ab officio suo pastores Euange-
 lici, qui quum reges inter se tumultuantes debuerint in concordiam redige-
 re, ultro facies ad bellorum incendia suggerunt. Atqui si usque erat tempus bo-
 no pastori uitæ suæ iactura gregi cōsulare, si usque summus ille pastor, cuius
 uices gerunt, erat referendus, hic potissimum erat officio locus, ubi tantum
 mare scelerum ac malorū inundat in orbē. Ex tanta multitudine abbatum,
 episcoporū, archiepiscoporū, cardinaliū, quur nemo prodit, qui uel capitis
 sui periculo tantos rerū motus componat? Quam feliciter moritur, qui sua
 morte tot miliū uitæ consuluit. Nihil monomachijs & gladiatoria laniena
 crudelius aut immanius. Et tamen hoc spectaculo tam insane delectata est
 antiquitas, ut turpissimū exemplum ab ethnicis relictū, diu resederit etiam
 apud Christianos, præsertim in urbe Roma, quæ nondū dediscere potuit
 ueterem pagnismū. Sed monomachiarum abolitionem, ut refert historia,
 quam Tripartitā uocant, debemus Telemacho cuidā, ex eorū numero, qui
 olim ob uitæ Christianæ simplicitatem, ac studiū solitudinis, fugamque con-
 taminatæ multitudinis, uulgo monachi uocabantur. Is hac gratia relicto O-
 riente Romam uenerat, atque in theatrum ingressus, ubi uidit prodire duos
 armatos, & utrunque in alterius necē tēdere, prosiliit seseque medium inter fu-
 rentes iniecit, clamans: Quid facitis fratres, quur in mutuū exitium ferarum
 more ruitis? quid multa? Dum uir ille pius studet utriusque uitæ consulere,
 uitam amisit ipse à populo lapidatus. Tanti faciebat insana multitudo cru-
 delem oculorum uoluptatē. Quid consequutū est? Imperator Honorius,
 hac re cognita, iussit aboleri morē exhibendi paria gladiatorū. Nunc mihi
 cogita, quàm foedus fuerit ille ludus, & quot hominum milia per hunc in-
 feliciter perierint: & intelliges, quantū mundus debeat unius hominis mor-
 ti. Atque ob hoc factum merito relatus est in numerum diuorum Telemar-
 chus. Quāto autem iustius hoc honoris deberetur ei, qui tantos orbis mo-
 narchas inter sese conflictantes dirimeret? Neque enim grauis est iactura, si
 gladiator occidat gladiatorē, & scelerosus sceleroso uicissim præstet carnifi-
 cem. Et tamē ut summo totius orbis malo collidūtur inter sese principes, ita
 minore periculo possunt dirimi, quā ille diremit gladiatores. Primū Christia-
 ni sunt, quoque sunt animis generosioribus, hoc sunt tractabiliore, si quis e-
 piscopus, aut alioquin autoritate præditus Euāgelica, synceris rōnibus cum

illis agat. Quod si quis forsitan inciderit in principē inexorabilem ac uiolentum: extremum deniq; malorum, quod uel fauissimus possit inferre, mors est. Et ubi, quæso, præstabunt exemplum apostolici spiritus, qui in Apostolorum uices successerunt, si hic non præstant? Dicit aliquis: Quid proficero si morior, nec impetro quod studeo? Non committet Christus agonizantes, ut huic athletæ pereat suum præmiū. Tametsi mors frequenter impetrat, quod uita non potuit. Est enim efficax piorum hominū occubitus. Non hic repetam exempla priscorum, quæ sunt innumera. Apud Anglos diuus Thomas, archiepiscopus Cātuariensis, ~~libertatē~~ libertatē Euangelicā exercuit aduersus regē, cui pridem seruierat, cuiusq; fauore ceu lōgi seruitij mercedē acceperat eam dignitatē. Non agebatur de recōciliādis inter ipsos principibus. Quancūq; illud seculum nec habebat ullos principes, quorū ditio tam late pateret, q̄ horum, qui nunc tot annis inter sese conflantes, cæteros etiam minores in belli contagiū pertrahūt. Et tantum agebatur de secessu quodam, magis apto homini pio, q̄ regi. Loco nomen est Orfordia. Ne me quidē admodū cepisset hic locus, prius q̄ R. D. Guilhelmus Vuaramus, archiepiscopus Cātuariensis, ac totius Angliæ primas, uir multis nominibus dignus, qui in laudatissimi uiri dignitatē succederet, ibi sic ædificarat, ut magis uideatur nouam structuram excitasse, q̄ instaurasse ueterem. Adeo nihil reliquit ueteris ædificij, præter aulæ cuiusdā ac templi parietes. Itaq; ~~quodlibet~~ quālibet ~~de rebus~~ de rebus ~~efficiantur~~, quū nihil non molitus esset uir ille pius, nihil tamen impetrauit uiuus. Cæterū mors illius tantam autoritatē conciliauit ordinī sacerdotū apud eam gentē, tantas opes agcessit, ut nunc ob hęc graui laborent inuidia. Ioannes ob linguę libertatem decollatus est: sed non omnes sunt Herodes, nec omnes habēt Herodiadē. Ambrosius episcopus Mediolanensis ausus est Theodosiū Cæsarem ob crudelem ac præcipitatam in Thessalonicenses sententiam à templi limine secludere, postq; sæuas obiurgationes, post indictam satisfactionē in pœnitentiū classē relegare. Ac tanti principis maiestas cessit autoritati præsulis. Tentauit idem Babylas Antiochenus episcopus aduersus regem innocentis homicidio pollutū. Et interfectus est, sed mortuus formidabilis esse cœpit non solum ethnico Cæsari, uerū etiam dæmonibus, qui tum adhuc pro dijs colebantur. Ego uero sic mihi, rex optime, de Caroli Cæsaris, de tuo, de regis Angliæ ingenio persuadeo, ut non dubitem uos omnes salubribus consilijs obtemperaturos fuisse iam pridem, si quis monitor, modeste liber, & libere modestus extitisset. Atq; interim ingens ubiq; copia est istorū, qui principum animos instigēt ad bellandum: nimirum hi, quorum cōmodis expedit res humanas esse perturbatas. Alius suggerit: ille te contemnit, ille hoc in te iecit scomma. alius: Hęc partem si adieceris ditioni tuæ facile quum uoles adijcies & illam. O consultor inconsulte, quæ suggeris

quousq;

~~Sus las montañas. Catedra de la Universidad de Salamanca.~~

res in effectū. Mihi uero uel illud argumēto est, à plurimis legi noui testi-
mēti libros, quod quū tot uoluminū milia singulis annis in publicum emi-
tāt typographi, tamē tot officinæ non sufficiūt emptorū auiditati. Vēdibi-
lis hodie merx est, quicquid molitur aliquis in Euangeliū. Non poterit hoc
pharmacū tam efficax semel haustū, nō exerere uim suam. Itaq; mihi nūc
mūdus non aliter affectus uidetur, q̃ solet corpus hominis grauib; mor-
bis obnoxium, deuorato elleboro, aut alio quopiam præsentī pharmaco.
Totum enim conturbatur & concutitur, sæpe morituro simillimum. Atq;
utinam hoc ueratrū euangelicum, posteaq; semel collustrauit ac penetrauit
omnes animi nostri uenas, sic erūpat, ut electis malorum seminibus, sanos
ac puros nos restituat Iesu Christo, postq; tātōs rerum tumultus, ac mor-
bum orbis penē deploratum, lætam & optabilem tranquillitatem reducat
omnibus. Magis autem sperarim hæc publica bonorū omnium uota non
irrita fore, si primates orbis, ueluti fidi medici, sic laboranti mundo curent
adesse, hoc est, si monarchæ, de quorum arbitrio nunc potissimum pēdent
res mortalium, meminerint sese breui (quid enim in hac uita longum est)
Christo summo principi rationem administratæ ditionis esse reddituros:
Rursum si episcopi, theologi, & monachi meminerint sese non successisse in
locum Annæ & Caiaphæ, aut scribarum & pharisæorum, qui dum suum
regnū impietuebantur, Euangelij regnum conabantur opprimere: dum su-
am asserabant gloriam, Christi gloriam studebant sepelire: dumq; suam
iusticiam nitebātur approbare, deum faciebant iniustum: sed potius in lo-
cum apostolorū, qui sanguinis etiam sui iactura gaudebant asserere Chri-
sti regnum, gloriam ac iustitiam. Semel passus est Christus, reuixit nūc
moriturus. Sed eadem quæ passus est, denuo patitur, quoties damnatur,
conspuitur, cæditur, crucifigitur, & sepelitur Euangelica ueritas. Deniq; sibi
putat infligi, quicquid malorum infligitur membris ipsius. Hæc & liberius
fortassis & prolixius à me dicta sunt, rex Christianissime, q̃ par erat: uerū
amoris magnitudo fecit, ut & loquacior essem & confidentior. Omnibus
Christianis bene uolo Christianus. Cæterū erga tuam maiestatem ac flor-
rentissimum Galliarum regnū singulari quodam ducor studio. Precor au-
tem ut Iesus, immortalis totius orbis monarcha, cui diuinitus data est omnis
potestas in cœlo & in terra, spiritū suum impartiat tum populis, tum prin-
cipibus: his quidem ut omnes inter sese sub communi principe Iesu concor-
diter, ac perinde feliciter uiuant: illis uero, ut sub sanctissimis ac florentissi-
mis

VITA SANCTI MARCI PER D. HIERON.

mis monarchis rebus pacatis fruuntur: itaq; demum fiat ut euangelica pietas inter nos bene constituta quàm latissime propagetur, non inuadendis aut diripiendis aliorū regionibus: sic enim pauperiores redduntur, non meliores: sed Euangelica philosophia synceriter per uiros Euangelico spiritu præditos ubiq; prædicanda: atq; ita uiuendo, ut nostræ pietatis fragrantia plurimos alliciat ad eiusdem instituti professionem. Sic nata est, sic creuit, sic late prolata est, sic constabilita est Euangelica ditio: diuersis autem rationibus sic nunc in angustum contractam, ac propemodum explosam uideamus, si totius orbis uastitatem consideres. Iisdem itaq; præsidijs oportet restituere collapsam, dilatare contractā, constabilire uacillantem, quibus primum & nata est & aucta & firmata. Hæc affectu puro scribo Frācisce rex Christianissime, neque perstringēs quenquā, quum omnibus bene uelim: neque blandiens cuiquam, quum à nullo quicquam ambiam Bene uale. Anno M. D. XXIII. Calend. Decemb.

VITA SANCTI MARCI PER DIVVM
HIERONYMVM

MARCUS discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrū referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit Euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua autoritate ædidi: sicut Clemens in sexto *ὕποτυπώσεων* libro scribit. Et Papias Hierapolitanus episcopus meminit huius Marci: & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans: Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; Euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum, & primus Alexandria Christum annuncians, constituit ecclesiā, tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Deniq; Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandria primam ecclesiā adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit: & quomodo Lucas narrat, Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia: sic ille quod Alexandria sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandria, succedente sibi Aniano.

Igitur

IGITUR quum Romanæ urbi clarum uerbi dei lumen fuisset exortū, Simonis quidem tenebræ cum suo autore restin-
ctæ sunt, sermo autem ueritatis & lucis qui per Petrum prædi-
cabatur, uniuersorum mentes placido illustrauit auditu, ita ut
quotidie audientibus eū, nulla unquā satietas fieret. Vnde neque auditio eius
sola suffecit: sed Marcū discipulū eius omnibus precibus exorāt, uti ea quæ il-
le uerbo prædicabat, ad perpetuam eorum commonitionem habendā, scri-
pturæ traderet, quo domi forisquē in huiusmodi uerbi meditationibus per-
manerent. Nec prius ab obsecrando desistunt quā quæ orauerant, impetra-
rent. Et hæc fuit causa scribendi, quod secundum Marcum dicitur Euange-
lium. Petrus uero ut per spiritum sanctum religioso se spoliatum comperit
furto, delectatus est, fidem eorum per hæc deuotionemque considerans: fa-
ctumque confirmauit, & in perpetuum legendam scripturam ecclesijs tradi-
dit. Clemens in sexto dispositionū libro, hæc ita gesta esse describit. Cuius
simile dat testimonium etiam Hierapolites episcopus nomine Papias, qui
& hoc dicit, quod Petrus in prima epistola sua quam de urbe Roma scrip-
sit, meminit Marci, in qua tropice Romam Babyloniā nominarit, cum di-
cit: Salutat uos ea quæ in Babylone est electa ecclesia, & Marcus filius meus.

Hunc autem Marcum tradunt primum ad Aegyptum perrexisse, atque
inibi Euangelium quod ipse conscripserat prædicasse, & ipsum primum ec-
clesiam apud Alexandriam constituisse. Tanta autem refertur multitudo
credentium uirorum ac mulierum primo ingressu, exemplo sobrietatis eius
& continentiae congregata, ut etiam conuersatio eorum qui per ipsum cre-
diderant, & uita totius abstinentiae ac frugi eorum sobriaque cōuiuia, libro-
rum memoriae mandarentur à uiro disertissimo Philone, quem sermo te-
net temporibus Claudij Imp. Romam uenisse, & Petrum apostolum ui-
disse, atque eius adhæsisse colloquijs, uerbum dei prædicantis. Quod ualde
est uerisimile: quia et scripturam istam quam diximus, posterioribus ab eo
temporibus constat esse compositam. In qua euidentissime omnia eccle-
siae instituta complectitur, quæ & tunc tradita sunt, & in hodiernū seruan-
tur à nobis. Sed & abstinentium uitas, eorum duntaxat qui nunc in eccle-
sijs uel monasterijs degunt, describit ad liquidum. Vnde planè manifestis-
sime proditur, non solum sciens quæ nostra sunt, sed & amplectens: quip-
pe qui diuinis laudibus extulit sui tēporis apostolicos uiros, ex Hebræorum
(quantum intelligi datur) præcipue genere credentes: quoniam

quidem constat, quod hi qui sub apostolis ex Israelitis cre-
debant, Iudaicis adhuc institutionibus &
legis obseruationibus in-
hærebant.

IN EVANGELIVM

MARCI PARAPHRASIS PER DES.

Erasmus Roterodamum.

CAPVT PRIMVM .

VNCTIS mortalibus insitum est, ut felicitatem ex-

*Initium Evan-
gelij Iesu
Christi*

petant. Hanc multi mūdana quadam sapientia præpol-
lentes, alij proditis legibus, alij traditis præceptis recte
uiuendi hæcenus polliciti sunt. Sed quoniam homines
erant, non ualuerunt præstare, quod pollicebantur. Nec
enim nouerāt, quænam esset uera hominis felicitas, aut
quibus in rebus sita. Proinde factum est, ut pro uera felicitate fallacē quan-
dam felicitatis imaginē sint amplexi, & errorē suum in alios transfuderint,
falsi simul & fallentes. Attulerunt igitur & legum conditores & philosophi
quoddam Euangelium suum, sed partim uanū & fallax, partim dilutum &
inefficax. Certius autem ac solidius Euangelium proditum est à Mose &
prophetis, sed uni dūtaxat genti, proq; temporis ratione figuris & umbris
inuolutum, præparans tantum ad cognitionem ueritatis nec satis efficax
ad præstandam perfectam salutem, sed ad hanc tamen gradibus aliquot
prouehens, uidelicet diuina sapientia naturam ipsam referente, quæ nos à
rerum uisibiliū cognitione, ueluti manu ducit ad cognitionem inuisibilium.

~~Ex quo patet, quod illud Euangelium, quod a Mose & prophetis
proditum est, non est illud, quod a Iesu Christo proditum est, sed
quoddam aliud, quod a hominibus proditum est, sed quod non est
illud, quod a Iesu Christo proditum est, sed quod non est illud, quod
a Iesu Christo proditum est, sed quod non est illud, quod a Iesu Christo
proditum est, sed quod non est illud, quod a Iesu Christo proditum est.~~

Porro terror diuinæ iusticiæ, quanq; est nonnunquam ini-
tium salutis, quemadmodū amarum pharmacum totum hominis corpus
concutiēs, initium est sanitatis, tamen non absoluit hominis felicitatem. Gra-
tia & beneficentia conciliat amorem Amor erga deum reddit felicem. Po-
steaquam igitur uniuersus mundus utcunq; præparatus esset oraculis pro-
phetarū, ac Mose præceptis simul & figuris, his nouissimis tēporibus pro-
ditum est illud uere lætum, & omnibus amplectēdum Euangelium, quod
non Iudæis modo, uerum etiam uniuersis mundi nationibus ultro defert
abolitionē omniū peccatorum: & ne quis dubitet de fide promissi, deus est
autor, non homo quispiā. Nec huius legatus est Moses, aut prophetarum

a aliquis

aliquis, sed ipse filius dei Iesus Christus, qui nostræ salutis causa profectus
 è cœlis, nostram carnem mortalem induit, ut Innocens per crucem ac mor-
 tem suam, innocentiam ac uitam gratis conferret omnibus: qui credentes i-
 plius promissis, spem omnem in eo collocarēt. Deus enim natura clemens
 ac beneficus, uoluit hoc pacto declarare summā & inæstimabilē benignita-
 tem suam erga genus humanū, qua maior nec possit optari, nec debeat ex-
 pectari. Honoratiore legatū mittere non potuit, q̃ filium suum unigenitū:
 maiorem benignitatē expromere non potuit, q̃ ut per solam fidem, omni-
 bus omnia peccata, quamlibet multa, quālibet atrocita condonaret gratis: ac
 per spiritum suum eos, qui ante erāt serui diaboli, adoptaret in consortium
 filiī sui, per quem nobis donauit omnia, quæ in cœlis & quæ in terris. Hoc
 nuncio quoniam nihil potuit esse lætius, optimo iure dicitur Euangelium,
 ne rursus timeatis iugum legis Mosaicæ. Porro Euāgelicam historiam qui-
 dam alius repetere maluerūt, uidelicet à natiuitate Iesu Christi: mihi com-
 pendij studio satis uisum est exordiri à prædicatione Ioannis Baptistæ. Is
 enim non fortuito, sed diuina dispensatione, ut lucifer solem, ita Christi præ-
 dicationem antecessit, Iudeorū animos excitaturus in expectationem mox
 uenturī Messiae: digito q̃ demonstraturus uenientem, quem prophetae tot
 retro seculis uenturum prædixerant. Nam prophetae, qui uaticinati sunt de
 uenturo Christo, iidem uaticinati sunt de Ioanne Christi anteambulone.
 Sic enim apud fatidicum Micheam deus pater loquitur filio suo: Ecce mit-
 to peculiarem & electum nuncium meum ante conspectum tuum, qui tibi
 mox uenturo ad prædicandi Euangelij munus præparaturus est uia. Simi-
 liter ait Elias, Ioannis prædicationem designans: Vox clamantis in deser-
 to, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Sic nimirum ante medici
 aduentum admonetur ægrotus, ut agnosens morbum medicum uenien-
 tem reuerenter excipiat, seque illi morigerum ac dicto audientem prebeat.
 Quum igitur instaret tempus, ut Iesus Christus dei filius, qui eatenus non
 dum innotuerat mundo, auspicaretur hoc munus, cuius gratia missus erat
 è cœlis in terras: Ioānes, iuxta prophetarū oracula, præcursorē agebat, aqua
 tingens in deserto: non quod ipse ablueret peccata, sed quod suo baptismo
 inuitaret ad pœnitentiam uitæ superioris, ut morbum suum agnoscentes, desi-
 derarēt eius aduentū, qui solus baptizat spiritu & igni: per fiduciā in ipsum
 semel tollēs omnia peccata, atq̃ ex sese uelut è fonte, cœlestem inferens gra-
 tiam animis hominū: gratis liberans ab iniustitia, gratis conferēs iustitiam:
 gratuito liberans à morte, gratuito donans uitā æternā. Hęc dei benignitas
 quo maior est, hoc grauioribus supplicijs puniētur, qui eam oblatā fuerint
 aspernati. Id ne fieret, præcessit Ioannes, qui suo carnali baptismo præpara-
 ret omnes ad spirituale baptisma Christi: qui adhortans, ac metu territans,
 adduceret eos ad resipiscentiam & odium uitæ prioris: qui præmoneret in
 proximo

Sicut scriptū
 est

proximo esse Messiam, ac regnum dei. Non erat ille lux, quæ illuminaret omnem hominē uenientem in hunc mundum, sed erat nuncius lucis mox exorituræ: non erat ille medicus, qui tolleret peccata, daretque sanitatē, uerū ingesta cūctis periculi magnitudine, horrorem incussit animis omnium: ac prædicans in proximo esse, qui solus liberaret à peccatis, excitauit omnium mentes ad desiderium salutis aternæ. Non erat ille sponsus, sed antea mbulo sponsi, qui cunctos expergefaceret, ut uenienti occurrerent. Non erat ille uerbum dei, sed uox prænuncia uerbi mox proferēdi. Lex Moysi terrorem habebat, adeo ut filij Israel non ferrent uocem dei loquentis ad ipsos. Ioannes cōfinium legis & gratiæ, ueluti mixtus ex utroque, hoc habebat uetustæ legis, quod exitium minitabatur omnibus, ni mature resipiscerent: hoc habebat nouæ legis, quod nō uocabat ad uictimas aut holocaustomata: ~~ad uictimas~~ sed ad baptismū ac pœnitudinem uitæ prioris: quodque nunciabat iam adesse clementissimum illum Messiam, qui gratis omnibus condonaret omnia peccata, fiduciam omnem in ipso collocatibus. Lex prior prodita est in deserto: indidem profertur & nouæ legis exordiū. Omnia relinquat oportet, qui uelit esse dignus Euangelica gratia, quæ compendio largitur omnia. In urbibus sunt opes, deliciæ, uoluptates, ambitio, fastus. Sed præ cæteris Hierosolyma habebat templum quo superbiebat. habebat carnales uictimas, quibus fidebat: habebat festos dies, sabbatismos, delectum ciborum, aliasque ceremonias, in quibus collocabat iustitiam: habebat sacerdotū supercilium, pharisæorum hypocrisin. Verum ab omnium harum rerum fiducia semet excutiat oportet, quisquis ambit baptismū Euangelicum. Relinquenda Iudæa tota cum sua Hierosolyma, cum suo tēplo, cum suis uictimis, cum suo sacerdotio, cum suo pharisaismo, emigrandum in desertum, ubi lætissimum accipias nuncium, mox uenturi seruatoris. Nec frustra fuit clamor Ioannis: siquidem ad huius prædicationem territi complures, relictis sedibus suis, properabant ad Iordanem: non tantū ex omni Iudææ regione, uerū etiam ex ipsis Hierosolymis. Confluebat autem promiscua turba militum, publicanorum: aliquot etiam pharisæi. Quotquot autem ueniebant, citra personæ delectū recipiebantur à Ioanne, docebantur: ac sibi displicentes, cōfiterentesque peccata sua, baptizabat uelut imagine quadam præludens ad ordinem Euangelicum. Primum enim munus est docere. Ex doctrina dum catechumenus incipit & suā turpitudinē agnoscere & dei bonitatē, totus sibi displicet: atque intelligens nulla alia in re paratam salutis spem, ad dei gratuitam beneficentiā confugit. Magnus ad sanitatem gradus est, hominē agnoscere morbum suum: ingēs ad lucem profectus est, agnoscere tenebras suas. Multū promouit ad uitæ puritatem, qui suam horret impuritatem. Ioannis prædicatio adumbrat catechismum Euangelicum: Ioannis baptisma repræsentat baptismum Christi. Ioannis in quibus

*Confitentes
peccata sua*

libet recipiēdis facilitas loquitur, quemadmodū omnes egent gratia Euangelica, ita neminē ab ea submouendū, cuiuscunq; gentis aut ordinis sit. Habebant pharisæi lotiones suas: abluebant manus sumpturi cibū: abluebant corpus è foro domum reuersi: subinde lauabant pocula, patinas, sellas, lectos, reliquamq; domus supellectilē, quasi uel in huiusmodi rebus sita sit puritas, quam amat in nobis deus, aut quasi pharisæorū aquula possit hominem in oculis dei puriorē reddere. Non reddunt puriorē tales baptisimi, sed arrogantiorē. Felices, qui relictis mosaïcis ac Pharisæicis lotiōibus, properant ad lauacra Iordanis. Iordanis enim sonat Hebræis, fluuium iudicij. Non iudicatur à domino, qui seipsum iudicat. Hic est ille purificator fluuius, scatēs è duobus fontibus, agnitione propriæ iniusticiæ, & recollectione bonitatis diuinæ. Hic est ille baptismus poenitentiæ, flumen lachrymarum, ex intimis cordis uenis aquas emittens amaras, sed acrimonia nitri abstergens omnes animæ maculas. Habent & pharisæi suam confessionem, sed arrogantē, Ieiuno bis in sabbato: decimas omnium bonorū do pauperibus: & non sum sicut cæteri homines. Iudæi aliena peccata cōfitentur, non sua. Porro qui se præparāt ad baptismū Euangelicū, nec sua benefacta norunt, nec aliena mala cōmemorāt, sed sua quisq; peccata cōfitetur. Propria benefacta cōmemorare, arrogantię est: aliena mala referre, liuoris est & maleuolentiæ. Propriam maliciā agnoscere, est dei bonitatem glorificare. Ioannes autem, qui sic priorem Christi aduētum præuenit, quēadmodum Helias postremū aduētū præuenturus est, iuxta uaticinium Malachiæ, quo magis Heliam referret, uiuebat in deserto, fugitans undiq; contaminatam hominū consuetudinē, uestiebatur non Sericis aut laneis, sed ueste cōtexta ex pilis camelorū, lūbos habens zona pellicea cinctos & astrictos, ante proditū Euāgeliū Euangelicū quiddā exprimēs: neq; non respondebat uictus loco & cultui. Victus erat parabilis, & quē ipse locus ultro suppeditabat, locustæ & mel syluestre: & hic præstitit plus præco Christi, q̄ lex Mosaica requirebat. Siquidem illa distinxit animātium genera: hic in totū ab esu quadrupedum, uolucrū & piscium abstinebat iniussus. Illa prohibet uti ueste è lana linoq; contexta: hic sibi & lini & lanæ usum interdixit. Talis nimirum uita decebat poenitentia præconē: qui tametsi sanctificatus est in utero matris, tamen austeram uitam agebat, ne parum haberet pōderis prædicatio, si mores doctrinæ non respondissent. Atq; his rebus tantā & auctoritatem & gloriam sibi pepererat apud Iudæos, ut plerique suspicarentur eum esse Messiam. Ille uero tametsi uir esset deo gratissimus, plurimisq; diuinis dotibus præditus: tamen intelligens quantum scelus esset, hominem sibi uindicare gloriam dei, aut hominem in homine salutis præsidium collocare, palam apud omnes prædicabat, dicens: Non sum is, quem uos me esse suspicamini. Humilis ac diluta est mea doctrina, meus baptismus inefficax est.

Ipse

quem multorum testimonia consentiunt, Procuratum est igitur diuino consilio, ut undiquaque testimonium ferret dominus Iesus, totius legis, prophetarum omnium, angelorum, pastorum, Magorum, scribarum, Simeonis & Annæ, Ioannis baptistæ, patris, spiritus sancti, denique Pilati & dæmonum, miraculis etiam ipsis filium dei clamantibus. Multa uero gessit, non quod ipse talibus egeret, sed ut nobis in seipso uitæ formam exprimeret: uidelicet ieiunans, tentatus, orans frequenter, ad baptismum ueniens, obediens parentibus, patienter tolerans iniurias, postremo ad crucem ueniens. Multa præstitit, quæ fuerunt prophetarum oraculis prædicta, ne quid addubitarent de promissis in posterum exhibendis: ueluti quum in baptismo columbam accipit uertici insidentem: quum resurgit à morte. Venit igitur ad Ioannem ueluti poenitens, ambijt baptismum, & impetrauit. Baptizatus est in Iordane, in quo baptizabantur & coriarij, & publicani, & milites, quo non aliud hominum genus inquinatius. Non erubescit hic principum huius mundi superbia, quæ nihil uult habere cum populo commune. Nemo regum, nemo sacerdotum uenit ad baptismum: & si libuisset baptizari, uix aureo gemmeo uelut labro dignarentur baptizari. Ille fons omnis puritatis, ille rex regum & dominus dominantium, non fastidiuit commune cum populo lauacrum: sed quisquis sese deiecit apud homines, is attollitur apud deum. Vt unus quilibet è populo baptizatus est Iesus, sed pater cœlestis insigni & inaudito signo secreuit eum à reliquis. Etenim simul atque Iesus relicto Iordane, quem sui sacri corporis contactu consecrarat, sese recepisset in terram: dum intentus est precationi, Ioannes uidit diffindi cœlos, atque inde spiritum sanctum deuolare in sacrum uerticem domini, atque inibi commorari. Adæ superbia paradysum nobis clauserat, Christi modestia pro paradiso cœlum nobis aperuit. Visibile signum exhibitum est oculis, sed quo doceremur, quales animos amaret spiritus ille cœlestis, & quales redderet. Satanæ mundi que spiritus reddit & amat animos elatos, tumidos, feroces: at spiritus ille cœlestis amat modestos, mites ac tranquillos. Nihil enim columba simplicius, aut à pugna raptuque alienius. Expressum est in domino corporali typo, quid fiat spiritualiter in omnibus, qui sincera fide suscipiunt baptismum Euangelicum. Corpus aqua tingitur, sed mens inuisibili gratia perungitur. Porro quod in uertice domini columba permansit, designabat: cæteris quidem prius, pro modo fidei dari spiritum sanctum, prout rerum præsens usus postularit: cæterum in Iesu perennis erat fons omnis gratiæ cœlestis. Neque enim columba tum deferrebat ad illum nouam gratiam, sed plenitudinem in eo gratiæ declarabat: & unde nobis omnis gratia manaret, ostendit. Hoc tam euidenti signo, quod acceperat à patre, confirmatus Ioannes, non dubitauit illum pronunciare filium dei. Graue erat apud Iudæos Ioannis de Christo testimonium: sed longe grauius testimonium ipsius patris, cuius uox è cœlis insonuit, dicens:

Tu es ille filius meus unice charus, in quo sibi placet animus meus. Gaudium enim patris, filius sapiens. Non est ignauus aut languidus spiritus ille celestis: igneus est, ac statim uim suam exerit, ubi semel corripuerit animum hominis: segnis ac letus est spiritus humanus, neque quicquam cogitat, nisi terrae & humilia. Ceterum in quibus iam mortificatus est spiritus carnis, & aguntur spiritu dei, mox ad fortia sublimiaque grassatur, ad certamen cum immundo spiritu, quem non dubitat in se prouocare: nimirum freti praesidio spiritus celestis, qui fortior est omnibus qui repugnant Euangelio. Iesus igitur in se exprimens, quid a nobis fieri uellet, statim a baptismo spiritus uigore actus est in desertum. Illic commoratus est quadraginta dies, ac noctes totidem, perseverans in precationibus ac ieiunio: atque interim tenebatur a Satana, quem fractum, nobis deuincendum tradidit, uiam etiam uincendi commonstrans. Vincitur enim spiritu Christi, uincitur assiduis precationibus, uincitur perpetua uite sobrietate, uincitur armis scripturae diuinae. Interim abstinebat omni solatio mortalium, uiuens inter bestias. Nihil erat illi periculi a turba hominum, sed commostrauit nouo militi necessarium esse fugam promiscuae multitudinis, donec domita carne, ac deuicto satana, meditatione diuinae legis, ac puris deprecationibus spiritus robur iustum collegerit. Nonnullis enim tutius est uersari inter bestias cum Christo, quam inter homines bestiis nocetiores. Versabatur dominus inter bestias, sed destituto ministerio hominum, aderant angeli, & ministrabant ei. Qui reijciunt omnes huius mundi uoluptates, his adsunt solatia coelestia. Nobis baptizatus est Christus, nobis deprecatus est, nobis testimonio spiritus & patris insignitus est, nobis secessit, nobis ieiunauit, nobis tentatus est, nobis uicit. Hic mihi considera Christiane miles, tuae perfectionis ordinem. Cathismus inducit odium uitae prioris, ac spem purgationis. His ducibus curris ad Iordanem, illic per fidem in Christum deponis maculas omnium criminum. Mox ad preces tuas & ecclesiae, datur est coelis nouus spiritus: per eum ascisceris in numerum filiorum dei, nimirum insitus corpori Iesu Christi, qui est caput ecclesiae. Interim non oportet militem esse securum. Dedisti nomen Christo imperatori, renunciaisti diabolo: accepisti autoramentum ac donatiuum, uelut arrabonem tui salarii, spiritum sanctum, ad palmam oportet contendere. Ea non contingit oscitati, arma capeffas oportet, ne te hostis, qui nusquam non insidiatur, incautum atque inermem opprimat. Oppugnabit ilico mundus, oppugnabit satanas, oppugnabit te caro tua: semper pugnandum est, ut semper uincas. Neque enim prius erit finis pugnae, quam uitae: sed tamen quo sapius hostem tuum uiceris, hoc & ille discedet a conflictu debiliior, & tu robustior. Hic ubi gnauiter te gesseris, tum demum ad Euangelij praedicandi munus accingere, si modo huc te propellit spiritus dei. Dominus Iesus idoneus erat Euangelicae praedicationi, quo non aliud munus perfectius, etiam tum, quum admodum esset puer, sed nobis exemplar in sese parauit, non esse statim ac

Postquam autem
tem traditus
est Ioannes

temere ad tam sacram functionem prorūpendum. Habebat lex Moſi tempus ſuum: erat tempus, quo paulatim exoriente luce ueritatis Euangelicæ, legis umbras oporteret euaneſcere: & proferēte ſeſe ſpiritus uigore, caro cederet. Quemadmodū autem in trāſformationibus rerum naturalium, quo commodior ſit tranſmutatio, miſcetur aliquid in medio, quod affinitatē habeat cum utroq; Ioannes inter legem Moſi carnalē, & legem Euangelicam ſpiritualem medius interuenit, quo facilius homines à carne ad ſpiritū tranſfigurarentur. Neque enim ſubito è terra fit aër, ſed intercedit aqua media, quæ paulatim extenuatur in liquidius elemētū. Ita q; quamdiu florebat Ioannis prædicatio, qui ex parte legis perſonam ſuſtinebat (nam & lex aliquo modo perducit ad Chriſtū) dominus Ieſus, ne cui uideretur æmulationem cum Ioāne ſuſcipere, aut ne legem quam uenerat abſoluturus, abrogare uideretur: nec palām prædicabat, nec miraculis, niſi paucis uirtutem ſuam exerebat: nec diſcipulos colligebat, ~~qui in Ieruſalem morabantur~~ ~~nos docens, non poſſe quenq; recte magiſtrum agere, niſi qui ſe prius obſequētem diſcipulum præbuiſſet.~~ Ceterum poſtea q; ob linguæ libertatem Ioānes eſſet coniectus in carcerem, Chriſtus illi ueluti ſucceſſit. Prius em̄ eſſe cōuenit, qd eſt carnale, poſterius qd eſt ſpirituale. Antecedit quod imperfectū eſt, ſuccedit quod eſt perfectū. Gratia naturā imitatur. Frumentū prius in herba eſt, q; in ſpica: & infantia ſuccedit ætas robuſtior. Tēdunt ad ſuum finem legis ceremoniæ, quæ tamen Chriſtum utcunq; deliniant: emicat Euangelica lux, cuius unicuſque autor eſt Ieſus Chriſtus. Is primum prodiit in Galilæa: nam à parte Iudææ contemptiſſima placuit auſpicari lucis huius exortum. Non merebatur hoc honoris ſuperba Hieroſolyma: quæ quum eſſet cæca, ſibi uidebatur oculata, & ob hoc ipſum magis inſanabilis. Cæterum in hiſce rebus haud quaquam fortuito geſtis, ſubest arcanā quædam rerum gerendarum ſignificatio. Quid enim nobis deſignat Ioannes inclufus carceri? Nimirum obſcurandam eſſe legem Moſaicam, ad exortū clariſſimæ lucis Euangelicæ. Quid Ioannes alligatus? Nempe aſtrigendum eſſe, quod erat carnale legis, & Euangelica gratia laxandam eſſe libertatem. Quid Ioannes decollatus? Videlicet iam adeſſe uerum caput totius eccleſiæ, ex omnibus orbis nationibus congregādæ. Quid autem Ieſus prædicans in Galilæa regnum dei? Haud dubie præludit Euāgelij gratiam ab impie religioſis Iudæis, qui uetus illud caput, quod per Euangelium erat reſiſum, amplectebantur, & Chriſtū totius etiā legis caput aſpernabantur, ad gentes demigraturā. Nam Galilæa Syris tranſmigrationē ſonat. Antea latebat gratia, regnabant ceremoniæ: nunc illis ſubmotis, prodiit in publicū Ieſus, efficax Euāgelicę gratiæ tū autor, tum præco. Ita q; iuxta ſenſum myſticū, quicūq; uolunt audire Chriſtū prædicantē, à priſtinis ritibus & cupiditatibus demigrēt oportet, ut nouæ cœleſtisq; doctrinæ poſſint eſſe capaces.

Abijciat

Abijciat Iudæus sanctimoniam persuasionē: abijciat phariseus supercilium ex operum fiducia sumptū: abijciant pontifices templi & uictimarum gloriam: abijciant philosophi humanæ sapientiæ inania præsidia: abijciant reges actyranni stultissimam confidentiam, quam in suis opibus ponunt: abijciant omnes gentes impios ritus, turpes cupiditates, & audiant nouum prædicatorem Iesum, non humana docentem, sed cœlestia. Loquitur ex æquo omnibus, audiant pariter omnes. Est autem operæ præcium considerare, quibus modis auspicietur doctrinam suam. Huius mundi philosophi primum ea obijciunt auditoribus, non quæ sunt utilissima, sed quæ ipsis concilient admirationem non uulgaris sapientiæ: cum primis illud captantes ad gloriam, ut ab alijs magni nominis doctoribus dissentiant. Dominus Iesus, nec legis autoritatē uoluit antiquare, sed non intellectā interpretat: & perficit potius, quàm destruit: nec Ioannis doctrinam, licet imperfectam, refellit: sed ab eiusdem exordijs auspiciatus est suam prædicationē, quibus ille cœperat. Diceres esse Ioannis discipulum, qui erat magister & autor omnium. Quid autē prædicat: quid clamat sermo patris æterni? Lege naturæ quam deus inscripserat cordibus omnium mortaliū, abusi sunt. Philosophorum sapientia reddidit mundū stultiores quàm fuerat. Gentium religio hæc nus summa fuit impietas.

Impletum est
tempus

Lex figuris suis innuit, prophetæ suis oraculis prædixerunt uenturū, qui perfectam salutem offerret omnibus gentibus. Ad hanc promissionē quoniā diu dilata est, mūdus uelut obsurduerat: sed non est oblitus dñs promissi sui. Tēpus quod ille huic negotio præfinierat iam expletum est, non est quod posthac expectetis figuras alias, aut ænigmata legis: non est quod expectetis nouos prophetas, ecce iam adest regnū dei. Pro umbris emicabit ueritas: pro carne succedet spiritus: pro ceremonijs corporalibus regnabit uera pietas: pro regno satanæ proferet se regnū dei. Non est quod cūctemini: nō est quod quisq; ad suæ iusticiæ præsidia respectet. Ad mosaicę legis æstimationē fortassis aliqui iusti sunt apud homines: ad euāgelicę legis exactionē peccatores sunt omnes homines, Nec est tamen quod desperetis: agnoscite morbū, & accipite remediū, tantū pœniteat uos uitæ superioris, & credite euāgelio. Offeritur lætus & optabilis nuncius, gratuita condonatio omniū peccatorū. Nihil opus est holocaustis, tantū

crediderit. Huiusmodi sermonibus quū dñs Iesus excitasset animos Iudæorū ad philosophiā Euāgelicā, cœpit & ipse Ioānis exēplo discipulos aliq̃t colligere, sed paucos, eosq; rudes & humiles: ut per hos cōuersis totius orbis nationibus uere cōstaret, regnū esse dei, non mūdi. Proinde quum die quodam faceret iter iuxta lacū Galilææ, uidit Iesus Simonem & Andream

Et preteriens

Andreā fratrē eius opera cōmuni lab or ātes, ut retia laxarēt in lacum: erant enim piscatores, & hac arte sibi uictum parabāt. Humilitas artis faciebat ad gloriam: concordia fratrum denotabat ecclesiā consensū. Piscatura typum habebat Euangelici muneris, quod per sermonem dei, mortales immerfos ignorantiae tenebris ac sordidis huius mundi curis extrahit ad lucem ueritatis, ac coelestium rerum amorem. Hos igitur piscantes, primum piscatus est Iesus. Venite, inquit, ac me sequimini: efficiam enim ut incipiat esse piscatores hominum. Ad hanc uocem duo fratres nihil contati, relictis ut erant retibus, sequuti sunt dominum Iesum. Nam Iesu uox coeleste habebat incantamentum. Atq; hinc progressus pusillum dominus, conspexit alios duos, Iacobū Zebedei filium, & Ioannē fratrem eius: qui & ipsi reconcinnabant retia sua in naui, adornātes piscationē. Et hos alibi intētos, subito interpellans Iesus, uocauit: iussitq; ut se se sequerentur. Vt autem agnoscas iuuenes Euangelicæ fiduciæ, nihil morati, relicto etiam patre Zebedæo unā cum mercenarijs in naui, repente sequuti sunt uocantem. Ab his initijs dominus Iesus collegit principes ecclesiæ suæ, fastiditis interim cum suo fastu sacerdotibus ac pharisæis Hierosolymitis. Eiusmodi sodalitio comitatus Iesus uenit Capernaū: ea ciuitas erat ut opibus flo res, ita superba simul & impia. Hic statim aggressus est Euangelistæ munus. Nam sabbato ingressus synagogā, publicitus docebat Iudæos: non in ania pharisæorū cōmēta, sed ueram legis mentē explicans, quæ spiritalis erat, non carnalis. Sensit ilico populus nouū doctore, ac nouum doctrinæ genus. Hominem uidebāt humilem, raro contemptoq; sodalitio stipatum, sed admirabātur sermonem uim quandam diuinam spirantē. Neq; enim scribarum in morem docebat frigidas constitutiūculas, & aniles fabulas de genealogijs, sed dictis aderat autoritas, ac sermoni ueraci fidē adstruebat miraculorū magnitudo. Friger quicquid humanū est, quoties diuina uirtus exerit suā potentiā: & ecce protinus adest ædēdi miraculi occasio. Erat in ea congregatione quidā obnoxius impuro dæmoni. Non tulit spiritū coelestē in Christo loquentē spiritus impius: cœpit enim obstrepere doctrinæ coelesti, uociferās, ac dicens. Quid tibi nobiscum rei est Iesu Nazarene? An uenisti perditurus nos ante diem? Noui qui sis. Nimirū sanctus ille olim promissus à propheta Daniele, quē deus præ cæteris unice sanctificauit. Dominus autē siue quia nondum uenerat tempus, ut palām profiteretur quis esset: siue quia non placebat uera quidem illa, sed metu extorta professio, & ab impio profecta spiritu: qui quum ex se sit mēdax, & fallere gaudeat genus humanū, nec uera loquens erat audiendus apud populum, ne quis illi post credat mentienti: increpuit illum, dicens. Obmutesce & exi ab homine, sic melius prædicabis qui sim. Nec mora, spiritus impurus ad uocem iubentis domini reliquit hominem, sed dilanians eum, atque ingenti clamore uociferans: ut palām esset, illum

non uapte sponte, sed uirtute diuina coactum, profugere. Atq; hic exhibita est imago hominis occupati spiritu Satanæ. An non pessimo dæmonio obnoxius est: quem totum possidet ambitio, auaritia, liuor, odium, libido, cæteræq; cupiditates impiæ. Huiusmodi qui sunt, non ferunt sermonē Euangelicum, sed uociferantur: Quid tibi nobiscum est Iesu? Venisti ut perdes nos? Etenim quos possidet huius mundi spiritus, perdi se credunt, quoties coguntur ea relinquere, in quibus sibi falsam constituere felicitatem. Itaq; conturbantur ac discerpuntur, dum hinc ad honesta uocat metus eterni supplicij, hinc amplectitur ac retrahit male dulcium malorū consuetudo. Sed nullum est dæmonij genus tam pertinax, quod ad Iesu iussu non aufugiat. Maius autem miraculū est, ex ambizioso modestū, ex feroci tolerantem, ex libidinoso castum, ex rapaci liberalē reddere, q̄ corpus hominis ab impio spiritu liberare. Sed illud magis admirantur homines, non quia sit mirabilius, sed quia cernatur oculis corporeis. Itaque iussu simplici profligatum impurū spiritum, uehementer tum admirati sunt Iudæi, adeo ut inter sese conquirerent, dicentes. Quid hoc est nouæ rei? Nihil tale legimus unq̄ a prophetis esse factū, ut simplici uerbo propellerent dæmonia. Aut quænam est hæc doctrina noua, quam tanta uirtus comitatur? Prædicat regnum dei, & profert uirtutem dei, Satanæ uires conterens. Neque enim magicis precibus, aut prolixa ad deum flagitatione, aut alioqui magno negotio profligat impios spiritus: sed ceu dominus ac uictor illorū, nudo uerbo imperat illis, & uolentes nolentes obediunt ei. Ex hoc admirabili facto fama Iesu dimanauit per uniuersam regionē Galilææ. Vt autem liqueret, in eo fontem esse diuinæ uirtutis, quæ non possit exhauriri, miracula miraculis succedunt. Mox enim ut egressi sunt è synagoga, uenerunt in ædes Simonis & Andreæ, eodem comitantibus Iacobo & Ioanne. Porro socrus Simonis decūbebat, grauiter laborans febris: eius rei simul atq; cōmonefecissent Iesum, accedit ad lectū, & apprehēsa manu mulieris, erexit eam: ac protinus reliquit eam febris. Nec minus perfecta fuit, q̄ subita sanitas: nam subito redierat & uigor mulieri, sic ut obiēs solita munia, ministraret Iesu cum discipulis suis. Periculose decūbit, q̄squis carnaliū uoluptatū amore æstuat, q̄squis per luxū uitam ignauā trahit. Mulier decūbit, & olim prima mulier pomi illecebra capta, cœpit hac febris laborare. Caro nostra, quæ cōcupiscit aduersus spiritum, Eua nostra est. Sed felices, quos attactu sui spūs ad cœlestiū rerū amorē subrigit Iesus: ut qui prius seruiebat ocio, luxui, aut immundiciæ, subito uigore recepto, mutatus seruiat castitati, puritati, ac sobrietati. Nam his epulis delectatur ac reficitur Iesus. Iam imaginare domū Simonis esse ecclesiā, in qua nō cōuenit esse spiritū lāguídos, sed Euāgelico uigore feruētes: & tamen hic nonnunq̄ decūbit socrus Petri, hoc est, synagoga. Ad synagogam enim pertinet is, cuius corrupto palato, adhuc sapit frigida
litera

litera: cui sapit aqua sensus pharisaici, nec sapit uinum Euangelici spiritus. Qui simul erant in domo, rogauerunt dominum Iesum, ut iacentem erigeret. Rogamus & nos, qui sumus in ecclesia, ut dignetur & hos meticulosos, literae affixos, ceremonijs addictos, corruptoq; iudicio ea uehementer expetentes, quae sunt noxia: contra ab his abhorrentes, quae sola sunt expetenda, porrecta dextera, ad libertatem Euangelicam erigere: quae non in hoc ualet, ut licentius peccemus, sed ut alacres ac uolentes obeamus munia charitatis Euangelicae, & Iesum in suis membris refocilemus. Nullo non tempore paratus est dominus ad sanitatem animi conferendam, si quis interpellat: amat ille uel intempestiuos & importunos interpellatores. Iam erat multa uespera, solq; occiderat, ut improbum uideri posset, medicum id temporis interpellare: sed uicit sanitatis desiderium pudorem. Adduxerant plurimos omni morborum genere correptos, atq; inter hos etiam impuris spiritibus obnoxios. Ad hoc spectaculum confluxerat ad ianuam domus tota ciuitas Capernaui. Iesus autem nihil causatus, sanabat plurimos, qui uarijs morbis tenebantur: ac demonia multa eiciebat. Celer & expeditus erat medicus, qui dicto pelleret morbum. Porro demonia uociferantia ipsum esse Christum, cohercuit: respuens testimonium ab hostibus, & cum quibus noluit suis esse quicquam commercij. A pueris Hebraeorum, à piscatoribus praedicari sustinuit, à daemonibus nullum recepit testimonium, tametsi uerum. Laedit enim ueritatem improbus autor: & nocentius mendax est, qui ueritate sibi fidem conciliauit. Atq; ea quidem res tum gesta est, iuxta historiam. Ceterum uidemus & hodie plurimos confluentes ad domum Simonis Petri, quam diximus habere figuram ecclesiae: nam Capernaui totius mundi gerit imaginem. Occasus solis Christi mortem adumbrat: ianua domus est baptismus, quem ambit poenitentia uitae prioris, & fiducia sanitatis ab Iesu impetrandae. Aegroti fores obsident: publicani & peccatores ambiunt recipi in ecclesiae consortium. Non promerentur autem sanitatem, nisi crederent Iesum & posse & uelle conferre salutem. Infrequens erat ecclesiae conuenerium uiuo Christo, qui lux erat mundi: sed eo mortuo, magna uis hominum ex uniuersis mundi regionibus coepit affluere. His ita gestis, dominus Iesus, qui non in hoc proprie uenerat, ut mederetur morbis corporum, quos ipse suis nonnunquam immittit, ut ualeant animo: quum uideret multitudinem magna auaritia querere sanitatem corporis, quae non parit studio inhiaret doctrinae coelesti, qua sanantur animorum morbi, postridie uelut oculi desiderio fefellit turbam, admodum diluculo surgens: ac relicta Capernaum, abiens in locum desertum, illic orabat: patri gratias agens pro beneficijs, quae per ipsum humano generi largiri decreuisset. Atq; hic interim nobis non simplex paratur exemplum, post collatam in alios beneficentiam oportere secedere, ne praemium ab his, quibus benefecimus, uideamur expectare

expectare. Deinde nōnunq̃ ad tempus intermittēdam salutiferam doctrinam, quo magis iritemus appetentiam animorum. Postremo crebris secessibus, qui rerum cœlestium contemplationi dantur non uoluptati, spiritum esse uegetandum, quo ad iuuādos infirmos redeat alacrior. Secessit autem in desertum, non quisquis commutauit locum, sed qui animum à curis huius uitæ ad cœlestium rerum contēplationem seuocauit. Simon Petrus reliquicq̃ discipuli, ubi senserūt clam abisse Iesum, persequuti sunt illum, donec inuenirent ubi nam esset. Non enim decet ueros Iesu discipulos unquam abesse à domino suo, quem oportet in omnibus æmulari. Interim & turba quæ mane confluxerat ad ostium domus, ubi didicisset Iesum abisse, consequuta est illum in desertum. Multi sequuntur Iesum, soli discipuli inueniunt, & inuentum alijs commonstrant. Nunciant itaq̃ domino, adesse magnam uim Capernaitarum, qui quærerent ipsum. Ad quos dominus: Satis est in præsentia hæc fundamenta iacta esse apud Capernaitas; cæterum tempus est, ut proficiscamur & in propinqua oppidula, uicosq̃, ut & illic prædicem regnum dei. Non enim in hoc ueni, ut uni prædicē ciuitati, sed ut omnibus annūciem salutem. Peragrabat itaq̃ dominus Iesus oppida uicosq̃ totius Galilææ, prædicans in synagogis eorum, morbos depellens, ac dæmonia eijciens, ut apud rudem populum potētibus factis fidem adderet doctrinæ suæ. Accidit autem, ut die quodam, posteaquam Iesus in monte quodam multa præclara docuisset populum de perfectione professionis Euāgelicæ: descendentem occurreret quidam lepra, morbo abominabili pariter & insanabili, infectus, in quo corporeis oculis exhiberetur imago eorum, quæ inuisibiliter gesserat in animis auditorum. Oderat morbū suum leprosus, ac summam de Iesu conceperat fiduciam. Agnoscis resipiscētem peccatorem sanitati proximum. Non ueritus est turbam, cui se sciebat esse abominandum: tantum Iesu bonitatem habebat præ oculis. Ad hunc igitur accurrit: accidit ad genua. Quid hic faceret superbus pharisæus? Clamaret: Submouete detestabilem, ne uel oculos nostros inficiat: & lauacrum posceret, quo hominis afflatum ablueret. Hoc faceret pharisæus, anima contaminatior, quàm quiuis leprosus corpore. Quid autem mitissimus dominus, qui solus erat purus ab omni macula? Non propellit à cōspectu, non submouet à genibus. Nō ignorabat quid peteret, sed insignē hominis fiduciā uoluit omnibus esse exēplo, Qui libidine, qui auaritia, qui odio, qui inuidentia, ceterisq̃ foedis cupiditatibus tenentur, execrabili lepra sunt oppleri. Qui tales sunt audiant uocem leprosi, ut imitētur: Si uis, inquit, potes me mundare. Agnoscit morbum, de potentia bonitate que domini non dubitat. De se an dignus sit tanto beneficio, iudicium defert domino: gratias acturus, si consequatur quod petit, non murmuraturus si non impetret. Diceret enim, potest ille lepram pellere, qui præter omne morborum genus etiam dæ-

monia eiecit, & uult, qui passim omnibus miseris opitulatur: sed mea tâta est indignitas, ut solus non promerear quod impetrât omnes. Hæc tanta fiducia cum summa modestia coniuncta, impetrauit misericordiam Iesu. Nam affectum quendam misericordiae ipso etiam uultu præ se ferens, ut nos doceret quales oporteat esse erga peccatores, manu porrecta cōtigit leprosum, ac uerbis ab ipso præscriptis mundauit hominem. Dixerat ille: Si uis, potes mundare. Iesus ait: Volo, mundus esto. Non est multiloqua sincera fides: neq; grauatim præstat beneficium Euangelica charitas. Vix ea dixerat, mundus esto, discessit ab homine totus morbus, sic, ut nulla mali uestigia relinqueret. Lex Moysi prohibet leprosum contingere, neq; caret saluari doctrina sensus spiritualis. Abstinendū à cōsortio inquinatorū, ne contagiū mali transeat ad nos. Sed dominus Iesus lege superior est: neque contactu potest inquinari, qui quicquid contingit, reddit purum. Contigit leprosum manu, & illico sanauit corpus eius. Oremus, ut suo sermone contingat animos nostros, ut purificet eorū immunditiem. Quisquis es scortator, adulter, alijsq; morbis impure, accurre & tu ad Iesum: nam is occurrit tibi, descendens è sua sublimitate: & tuæ conscius turpitudinis aduoluere pedibus illius, procumbe in faciem tuam. Clama ad illum, sed clama cum summa pectoris fiducia: Domine si uis, potes me mūdare. Mox audies à misericorde: Volo, mūdus esto. His ita gestis, dominus non passus est hominē sese consecrari, sed coegit discedere, interminatus, ne quid huius rei apud quēquam efferret. Quin potius abi, inquit, & ostēde te sacerdoti: cuius iudicio iuxta legis ritus leprosus es iudicatus: & si te pronunciauerit uere purū à lepra, offer id quod Moyses præcepit offerri ab ijs, quibus contigisset à lepra liberari. Sic maiore fide prædicabis dei in te beneficiū, quàm si statim clamites apud omnes, te mundum esse à lepra. Nam hac ratione cōstabit ipsis etiam pharisæis, mea beneficia calumniantibus, te fuisse uere leprosum, & præter medicorum aut legis subsidium, solo contactu simpliciq; uerbo fuisse mundatū: & intelligent adesse quēdam ipsorum sacerdotio maiorem, qui nullo negotio lepram quāuis execrabilem, tollat, quum ipsi magno negotio de lepra iudicent. Abijt pro leproso purus, adijt sacerdotem, inspectus est, iudicatus est purus ab omni lepra: moxq; factū ipsum non tacuit, sed diuulgauit passim, & hoc & alia multa de Iesu prædicans. Dicit hic quispiam: Quur in altero præstitit quod erat iussus, in altero neglexit domini præceptum? Quoniam alterum pertinebat ad cōfirmandā miraculi certitudinē, ut sacerdos ignarus, à quo sanatus esset, pronunciaret de perfecta sanitate per Iesum restituta, qui fortasse calumniaturus fuisset Iesu beneficiū, si priusq; pronunciaret, autor beneficii fuisset cognitus. Sed confirmato per sacerdotis sententiam miraculo, ad dei gloriam pertinebat diuulgare quod factum erat. Quur igitur Iesus iussit sileri, quod uoluit diuulgari? Nimirum ut nos admoneret, ex bene factis nostris, quæ

deus

deus operatur per nos, non esse quærendam gloriam apud homines, quod ea speciosior sequatur fugitantem. Magni animi est, sic dare beneficium, ut ab eo cui das, nolis tibi gratias agi, contentus iuuisse proximum. Cæterum hoc maiore studio prædicare debet apud omnes, qui beneficio adiutus est. Christo nihil erat ab inani gloria periculi: sed nobis, quibus hinc plurimum est discriminis, exemplū hoc parabatur. Neq; uir ille cōtempnit Christi iussa, sed immensa læticia de sanitate reddita, & impotens quidam amor erga salutis autorem, non patiebatur illum silere. Fit autē ferē, ut maiore cum fide narremus, quæ malueramus silere, nisi res ipsa cogeret efferre quod est in animo. Quid autem est consequutum ex huius hominis prædicatione? Tanta de domino Iesu nata est omnium opinio, ut iam ob turbam affluentium non posset palām ingredi ciuitatem, quemadmodum consueuerat: sed cogeretur, uitatis urbibus, in desertis locis uersari. Qui præstigijs ac magicis miraculis sibi famam & quæstum aucupantur, ciuitates quām maxime frequentes expetunt. Iesus autem subinde fugitans hominum frequentiam, docet quid nobis agendum sit. Qui pollet miraculis Euangelicis, non tam quærit numerosum theatrum quām ardens. In ciuitatibus multi affluebāt, tantum ut oculos nouitate spectaculi pasceret. In desertis loca nemo sequitur Iesum, nisi uehementi quodam illius desiderio flagret. Qui relictis urbium delicijs, per aspera & inuia sequitur Iesum, is magno cum fructu suo sequitur. Etenim qui uere illum amat, per omnia sequitur quem amat, per ignominiam, per famem, per direptiones facultatum, per exilia, per carceres, per cruciatus, per mortes. Horum imaginem sustinebant illi, qui ex omnibus Galilææ regionibus concurrebant ad Iesum in desertis locis latitantem.

CAPUT SECVNDVM

VERA uirtutem quocunq; fugias, sua sequitur gloria, non aliter quām umbra corpus. Non enim potest sui dissimilis esse, qui uere bonus est: & quemadmodum quocunq; sese transfert corpus solis, ibi lumen est, ita quoquē locorum fugitat uera pietas, ibi celebritas est. Iam enim desertum desit esse desertum, posteaquam eò se contulerat dominus Iesus, uera lux huius mundi. Et tamen qui præditus est Euangelica uirtute, non desinit, quod quidem in ipso est, fugitare theatrum populare: nimirū intelligens, quām periculosa pestis sit, famæ sitis: sed inuitum subinde eodem reuocat iuuandi beneq; merendi studium. Itaq; fit, ut dum uir bonus aliunde aliò propellitur, ad plures dimanet ipsius beneficentia. Iesus itaq; nobis formā exhibēs, & fugitandæ gloriæ, & perpetuo benemerēdi de proximis, post dies aliq̃t repetijt Capernaū, unde multitudinis importunitate uidebatur propulsus, quæ nocturnis etiā horis fores domus, in qua diuersabatur, obsederat. Quemadmodū enim Bethlehē cunis suis nobilitauit, Nazaret educatione celebrem fecit, Ægyptum fuga sua felicem

Marcus b z reddidit

reddidit: ita Capernaum frequenti commoratione, atq; inibi proditis sub;
 inde miraculis, uelut adoptauit in patriam. Huc autē ueluti furtim reuersus
 est, prius abdens sese in domum, q̃ aduentus ipsius innotesceret uulgo. Ve-
 rum ut non potest latere sol, ita nō potest esse clām dominus Iesus. Rumor,
 ut fit, à paucis exortus, iam per omnē ciuitatē sparserat, Iesum esse in ædibus.
 Nec mora, tanta uis hominū eò confluit, ut non solum tota domus imple-
 retur, uerum nec uestibulū, eaq; loca quæ sunt ostio uicina, caperent multitu-
 dinem. Beata domus, in quā immigrauit Iesus, & à qua nūq̃ recedit: Ea est
 ecclesia. Nam Capernaum totius orbis, quacūq; gentes incolunt, gerit ima-
 ginem. Nimirum Hierosolymis eñciebatur è templo Iesus: apud gentes re-
 gnum cœlorū uim patitur, & ui quadā irrūpit promiscua multitudo. Obsi-
 dent fores catechumeni, magno desiderio ambiētes, ut admittātur in domū
 domini, esurientes & sitientes iustitiam regni cœlorum. Iesus autem ab hac
 domo neminem excludit, neq; pauperē, neq; diuitem, neq; sanū, neq; ægro-
 tum, modo uehementē exoptet audire Iesum. Dñs igitur docens nos, ubiq;
 primam habendā esse rationem animorū, posteriōrē corporū: in primis im-
 partiebat eis sermonem Euangelicū, quo sanantur animorū morbi. Proinde
 recte faciunt, qui daturi mendicis elemosynam, prius eis admonitiunculam
 aliquam impartiunt quæ reddat animos illorum meliores, mox stipem lar-
 giuntur. Nam uulgus hominū præpostero rerum iudicio, uehementiori stu-
 dio fertur ad ea, quæ corpori conducūt, q̃ quæ ad animi salutē pertinet. Do-
 minus autē exēplo suo commonstrauit nobis, quæ potior est hominis pars,
 eius priorem oportere curam esse: prius docēs, mox sanans ægrotos. Porro
 quum adhuc doceret Iesus & animis curandis operam daret: adueniunt qui-
 dam adducētes secum paralyticum, totius corporis neruis ita morbo solutis,
 ut affixus lectulo, à quatuor baiulis deportaretur. Habes simulachrū mētis
 terrenis cupiditatibus sic effœminatæ dissolutæq; ut ad nulla pietatis officia
 sese possit erigere: sed humilibus ac sordidis curis affixa, nihil sublime aut cœ-
 leste cogitat. Porro quū obstāte conferta multitudine, quæ fores ac uestibu-
 lum obsederat, non possent eum deferre in cōspectum Iesu: sarcinam suam
 sustulerunt in tectum, eo detractis tegulis patefacto, demissis funibus, pen-
 silem hominem unā cum lecto deposuerunt ad pedes Iesu nihil addubitan-
 tes, quin misericors dominus opitulaturus esset misero: simulatq; suis illis o-
 culis conspīcatus esset paralyticū, uiui cadaueris ritu solutis membris decum-
 bentem in lecto. Viderat & ante Iesus miserū, nec ignorabat fiduciā eorum,
 qui hominē adduxerant. Poterat non interrupto sermone per quēlibet illis
 denunciare: Surgat ille paralyticus, ac subito sanus, lectulū suum domū re-
 portet: uerum oculis omnium exhibere uoluit miserabile spectaculū, simul-
 que declarare, quantā uim habeat apud deū syncera in ipsum fiducia. Mor-
 bus erat insanabilis, iamq; inueteratus: aditus importunus: & tamē certam
 spem

spem illis porrigebat domini bonitas, cum pari potētia coniuncta. Iesus igitur perspecta illorū insigni fiducia, tanto magis est misertus hominis, quanto magis uidit illum grauius animo laborare, q̄ corpore. Nemini non miserandus uidebatur, qui careret omniū membrorū usu, sed longe miserabilior erat animus uitij obnoxius. Nihil expectabatur, nisi ut corporis integritas restitueretur misero, quod ipsum erat humanis uiribus maius. At Iesus delectatus tam insigni fiducia, totum hominem sanare uolens, uersus ad paralyticū: Fili, inquit, remittuntur tibi peccata. Erant in eo confessu scribæ quidam, quos eruditio sacrarū literarū nihilo reddebat meliores, sed potius ad calumniandū propensiores. E prophetarū ac Mosi libris didicerant, solius esse dei, cōdonare peccata. Sacerdos enim non remittebat peccata, sed intercessorē agebat apud deū pro peccatis alienis, non sine uictima. Id quū non ignorarēt scribæ, sic tacite cogitabant in cordibus suis: Quam hic nouam uocem profert, quā nec Moses, nec Aaron, neq; quispiā ueterū prophetarum ausus est proloqui? Remittuntur tibi peccata. Nimirū iste sibi uindicans auctoritatem diuinam, contumeliosus est in deum. Quædam peccata lex iubet puniri morte, quædā holocaustis, alijsq; sacrificijs expiatur sacerdotis interuentu: hic nihil moratus eiusmodi ritus, semel omnium criminum summam uerbo cōdonat. Non est hominis quod sibi sumit: solus deus potest præstare quod hic pollicetur. Nimirum offendebat illos infirmitas humani corporis, quod uidebāt, eoq; nihil supra hominē de Iesu poterant suspicari. Neq; uero magnificentius de eo sentiebat populus, cui tamen hoc adferebat simplicitas ut minus esset ad calumniandum propensus. Eas cogitationes huius mūdi spiritus suggerebat animis scribarum, qui legis Mosaicæ literam mor- Cognito Ie/
sus spiritu suo dicus tenentes, à spiritu legis erant alieni, & hoc magis erant indociles, quod sibi docti uiderentur: ut hic quoq; locum habeat, quod uidemus in pictoribus & cantoribus euenire, qui minore mercede docent prorsus artis rudem quā qui ab alio præceptore male sit institutus: propterea quod in rudi simplex sit capiūdus labor: in male docto ut prior ita molestior sit dedocēdi labor q̄ docendi. Atq; has impias cogitationes prudentia quadam humana premebant apud sese, metuētes populū, apud quem sese uenditabant. Iesus autem qui suam diuinitatē factis testari maluit, q̄ oratione prædicare, ut ostenderet scribis, nihil esse tam abditū in cordibus hominū quamlibet astutorum, quod ipsius fugeret spiritū omnia scrutantē, & omnia perspicientē: uersus ad eos, perinde quasi proloquuti fuissent, quod animo cogitarant, ait illis: Quare istas cogitationes calumniosas uersatis in animis uestris? Quare ex huius corporis infirmitate me iudicatis potius, q̄ ex factis ipsis? Quin potius ex his, quæ cernitis oculis, quæq; non potestis inficiari, ea colligitis esse uera, quæ non possunt oculis cerni? Offendit uos hæc uox: remittuntur tibi peccata: & putatis irritā, quia non uidetis efficaciam quæ sese exerit in animo.

Marcus

b 3 Vos

Vos autem quum habeatis oculos corporis sanos, mentis oculos habetis uitiatos. Quid si depromā huic similem uocem, cuius efficacia se probet oculis uestris, an nō aequū est, ut ex eo quod cernitis, credatis, etiā id quod nō cernitis? Nihil est apud homines facilius, q̄ dicere: difficillimum autem præstare quod dixeris. Apud deum autem eadem est facilitas & dicendi & perficiendi. Hāc potestatem si haecenus dominus non dedit homini, non est tamen illi adempta facultas dandi, cui uelit. Et per prophetas olim pollicitus est se missurū Messiam suū, qui auferret morbos populi Israelitici, & peccata aboleret. Itaq; nolite spectare corpusculū hoc, uestris corporibus simile, neq; uestem hāc nullis phylacterijs aut fimbrijs pictis insignem, neq; uocem hanc à cæterorū hominū uoce nihil dissonantem. Ex re sumite iudiciū. Cuius in promptu est dicere peccatis obnoxio: Condonantur tibi peccata, atq; æque procliue est dicere paralytico morbo obstricto, Surge, tolle lectulū tuum & ambula. Audistis unam uocē & calūniamini, audite nunc alterā, quam calumniari non poteritis, ubi uideritis palām rem dicto esse comitem. Id faciam, non ut iactem potestatem meam, sed ut intelligatis filio hominis, qui uobis nūc humilis uidetur & imbecillis, à deo traditam esse potestatem, uerbo remittendi peccata, quam uestri sacerdotes nunq̄ habuerūt: id q̄ non solū in Iudæa, sed in terris etiam omnibus: ut quicquid ille remiserit in terris, remissum sit in cœlis: quicquid non relaxauerit in terris, idem maneat astrictum in cœlis. Non est quod calūniemini, sed est quod uobis gratulemini si deus suam erga uos benignitatem auxit. Si dicitis hoc non posse deum, maiestatem illius læditis, si non uelle bonitatem offenditis, si non facere, quum pollicitus sit, mendacem facitis: si in his quæ sunt animi non creditis, cum in his, quæ palām cernitis oculis corporis, tergiuersari nō possitis, peruersam & obstinatam uestram maliciam declaratis. Hæc loquutus Iesus, atq; illis attētis, quid esset factururus, uersus ad paralyticū, ait: Tibi dico surge, tolle grabbatū tuum, & abi in domū tuam. Ac uix editū sermonē manifesta præsenteaneq; uis cōsequuta est. Non enim paralyticus paulatim ac tandem egre q̄ coepit sese mouere, sed ad Iesu uocem alacer erexit sese, quasi nunq̄ sensisset ullam paralytin, ac sublato in humeros lectulo per confertam hominum multitudinem egressus est, nouum & antehac inuisum omnibus spectaculum exhibens: ut qui paulo ante uelut exanime quoddam cadauer à quatuor baiulis affixus lecto deportabatur, nunc gestiens & alacer, tantæ etiam sarcinæ gestandæ solus sufficeret. Datus est locus exeunti, qui negatus est aduenienti. Sic enim expediebat utrunq; ut uenienti obstitens turba, fiduciæ magnitudinem omnibus faceret manifestam: & datus per mediam multitudinem exeunti locus, miraculi spectaculū omnium oculis subijceret. Viderunt hæc scribæ, ac non solum correcti non sunt, uerū etiam magis incanduit illorum inuidia. Cæteri uero, quotquot aderant, insolito miraculo stupefacti, glorificauerunt

rificauerunt deum: qui talem potestatem dedisset homini, ut simplici uerbo & peccata condonaret, & morbum insanabilem adimeret: ingenue confitentes, inter omnia quæ narrarētur à sanctis superioribus peracta, aut quæ suo seculo uidissent à sanctis uiris fieri, nihil huic facto simile extitisse. Iam uero si ad sculptorum aut pictorum opera nonnunquā resistimus, singulas artificij partes cōtemplantes, semperquē noui quippiā animaduertentes, quod prius oculos suffugerat, equidē arbitror nō abs re fore, si ad hoc tam insigne spectaculum aliquantisper commoremur, pia curiositate collustrantes singula: quādoquidē quicquid gessit in terris dominus, in hoc gessit, ut in his philosophātes, nobis decerperemus, quod ad pie uiuēdū cōducit. Id maiore cum fructu fiet, si primum consideremus, quod foris exhibitum est oculis corporeis: mox, quid in animis gerendum, hac imagine nobis est significatū. Primum igitur consideremus morbi uim ac magnitudinem, quem dominus Iesus uerbo depulit. Siquidem paralytis humore noxio neruos corporis, qui motus sunt organa, occupat, ac torpescit: sic, ut qui laborat hoc malo, membra corporis non ad usum, sed ad sarcinā molestā habeat, ut propemodum uiuū cadauer esse uideatur: non in aliud spirans, nisi in pœnā suam. Hoc malum ferē aut subito tollit hominē: aut, si id nō fit, crudelius etiam lenta morte consumit. Est autem de numero eorū à quibus medicorū ars, uelut ab immedicabili malo libenter abstinet: aut si tētet uincere, diu frustra luctata, tandem discedat inferior: præsertim si non unam aut alteram corporis partem, sed uniuersum occuparit. Porro quā fuerit huius hominis deploratū malum, lectulus indicat, cui affixus, nō aliter quā exanime cadauer, à quatuor baiulis gestabatur: quin frequenter & linguæ usum eripit, ac mentis uigorem hebetat. Quod huic quoque uidetur accidisse, qui nihil rogarit dominū, quā tāto malo premeretur. Quis autem tam durus est, cui tale spectaculum non moueret misericordiā? Quis non feliciorē iudicaret extinctū, quā sic spirantem? At nūc mihi paulisper adhibe spirituales oculos, & cōsidera, quanto sit infelicior animi paralytis, cuius omnes uires sic occuparunt rerum fluxarum frigidissimæ curæ, ut totus ad omnia pietatis officia torpeat, ut nec manus habeat ad subueniendum inopiæ pauperum, nec pedes quibus adeat Iesum, nec linguam, qua seruatoris opem imploret: sed ueluti iustitiæ mortuus, cupiditatum ceu baiulorum arbitrio huc & illuc circumferatur. Quid faciat infelix animus, qui luxu, qui uoluptate, qui studio gloriæ & pecuniæ totus solutus & eneruatus, ex sese nullum habet robur à sordidis curis subrigendi sese ad amorem rerum cōlestium? Totus affixus est infelici grabbato cupiditatum carnis, in quibus cōquiescit. Nulla certe potestas hominum potest huic opitulari: solus Iesus potest omnem morbi uim omnipotenti iussu propellere. Hic igitur medicus adeundus est, cui nullum malum est immedicabile, sed adeundus est cum ingenti fiducia, quæ tantum ualet

b 4 apud

apud dominum Iesum, ut huic paralytico praesidio fuerit etiam aliena fiducia. Nihil illi quidem orant uerbis, sed tamen re magnopere flagitat. Est autem efficax in primis apud Christum flagitatrix fiducia, quando uidemus etiam iuxta humanos affectus magnam sollicitudinem iniici meritis nostris, ubi sentimus aliquem toto pectore de nobis pendentem, sibi quippe certam spem in nobis collocasse. Deus autem a peccatoribus nec holocaustomata requirit, nec donaria. Tantum agnosce morbum, & confide de medico: quantum ut hoc ipsum possis, nemo largitur, nisi deus. Is enim ubi pro sua bonitate decreuit sanare paralyticum animum, immittit illi mirabile quoddam suipsum tedium, sic, ut semet oderit, ac uitae etiam taceat. Contuetur in quibus tenebris, in quibus flagitijs uersatus sit, horretque seipsum, plane desperaturus, nisi qui immi sit acetum doloris, adderet oleum bonae spei. Iustitia dei perturbat animum sibi male conscius, minuitur uindictam sceleribus debitam, intentat gehennam: sed a desperatione reuocat considerata dei bonitas: qui non quaerit mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Dominus Iesus, qui naturam restituit, qui Moysi legem non soluit, sed absoluit, ad communem etiam uulgi sensum sese accommodauit. Si potio per fidum medicum administrata, uehementer concitat totum corpus, praesertim in morbo capitali, quo maior est perturbatio, hoc magis speratur sanitas: Ita quo propior est desperatio nisi peccator resipiscens, hoc saluti uicinior est, medico Iesu. Iam mihi considera prudentem impudentiam. Est enim iuxta uulgi quoque sermonem, pudor inutilis uiro quem urget necessitas. Pudor autem pudorem pellit, non aliter quam clauus clauum. Inutilis autem pudor est, celare morbum. Hunc pudorem extundit morbi tedium, ac salutis impetranda concepta spes: iamque non pudet fateri morbum, quia pudet egrotare. Quis hominum in graui corporis morbo meminit pudoris? Nonne secretissima etiam corporis membra nudant, ac medico tractanda permittunt? Nec aliter affectus est, qui secundum animi morbum coepit agnoscere. Quid enim improbius, quam conscendere tectum alienae domus, deicere tegulas, aperire fenestram, sordidum & abominandum spectaculum ex alto ingerere oculis omnium? Quid hic dicturus erat superciliosus phariseus? Nimirum clamasset, indignum facinus: magnisque conuictijs intercessisset illorum improbitatem, qui contra ius publicum, perfosso tecto, irumperent in priuatum alienum, ac funesto spectaculo simul & sermonem sacrum interromperent, & oculos auditorum contaminarent. Iuberet abigi cadauerosum paralyticum, seque totum aqua prolueret. At his, quibus offendendus erat ostentator Mosaicae iustitiae, quoniam arguebant insignem erga se fiduciam, dominus Iesus delectatus est, adeo, ut nec expectatis precibus calamitosum hominem sanitate donaret. Ac primum adimit animi morbos, quae sunt peccata: mox paralyti leuat corpus: quod quemadmodum nonnulla uitia ex corpore sumptis initijs permanant ad animum, ita non raro fit, ut ex animo

natum

natum morbum corpus contrahat: ueluti quū libido ex carnis humoribus
 orta conspurcat animum: atq; inde rursus in corpus reciprocatur malum, para-
 lyticū gignens aut morbum comitialē. Aut quum liuor ex animi uitio su-
 mens originem, corpus etiam tabefacit. Solus autem sanare potest utranq;
 hominis partem, qui utrāq; condidit. Considerandū est & illud, quanta fue-
 rit largitas Iesu in condonandis peccatis. Quum enim ait condonantur tibi *Satisfactio*
 peccata, relaxat uniuersa. Nec ulla meritorum præteritorum mētio, nec ulla
 sacrificiorum aut satisfactionis exactio: tantum fiducię fit mentio. Satis est,
 uenisse ad pedes Iesu. ~~Satis factus est, qui se illi in humeros sustulit. Quid~~
~~nullum illi gratius habere uult.~~ Totus sibi displicebat ille paralyticus, &
 male sibi conscius, & miserabili corporis morbo oppressus. Tota spes erat in
 potenti bonitate Iesu: ille totum restituit, quia se totum Iesu medico commi-
 sit. Non reputabat, quā esset immedicabilis morbus: tantum cogitabat,
 quā potens, q̃ bonus esset medicus, cui sese cōcredebat. Quæ spes autem
 istis, qui morbo suo blandiūtur, qui fugiūt oculos medici, imō qui medicum
 oderūt & auersantur? Si te pudet apud medicum hominem, aut si quid dif-
 fidis, qui fortassis cognitum morbum exprobraturus sit potius, quā sub-
 leuaturus, noli cælare morbum tuum apud Christum, qui neminem tradu-
 cit, sanat omnes & sanat gratis: ut tibi quoque contingat, quod contigit
 paralytico. Quid is fecit? Sustulit in humeros grabbatū suum, uersa rerū ui-
 ce: nimirum imperans cupiditatibus, quibus antea seruierat: hoc est enim ge-
 stare crucem, hoc est crucifigere carnem cum uitijs & cōcupiscētijs. Iam nihil
 est opus quatuor baiulis. Suis pedibus ambulat, quocūq; agit illum Christi
 spiritus: nec aliō uadit, quā quod iussus est. Quid enim est ambulare, nisi uir-
 tutū profectibus semper ad meliora progredi? Quid est, redire in domū un-
 de uenerat? nisi agnoscere, qualis illinc exierit: & cuius beneficio subito mu-
 tatus, eō redierit? Nam pharisæorum est, habitare in plateis, foris & concilia-
 bulis. Domi suæ habitat, qui se nouit quā nihil sit: & quicquid habet uirtu-
 tum, id totum ascribit gratiæ benignitati seruatoris. Iam te dimittam ab
 hoc spectaculo, si personas huius scenæ demonstraro. Paralyticum & huius
 baiulos fiducia reddit impudentes, & impetrant quod desiderant. Iesus dele-
 ctatus eorum fiducia, etiam nō rogatus ultro duplicat beneficium. Populus
 simplex & illiteratus, nihil diiudicans in eo, quem credebat esse hominem,
 tantum admiratur uirtutem diuinam: soli scribæ taciti apud sese murmurant.
 Fugiamus exemplum scribarum: qui dum suæ student gloriæ, Iesu gloriam
 conantur obscurare. Simus ē simplici turba, glorificantes deum: non solum,
 si quando nobis sua clemētia adimit morbos animi, uerum etiam quum ali-
 os uidemus eiusdem benignitate à pristinis uitijs resipiscere. Hoc insigni mi-
 raculo gesto Capernaum, quo pluribus prodesset, rursus commutauit lo-
 cum, ac sese contulit ad lacum. Non se subduxit hominum saluti, sed fugiens
 insanabiles

insanabiles scribas, piorum hominū desiderium abitu suo prouocauit. Siqui-
dem ad lacum quoq; magna uis hominū confluebat: docens nos, omnibus
relictis, Iesum esse sequendū quocunq; se contulerit. Nusq; enim non serua-
tor est, siue urbes incolat, siue uicos & oppida peragret, siue uersetur in deser-
tis, siue conscēdat montes, siue descēdat in cāpestria, siue lacus adeat. Videns
itaq; numerosam hominū multitudinē confluisse, nec ignarus quāobrem eō
concurrisset, docebat illos in littore. Quūq; faceret iter in littore, præteribat
teloneum quoddā, in quo sedere solent, qui à præter nauigantibus uectigal
exigunt. In eo uidit Matthæum quendā, qui idem dictus est Leui, Alpei
filium, sedentē ad teloneum. Erat enim publicanus. Id hominū genus quan-
quam ubiq; populo est inuisum, tamen apud Iudæos peculiariter habeban-
tur abominabiles. Redimūt enim iniqua summa munus à principe, eoq; se-
rè, quo plus lucri faciant, inclementer extorquent ab omnibus, odioseq; ne-
gociū faceffunt nautis ac uiatoribus, quibus nonnunq; & aliunde satis est
incommodi. Erant autem apud Iudæos plurimi, qui negabant Iudæos, po-
pulum deo sacrum, pendere tributum oportere Cæsari prophano principi,
& idolorum cultori. Hinc factum est, ut publicanos, qui Cæsaris negotium
ad quæstum usurarium agebant, uehementer execrarentur. Dominus au-
tem, qui prius exprobrauerat scribis suā incredulitatē, obmurmurātibus mi-
raculo, quum turba simplex deum glorificaret, rursus ostendere uoluit, nul-
los longius abesse à uera religione, quàm qui sibi uidebantur eximie religio-
si, Matthæum auocauit à teloneo, iussitq; ut ipsum comitaretur. Ille subito
mutatus, relicta sella quæstuarīa, sequutus est pauperem Iesum, ut Euāgeli-
cis opibus ditesceret. Hoc factum non omnes perinde mirabantur, tamen e-
rat multo prodigiosius eo, quod paulo ante demirati fuerant in sanato pa-
ralytico. Nam illud mihi cogita, quanta paralyti labore, cuius animus affi-
xus est studio pecuniæ: nec obscurum est quàm sint perplexæ publicano-
rum rationes. Et tamen hic subito factus alius, mirabilius exiliit à teloneo
suo, & omnibus relictis sequutus est Iesum, quàm paralyticus ille exiliens
è grabbato suo, domum abiit. Phariseus audit Iesum multa differentem,
uidet miracula patrantem, & diffidit ac obmurmurat. Publicanus, qui
nihil tale audierat aut uiderat, simplici dicto Iesu obtemperat. Et ecce rur-
sus occasio, qua magis illustretur & phariseorum iniquitas, & Iesu beni-
gnitas. Matthæus enim iam certus Iesu discipulus, quo pluribus illum
commendaret, sui que ordinis nuper sodales ad Euangelicum quæstum
adduceret, rogare dominum ausus est, ut domi ipsius uellet esse conuiua.
Obtemperauit Iesus roganti, quandoquidem ille obtemperarat uocanti.
Matthæus rem magnam impetrasse se ratus, apparat conuiuium splendi-
dum ac magnificum, quod multis esset suffecturum, uidelicet discipulis,
quos iam aliq; collegerat dominus: ac præter hos non paucis alijs, qui tum
Iesum

Iesum comitabantur, & ad conuiuium eunti fuerunt umbræ: multisq; publicanis, ac peccatoribus etiam, quos ob pristinam notitiam ac familiaritatem eodem uocauerat Matthæus, non erubescens quales aliquādo sodales habuisset, qui tum ad aliud sodalitiū transisset: sperabat enim fore, ut quem admodū ipse uocatus fuisset à domino, itidem & plures, quos habuerat infamis quæstus ac uitiorū socios, Euāgelicæ philosophiæ, quæ largitur opes cœlestes, haberet cōdiscipulos. Hanc spē illi præbebat perspecta Iesu singularis in omnes clemētia. Decebat autem amplū esse conuiuium, quod ecclesiæ ex gentibus colligendæ gerebat imaginem. Parca sunt enim & angusta Iudæorum conuiuia, qui carnem legis sequuntur, quum spiritus sese latissime diffundat, omneq; hominum genus recipiat. Libertatem amant omnes, clemētia opus est omnibus. Iustitia paucorū est: hanc quum non haberent, sibi uindicabant pharisæi. Qui quum conspicarentur Iesum cum publicanis & peccatoribus agentem conuiuium, quos ipsi ueluti sancti, nec alloquio dignarentur, adeunt illius discipulos, rudes adhuc, & qui facile uiderentur abduci posse à præceptore, hos captant uenenato susurro: Quamobrem, inquit, magister uester, quem uos deserto Ioanne ut sanctiorē sequimini, cum peccatoribus edit ac bibit, quum mensæ communio summum sit familiaritatis indicium? An non legit quod scriptū est: Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris? An non cogitat, quod hac cōsuetudine addit animos peccatoribus, qui uitati, fortasse resipiscerent? Ad hæc quū discipulis adhuc rudibus, non esset in promptu quod responderent, sed tantū simplici fiducia pendebant à domino: Iesus, quem nec uoces clāculariæ, nec cogitationes occultæ pharisæorū latebant, pro discipulis respondit: Quid obinurmuratis pharisæi, q̃ cum his, quos uos pro impijs & abominādis ducitis, agitem conuiuia potius, quàm cum sacerdotibus, scribis & pharisæis? Laudātur medici, qui sani quum uocantur, adeunt ægrotos: & ego culpor quod eos adeam, qui morbum agnoscunt animi sui, & medicū desiderant? Qui prospera ualitudine sunt, non expostulant cum medico, dicentes: Quur inuisis illos & illos, nos non inuisis? Etenim qui ualent, nihil opus habent medico, at medicorum ars his debet esse parata, qui male habent. Hi qui morbum suum agnoscunt, gaudent adesse medicum. Vidistis enim in paralytico mihi traditam esse potestatem tollendi peccata. Vos qui uobis uidemini sani, uindicātes uobis iustitiam, non habetis quod expostuletis cum medico, si uos non adeat. Ideo missus sum in mundum, ut tollam peccata mundi. Quicumque morbū agnoscit, ac medici desiderat opem, huic non deero. Porro qui sibi uidetur uacare culpa, si recte sentit, non eget ope nostra: sin laborat falsa persuasione, aut si sibi male conscius, tamen dissimulat morbum suum: hunc quoniam insanabilis est, frustra adiret medicus. Quis enim curet inuitū? Proinde iniuria reprehēditur medicus si id facit, quod profitetur ars: sed insignis

in signis est inhumanitas eorum, qui cum sani sint, medici præsentiam invident ægrotis. Nec hoc quod facio vobis, qui legis sciētiam profitemini, novum videri debet. Sic enim legitis: Misericordiam uolo potius, quàm sacrificium. Hæc deus per prophetam loquutus est, significans abolendam carnalem legis iustitiam, quæ constat abstinencia manifestorum flagitiorum, & observatione ceremoniarum. Qui non committit homicidium, qui non furatur, qui non mœchatur, qui quiescit sabbatis, qui ieiunat statis diebus, qui lauat, qui sacrificat, iustus est apud homines. At deus aliam iustitiam requirit, quæ constat gratuita beneficentia in proximum, ignoscentia ac lenitate. Quantum uero absunt ab hac laude, qui non solum non opitulantur proximo suo, uerum etiam invident & obstrepunt, si quis opem ferat egentibus. Talem autem vobis deus promisit Messiam, non qui sacrificijs, phylacterijs, ieiunijs, ac prolixis precationibus superaret pharisæos, his rebus sese populo uenditantes: sed qui beneficus in omnes lux esset errantibus, subleuator oppressis, consolator afflictis, medicus contritis corde: qui quæ eos, qui longe uidebantur abesse à deo, deo iungeret: qui uero deo uidebantur esse proximi, hos declararet procul abesse à uera pietate. Hoc sermone dominus Iesus simul & os obturauit pharisæis, & discipulos docuit, quales sese præstare deberēt erga peccatores. Multū debemus pharisæorum maliciæ, quæ subinde dominum prouocat ad explicandam Euangelicam doctrinam. Ecce rursus adeunt Iesum aliquot discipuli Ioannis, iuncti calumniatoribus pharisæis. Nam & illos liuor quidam humanus arripuerat, quod Iesus Ioannis famam uideretur obscurare, quum Ioannis uita & institutio uideretur esse seuerior, quàm Iesu: qui discipulorum etiam numero fuerat superior. Adeunt itaque Iesum & calumniosam obijciunt quæstionem: Quare, inquit, discipuli Ioannis & pharisæorum ieiunant frequenter, tui autem discipuli non ieiunant? Ad hanc quæstionem, quoniam ipsum petebat non discipulos, dominus Iesus clementius respondit, quàm paulo ante fecerat discipulis suis patrocians: nos interim docēs, Euangelicam charitatem, quæ lenis est in malis sibi proprie inflictis, diligentior esse in propellendis malis alienis. Oportet enim episcopum Euāgelicum in iniurijs ipsius capiti ingestis, tolerantem ac lenem esse, cæterū magno studio succurrere gregi periclitanti. Ait itaque Iesus: Vos qui sedulo audistis Ioannem Baptistam, meminisse debetis, quod ille me prædicarit esse sponsum, se uero sponsi amicum. Par est autem abesse tristitiam omnem, ubi adest sponsus. Moses seruus est, non sponsus. Illi congruebant ieiunia, quæ tristitiam habent, & hilaritatē obnubilant. Recte ieiunant, qui manent in synagoga ancilla non sponsa. Non enim uersantur in cubiculo sponsi. Cæterum liberi qui uersantur in thalamo nuptiali, quàm diu sponsum ipsum habent præsentem, non possunt ieiunare, quod gaudijs magnitudo nō sinat eos meminisse tristitiam.

Qui

Et erant discipuli Ioannis

Qui metu pœnæ suum facit officium, alacer esse non potest. Porro filij qui spiritum liberalem hauserunt, intelligentes se charos & curæ esse sponso, non anguntur sollicitudine, ne peccent in his, quæ ad tempus præscripta sunt in ingenio serui præditis, in lotionibus, in sabbatistimis, in delectu ciborum, in uestitu, in diebus festis, in sacrificijs. Confidunt enim potetia & bonitati sponsi, qui sine his omnibus potest absolutam cōferre iustitiam. Fiducia spiritua-
lis tollit sollicitudinem carnalem. **Charitas omnia condulcans addit alacritatem.** Habet sponsus cibum suum, à quo sodales ipsius non possunt abstinere. Cibus animi est sermo cœlestis, cibus animi caro est ipsius sponsi: potus animi sanguis est eiusdē. Hoc cibo semper satiari cupiunt, qui mihi propius adherēt: hoc potu cupiūt semper inebriari qui uersantur in thalamo sponsi, Cæterū ut cibus corporis non cōfert iustitiam, ita nec ieiuniū: ac sæpe fit, ut uescens iustior sit ieiunante. ~~Fiducia spiritus ieiunium, quæ præscribitur, et al-~~
~~hoc ieiunium gemitibus, quod dicitur in hanc rem daturum.~~ Hilaris autē esse non potest, qui metuit, qui trepidat. Cæterū qui sciens sese in hisce rebus esse liberum, & ex charitate sua sponte ieiunat, is lætus & alacer ieiunat, nō quia sic præscriptū est, sed quia sic hortatur charitas. Quū ad hanc firmitatē, ad quam nunc formātur, mei discipuli profecerint, plus impetrabit ab eis charitas, quā nunc extorquet à uobis legis aut Ioannis præscriptio. Nondum autem ad hoc roboris peruenerunt. Adhuc teneri sunt. Obstat enim illis huius corporis præsentia. Venient autem dies, quum corporalis sponsi præsentia tolleretur ab illis: tunc facti firmiores, hausto cœlitus spiritu, non solum ieiunabūt, idēq; sua sponte, uerum etiam fortiora magisq; mascula præstabunt uolentes & alacres. Hæc doctrina quoniam spiritualis est, nō capitur ab his qui in pharisaicis ceremonijs inueterauerint. Et idcirco mihi simplices ac rudes de-
legi iuuenes, lusus operam, si spiritualement ac cœlestem doctrinam credam animis, carnalium rerum superstitione uehementer occupatis. Vetera ueteribus, noua nouis congruunt. Quæ si misceas, non solum inanem sumis operam, uerū etiam eos quos in melius mutare coneris, reddis deteriores. Præstat enim in ueteri superstitione perseuerare, quā adempto metu peccandi, dum ad libertatem spiritus studes adducere, ad peccandi licentiam inuitare. Quemadmodū enim plus habet negocij, qui docet imbutum hac falsa persuasionē, quod artem calleat, quā qui prorsus artis ignarus: ita difficillimum est eos ad Euangelicam iustitiam instituere, qui ob carnales obseruatūculas sibi persuaferunt, quod absolutam iusticiam sunt consequuti. Hinc nimirum est, quod pisces, publicanos, peccatores, meretrices & ethnicos magis dociles comperio philosophiæ spiritualis, quā scribas, pharisæos ac sacerdotes, qui in humanis ceremonijs perfectam statuunt pietatem. Ioannes ut medius inter ueterem ac nouam legem, tentauit miscere doctrinæ geminum genus. Neq; enim ausus est uiuidam hanc philosophiam infirmis animis com-

Nemo assumē
tum panni

ueritus est homo profanus ab Abiathar, qui tum primas tenebat inter sacerdotes, postulare sibi dari panes illos unice sacros, quos propositionis uocant, quibus nefas erat omnibus uesci præter sacerdotes, idque tãtis per, dum intra templi septa uersantes sacris operarentur. Non ignorabat Abiathar quid lex præscripsisset, nec tamen ueritus est Dauid atque eius comitibus tradere panes sacros in loco sacro edendos. Hoc si nescitis esse scriptum, aut si non meministis, qua fronte profitemini legis scientiam? Si scitis ac meministis, cur in simili causa Abiathar ac Dauid absoluitis, atque etiam probatis, meos ut nefarii sceleris reos defertis? Si tum necessitati proximi cessit legis rigor, quum maxime regnaret lex, quo magis nunc equum est cedere legis ceremonias, quoties charitas hortatur proximo subueniendum esse? Quia & illud præcepit lex, diligendum esse proximum pari amore, quo se quisque complectitur. Hoc præceptum quum sit in tota lege præcipuum ac maximum, cur præpostero iudicio ob ea quæ leuiores sunt nec perpetua, uiolatis id quod & summum est, & perpetuum? Fuit olim tempus, quo nulla esset sabbati religio. Et futurum est, ut uere pijs quouis dies sit sacer. Nunquam autem nec fuit, nec erit tempus, quo non fuerit, aut futurum sit sanctum, opem ferre egenti proximo. Lex uetat occidi: occidit autem qui quum seruare possit, non succurrit. Ea perpetua lex est. Vetat eadem quiesci sabbato. Quam uero præpostera religio, si quis dum timet uiolare sabbati ocium, sinat interire fratrem suum, quum alinum delapsum in foueam educat sabbato, nihil deterritus septimi diei religione? His atque huiusmodi dilucidis rationibus quum Iesus docuisset, quam essent peruerse religiosi, adiecit catholicam sententiam: Sabbatum, inquit, hominum causa est institutum, non homines conditi sunt propter sabbatum. Filius autem hominis uenit, non ut perderet homines, sed ut seruaret: Itaque potestatem habet etiam abrogandi sabbatum, quoties id postulat hominum salus. Quod de sabbato dixi, de similibus constitutionibus omnibus sentiendum est. Ad tempus instituta sunt, ut rebellis populus paulatim assuesceret obedire præceptis dei, ut per figuras corporales, ueluti manu ducerentur ad intellectum rerum spiritualium. Pie uiolat sabbatum, qui uacuum à tumultu malarum cupiditatum, iuuandi proximi studio uiolat sabbatum. Pia res est ieiunium, sed fit impia, si quod ad salutem hominis est institutum, uertitur in perniciem & corporis & animi. Res est religiosa uotum, sed fit irreligiosa, quoties huius seruandi superstitione reuocatur aliquis ab his, quæ propius spectant ad ueram pietatem. Sanctum facit qui donum offert ad altare, sed profanum est donum quod offertur, irreconciliato proximo. Ita non negligimus, sed non formidamus, quod non hominum causa, neque enim homo uestis causa factus est, sed hominis gratia reperta uestis. Itidem cibus hominis causa paratur, non homo cibi causa conditus est. Proinde quouis cibi genere uesci fas

est, quoties id postulat hominis necessitas. Siquidem hæc omnia corporalia, in quibus uos absolutam iusticiam cōstituitis, templum, uictimæ, cibus, uestis, dies festi, ieiunia, uota, donaria, irreligiose seruantur, si ob hæc læditur salus proximi. Religiosissime uero seruantur, si ob proximi charitatem neglectis his quæ sunt carnalia, intus in animo seruat id, quod corporaliū rerum umbris est designatū. Huiusmodi constitutionum Moses administrator fuit, non autor: seruus, non dominus. Huic qui adhærent animo serui magna superstitione seruant ea quæ sunt carnis. Cæterum qui adhæret filio hominis, qui totius legis est dominus, ea quæ docent obseruanda iuxta spiritum, quæ carnalibus illis simulachris figurabantur, liberi sunt ab eiusmodi iudeorum ceremonijs.

CAPVT III

In agro quidem per uiam dominus Iesus huiusmodi sermonibus & pharisæorum retudit calumniam, & discipulis innocentibus est patrocinator. Sed ut planè disceremus nihil esse calumniosius falsa religionis persuasionem, quum Iesus ingressus esset synagogam, illic ex more docturus populum, obtulit sese rursus & domino benefaciendi, & pharisæis calumniandi occasio. Aderat enim illic in turba quidam, miserum omnibus spectaculum exhibens, manū habens arefactam ac mancā, membrum mortuū & inutile circumferens, hoc etiam miserabilior, quod opera manuum solitus esset alere tum sese, tum familiam tenuem & inopem. Et o maliciam pharisæorū, oculatam ad calumniandum benefacta Christi, cæcam ad intelligendū doctrinam cœlestem. Ex his quæ cernebant oculis corporeis, uidebant humanā naturam, ex his quæ gerebantur non perspiciebant uirtutem diuinā. Vident hominem miserabilem, & norant Iesum misericordem, & ilico cōiectant quid esset consequuturum. Iamquæ calumniam adornāt non in discipulos, quemadmodum prius de spicis reuulsis, sed ipsi domino, qui discipulis fuerat patronus. obseruant igitur natura propensum ad opitulandū miseris: an auderet etiam synagoga teste, die sabbati sanare hominem, ut si id faceret, accusaret eum uiolati sabbati, quū facti testem haberet multitudinem. Nihil quidem orabat miser ille, uerū hoc ipsum erat rogare miserabili, uenire in conspectum misericordis Iesu. Dominus autē, quo redderet omnes attentos ædēdo spectaculo, euocauit hominem, cui manus erat manca. Surge, inquit, & cōstite in medio multitudinis. Surrexit ille bona quadā concepta spe. Tum Iesus uersus ad pharisæos, quorum cogitationes non ignorabat, dixit illis: Quid censeris uos, qui legis cognitionem profitemini? Quibus rebus uiolatur sabbatum, benefaciendo, an malefaciendo: seruando uitā hominis, an perdendo? Non fallebat illos, quò tenderet hæc cornuta percontatio. Si respondissent, satius esse ob religionem sabbati pati perire proximū, quā neglecta superstitione succurrere periclitanti: nō tulisset populus absurdū responsum, & à sensu

& à sensu naturæ cōmuni abhorrens. Sin respondiſſent licere, sibi ademissent ius calumniandi. Itaq; uisum est obticeſcere. Et tamen interim produnt multitudinī malicioſam uerſutiā ſuam, quod prouocati interrogatione ad reſipiſcentiā, obſtinatè perſiſterent in ſtudio calumniandi. Porro quo faciliſſor eſſet reſponſio, propoſuit à ſimili quæſtionem, nunquis inter illos eſſet tam religioſus obſeruator ſabbati, ut ouem ſabbato delapſam in foueā perire ſineret, nec auderet educere. Nullus autem erat in ea turba, qui non intelligeret, quanto ſit hominis ſalus magis curanda, q̃ ouis. Occidit autem, quiſquis perire ſinit quod ſeruare poteſt. Dominus igitur, quū expectato reſponſo uideret omnes phariſæos nō ignoratione uerī, ſed obſtinata malicia, uelut cōiuratos obmuteſcere, circumtulit oculos in illos, ipſo uultu præſe ferens, quanta cum ira, quantoq; dolore ferret illorū inſanabilem maliciā: qui, quū ſeſe profiterentur duces cæcorū, ipſi cor haberent terrenis cupiditatibus excæcatū, ut clariffimā ueritatis lucem uolentes non cernerent. Nulla enim cæcitas immedicabiliſſor, q̃ quum quis ſciens ac uolens cæcus eſt. Videbant mutā pecudem, ne periret, extrahi poſſe è puteo non uiolato ſabbato, & uidere nolebāt hominī licere ſabbatis cōſulere. Itaq; clementiſſimus dominus, quo nos doceret, ob deploratam malorū peruerſitatem non eſſe abſtinendū à iuuandis proximis, contemptis phariſæis, uertit ſeſe ad hominem, ac populo ad rei euentū inhiante, dixit illi: Extende manum tuam. Vix ea uox audita eſt, extendit manū, ſubito mutatam, nec aliter omnibus officijs ſuis fungentem, quā fecerat altera quæ nunq; manca fuerat. Quem illæ rationes nō abduxiffent ab errore? Quem tam euidentis miraculum non excitaffet ad glorificandū deum? At phariſæi fermento inuidiæ infecti, his omnibus ad ſcleratiſſima etiam cōſilia prouocantur. Hæc nimirum ſunt illa ſemper præpoſtera phariſæorū iudicia. Pluris faciunt pecudem q̃ hominem, ueſtem quā corpus, cibum q̃ uitam, corpus quā animum, humana q̃ diuina, carnem quā ſpiritum, homines q̃ deum. Adeo nihil eſt peruerſa religione peſtilentius. Apud homines prodigioſæ uirtutis eſt, ſimplici dicto reſtituere mancam manum hominī, ſed multo maioris & uirtutis & beneficij eſt, reſtituere mancas ac præmortuas animi uires. Quā miferè mancam habet manum, q̃ mortuam, quā ab omni mifericordiæ ſenſu uacuam: qui cum uidet proximū ſuum egentem, nec ſtipem porrigit: qui errantem non docet: qui oppreſſum non ſubleuat, qui ceſſantem non excitat: Tales erant phariſæi, qui maluerunt inuidere domino, q̃ ſanitati per eum reſtitui. Huiusmodi debiles habet ſynagoga. ~~Ceterū eſt~~
~~ſynagoga ſanitas, quæ non perit, neq; debiles, neq; claudes~~
~~recipit.~~ Quiſquis eſt obnoxius malis, ueniat in conſpectum Ieſu, & ſanabitur. Afflabit ille nobis ſpiritum ſuum, & quod mancum erat, animabitur. Qui ſeſe domino ſimplici fiducia credunt, ſani domum redeunt. Qui ſuæ

confidunt iusticiæ, ex alienis benefactis redduntur deteriores. Qui pharisaico spiritu tument, nulli bene uolunt, nisi sibi ipsis: Qui Iesu spiritum hauerunt, nihil aliud conantur, quam omnibus benefacere. Siquidem simulatque pharisæi synagogam ingressi sunt, tamen non audebant mutire apud populum, ascitis etiam Herodianis, quo firmior esset cōspiratio (nam nulli magis hanc nouerunt artem) clancularijs consilijs inter sese agitabant, quomodo Iesum extinguerent, quem ut uidebant potentibus factis longe superiorem, ita nec dictis refelli posse sentiebant. Non cōueniebat inter pharisæos & Herodianos, & ad perdendū salutis autorem consentiebant. O scelera, tam concordiam, o cæcitatem uere deplorandam. Quid proficient cuniculi fraudis humanæ aduersus eum quem nihil latet? Dominus autem nos exemplo suo docens, nonnunquam ad tempus cedendum immedicabili malorum perniciæ, ne prouocati reddantur sceleratiores, subduxit sese ab eo loco, & rursus secessit ad lacum. Iesu secessus non est Euāgelij dispendium, sed incrementū. Nisi enim propulissent illum pharisæi, non uenisset ad gentium multitudinem. Posteaque igitur Iesus reliquerat inuidam & angustam synagogam, seseque recepisset ad lacum, undique cōfluxit ad eum numerosa uis hominum, non solum à Galilæa, uerū etiam à Iudæa, atque ab ipsis etiam Hierosolymis, tum ab Idumæa, eque regionibus ultra Iordanē sitis, ad hæc è locis Tyro Sidonisque finitimis. Præluitur enim ad congregandam gentium ecclesiam, quando synagoga per incredulitatem repellebat Euangelium dei. Ex omnibus his locis cōcurrerat ingens hominū multitudo, qui excitati rumore, qui late sparsus erat de miranda doctrina, deque potētibus factis Iesu, sese ad lacum effuderant. Dominus autē benignus ac diues in omnes, neminem nec à doctrina sua, nec à sanitatis beneficio submouebat. Tanta autem erat ardor multitudinis ob auiditatem sanitatis, ut alius aliū protruderet, ac ui irrumperent ad Iesum, ut eum uel cōtingerent, quando solo etiam uestis contactu pellebantur morbi. Nec ullum erat uel hominū uel morborum discrimen apud potentem iuxta ac benignum medicum. Quicumque quibuscumque malis tenebantur, protinus liberabātur, modo contigisset adire Iesum. Atque id etiam hodie uidemus iuxta spiritum fieri. Ex totius orbis nationibus que multi, quibus uitæ obnoxij confugiunt ad Iesum, & si duciæ contactu sanantur? Quin & spiritus immūdi, uiso Iesu, non ferebant illius præsentaneam uirtutem: sed accidentes ad genua illius, exclamabant, dicentes: Tu es ille filius dei. Iesus autē non ferens ab impijs spiritibus prædicari, interminatur illis ut taceant: nec ipsum prodant ante tempus. Per humiles ac tenues mundo uoluit innotescere, quibus dixit: Qui uos audit, me audit. Spiritibus autem impijs ne tum quidem fidem haberi uult, quā uera dicunt. Nec enim hoc negocium fortuito gerebatur, sed diuino consilio gradibus quibusdam & profectibus temperabantur omnia ad nostram salutem

salutem. Iesus igitur quum à turba comprimeretur, mandauit discipulis, ut sibi pararent nauiculam, quo tutus esset ab incondita ac tumultuosa multitudi-
 tudine: quæ magis sitiebat corporum salutem, quàm animarum: & cõprimit potius, quàm tangit Iesum. Qui confitentes morbum suum, cum sincera fiducia adeunt illum, tangunt & sanantur: qui uero mundanis cupiditatibus adhuc obnoxij tumultuantes irruunt, molesti sunt. Proinde discipuli, qui norant familiariter cum domino uersari, parant illi nauim purioris ecclesiæ. Iesus autem magis delectatur paucis puris ac placidis, quàm multitudine turbulenta. Sed tamen ita subducit sese, ut nihilo secius è nauì doceat multitudinem. Quum uides Iesum è nauicula docentem, cogita episcopum concionantem promiscuæ multitudinì, quæ catechumenos, energumenos, & Iudeos & ethnicos complectitur. Beati qui spiritualiter tangunt Christum. Non tangunt autem, nisi qui prius ab eo tacti fuerint. Sanantur enim ab omnibus uitijs, quoscumq; ille contigerit, Iam enim ex tumultuosis facti tranquilli, recipientur in nauim ecclesiæ, ut perpetua Iesu consuetudine fruantur, semperq; illius mensæ assideant. Nauicula in qua Iesus est, angusta est impuris, amplissima purgatis. Reiecerat dominus prædicationem dæmonum, effugerat impuram ac tumultuantem turbam, & tamen hæc arguebant adesse regnum dei, in quod irrumpere conabatur digni & indigni. Proinde sibi parat duces aliquot, qui in uindicando regno cœlorum essent adiutores: quicq; tot nationibus, mox ex toto terrarum orbe ad Euangelicam philosophiam confluxuris, sufficerent. Sic enim consueuerunt huius mundi monarchæ certos præfectos sibi deligere, per quos imperium suum & asserant & amplient & administrent ac tueantur. Hos oportet egregie fidos esse, cordatos & industrios: in primis autem gnaros regiæ uoluntatis. Iesus itaq; qui sese frequenter demiserat ad promiscuam multitudinem, ut multos ad se alliceret, facto docens idem esse faciendum Euangelicis doctoribus, iam ad sublimitatem Euangelicæ perfectionis euocans, conscendit montem. Et accersit ad se non quosuis è multitudine, sed quos ipse uoluit, quosq; ad hoc munus delegerat. Non enim uocauit opulentos, non satrapas, non sacerdotes, pharisæos aut scribas: sed tenues, humiles & idiotas. Siquidem hi demum erant idonei, qui Iesum sequuti montem conscenderent: unde quicquid hic mundus habet admirandum despicitur: unde uelut è propinquo uox auditur patris cœlestis, & unde spectatur immortalitatis gloria. Parent qui uocati sunt, & ueniunt ad Iesum sublimem. Nullus enim hunc montem potest conscendere, nisi uocante Iesu. Nam ipse mons est, nec ad ipsum quisq; uenit, nisi tractus ab eo. Hic rex ille regum, ac dominus dominantium, duodecim præfectos selegit, qui ueluti fidi satellites nunquam ab ipsius latere discederent: ut ubi res Euangelica postularet, mitteret eos, ueluti legatos à latere, prædicaturos quæ à rege suo didicissent, ac diuulgaturos per uniuersum

*Et ascendens
in montem*

terrarum orbem ædicta sui principis. Quoniam autem ignobiles erant pi-
 scatores, idiotæ, tenues, nihil regale præ se ferentes, quum pollicerentur re-
 gnum dei, ne contemneretur illorū autoritas, addidit potestatem, quā nulli
 huius mundi monarchæ suis legatis dare possunt: nimirū ut in nomine Ie-
 su omne morborum genus sanarent, utq; etiam impuros spiritus profliga-
 rent. Horū primus erat Simon, cui nomē uerterat Cephas, hoc est, Petrus,
 siue saxum: ut ex ipso nomine disceremus, Euangelicæ philosophiæ caput
 esse fidei immobilem constantiam. Secundus Iacobus Zebedæi filius unā
 cum fratre suo Ioanne: his imposuerat nomina, ut dicerentur Boanerges,
 quod Syris sonat filios tonitruī, uidelicet ipso nominis præfagio declaran-
 te, hos olim ex Euangelico monte emissuros in uniuersum terrarū orbem
 Euangelicæ prædicationis tonitruū, quod omnium animos cōmoueret, &
 erigeret ad studiū rerum cœlestiū. Siquidem ut tonitru sonat è sublimi, ita
 prædicator Euangelicus nihil humile, nihil carnale sonat, sed cœlestia om-
 nia. Pœnitentiā agite, instat regnū cœlorum: tonitru est. Ad hanc enim uo-
 cem corripit unūquenq; timor fulminis, sed succedit imber: Credite Euan-
 gelio, & salui eritis. Quartus erat Andreas, frater Petri. Quintus Philippus.
 Sextus Bartholomæus. Septimus Matthæus. Octauus Thomas, cui co-
 gnomentū erat Didymus. Nonus Iacobus Alphæi filius. Decimus Thad-
 dæus. Undecimus Simon Cananæus. Duodecimus Iudas Iscariotes, qui
 prodidit dominū: Per hos paucos obscuros, illiteratos, imbecilles uisum est
 domino totū innouare mundū, ne quam laudis partem in cœlesti negotio
 sibi uindicaret humana uel sapientia uel potentia. His rebus in monte per-
 actis, ut nos doceremur in deligendis Euāgelici sermonis dispensatoribus,
 non esse uocādos in conciliū humiles ac priuatos affectus, descendit Iesus
 cum electis suis proceribus, & pariter ueniunt in domū, nimirum iam fami-
 liares ac domestici dei. Hæc forma nobis expressa est, ut sublimitate sua do-
 ctiores non grauentur sese ad humilitatem infirmiorū demittere, quo pluri-
 mos domino suo lucrificiāt. Sequamur & nos Iesum in domū hoc animo,
 ut perspiciamus quid sit expectandum, & ad quæ præparandus sit animus
 his, qui suscipiunt negociū sincere prædicandi Euangelium cœleste. In mon-
 tem non conscenderat turba. Est enim hoc eorum, quos ad id selegerat do-
 minus. Verū ubi descensum est ad humiliora, rursum cōfluit promiscua tur-
 ba: tanta importunitate instans, ut audirēt Iesum, & à morbis liberarētur, ut
 apostolis nō fuerit ociū uel cibi sumendi. Nihil hoc spectaculo gratius esse
 potest Euāgelicis doctoribus, q̄ quū populus discendi auidus, negociū fa-
 cessit sacerdotibus, quū ingens catechumenorū multitudo ecclesię fores ob-
 sidet, quū promiscuæ multitudini angustæ sunt basilicę, cōcionantibus epi-
 scopis. Hęc omīa quę gerebant, ubi rumor pertulisset ad cognatos Iesu, qui
 bus erat nota carnis infirmitas, quū de diuina potētia nihil suspicari possent
 homines

Et ueniunt in
domum

Et quum
audiissent

homines crassi, Iesum cum humili sordidoq; sodalitis fursum deorsum uagari, trahere post se cateruas hominū, noua quædā & inaudita docere, profigare morbos, eiicere dæmones, furori tribuebant, quod offensi corporis imbecillitate, non poterant ascribere diuinæ potentia. Norant matrem & patrem, norant domū & omnem familiam, norant ipsum in cæteris nihil à reliquis differentem: & intelligebant, quæ nunciabantur supra modū humanarum esse uirium. Itaq; quoniā erant cognati, iuxta leges humanas, putabant esse sui officij, ut mentis impotem, & à spiritu quopiam arreptū, uinculis cohercerent. Dicebant enim: In furorem uersus est. Etenim qui contemptis rebus terrenis omnibus, atq; ipsa etiā uita, cœlestem philosophiā toto pectore amplectuntur, insani uidentur his, quibus nihil sapit nisi terrenum & caducum. Qui patrimonium profundit in usus pauperū, insanit ei, qui uitæ præsidium in diuitijs collocauit. Qui ob Euangelium uolens semet in exilium, paupertatē, carceres, cruciatus, ac mortem immittit spe felicitatis æternæ: furit ei, qui post hanc uitam nō credit esse uitā feliciorē pijs. Qui spernit principum ac populi honores, ut gloriā assequatur apud deum: insanit his, qui uere insaniunt, largitionibus, fraudibus, per fas nephasq; regnū ac dignitates mox eripiendas, ambientes. Et hoc tam impiū iudiciū à suis propinquis tulit dominus, ne quid offendantur ipsius discipuli, si similia contingat audire à suis. Sed manifestius impij pharisæi, qui testes fuerant tantorum miraculorū. Nam propinqui uulgari crassitudine peccabant potius q̃ impietate. Cæterū pharisæi qui uenerāt ab Hierosolymis, quos oportebat ob prophetarum cognitionem ex huiusmodi factis intelligere, iam adesse quod illi promiserant: & ob religionis excellentiam, qua sibi placebant, uenerari diuinam potentiā, quam omnes sibi salutiferam experiebantur: blasphemis uocibus incessunt Iesum, dicentes. Sunt hæc quidem humanis uiribus maiora quæ facit: uerū non ista facit uirtute dei, sed potentem aliquem & insignem habet dæmonem, cuius præsidio prodit hæc miracula. Habet enim spiritum Beelzebub, qui princeps est omnium dæmoniorum, & huius auxilio profligat dæmonia, minus pollētia uiribus. Hanc impudentem & cæcam blasphemiam, quoniam non tam impetebat Iesum, quem nihil aliud quàm hominem esse credebant: quàm ipsum deum, cuius gloriæ inuidentes, miracula quæ illius uirtute gerebantur, ascribebant impuro dæmonio, dominus accurate refellit, adhibitis etiā parabolis, quo rem omnium sensibus redderet euidentem. Quum totum, inquit, regnum dæmonum sit aduersum regno dei, qui fit ut Satanas Satanā eiiciat? Nisi forte ipsi inter sese bello intestino tumultuantur, quasi sub eodem principe militantes sese uicissim depellāt è præsidio. Quod si regnum inter homines, si factionibus intestinis diuisum fuerit, ruinæ proximum est, propterea quod ut concordia custos est optima regni, ita discordia nihil non quamlibet firmum ac munitum

munitum demolitur, quomodo consistet regnū Beelzebub, si dæmon eijciat dæmonem? Quid de regno loquor? Adeo nihil est stabile, ubi regnat seditio, ut ne priuata quidē domus diu possit consistere, si mutuis odijs inter sese dissideant inhabitantes. Si igitur ope Beelzebub eijcio dæmonia, quemadmodū uos falsò calumniamini, certū argumentū est, illius regnum breui casurum. Ac destructo dæmonū regno, quid superest, nisi ut existat regnum dei? Sin id quod est uerissimū, uirtute dei profligo dæmones, deo hostes, & humano generi inimicos, profectò palàm est iam adesse regnum dei, cuius potentiæ dæmones cogūtur cedere. Non enim cedunt uolentes, nec ex pacto. Nullū esse potest fœdus inter deū & dæmones. Bellū est irreconciliabile: ueluti quū bellum incidit inter duos egregiè fortes, & implacabili odio inter sese dissidētes, neuter ab altero patitur se capi, nisi ui belloq; subactus. Quis enim fortis & animosus dux patiatur hostem suum irrumperere in domū suam, quam habet egregiè munitam, nisi ui domū expugnet aduersarius, & uictū conijciat in uincula? Hoc facto, diripiet domū illius, ac prædam abducat. Quod si uidetis clamantes & eiulantes. exigi dæmones, si uidetis multos relictis peccatis, quibus diabolo seruebant, sese recipere in libertatē innocentiae, quorū dei uictoris gloriā transfertis in uictū Beelzebub? An Beelzebub hostis humani generis nūc mutatus cōsulit hominum salutē? An non ista manifesta est in deū blasphemia? Illud pro certo habete: Nullū est blasphemie genus, quod non possit impetrare ueniā apud deum, propterea quod in alijs uel error uel imbecillitas humanæ naturæ ueniā relinquit locū. Cæterū qui cōtumelia affecerit spiritū sanctum, non impetrabit ueniā in eternū. Dicit autē blasphemiam in spiritū sanctum, qui per inuidiā obstinatus, opera, quæ uidet nō posse geri nisi per spiritū dei, tribuit spiritui Beelzebub. Error & ignorantia meretur ueniā, destinata malicia aduersus bonitatem dei, prouocantis ad salutē, quomodo ueniā impetrabit? Blasphemiā quæ cōmittitur in filiū hominis, excusabit corporis imbecillitas. Cæterū uirtutem dei, in ipsis operibus relucens ad salutē humani generis, transcribere Beelzebub hosti dei, blasphemie genus est inexpressibile. Hec illis loquutus est Iesus, uindicans patri suam gloriā, ac suam interim negligens. Innuebat autē, excusabilius peccare, qui de ipso male sentirent, quemadmodū cognati, dicentes: In furorē uersus est, & apparabant uincula: q̄ pharisæos, qui opera, quæ nullo modo calumniari poterant, quin essent deo digna, uelut insanabili malicia tribuebāt spiritui Beelzebub. Nondum intelligebāt in Christo diuinā naturā. Neq; enim Christus illud adhuc apertè prædicari uolebat: certe per homines puros deus suo spiritu frequenter ædedit miracula, cupiens per hæc glorificari apud homines. Ea si quis non per errorem, sed per maliciā tribuat spiritui Beelzebub, huius est deplorata peruersitas. Proinde poterant excusari, si dixissent Christū esse

nihil

nihil aliud q̄ hominem, non esse regem, non esse Messiam. Ceterū opera calumniantes, deū ipsum & spiritū eius ladebant, cum per homines quos-
 cunq; spiritus dei possit operari. Nunc quū tot miracula mirabiliter uidis-
 sent ædita, quū uiderent à populo glorificari deum, quū uiderent tot homi-
 nes sanari, tot liberari à spiritibus immundis, tot à scelerata uita conuerti ad
 studiū pietatis Euangelicæ, idq; opera Iesu Christi, tamen dicebāt pertina-
 citer: dæmoniū habet, non spiritū dei. Quum his alijsq; multis sermonibus
 dominus Iesus uindicasset gloriā patri cœlesti aduersus impiam pharisæo-
 rum calumniā, ac Iudæis exprobrasset obstinatā & inuincibilem increduli-
 tatem, quū per solam fidem omnia peccata relaxentur, interim superuenit
 occasio, per quā Euangelicę uirtutis gloriā uindicaret etiam ab humanis af-
 fectibus, quibus alijs in rebus laudi ducitur multum tribuere. Aduenerunt
 enim cognati Iesu, comitantes matrem ipsius, quibus quū ob turbæ densi-
 tatem non pateret ingressus, constitere foris: ac uox ceu per manus tradita,
 peruenit ad eos, qui sedebant circa Iesum. Hi referūt adesse matrem ipsius
 ac fratres, cupiētes cum eo colloqui. Erant autē & inter propinquos cogna-
 tos, quorū alij parum magnifice sentiebant de Iesu, nōnulli etiam insaniam
 suspicabantur, & tamen existimabant ob sanguinis propinquitatē hoc sibi
 iuris esse, ut illū quouis etiam tempore ad colloquiū euocare possent. Do-
 minus autem, quo nos doceret negociū Euangelicum, quod spiritu patris
 gerebatur ad hominū salutē ac dei gloriā, non oportere ullis humanis affe-
 ctibus interpellari, uelut indignatus respondit: Quæ est mater mea, & qui
 sunt fratres ac propinqui mei? In hoc negocio non agnosco cognationem
 carnis. Habet Euangelium suam cognationē spirituales, quæ multo arctio-
 ribus uinculis astringit animos, q̄ illa iungit corpora. Quumq; circumtu-
 lisset oculos ad discipulos, qui proxime circumsedebāt docentem, addidit:
 Ecce hi sunt fratres mei, & mater mea. Vt per Euāgelium noua natiuitas est,
 ita noua est cognatio. Quisquis enim crediderit Euangelio, & in hoc parue-
 rit uolūtati patris mei cœlestis, hic, etiam si sit non solū à propinquitate do-
 mestica, uerū etiam à tota gēte alienissimus, frater meus, hic soror mea, hic
 mater mea est. Siquidem hæc cognatio nō æstimatur gradibus sanguinis,
 sed spiritus. Nō agnosco cognationē cuiusquā, nisi per fidem renascatur ex
 patre cœlesti, iamq; ut filius germanus patri cœlesti ad æterna uocanti ob-
 temperet. Vt quisq; hoc perfectissime præstiterit, ita mihi habebitur pro-
 xime cognatus.

CAPVT IIII

Domum igitur hanc, quæ synagogæ typum habet, in qua bla-
 sphe mis uocibus incessit à pharisæis, in qua interpellatur im-
 portunitate cognatorum, reliquit Iesus, ac rursus se contulit ad
 lacum, ueluti gentium amplitudinē desiderans. Subinde pel-
 litur à Iudæis, subinde præludit Euangelio ad gentes demigraturo. Etenim
 cum

Et uenit ma-
 ter eius &
 fratres

hinc ubi
 est

14-157

cum in domo, hoc est, in Iudæa uersaretur, pauci adhærent Iesu, quos fratres, sorores ac matres appellat: multi obmurmurant, multi cōuiciantur, plurimi insidiantur, ac proximè cognati docentem interpellant. Non amat tales domos Iesus, amat multitudinem non sibi placentem, quemadmodum faciebant pharisæi, non obtreçantem, quemadmodum faciebant cognati, qui crassi carnali sapientia, cœlestem sapientiam interpretabātur insaniam: non affectibus humanis cœleste studium interpellātem, quemadmodum mater & propinqui. Amat multitudinem auidam sermonis Euangelici, & ex huius fiducia totam pendentem. Itaq; cum dominus Iesus uenisset ad lacum, ibiq; doceret, ut ante fecerat, rursus ingens hominum turba eò confluit, adeò ut ob tumultum turbæ sese protrudentis, cogeretur scapham conscendere, unde uelut è suggesto docebat multitudinē in littore uelut in amphitheatro condensatam. Disce doctor Euangelice quid sibi uelit hæc imago. Sic fuge promiscuam ac tumultuosam turbam, ut tamen ab officio docendi ne cesses. Vbi periculum est, ne te negociorū tumultus obruat, ut iam docere non possis, recipe te in nauiculam Euangelicam, quæ nescit tumultus terrenos, hinc quietus docebis multitudinem infirmam ac rudem. Ne procul à littore recesseris, esto uicinus ripæ, quoad licet te populi captui attemperans: nondum enim potest te sequi. Primū doctrina rudibus animis attemperāda est, donec profecerint. Quid em̄ Iesus è scapha sua docebat, nisi rudem ac promiscuam hominū turbā? Proponebat eis parabolas, hoc est, rerū omnibus notissimarū similitudines. Est enim hoc simplicissimum docendi genus, ac rudibus maxime accommodū. Videtur enim prima specie puerile ac ridiculū huius mūdi sapientibus. Sed hoc docendi genus placuit æternę sapientię. Philosophi magna arte cōtortis syllogismis tenebras offundebāt auditoribus. Rhetores admirabili docendi copia uim admouebant animis hominū. Pharisei retrusa quædā & à populari captu procul sermota congregabant. Cæterū hoc doctrinæ genus simplicissimū & ab omni ostentatione scenica alienū sibi delegit Iesus, ut tota gloria mūdi per Euangelium innouati esset uirtutis diuinæ. Multis itaq; parabolis excitauit animos illorū, ut simplici credulitate purisq; mentibus acciperent sermonem Euangelicū, unde salutis nostræ principiū proficiscitur. Id quoniā oportebat omniū animis esse infixū, priusq; exordiretur, iussit illos attentos esse: Audite, inquit, si quis habet aures, quibus audiat. Fabula est nō parabola, nisi quis attentus audiat. Neq; cuius sunt aures, quibus audiat parabolas Euāgelicas, subtiliter simplices, sapienter stultas, obscure dilucidas. Sub uili enim ac ridiculo tectorio celant sapientiam cœlestē. Neq; Iesu satis erat, si arrexissent aures, spectatores etiā esse uoluit eorū, quę dicerentur. Beati uero, qui ad Iesu sermonē & aures habent purgatas, & oculos synceros. Ecce, inquit, egressus est in agrū seminator quidam ad seminandū semen suum, quod

In doctrina
sua

Ecce exijt

quod habebat eximium. Dumq̃ copiosi prouetus auidus, nusquam non spargit semen, euenit ut aliud inciderit iuxta publicam uiam agro proximam. Id quoniam ob uiaē duritiā remansit in summa terra, protinus aduolarunt aues, & collectum deuorarunt. Rursus aliud incidit in terram petricosā, quæ quoniam exiguo puluere tegebat latentia saxa, semen ante tempus exiliit in herbam, uidelicet eliciente tepore cœli. Mox autem, ut incanduit solis feruor, æstu affectum est, quod erat præcociter enatū, & quoniam obsistentibus saxis non habebat radices, quæ ex altiore terra suggererent humorem aduersus ardorem solis, exaruit, prius quàm assurgeret in aristam. Rursus aliud incidit in terram fertilem quidem ipsam, sed uepribus ac spinis obsitam. Porro quum spinæ succrescentes in latum ac longū condensarent sese, factum est ut herba tenera enata, prius quàm emergeret in lucem, suffocaretur, non humoris inopia, sed auræ. Proinde nec hinc ullus fructus rediit ad seminatore. Verum non erat omnino irritus seminantis labor. Nam fuit semen quod incideret in terram bonam. Hinc enata est herba, quæ succreuit & adoleuit usq̃ ad maturitatem. Nec ullum granū caruit suo fructu, tametsi dispari fœnore. Siquidem aristæ nonnullæ ex uno grano reddidere triginta, aliæ sexaginta, nonnullæ centum. Hæc loquutus dominus, ne quod dictū esset elaberet, sed apud se quisq̃ scrutaretur, quid sibi uellet hæc parabola, subiecit: Qui habet aures ad audiendū, audiat: nimirū indicans non omnes audisse, quod audierant. Porro quum ne duodecim quidem illi, quos dominus selegerat, rudes adhuc, satis intelligerent, quid sentiret hæc similitudo, non ausi sunt palām interrogare: sed nacti solitudinem, ausi sunt rogare Iesum, ut sibi parabolæ secretum exponere dignaretur. Tum Iesus admonens nos, nō omnibus omnia proferenda, sed pro ratione temporū, proq̃ captu auditorum dispensandam esse doctrinam Euangelicā, ait discipulis suis: principes huius mundi paucis communicant arcana sua, ipsiq̃ selectis & exploratis, quibus tutò possint sua credere consilia, populum uero cælant, si quid habent arcani. Vobis autem è uulgo mihi selectis, datum est nosse mysterium regni cœlorum, qui mecū domesticā agitis consuetudinem. Cæterum plebeis, & ab aulica familiaritate seclusis omnia fiūt per parabolas siue qd loquar eis, siue quid faciam. Non enim habent aures idoneas, nec oculos idoneos. Quod audiunt non credunt, quod uident calumniantur. Itaq̃ fit in istis, quod propheta dixit futurum, ut quum maxime uideant, tamen non uideant: & quum maxime audiant, tamen non audiant, quia non intelligunt. Non intelligit autem, qui non credit. Porro nō remittuntur peccata, nisi credentibus, Euāgelio gratuito peccata condonari. Itaq̃ ipsorum incredulitate fit, ut non conuertantur ad deum, quoniam ipsi semet auertunt à deo, nec liberantur à peccatis, quia pharmacū respuunt, quo sanantur peccata. Hoc sermone

Marcus

d Iesus

Iesus notauit eos, quos modo designarat per terram uarijs de causis sterilem. Vt autem discipulos redderet dociliores, subincrepat illorum tarditatem. Nondum conijcitis, inquit, quid sibi uelit hæc parabola, quæ facilis est coniectu? Et quomodo reliquas parabolas omnes coniectabitis, quum nihil dicam aut faciam, quod non occultioris alicuius rei significationem habeat? Exponam hanc, ut assuescatis & ipsi in cæteris scrutari retrusioris sensus arcanum. Ager est mundus, qui plurimos habet inidoneos Euangelicæ doctrinæ. Seminator est filius hominis, qui è cœlo descendit in terras. Semen est sermo Euangelicus, per quem mortalibus annuntiatur uoluntas dei. Voluntas autem hæc est, ut omnes suis uiribus diffusi, toto pectore fidant promissis Euangelicis, uidelicet per fidem omnibus omnia condonari peccata, si post cognitam ueritatem sese conuertant ad studium ueræ pietatis. Semen igitur, quod dicebam incidisse iuxta uiam, notat illos, qui leuiter, & uelut aliud agentes audiunt sermonem Euangelicum, perinde quasi audirent humanam quampiam fabulam. Nec ulli minori fructu audiunt. Mox enim ut audierunt, aduolat satanas, & alijs cogitationibus immisissis in animū, eximit semen, priusq̃ inhæserit animo, ut nec meminerint qd audierint. Iam semen exceptū in terrā petricosam, notat istos, qui satis auide percipiunt sermonem Euangelicum, ac deuorant cum gaudio, sentientes esse ueracem ac salutarem: cæterum quoniam non alta cogitatione recondunt in pectus suum, nimirum obstantibus alijs affectibus, qui animum occupant, nec uolunt cedere sermoni diuino, non perseverant in eo, quod alacriter cœperant, nec ullum fructum Euangelicæ pietatis edunt, sed temporarium duntaxat, propterea quod radicibus careant. Itaque fit, ut rebus secundis credant Euangelio, ac uelut herba progenerata spem bonam de se præbeant, cæterum simul atq̃ ingruerit aduersitas ac tempestas ob Euangelij professionem oborta, protinus offensi deficiunt ab instituto. Semen autem, quod incidit in solum spinosum, designat eos, qui sermonem quidem Euangelicum diligenter audiunt ac meminerunt, sed fallacium diuitiarum amor, aliarumque rerum falsa boni specie blandientium cupiditates irruentes in animum, & indies, ut fit, accrescentes, tandem obruunt semen, ne possit ad frugem emergere. Denique semen, quod incidit in terram bonam, signat eos, qui attentè audiunt sermonem Euangelicum, audito credunt, ac trañciunt in intimos sinus cordis sui, donec emergat in fructum Euangelio dignum, uario quidem discrimine pro soli uarietate, proq̃ cœlestis auræ temperatura, ut hic adferat fructum mediocrem, ille copiosorem, alius copiosissimum, ueluti si unum granum producat triginta, aliud sexaginta, tertium centum. Qui copiosum producit fructum, est quur deo gratias agat, non est quur sibi placeat: qui mediocrem, non est quur feliciori inuideat. Deus enim qui nulli

nulli est obnoxius, aut debitor, pro sua benignitate, partitur cuique suas doctes, prout ipsi uisum est. Quicquid prouenit illi debetur, qui primus iecit semen, & per quem augefcit quicquid prouenit. Cupio autem hac semente totius orbis segetem undique occupari, quum tempus aduenerit: & hanc doctrinam, quam nunc uobis paucis clanculum impartio, quam latissime per uos propagari, ut & uos exhibeatis imaginem terræ bonæ, si quod accepistis, in quam plurimos transfundatis. Nullus enim hoc fructus est deo gratior. Cauendum est igitur uobis, ne semen animis uestris creditum, obliuione negligentiaue uestra pereat, sed diligenter recondendum in animo ut suo tempore prorumpat fructumque copiosissimum adferat. Hæc admonitio quo altius insideret Apostolorum pectoribus, addidit parabolam Iesus: Nolite putare me, quod nunc secreto uobis committo, perpetuo cælatum esse uelle. Nunquis accendit lucernam, ut accensam subter modium, aut subter lectum recondat? An potius, ut imposita candelabro luceat omnibus, qui uersantur in domo? Sermo Euangelicus semen est, quod ideo uobis concreditur, ut multo cum scenore proueniat. Lux est, per me in uobis accensa, ut uestro ministerio discutiat tenebras totius mundi. Nunc quidem multa cælamus multitudinem, quoniam nondum est capax, & si esset, nondum aduenit tempus: uerum ubi tempus aduenerit, nihil est inter nos tam absconsum, quod tum non sit patefaciendum: neque quicquam tam arcanum, quod non sit palam omnibus prædicandum. Non enim oportebit ullis rebus ab Euangelij propagatione deterreri, sed omnibus posthabitis, hoc unum erit noctes ac dies agendum. Væ enim illi qui semen bonum sibi concreditum non propagarit, qui lucem sibi traditam absconderit. Proinde si cui uestrum sunt aures ad audiendum, hunc sermonem audiat, & auditi meminerit. Rursus, ne quod dixerat excideret, adiicit Iesus: Videte quid audiatis, & curate ne frustra audieritis. Nō enim auditis humanas fabulas, sed cœlestem doctrinam, per uniuersum orbem uestra opera diffundendam. Quod accepistis, bona fide tradite, ne quid diuersum ab eo quod accepistis doceatis. Magno uestro fructu hæc auditis, si tenebitis, & gnauiter alijs communicabitis, quæ auditis. Magno periculo uestro auditis, si uel metu humano perculsi, uel huius mundi commodis deliniti, suppresseritis quod accepistis. Nolite esse parci, aut ignaui dispensatores doctrinæ, quam uobis impartio: largiter effundite, quando quidem uestra benignitas non diminuet, sed augebit quod habetis. Pecuniæ thesaurus exhauritur benignitate, hic thesaurus cœlestis quo benignius impartietis, hoc magis cumulabitur. Neque ut pauperior est qui largitur opes suas egentibus, ita indoctior est qui doctrinam Euangelicam quam plurimis communicat: uerum ut qui prælucet multis, non ideo minus ipse lucis habet: ita qui doctrina Euangelica uiam aperit omnibus ad

cognitionem ueritatis, non solum non facit iacturam eius lucis quam habet, uerum etiā copiosiore donatur lumine, quo pluribus queat prodesse. Quod habetis non uestrum est, sed eius qui dispensandum credidit. Id si larga mensura dispensabitis alijs, qui dedit sortem, larga item mensura adijciat incrementum. Amat deus profundi dotes suas, & præter humanarū opum consuetudinem magis ditescit, qui profusior fuerit. Sic enim promeretur, ut qui multum dedit, adijciat plurimum, propterea quod perspiciat, id quod datum est, in multorum effundi utilitatem. Ergo qui habet effundat largiter, ut abundet. Nemo recte donat diuitias abundanti, sed egenti dant, qui uere liberales sunt. Hic contra fit: Qui habet, nec habet sibi tantum, sed alijs impartit quod habet, ei tanquā bonæ fidei dispēsatori adijciatur, ut abundet. Qui uero nō habet, nō habet autem qui thesaurū defossum apud se seruat, nō solū non erit ditior, uerū etiā hoc ipsum, quod uni sibi uidebatur habere, tolletur ab eo. Nec uero illud uos reddat in dispensandis fidei dotibus segniores, si hominum ingratitude uestro studio non respondeat. Salua erit uobis uestra merces apud deū, qui quo quisq; plus laborauit in Euangelio propagando, hoc copiosius resoluet præmium in futuro seculo. Quanquam nec interea prorsus uestro præmio fraudabimini, indies magis ditescetes opibus Euangelicis. Adiecit dominus & aliam parabolam, qua doceret suos, nihil ipsis aliud curandum, nisi ut totis uiribus studerent Euangelio per uniuersum orbem profundēdo, tempus messis olim uenturum, quum ipsi domino uideretur, Sic, inquit, habet sese regnum Euangelicum, quasi si quis interdū iaciat sementē in terram. Mox ubi semen creditum est aruo, ueluti securus obdormiscit qui iecit, eoq; dormiente, nihilo secius interim semen tacitis incrementis, absq; cuiusq; opera, noctu pariter atq; interdū prouenit: iamq; seges enascitur & assurgit, nimirum ultro properans ad frugem uī quadam occulta naturæ. Habet aut natura gradus suos, quos citra cultoris operam seruat, posteaquam semel iactum est semen. Primum enim ubi in terra semen computruit, exilit in herbam. Ea prima spes prouentus. Deinde ubi culmus erexit sese, adnascitur spica, sed inanis. Tandem spicæ folliculi plenis tritici granis implentur. Atq; hæc secretis profectibus ita procurat natura, ut proficere nō sentias, profecisse sentias. Ergo ubi seges maturuit, qui iecit semen statim mittit falcem, ut demetat quod natum est, quoniam intelligit adesse tempus messis. Huius ænigmati inuolucro dominus tecte docuit suos totius Euangelij exordium, progressum & consummationem, quarum primam & postremam partem ipse palam uisibili corpore peracturus esset: medium, hoc est progressum, inuisibili spiritus sancti gratia administraret. Siquidem ipse princeps, per uniuersam Iudæam sparsit sementem Euangelicam. Mox eo peracto obdormiit, moriēs primū, deinde resurgens in quietem æternam.

Sic est regnum dei.

Atq;

Atq; haecenus germinat semen Euangelicum, illo qui primus iecit uelut dormiente, ac secretis auctibus increfcit nocte fimul ac die, hoc eft, in pro-
 fperis pariter atq; aduerfis, per omnem occafionem, & promouentium, &
 reluctantium. Non enim poteft non prouenire, quod ille iecit, cuius uolun-
 tati nemo refiftit. Porro quum nihil illum lateat, tamen permittens mun-
 dum aduerfus Euangelium tumultuari, permittens apoftolos fuos affligi
 & occidi, uidetur incredulis nefeire quid agatur, & quodammodo dormire
 quum inuifibili fpiritus fui uirtute magis etiam nunc operetur omnia in om-
 nibus. Nec rediturus eft mundo confpicuus, nifi quum Euangelico negotio
 ad eam menfuram progreflo, quam ipfe praefiniuit & nouit folus, rurfus
 adueniet omnibus confpicuus ea fpecie, qua ascendit in caelum, feparatu-
 rus pios ab impijs, ac pios, ueluti probum frumentum, in aeternae quietis
 horreum reconditurus. Videmus autem ex quam paruis initijs exortum
 eft Euangelij regnum, fi rem aestimes iuxta mundi fpeciem. Haec erat ue-
 lut herba prouenientis Euangelici feminis, quod pharifaei, fcribae, facerdo-
 tes, feniores, praefecti, principes, reges, philofophi certatim conabantur ob-
 ruere ne proueniret. His fruftra reluctantibus, occupare coepit totum or-
 bem, nec definet fuccrefcere ufq; ad confummationem mundi, donec ma-
 turuerit uniuerfa feget. Tum mittetur falx ineuitabilis iudicij, quae fuccifis
 omnibus, zizania tradat igni, purum ac putum triticum feponat in tutum.
 Haec parabola, quanquam peculiariter pertinet ad Iefum Euangelici regni
 principem, prouectorem, & confummatorem, tamen attingit & apoftolos
 & apoftolorum fucceffores, quibus hoc unum uult effe ftudio, ut quam la-
 tiſſime diffeminetur Euangelicus fermo. Etenim ufq; ad mundi finem fe-
 mentis tepus eft. Nam & hi uelut adiutores Iefu Chrifti, ſeminatores ſunt,
 niſi quod iaciunt ſemē non ſuū, ſed iſſis à Chriſto traditū. Id quoniam eſt
 coeleſte, non poteſt opprimi. Habebant & phariſaei ſemen ſuum, habebāt
 & philoſophi ſemē ſuū. Hec ne fauente quidē mūdo potuerūt ſuccreſcere,
 dū interim coeleſtis doctrine ſementis, mūdo totis praefidijs ſuis oppugnā-
 te, indies magis ac magis inualeſcat. Itaq; ſuo quodā modo ſemināt & apo-
 ſtoli, in hoc ipſum miſſi, qui ſubinde mutātes ſedem, tantū hoc agunt, ut q̄
 latiffime diffundatur Euangelium. Prouentum iſſis dormientibus donat
 deus. Id ſemen in ſingulis etiam Chriſtianis, ſuam habet herbam, ſuam ſpi-
 cam, ſuam meſſem. Catechumeni rudis eſt ſeges: nuper per baptiſmum in
 Chriſtum renati, herba eſt, innocentiae uirore laetam ſpem de ſe praebens.
 Vbi iam excelfiores facti adoleuerint Euangelicae pietatis profectu, ſpicas
 habent: ubi pro ſuo quiſq; modo maturuerit, falce ſucciditur. Falx autem
 mors eſt, poſt quam triticum neq; creſcit, neq; decreſcit, neq; deterius fit ne-
 que melius. Horreum eſt uita coeleſtis. Quin & alia parabola dominus Ie-
 ſus expreſſit imaginem Euangelici ſucceſſus, ut qui tum non intellige-

Marcus

d 3 bant

*Cui aſſimila-
 bimur regnū
 dei*

bant quod dicebatur, post ex euentu rei cognoscerent, hæc nō fortuito nec humano cōsilio geri, sed prouidentia consilij diuini. Quo magis aut redderet auditores attētos, uelut hēsitans, cui rei potissimū posset conferre regnū cœlorū, dixit: Cui rei dicemus esse simile regnū cœlorum? aut quā adhibebimus collationē, per quā illius naturā, ac uim explicemus his, q̄ nihil sciunt, nisi quod oculis uident? Simile est, inquit, grano sinapis, quod dum seminatur minus est omnibus seminibus holerū quę seminantur in terra, ut si magnitudinē spectes, aut speciem, nō expectes alicuius magnæ rei prouentum. Ceterū ubi fuerit enatum, ac sese semel exeruerit à terra, meditatur arbore, à stirpe durefcens, & late fundens ramos suos supra mensurā omnium holerum, adeo ut auibus etiam præbeat umbram, ac nidulandi locum. His atq; id genus alijs multis parabolis dominus Iesus rudi crassoq; populo proponebat imaginem futuri successus Euangelici, sermonem suum ad illorum captum attemperans. Nihil autem illis tum loquebatur, nisi per inuolucra parabolarum, quod nondum essent nudi sermonis capaces. Etenim si dixisset, se breui à Iudæis occidendum, sed mox reuicturum, gloriāq; suam per uniuersum orbem sparsurum, sic ut qui tum omnium infimus uidebatur, intelligeretur totius mundi princeps: ut nulli mortalium quantumuis sublimi, quies aut tutum receptaculum esset futurum, nisi sub ipsius ramos confugeret: nemo sermonem neq; tulisset, neq; credidisset. Et tamen expediebat illos hæc ueluti per somnium meminisse, ut post ex ipsa re agnoscerent, quid sibi uoluissent parabola. Apostolis autem secreto colloquio declarabat, quis esset arcanus sensus parabolarum omnium quas dixerat. Sic ille dies cōsumptus est. Vbi uero iam appeteret nox, præcipit discipulis, ut transeretur in aduersam ripam. Quoniam initium incrementis Euangelij fiducia est erga Christum, & per Christum erga deum: dominus intelligens, nec discipulos suos adhuc rudes & imbecilles fidere ijs quæ docuerat, multis modis hoc agit, ut fiduciam hanc in illis gignat & confirmet. Potissimum autem robusta & immobili fiducia erga Christum est opus, quoties ingruit nox, hoc est tempestas rerum aduersarum. Obtemperant itaq; discipuli, ac dimissa turba, quæ consequi non poterat, Iesum ipsa nauī, in qua tū erat docens, cœperunt in ulteriorem ripam transuehere, comitantibus & alijs aliquot scaphis. Transuehunt Iesum apostoli, quoties aliunde aliò prouehunt sermonem Euangelicum. Id agentibus sciebat multos grauesq; tumultus olim excitandos ab his, qui magis diligunt ea quæ sunt huius mundi, quàm ea quæ sunt salutis æternæ. Aduersus hos igitur ut confirmaret suos, doceretq; nullam tempestatem quamuis atrocem metuendam esse ijs, qui toto pectore fiduciam habent in domino Iesu, passus est periclitari discipulos usq; ad desperationem. Postea quam enim iam procul ab nauigassent à terra, subito oborta est uehemens

Et ait illis in
die illa

uento

uentorum procella, adeo ut excitatis undis, uentorum uis fluctus impelleret in nauim, iamq; periculum esset ne ui aquarum impleta subsideret. Interea Iesus in naui dormiebat, capite innitens supposito cervicali. Non erat ille somnus simulatus. Vere dormiebat, laboribus ac uigilijs fatigatus, nimirum corpus humanum gerens, omnibus his affectionibus obnoxium, quibus nostra sunt obnoxia. Verum ille non ignorabat quid esset euenturum. Nouerat tempestatem exorituram. Sciebat apostolos motu territos ipsum excitaturos. Non poterat illos efficacius docere, nihil esse metuendum his qui fidunt Iesu. Vellicant igitur dormientem, & expergefatto dicunt: Magister itane tu nobis pereuntibus dormis securus? nec tua referre putas si mergamur? Fiduciae argumentum erat quod ingruente periculo confugiunt ad Iesum, sed imperfectae fiduciae erat, quod credebant se parum tutos dormiente domino. Iesus autem expergefactus, ut ipsa re declararet sese dominum esse elementorum omnium, increpauit uentum, iussitq; conuiescere: deinde loquutus est mari: Sileto, obticescito. Agnouerunt conditoris sui uocem duo nulli hominum obtemperantia elementa. Mox conuieuit uentus, subsedere fluctus & facta est tranquillitas magna. Deinde dominus uersus ad suos, increpat incredulitatem illorum: Quid, inquit, ita timetis? Nondum, tot conspectis miraculis, habetis in me fiduciam? Porro discipuli, caeteriq;, qui erant in naui, conspecta prodigij nouitate, ut mare mutum elementum & indomitum, ut uenti uiolentum item elementum repente ad increpantis uocem conuiescerent, intelligentes rem esse supra conditionem humanam, dicebant inter sese: Quis est hic, cui non solum morbi ac daemones obtemperant, uerum etiam muta elementa obediunt iussis illius? Filius hominis iuxta cupiditates hominum, non habebat in hoc mundo, ubi reclinaret caput suum. Nam & in cruce moriens, quum non haberet in quod reclinaret caput suum, demisso capite expirauit. Caeterum hic non solum quieuit, uerum etiam subiecto puluillo quieuit, & statim oborta est procella, ut sciremus quantum discriminis immineat ecclesiae, quoties in nobis dormit Iesus. Dormit autem, quoties pastores delinuti commodis huius mundi, profundo somno confopiti sunt, adeo ut quantumuis uellicet, quantumuis inclames, non queant expergisci. Quam alte dormiunt episcopi, qui uoluptatibus dediti, qui regnandi libidine temulenti, qui nummis congerendis affixi, nec gregis commissi curam ullam agunt, nec suae salutis meminerunt, neq; tantulum communi periculo commouentur, ut experrecti secum cogitent: Quid facio demens? Grex domini mihi creditus est pascendus. Ac propediem ueniendum erit ad tribunal aeterni iudicis, qui pro his ouibus, quas meae commisit fidei, preciosum sanguinem suum fudit. Quid illi responsurus sum? Debebam exemplo uitae incul-

patae praelucere meis ad salutem æternam, & perdita uita dux fui ad gehennam. Debebam eos pascere doctrina Euangelica, non paui, sed deglubui, sed spoliaui, sed mactaui. Pro patre tyrannum egi, pro episcopo lupum ac prædonem. Atque interim sursum deorsum miscet tempestas omnia. Iesus autem, qui uerus est pastor ecclesiarum, dormit, dissimulans ac permittens oboriri procellam, sed ita dormit, ut ad clamorem suorum protinus expergefiat. Vna est nauis in qua Christus iuxta corpus uehitur, sed hæc plures habet comites. Vna est ecclesia catholica, rursus multæ sunt ecclesiæ. In omnibus æque Christus est, & omnes adhaerentes eidem capiti, una est ecclesia. Nulla nauis mergitur, quæ sequitur Christum: quantumuis iactentur fluctibus, quantumuis periclitentur, incolumes perueniunt ad portum. Sed hoc interim nos docet tempestas & nox, in nostris uiribus nihil esse nobis præsidij, totam salutis spem in uno Christo sitam esse si quis illi toto fidat pectore. Frequenter & priuatim in suo cuique pectore tempestates huiusmodi concitat satanas. Sed posteaquam nox erroribus occupat animum nostrum, postea quàm deficit lux fidei, posteaque uigor Euangelici spiritus ueluti consopitus dormit, tum oborti uenti marum cupiditatum, animi tranquillitatem perturbant: periclitatur ipsa mens, nihil est præsidij in remigio, nihil in uelis: certum exitium urget, nisi precibus ardentibus & improbis excitetur Christus. Si non statim audit inclamatus, necesse, sed stimula, uellica, donec expergefiat. Per hunc ilico redibit tranquillitas.

CAPUT V

Vemadmodum autem hæc tempestas docuit, omnes tumultus Christi præsidio fortiter esse ferendos, quos hic mundus aduersus Euangelium esset excitaturus, & aliquando Christi iussu uertendos in summam tranquillitatem: ita mox succellit imago, quæ significaret, alicubi fore barbaras & immanes nationes, quæ doctrinam Euangelicam primum auersarentur ob ingenij feritatem: futurum tamen, ut hæc quoque progressu mansuescerent, ac suauæ domini iugum iam cognitum acciperent. Ergo sedata procella principum aduersus Euangelium ferocientium, Iesus cum suis comitibus apulit in diuersum littus. Ea regio dicta est Gerasenorum ab urbe celebri Gerasa: quæ est Arabiæ, contigua monti Galaad in tribu Manasse, haud procul dissita à lacu dicto Tiberiadis. Iam enim dominus Iesus præludit ad efferatam quarundam gentium barbariem, de quibus dubites, an hominis uocabulum mereantur. Et tamen nulla tam effera feritas est, de qua sit desperandum. In hanc igitur regionem, ubi Iesus nauis egressus uenisset, statim occurrit imago, quæ mores & ingenium gentis exprimeret. Prorupit enim ad sensum aduenientis domini homo quidam, obnoxi

obnoxius impurissimo sæuissimoq; dæmoni. Is fugitans hominum frequentiam, uitam agebat in desertis locis, latitans in monumētis defunctorum, quæ iuxta uiam erant. Neq; quisquam tentabat eum amplius alligare, propterea quod sæpe antea uinctus dirupisset catenas, & compedes cōminuisset. Nec ulla uis poterat eum domare, quo minus libere ferretur impotens sui, quocunq; raperet dæmon. Itaq; solutus noctes ac dies uagabatur per sepulchra mortuorum, perq; montes inuios, uociferās & concidens seipsum lapidibus. Hoc spectaculum, si cui uidetur, ut est, miserabile & horrendum, cogitet, quanto miserabilius sit spectaculum sub oculis dei, homo qui præter hominis nomen nihil iam habet hominis: luxu perditus, in scorta furens, in aleam insaniens, temulentia uesanus, rixosus, prædator, pulsator, uiolentus, nullis nec dei nec hominum legibus coercendus: nec pudore, nec reuerentia, nec metu cohibendus: audens quicquid animo collubatum fuerit, qui exiguo stipendio conducitur ad quoduis bellum, ad iugulandos homines ignotos, nihilq; commritos: ad incendendos uicos & urbes, ad diripienda templa, ad subruenda sacra profanaq; omnia. Adde his periuria, blasphemias, & incestus, huic hominum generi familiaria crimina: adde proditones & ueneficia, ac magicas artes, & uidebis quanto leuius furebat ille dæmoniacus, quàm hic perditus. Sed quid? an de huiusmodi desperandum est? Nequaquam, si modo contingat uidere Iesum. Fide is conspicitur. Quum enim miser ille ad strepitum hospitū processisset è latebris suis, impetum facturum in eos, quemadmodum consueuerat: mox ut eminus uidit Iesum, uic cœlesti attractus, subitoq; mutatus, accurrit ad illum, & adorauit eum. Moxq; dæmon per os hominis coepit ingenti uoce clamare: Quid tibi rei mecum est Iesu, fili dei altissimi? Obtestor te per deum, ne me torqueas. Etenim Iesu uox illi tormentum erat dæmoni, quia dixerat: Impure spiritus exi ab homine. Tanta erat dæmonis malicia, ut grauissimus esset ipsi cruciatus, si iam non liceret cruciare miserum hominem. Sentiebat autem Iesu uocem efficacem & omnipotentem, cui uolens nolens parere cogeretur. Iam mihi confer, an non similis sit affectus in hominibus, qui iam ad extremum maliciæ deuenerunt, quibus uoluptati est, alijs uel suo etiam malo malefacere: & si coerceantur à licentia facinorum, uehementer animo discrucientur. Iesus autem interrogabat spiritum impurum, quod haberet nomen. Is respondit: Legio mihi nomen est, propterea quod multi sumus. Agnoscis uocabulum militare, spurcam colluiem multorum in perniciem hominum coniuratorum: uerum nulla uis multitudinis ualet aduersus potentiam Iesu. Tam facile profligat legionem, quàm unicum. Tum dux ille, qui pro omnibus loquebatur, magnopere deprecabatur Iesum, quem agnoscebat uictorem, ne se eijceret ex ea regione. O peruersam dæmonis maliciam.

Non

Non deprecatur ueniam: non aliud beneficium petit, ut ipsi sit melius: pro beneficio ducit, si liceat illic uiuere, ubi plurima sit nocendi occasio. Quasi scelerata militum manus, urgente maiore principis potentia, & à præsidio iubente discedere, roget: Non petimus salarium, tantum liceat nobis uagari per agros, ac nostro periculo latrocinari. Quum ad hanc petitionem non responderet Iesus, erat in propinquo iuxta montem numerosus grex porcorum, pascens in agris. Agnoscis animal ueris Iudæis abominabile, gentibus idololatræ gratissimum. Orant igitur dæmones ut saltem in porcos liceat immigrare: & si non licet, inquit, perdere hominem, quem tu nobis eripis, liceat maliciam nostram aliquo pacto saturare immundi animantis interitu. Id facile permisit eis Iesus, cui non erat curæ porcorum salus, sed hominum: docens, uel ob unius hominis salutem, cæterarum rerum quamuis grauem iacturam esse negligendam. Legio uero dæmonum impurorum relinquens hominem, Christi spiritu purgandum, immigrauit in gregem porcorum, qui mox magno impetu per præcipitium montis ferebantur in stagnum, ibique suffocati perierunt. Erant autem ferme duo milia. Caveant homines, ne porcorum similes inueniantur. In tales enim animos gaudent immigrare dæmones. Porro subulci, conspecto prodigioso facto nihil opitulati sunt porcis, sed metu territi fugerunt in uicinam ciuitatem, atque in uillas proximas: & quod uidissent, omnibus renunciarunt. Bonus ille pastor ouium succurrit periclitanti gregi. Cæterum ubi deplorati perditique gregis pastores sunt similes, & internitione perit grex, et pastores territi nihil aliud quam fugiunt. Ad hunc nuntium passim ex urbe atque agris procurrunt, auidi uidendi oculis, quod auribus acceperant. Nam incredibile uidebatur, quod audierant à subulcis. Veniunt igitur usque ad Iesum, & conspiciunt illum, quem omnes nouerant prius à sæuissimo dæmonio fuisse agitatam, ac præ furoris impotentia solitum omnes catenas & compedes dirumpere, uestes dilacerare, seipsum saxi concidere, prætereuntes impetere, uesani uociferationibus omnia complere: nunc sedere ad pedes Iesu quietum, uestitum, ac sanæ mentis. Porro qui spectaculo adfuerant, rursus ab initio narrabant illis, qui procurrerunt, omnem rei gestæ historiam, de legione eiecta, de porcis demersis in lacum. Itaque quum iam ex re diligenter peruestigata, fides esset facta, quod narrabatur non esse uanum: metu perculsi cœperunt rogare Iesum, ut ex ipsorum finibus decederet. Gens impia & crassa non nouerat totum Iesum: potentiam uiderat, at non animaduertebat in homine restituto bonitatem, ac magis eorum animos commouebat iactura porcorum, quam salus hominis. Metuebant bubus asinis, & porcis suis, solliciti de uentre, securi de animo. Est tamen aliquod salutis initium, utcumque timere dei potentiam. Dominus facto docens, non esse rosas Euangelici sermonis obijciendas porcis, reuersus est ad littus, ac nauem

nauem conscendit. Interea qui fuerat à dæmonio liberatus, uidens autorem suæ sanitatis abire, cœperat illum rogare, ut sibi liceret in illius esse comitatu. Dominus autem maluit illum habere præconem quàm comitem, quod id magis expediret multorum saluti. Abi potius, inquit, in domum tuam, & ad cognatos notosq; tuos, & apud illos prædica, quanta beneficia deus in te contulerit: & quomodo misertus sit tui, quum esses omnibus miserabilis, sed ab omnibus deploratus. Ea regio decem ciuitates complectebatur, unde & decapolis dicta. Abiit homo Iesu iussis obtemperans, ac per omnes eas ciuitates prædicabat, & qualis fuisset, & qualis esset beneficio Iesu factus. Porro narratio fidem apud omnes inuenit, quod plerisq; illius regionis hominibus antea notus fuisset, & nunc palàm præ se ferret, integram mentis sanitatem à Iesu sese consequutum. Non puduit illum pristinae calamitatis, dum illustrat gloriã dei. Audi hæc idololatra, scortator, aleator, comessator, profusor, raptor, prædo, incendiarius, bellator, uenefice, sicarie, ne spem abijcias, tantum accurre ad Iesum. Noli æstimare multitudinem ac magnitudinem criminum tuorum, tantum cogita, Iesum esse qui seruandis hominibus uenerit, qui nutu potest omnia. Vbi te legio dæmonū reliquerit, ubi sanæ mentis factus fueris, prædica apud tuos potissimum, dei in te misericordiam. Ne te pudeat uitæ prioris. Faciet & illud ad illustrandam Iesu misericordiam, si q̃ plurimis innotuerit, quàm ante fueris abominandus. Agnosce & confitere qualis fueris: & quod nunc alius subito factus es, ne tribuas meritis tuis, sed gratuite dei misericordiae, qui miseretur, quoruncunq; uult ipse: nulli debitor neq; obnoxius. Hoc ueluti semine iactato apud Gerasenos, dominus Iesus rursus transmisit lacum. Subinde mutatus locus facit ad Euangelij profectum: & uarietas miraculorum admonet, Euangelicum doctorem per omnem occasionē adniti debere, ut quoscunque potest ad salutem pertrahat. Quum igitur redditus esset diuerso littori, rursus eodem confluit ingens hominū multitudo. Etenim quem admodum magnes ferrum ad sese trahit, ita beneficentia cunctos allicit. Quum igitur uersaretur iuxta lacū, adiit illum quidam ex primoribus synagogæ, cui nomen erat Iairus. Is excitus fama Iesu, cum reliqua multitudine eò uenerat. Erat enim quod animū illius uehementer angeret, & in quo Iesu præsentiam desideraret. Cum igitur uidisset eum reuectum in littus, gaudius est: & ut sunt humiles qui quid ualde desiderāt, quanquā Archisynagogus, hoc est, inter superciliosos primas, accidit ad pedes Iesu, ac deprecatus est eum, dicens: Domine, filia mea duodecim annos nata, in qua præcipuū senectutis meæ solatiū posui, in summo uitæ periculo est, iam animā agens. Veni, impone illi manū tuam, ut tuo cōtactu salua sit & uiuat. Iesus ex huius oratione satis intelligens, q̃ nondū esset solida fiducia, q̃ extremi periculi meminisset, quasi nō potuisset et mortuā excitare: qui præsentia ac

manus

manus etiam contactum requirat, quasi non posset & absens & nutu sanare, quos uellet Iesus: promittit se uenturū, & festinantem sequitur, formam interim exhibens, quā oporteat pastorem omnibus, & Græcis & barbaris, claris & obscuris, pauperibus ac diuitibus, doctis & indoctis expositum esse, ad animæ salutem procurandam. Atq; inter eundem offertur occasio, per quam Archisynagogi corrigat imperfectam fiduciam: idq; exemplo mulierculæ, quæ quo minus nouerat ex legis cognitione Christum, hoc excusabilior fuisset diffidentia. Etenim Iesum euntem ad ædes Archisynagogi densissima hominum turba comitabatur: partim quia non poterat diuelli à Iesu, partim quo spectatores fierent rei gerendæ, & rogantis nobilitas acuebat spectandi desiderium. Itaq; dum quisque uult esse proximus Iesu, afflictabatur à turba premente. In hac erat mulier, quæ scdum ac pudendum iuxta & immedicabilem morbum habebat iam annis duodecim, nempe sanguinis profluuium, hoc etiam infelicioꝝ quod dum in medicis magnifice pollicentibus spem salutis constituit, & ab uno frustrata ad alium certiora pollicentem confugit, rursus ab hoc ad alium, semperq; blanda spe lactatur, omnes facultates suas in eos impenderat, & adeo nihil opis attulerat medicorum ars, ut mulier etiam deterius haberet, quā si medicis non fuisset usa, qui nihil non pollicentes, & officiose uexantes miseram, ueteri malo exasperato, nouum addiderant, profluuiū sanguinis paupertatem. Tale nimirum est uulgus profitentium humanam medicinam. Sed plerunque fit, ut salus sit non sperare salutem. Posteaquā cœpit diffidere medicis, & illi tum demum pronunciaſſent nullam esse spem, posteaquā intelligerent nihil esse quod daretur, cœpit esse saluti uicinior. Deus enim nulli libentius opitulatur, quā quem humana destituere præsidia. Audierat mulier tantum de Iesu, & illico concepta admirabili de illo fiducia, miscet sese confertæ multitudini. Sexus pudor ac morbi scditas obstabat, quo minus faceret, quod fecerat Archisynagogus: sed accessit à tergo, atque tandem eluctata per collidentium sese globos hominum, contigit uestem Iesu. Tantam enim spem de illo conceperat, ut diceret apud sese: Si liceat uel fimbriam uestis eius attingere, liberabor à morbo. Destituta à medicis, à quibus fuerat magna mercede uexata, repererat alium medicum, qui gratis & subito conferret plenam salutem. Nec fefellit mulierem sua fiducia, simul ut tetigerat uestem domini, sistebatur sanguinis profluuium, subito correcto liquore, qui uelut è perenni fonte solitus est emanare. Quin & ipsa sensit toto corpore redisse uigorem, quem habuerat antequā hoc morbo cœpiſſet laborare. Qui luxui, qui uoluptatibus, qui delitijs huius mundi euirati sunt, non aliò confugiant, quā ad Iesum. Si fidant philosophis, si legum peritis, si magicis artibus, si cæremonijs pharisaicis, ubi in his & ætatem, & in-

genij

tranquilloq; animo, uolo beneficium hoc tibi perpetuū esse. Vidēs ne, audis ne hæc Archisynagoge? Tibi enim tuicq; similibus agitur hæc fabula. Mulier immedicabili morbo laborabat: profecerat in peius: ob insignē de Iesu fiduciam solo uestis contactu sanata est, & tu ceu medicū domum accerfis, iubes imponat manum, & celeritatē exigis. Dum mulieri respondet Iesus, superueniunt nunciū ab Archisynagogi domo, dicentes. Filia tua defuncta est. Quid pergis frustra uexare magistrum? His dictis Archisynagogus, qui prius ancipitē ac multo metu mixtam spem habebat, ueluti desperans, nō audet amplius rogare dominū. Nunciū iubent desperare. Mortua est. Sic pleriq; homines solent, de his qui in facinus aliquod ingēs prolapsi sunt, uelut in adulteriū, incestum aut furtū, aut homicidium. Conclamatū est, nulla salutis spes est. Iesus autem nō patitur quenquā in desperationem uenire, nisi qui recusat fidere. Iudeorū est desperare. Christianus, cui nota est domini bonitas par eius potestati, nunquā desperat. Collabentem itaq; spem Archisynagogi blando alloquio subleuat: Noli metuere, etiā si mortua est. Tantummodo confide. Non refert quantū sit malum puellæ, sed quā firma sit tua fiducia. Hæc loquutus, uenit ad ædes Archisynagogi, ingressus est: sed foris relicta promiscua multitudo, ne discipulis quidem admissis, præter Simonem Petrū, Iacobum & Ioannē fratrem Iacobi. His comitantibus ingressus est domū Archisynagogi. Illic cōperit ambitiosum funeris strepitū, multitudinem cognatorū & cognatarum miserabili lamentatione deplorantem mortem præmaturam puellæ. Solet enim uulgus hominū acerbius ferre mortem iuuenū quā senum, quū nihil sit optabilius, quā tum emori, quum dulcissimū est uiuere, prius quā animus multis huius uitæ malis cōtaminatus est. Non enim refert quā diu uixeris, sed quā bene. Iesus itaq; docens, non esse deploranda funera inanibus nanijs, compescit tumultum lugentiū. Quid, inquit, ita tumultu completis domum & ploratis? Puella non est mortua, sed dormit. Nimirū domino dormiebat, qui uerbo poterat expergefaceri multo facilius, quā homo hominē excitat à somno. Et omnino somnus imago quædam ac meditatio mortis est. Somnus enim cōsopit animi uires, ac sensum adimit: qui si perpetuus esset, uera mors esset. Cæterū qui astiterant puellæ morienti, nō intelligentes quid sibi uellet hic Iesu sermo, deridebant eū, qui crederet eam adhuc uiuere, quā constabat expirasse. Hos omnes abigit Iesus, qui tumultuoso ploratu, sed inani complebant domū: & non solum nihil adferebant salutis extinctæ, uerū etiam & dolorem parentū exacerbabant, & Iesum salutis autorem irridebant. Nihil opus tali turba, ubi peccato mortuus animus ad innocentie uitam est reuocandus. Fecit hoc tum Iesus in ædibus priuatis & alienis. Quid autē faceret, si uideret quorundam usq; ad insaniam ambitiosa funera? Conducuntur qui fictē plorent, qui

cieant ciulatus, qui lanient capillos, nonnunquam appositicios, qui percuti-
 ant pectus, qui uulnerent genas, qui uerba iactent plus quā insana, ac diffi-
 dentia plena. Admouent cadaueri lac, ut proluciant oberrantem animā. In-
 clamant nomine iterū atque iterū: Redi Philippe, reuertere Philippe, redde
 te nobis Philippe. Obiurgāt exanime cadauer: Quur tuos deseruisti? quur
 nos luctu uoluisti occidere? Nihil tibi deerat ad suauiter uiuendum, non
 opes, non generis claritas, non honores, non forma, non ætas. O te crude-
 lem, o nos miseros. Iam adde tubas, surdo canentes: adde cantores, qui lu-
 gubres nœnias frustra canant mortuo nō sentienti: qui uiuis dolorem non
 eximant, sed augeant. Adde longas daduchorū series, ad hæc ordines pul-
 latorum. Quidam etiā equos pullatos in hanc pompam inducunt, qui ge-
 stent insignia defuncti, & ceruice tibijs alligata, prono capite uideant quasi
 requirere dominū suum, qui descenderit ad inferos. Ne cōmemorem epu-
 las & sacra parentalia, superbas sumptuosasque monumentorū structuras,
 quasi parū fuerit ambitionis & luxus in uita, nisi tales se declarent & mor-
 tui. Hæc quum ethnicis etiam paulo cordatioribus uideantur insana, quan-
 to longius oportet abesse à Christianorū moribus, qui omnes obdormi-
 scunt potius quā moriuntur, ad tubam angelicam expectaturi in nouis-
 simo die. Ergo ut ad narrationis ordinem redeam, eiectionis his omnibus, Ie-
 sus adhibitis utrisque puellæ parentibus, ingressus est conclaue, ubi corpus ia-
 cebat exanime. Hos enim uoluit esse miraculi testes. Hic dominus arrepta
 puellæ manu, ait illi, uelut excitaturus à somno: Thabita cumi: quod Syro-
 rum lingua sonat: Heus puella, surge. Qui profundo somno premuntur,
 nonnunquā expergeferi non possunt, etiam si semel atque iterū inclames ac
 uellices: nec statim uigilant excitati, sed diu semisomnes, oscitantes disten-
 dunt brachia, nutant capite, nonnunquā & mento pulsant pectus, & nisi in-
 stes relabuntur in somnū. Hæc mortua confestim ad uocem uocantis Iesu
 surrexit, & ambulauit: nō solū rediuiua, sed & alacris. Agnouit enim animu-
 la, quæ pulsa morbo corpus reliquerat, uocem cōditoris sui, & nihil contata
 reuerfa est in domiciliū unde demigrarat. Quo mors fuerat flebilior ob te-
 neram puellæ ætatem: neque enim maior erat duodecim annis, hoc uberius
 erat gaudiū de resuscitata. Huius spectaculi nouitas ingēti stupore affecit
 patrem ac matrē puellæ. Iesus autem nec præmiū ab illis exigens, nec gratia-
 rum actionē: tantum mandat illis, ut quo certior esset reddita mortuæ uita,
 darent illi cibum. Nam edere non solum uitæ, uerū etiam prosperæ ualetu-
 dinis indicium est. Præcipit & illud, ne quod paucis testibus ac priuatim ge-
 stum esset, efferrent in uulgus: siue quod malebat id quod acciderat, per ali-
 os quos eiecerat euulgari, quā per Archisynagogū, qui maiore inuidia,
 sed minore fide præco fuisset dominici beneficii: siue quod præcipiens si-
 leri, quod sciebat eos non tacituros, nos docere uoluit in omnibus benefa-

etis fugiendam esse gloriam humanam. Quod si quis penitus introspeciat, quid arcanæ doctrinæ lateat in hoc miraculo, quandoquidem facta quoque Iesu parabola sunt: Puella duodecim annos nata, ac uix dum pubescens exanimata designat hominem, qui primū, ac per imbecillitatem prolapsus sit in crimen occultū, & ob hoc, quoniam nondū perfricuit faciē, qui commisit, nondū assuetudine collegit habitum, pudore facile sanari possit. In huiusmodi decet pastores, Iesu ciuilitatem imitari, qui domi paucis adhibitis arbitris non magno negotio puellam erexit. Sic enim lapsis sufficit priuata obiurgatio, ne prolato in publicū crimine, uel pudorem exuant, uel immodica tristitia absorbeantur. Primus lapsus si per imbecillitatem accidat, facillime corrigitur. Difficilior est eius curatio, cuius malicia iam in publicum emanauit, difficillima qui longa peccandi consuetudine callum duxit. Et ideo puellam in priuatis aedibus, paucis admissis, uerbo erigit. Cæterum adolescēs qui per baiulos efferebatur, maiusculo negotio reuocatur ad uitam. Plorat mater unā cum turba comitante. Effertur adolescens. Primum audit mater, noli flere. Deinde contacto loculo sistuntur baiuli, mox inclamatur adolescens: heus tibi dico, surge. Ille primū erigit sese ac residet in loculo, post incipit loqui. Tandem exiliens redditur matri. Ceterū Lazari monumentū, quasi nesciat, iubet sibi cōmonstrari, semel atque iterum soluitur Iesus in lachrymas, ac turbatus infremis spiritu, iubetur tolli lapis, ualida uoce euocatur, mortuus prodit, sed uinctus. Tandem soluitur, & cibum capit. Christo quidem nihilo difficilius erat suscitare quatruiduanum cadauer, quā modo exanimatum, qui in supremo die per angeli uocem mortalium omnium corpora, ante tot annorum millia sepulta, reuocaturus est ad uitam. Sed hac imagine nos docere uoluit, quā ægre respiscunt, qui diu uitīs assueuerunt: non ut de his desperemus, sed ut maturius studeamus respiscere, maiorique studio adnitamur, ut tales quoque redeant ad bonam mentem. Quin & illud annotatu dignum arbitror, quod quum Iesus à Geraseno dæmoniaco prædicari uoluerit, Archisynagogo silentium præcepit. Siquidem inuida synagoga conata est obruere gloriā domini Iesu, quæ post etiam cæsis apostolis denunciauit ne nominis Iesu facerent mentionem. Verum nihil profecit horum inuidentiā. Quo magis illi contenderunt salutiferū Iesu nomen opprimere, hoc latius prædicatur inter gentes. Silent sacerdotes, reclamant pharisæi, conuiciantur scribæ, deridet Herodes, sed laudant idololatræ, raptores, incesti, adulteri, per Euangelij gratiam à pristinis uitīs, uelut à sæuissimis dæmonijs, subito liberati.

CAPVT VI

Vocunq; locorum, quacunq; occasione sese confert, aut recipit dominus Iesus, ubiq; sui similis est, salutem adfert, ut interrim comites discipulos admoneat, nusquam esse cessandum ab Euan

ab Euangelico negotio, sed semper hoc per omnem occasionem agendū, ut ex malis reddamus bonos, ex bonis meliores, siue domi contingat uiuere, siue peregre, siue in publico, siue in priuato. Quin & in nauibus, in uehiculis, in familiaribus colloquijs, in conuiujs, denique & in iocis ac lusibus, qui uere præditus est Euangelica bonitate, semper aliquos dimittit meliores. Iesus igitur, qui Gerasenos adire tentarat, ne uideretur in alienos propensior quàm in suos, relictis locis lacui uicinis, recepit sese in patriā suam. Nam hunc nominis honorem promeruit Nazareth, quod illic dominus fuerit enutritus diuq; uersatus. Comitati sunt illum discipuli, iam affectatores perpetui. Porro quum aduenisset dies sabbati, quo ex laudatissimo more Iudæi consueuerunt conuenire, non ut ineptis spectaculis, aut inanis fabulis, aut profanis lusibus, aut superuacaneis cantiūculis sacrum tempus fallerent, hoc est, perderent, sed religiosa confabulatione legem domini uel discerent, uel docerent: ingressus est & Iesus, exemplum hoc suis commendaturus, ut omnes intelligerent, quàm indecorum nobis esset futurū, quum Iudæis tanto studio fuerit, carnalem legem nec absolutam, nec perpetuo duraturam, & à Mose proditam perdiscere, si nō pari uel attentiore cura philosophiam Euangelicam, ab ipso dei filio traditam, studeamus cognoscere. Quum igitur doceret in synagoga Iesus, apud multos hoc ipsum eleuauit illius auctoritatem, quod iuxta carnem notus esset. Nouerāt tennes parentes, & humilem domum unde prodierat: de patre cœlesti, deq; domo aterna, unde nostra causa descenderat, ne per somnium quidem aliquid suspicabantur. Nouerant artem paternam, qua Ioseph familiam alebat, quam primis annis & ipse Iesus exercuerat. Erat autem faber lignarius, opificio uidelicet congruente ei, per quem pater cœlestis mundum hunc uniuersum fuerat olim fabricatus. Per fabrum conditū est genus humanū, per fabrum deuit & restitui. Proinde quibus notus erat Iesus, qui usq; ad annum fermè trigessimū uixerat apud suos, nihil præ se ferens pharisaicæ doctrinæ, quum audirent eum magna cum auctoritate docentem, quæ nunquam audierant à doctissimis pharisæis, uehementer admirati sunt, dicentes inter sese: Vnde hic subito factus est alius? Vnde huic hæc omnia? Et quod est hoc nouū sapientiæ genus, quæ data est illi? Et unde tam præsens uis in ædendis miraculis, quantam nec in ullo prophetarum audiui-
mus fuisse? Quum paucis mensibus abfuerit, quomodo repente mutatus nobis rediit? An nō hic est Iesus ille, faber, & fabri Ioseph Mariæq; tenuis & humilis mulierculæ filius? Nōne & hunc nouimus, & totam illius cognationem? An non hic apud nos uiuunt, illi proxima cognatione iuncti, fratres & sorores? Itaq; subinuidebant Iesu, nuper humili cognito, nunc repente sublimi. Siquidem scandalo fuit illis, nimium nota carnis imbecillitas. Id quum intellexisset dominus Iesus, ait: Nusquam propheta contem-

Et conuocauit
duodecim.

prior est, quàm in patria sua, & inter affines suos, ac domesticos. Male conuenit spiritali negotio cum carnis affectibus. Nec omnino decet prophetam uere Euangelicum, qui docet huius mundi contemptum, qui promittit gaudia cœlestis patriæ, qui docet renascendum esse per baptismum in Christo Iesu, qui docet mortificanda membra, quæ sunt super terram, ut spiritu uiuamus in cœlis: hic nosse patriam, domum, notos aut cognatos, aut amicos. Nec mirum, si terreni ciues non agnoscunt alterius patriæ iam factum municipem. Itaq; Iesus, quum esset omnipotens, & cuperet seruire quàm plurimos, non potuit illic apud suos edere multa miracula, nimirum obstante notorum & cognatorum incredulitate. Quum enim apud alios genus omne morborum à plurimis facile profligasset, dæmonia eiecisset, leprosos sanasset, hic paucos duntaxat ægrotos restituit, idc̃q; manibus impositis. Iesus igitur uelut admirans suorum tantam incredulitatem, discessit illinc, obambulans per uicos undiq; uicinos, ubiq; spargens semen Euangelicum. Hoc facto submonebantur discipuli, ne in Euangelico negotio fiderent affectibus humanis: nam quod Iesu uenit usu in patria ipsius, hoc illis erat euenturum in Iudæa: sed eò se conferrent, ubicunq; uiderent spem copiosi prouentus. Illic autem est fructus uberrimus Euangelicę prædicationis, ubicunq; prona est credulitas. Ea nec est inter cognatos, nec inter pharisæos, nec apud reges. Contemnunt cognati, pharisæi inuident, reges irrident stultitiam crucis. Iam autem tempus erat, ut Apostoli quos Euangelicę functioni destinarat, iamc̃q; aliquandiu assidui comites fuerāt Iesu, præluderent suo muneri, duciçq; suo specimen aliquod darent industrię fideic̃q; suę. Accersit igit ad se duodecim illos, quos ad hoc munus ut præstantissimos selegerat, simulc̃q; collectos omnes eodem instruit sermone, ne quid inter sese discreparent ab eodem præceptore missi, & iisdem mandatis astricti. Quoçq; maior esset fructus, emisit illos binos: per iugum admonens nos fraternę charitatis, sine qua nullus est Euangelij fructus: ac ueluti præfectis quibusdam, suam cuiq; pari prouinciã designabat. Nam id expediebat propagando regno Euangelico. Emisit autem inermes ac nudos, ne quid hic in cœlesti negotio sibi uindicarent mundana præsidia. Porro ne leuis esset piscatorum & idiotarum autoritas, addidit illis, quod huius mundi monarchæ suis legatis ac præfectis dare non possunt. Tradidit enim illis potestatem tollendi morbos, eiçciendi dæmones. Quid simile potest Cæsar? Vim auri, copias, secures, machinas dare potest, quibus abundat ipse: cæterũ nullus Cæsaris præfectus tantam habet potentiam, ut uel oculis lippis, inuocato Cæsaris nomine, mederi queat. Et hęc ipsam potestatem sic impartit suis, ut ea gratis opitulentur omnibus, quibus esset opus. Iam quo foret expeditiores ad munus, quod strenuũ minimeq; cessantem administratorẽ flagitat, præcepit eis, ne quid impedimentorũ, cōmeatus

cōmeatus aut armorum secū deferrent in hac profectiōe, præter uirgam
 tantum: nō peram reponendo cōmeatui: ac ne panem quidem, qui uel sine
 pera circūferri potest: neq; zonas ære onustas: neq; tibias munirent ocreis,
 sed duntaxat sandalijs plantas pedum aduersus saxorū aut ueprum iniu-
 riam defenderent: simpliciꝝ ueste contenti essent. Hæc instructio Iesu eò
 tendebat, ut rudibus adhuc discipulis crassa quadā ratione inculcaret, eum
 qui suscipit functionem Euangelicam, oportere uacuum & expeditum esse
 ab omni solitudine rerum corporalium, ne quid interueniat, quod profe-
 ctum doctrinæ cœlestis remoretur. Vt negotium erat longe diuersum à ne-
 gocijs huius mundi, ita legationis est noua species. Accipiunt doctrinæ for-
 mam, ne quid audeant docere quod à præceptore traditum non esset. Ha-
 bebant hoc cum humanis legationibus commune, in quibus capitale est
 præterire præscriptum mandatorū. Ab uno mittuntur omnes pari potesta-
 te, ne qua nasceretur inter eos æmulatio. Bini mittuntur, ut fraternæ concor-
 diæ meminissent, & frater fratrem subleuaret. Ad diuersa mittuntur loca,
 quo latius pateret Euangelij fructus. Additur potestas medendi morbis,
 sed in nomine Iesu, ut quemadmodū alienam doctrinā susceperant bona
 fide dispensandam, ita scirent esse domini uirtutem, non ipsorum, qua mor-
 bos propellerent. Vetuit ne peram circumferrent, ne panem, ne pecuniam,
 ne binas tunicas, ut tota fiducia penderent à promissione præceptoris sui,
 huius præsidio confiderent se tutos fore aduersus omnē uiolentiam aduer-
 sariorū, huius prouidentia scirent sibi nihil defuturū, quod ad temporariā
 corporis necessitatem attineret. Porro quū uoluptati nihil sit satis, necessita-
 ti naturæ minimo satisficit. Nec enim dominus hoc animo loquutus est ista,
 quasi fas non esset unquam futurū eos, qui tractant rem Euangelicam, ali-
 quid necessariæ sarcinulæ aut pecuniæ secum ferre, quū id nō uereantur &
 hodie facere apostoli. Imò fortassis plus laudis mereatur, si quis suo sum-
 ptu doceret Euangelium. Sed hoc genus hyperbolis uoluit suis crassis ad-
 huc & rudibus penitus eximere solitudinem earū rerū, quæ solent remo-
 rari animum, cœleste quippiam molientem. Alioqui sciebat illis in men-
 tem uenturum: Mittis nos ad regiones ignotas, exponis nos nudos & iner-
 mes uarijs periculis. Sed quis pascet, si fames: quis defendet, si qua uis: quis
 uestiet, si rigor inciderit? Vis nos docere gratis, & uis sanare gratis. At mul-
 tis rebus eget, qui uiuit peregre. Hanc solitudinem anxiam & sordidam,
 quoniam plerunque ex diffidentia nascitur, Iesus studuit ex animis suo-
 rum reuellere, ut talis negocij magnitudine indignam. Porro sermonis
 tropus ad hoc ualet, ut altius infideat animis rudibus, quod traditur. Ne-
 que enim peccaret, si doctor Euangelicus apud Geras uteretur calceis, aut
 duabus tunicis: aut si ad Libycas harenas, aut inhospitalem gentem pro-
 fecturus, commeatus atque etiam pecuniæ nonnihil secum ferret. Sed

quicquid remoratur Euangelij profectum, reiiciendum est. Iam mihi cogita, quanta sarcina grauati proficiscantur ad Euangelicum negocium, qui regales opes circumferunt, qui dignitates, qui uoluptates huius mundi, qui uindictandi libidinem, si quid occurrat molesti, secum portant. In animo sarcina est potius quàm in peris aut uestibus. Has sarcinas omnes qui non abiecerit, non est idoneus legatus Iesu Christi. Itidem tropus est in his, quæ permittit: permittit enim uirgam & sandalium. Leuissimum enim calciamenti genus est sandalium, & sic pedes defendit ab iniuria, ut non impediat celeritatem. Idem itaq; monet, qui permittit sandalia, & qui uetat uti calceis: prohibet enim celsationem, & hortatur ad celeritatem. Rursus idem monet, qui permittit uirgam, & qui adimit baculum. Etenim uirga subleuat ambulantem, nec remoratur iter, sed promouet. Baculus autem ut onerat, ita aduersus uim gestari solet. Itaq; qui concedit uirgam, ac præterea nihil, & qui interdicit baculum, uult Euangelicum præconem non alio præsidio securum esse aduersus malorū insultus, quàm præsidio Christi. Virga uiatori conuenit, baculus pugnaci. Porro qui tractat rem Euangelicam, semper progredi debet ad perfectiora, ab ulciscendi studio debet quàm longissime abesse. Hac igitur solitudine reuulsa ex animis apostolorum, pergit illis commonstrare rationem, qua futurum esset, ut nihil esset necesse talium rerum cura torqueri. Ne sitis, inquit, solliciti, neque de diuersorio, neq; de cibo. Sed ingressi uicium aut ciuitatem, quacuncq; domus uos exceperit, etiamsi sit tenuis & humilis, illic permanete, donec aliò uocante Euangelij profectu, uisum fuerit inde discedere. Pauci & paruo contenti, non eritis cuiquam graues hospites. Vix fieri poterit, ut usquam sit tam deplorata ciuitas, in qua nullus reperiatur, qui tales hospites non sit cupide recepturus, quum sint qui medicum magno conducant, & è longinquo accersant. Quod si domus aut ciuitas contigerit tam ingrata, ut uos ultro deferentes cœleste munus, quo sanentur & corpora & animi, non recipiant, nolite ob paucorum duritiem desistere à suscepto negotio, sed ad tempus relicta ea ciuitate, pergite ad alias, uerum exprobrata prius sua demerita ijs, qui uos noluerant recipere. Exeuntes enim in plateas, excutite puluerem, pedibus uestris hærentem, ut meminerint & intelligant uenisse, qui gratis salutem obtulissent, nunciumq; multo omnium lætissimum: nec tantum bonum ullo præmio pensari posse, nec inuito cuiquam aut fastidioso mercē tam preciosam obtrudendā esse: sibi imputent exitium suum, qui perire maluerint, quum licuerit sanari: uos nihil aliud uenatos esse apud illos nisi salutem proximorum, ut ne pulueris quidem iactura uolueritis illos afficere. Hac superbia decet meos legatos aduersus contumaces ac fastidiosos. Vnum aut illud illis abeuntes uel nolentibus ingerite, dicentes: Scitote iam adesse regnū dei, siue recipitis, siue non recipitis: si recipitis, uestro

uestro bono uenit: sin reijcitis, magno uestro malo, tamen uenturum est. Hoc uatico instructi legati Iesu, reliquerunt dominū suum, ac sicut erant iussi, prouocabant omnes ad pœnitudinē uitæ superioris: iam enim adesse regnum dei, quod per fidem Euangelicam adferret omnibus perfectam iustitiam. Nam id Euangelicæ prædicationis & caput est & initium, credere quod audis, & fidere promissis. His atque huiusmodi multis sermonibus quum diligenter instruxisset suos dominus Iesus, profecti sunt duodecim regni cœlorum procures, & successit res: denunciabant omnibus ut pœnitentiam agerent ante actorum malorum, neq; quisquam fideret suis factis, sed tantum promissis Euangelicis. Et inuenerunt, qui prædicationem pronis acciperent auribus. Nec defuit miraculorum parata uis, quæ fidem conciliaret dictis hominū quàmlibet humilium & ignotorū. Vnguebant oleo ægrotos, & sanabantur: iubebant in nomine Iesu exire spiritus noxios, & exibant. Non erat illud oleum pharmacum (quis enim eodem pharmaco medetur morbis omnibus) sed sacramentū. Oleum uisibile inunguebatur cuti, & sanabatur corpus: sed oleum Euangelicæ gratiæ per unctum nostrum Iesum erat inungendum animis, mox à morbis uitiorum sanandis. Ita nec magorum erant preces, quibus exigebant dæmones, sed uerba erant Euangelica fide efficacia. Nimirum hæcerat uis regni cœlestis. Quid humilius, quid cōtemptius apostolis? Sed quo minus erat illis roboris, hoc magis liquebat uirtutis esse diuinæ quod agebatur. Nec opes habebant, nec literas, nec magistratū, nec satellitium, nec generis claritatē, nec famam, nec autoritatē. Nihil habebant, nisi simplicem fiduciam erga nondū satis cognitum Iesum. His rebus indies magis ac magis inclarescebat fama Iesu, adeo ut nomen eius innotesceret etiam Herodi regi. Iesus enim serius innotescit regibus, quibus oportuit maxime, nec ullis infelicius. Quum autem Iesu miracula tam essent crebra, tamq; euidentia, ut nemo posset causari commenticia: tam salutifera, ut nullus calumniari posset ea per malos dæmones geri: quumq; multi uarias sententias proferrent de domino, tandem & suam deprompsit Herodes: Ioannes, inquit, resurrexit à mortuis, & ob hoc nunc pollet ædendis miraculis. Rursus alij, sumpta coniectura ex uaticinio Malachiæ, dicebant Iesum esse Heliam, cuius reditus promittitur ante diem domini magnū & horribilem. Erant qui negarent illum esse Heliam, cuius apud Iudæos summa erat autoritas, sed unū quempiam ex mediocribus prophetis, qui reuixisset. Quorū sententijs auditis, Herodes perstitit in sua, dicens: Imo hic est ipse Ioannes, quē ego decollaui. Is reuixit, ac iam diuus factus operatur humanis uiribus superiora. Nullus erat horum, qui non crederet reuiuiscere corpora. Et hodie tamē multi sunt, qui negant reuixisse Christum. Atq; hic ut intelligas quàm sint impiorum præpostera iudicia: Ioannem, qui nullis miraculis inclaruerat, credunt reuixisse: Iesum, cuius

cuius tot modis diuina uirtus declarata est pertinacissime negat reuixisse. Quin etiam regum impiorum stoliditatem considera: fatetur Herodes Ioannem reuixisse, fatetur illū nunc demū plus ualere quā ualuerat uiuus, & tamen propemodū iactat, quod illum occiderit, paratus eum & rursus occidere, si licuisset. Tanti facinoris occasionem audire est operæ precium. Nam Herodes incestæ mulieris instinctu iussit apprehendi Ioannem, ac detrudi in uincula, non ob ullum crimen, sed propter Herodiadem Aretæ regis filiam, quæ quum prius esset locata Philippo tetrarchæ Ituræ & Trachonitidis, orta similitate abduxit à genero, cui iam pepererat filiā, & huic Herodi fratri Philippi, sed inimico, matrimonio iunxit. Ioannes autem, quo magis Heliam referret, qui magna libertate reprehendit Achab & Iezabelam, non tulit incestum coniugium, dixitq; regi: nō est fas te domi habere cōiugem fratris tui, nec sterilis, & adhuc superstitis. Herodias autem, quæ iam exciderat à priore matrimonio, metuēs ne Ioannis opera ab hoc quoq; excluderetur, insidiabatur ei, captans occasionem occidendi illum, nec succedebat. Herodes enim, tametsi non amabat ex animo Ioannem, tamen uerebatur ac metuebat illum. Ea uis est ueræ uirtutis, ut etiam regibus sit formidabilis. Sciebat enim illum uirum iustum ac sanctū, & obseruabat eum, multisq; in rebus illius consilijs obtemperabat, ac libenter eum audiebat. Hæc obstabant, quo minus impia mulier posset Ioannem extinguere. Aderat malus animus, sed deerat occasio, quæ tantū deest malis ut legant. Dies natalicius Herodis ad impium facinus idoneus aduenit. Decuit enim impij regis natalē, sanctissimi uiri morte funestari, mediūq; luxum ac delicias aulicas crudeli morte innocentis inquinari. Quum igitur magno luxu fastuq; instructa cœna natalicia exhiberetur principibus, tribunis ac primatibus Galileæ, quo plures haberet suæ crudelitatis testes, ingressa est conuiuium puella Herodiadis ac Philippi filia, ut indecora lasciuiaq; saltatione delectaret conuiuas. Quo turpius saltabat, hoc magis placuit conuiuis, ac regi iam bis insano, ut qui præter amorem incestæ mulieris etiam uirino incaluerat. Itaq; regali magnificentia dixit puellæ: Posce à me quicquid uoles, nihil enim frustra poposceris. Quoq; maiorem fiduciam adderet puellæ petendi quicquid collibuisse, temulentū promissum iureiurando confirmauit: Quicquid petieris, etiamsi dimidium regni mei petieris, dabo tibi. O uocem stultissimo ac temulento rege dignam. At puella quemadmodum hanc fabulam matris instinctu cœperat agere (nam illa diem, locum, & horam obseruabat, illa saltatriculam instruxerat) non audet ilico pronuntiare quid peteret, sed egressa è conuiuio consulit matrem, dicens: Iureiurando rex cōfirmauit se daturum quicquid petiero. Quid igitur petam? Hic merito locus erat hæsitandi, ne tanta periret opportunitas. At incesta mulier nihil contata, neq; quicquam charius habens morte sanctissimi uiri

uiri, respondit: Pete caput Ioannis baptistæ. Et ó docilem ad flagitium ac morigeram filiam. Illico reuerfa est in conclaue. Submonuit & hoc mater ut properaret, prius quàm ille feruor animi regij refrigeret. Adit itaq; regem, & incestæ saltationis præmium poscit, dicens: unicum duntaxat missum peto. Volo ut protinus des mihi in disco caput Ioannis baptistæ. Hic mihi uide præposteram regis impij religionem. Quum nihil sit illis familiaris, quàm omnia fœderũ ac religionum uíncula dirumpere, hic religiosa religione stultissimi iurisiurandi constrictus est, præsertim quod tot testibus prodidisset. Itaq; ne uideretur parum bonæ fidei, si quod forte per regium diadema, aut genium suum, aut saltatriculæ caput iurasset, non præstaret: néue parũ humanus, uel puellam tristiore dimisisse uideretur, uel conuiuariũ quibus puella placuerat, hilaritatem aliqua mœroris nubecula offuscaret: ó fidem ac religionem, ó ciuilitatem atq; humanitatem annalibus dignam: nulla mora, mittitur carnifex, adfertur sacrum caput innocentissimi uiri, ueluti missus quidam, in disco. Traditur puellæ, puella reddidit matri suæ, munus dimidio regni charius. Hoc tam funesto spectaculo stultus & insanus rex gratificatus est incestæ mulierculæ, natalemq; diem honestauit. Rex occidit, carnifex adfert caput, puella impetrat, ad matrem horum malorum artificem ac fontem redit ferale præmium. Et ó conuiuas interim tali cõuiuatore dignos. Nullus erat regi tam amicus, qui rem tam nefariam interpellaret. Et postea miramur, si reges aliquãdo audent nefaria, quũ tales habeant animos, incestis amoribus & crapulæ deditos, cõuictores uel timidos uel crudelitatis fautores. Huius facti rumor quum peruenisset ad discipulos Ioannis, abstulerunt corpus eius, & honorifice dedere sepulturæ. Quanquam in his rebus latet aliquid reconditoris sensus. Ioannes tamen si legis typum gerebat, tamen ut Euangelij præcursor Euangelico præmio donatus est, nimirum gloriosa morte, sed tamen diuersa à morte domini. Siquidem huic clàm amputatum est caput, iam aliquamdiu uinculis astricto in carcere. Christus palàm sublatum est in crucem. Carceris tenebræ congruunt legis umbris ac figuris, eas oportebat cedere luci Euangelicæ iam exorienti. Et imminui cõueniebat ceremonias carnales, ut aufereret spiritualis libertas: & astringi oportebat quod erat timoris, ut latius se se panderet fiducia, & charitas Euangelica. Deniq; decebat amputari caput humanũ, ne quod iam caput agnosceret ecclesia, præter unum Iesum. Itaq; lex quodãmodo occisa, & cum honore elata, locũ dedit domino Iesu, spirituale philosophiam prædicaturo. Etenim quod Euangelio fidimus, magna ex parte debemus ueteri testamẽto, quod nobis tot retro seculis Iesum Christũ umbris ac figuris deliniauit, prophetarũ uaticinijs promisit ac depinxit. Dum hæc agunt, redeunt à peracta legatione apostoli, & simul se congregant ad Iesum, totius negotij caput. Ab eo proficiscuntur omnia, ad eundem

*Et conuenien-
tes Apostoli
ad Iesum.*

ad eundem omnia referantur oportet. Ab eo mandatis acceptis discesserant concorditer, ut in unius nomine pariter agerent quicquid agerent, ad eundem concorditer redeunt, cupientes approbari quod gestum erat. Exponunt itaque totius legationis historiam, magna alacritate commemorantes singula, quæ docuerant, quæque gesserant, & quàm res ex animi sententia successisset. Dominus autem comprobata illorum sincera fide, sed cohercita gloria, abduxit illos in locum solitarium, in desertum urbis Bethsaidæ, ut aliquantulum refocillarentur à tantis laboribus ac respirarent. Non datus est secessus ad uoluptatibus laxandum animum, sed ad secreta precatione uegetandum renouandumque spiritus uigorem mox recursurus laboribus. Nam doctori Euangelico sanè quàm leuis debet esse cura corporis. Porro qui fungitur apostolico munere, quoniam cum infirmis ac firmis, cum doctis & indoctis, cum bonis ac malis rem habere cogitur, fieri non potest, quin interdum ab illa perfecta tranquillitate mentis nonnihil labefactetur. Id quoties accidit, ad secretas & intentissimas preces, ad purissimam rerum coelestium contemplationem animus est traducendus, ut mox uegetior factus, ad iuuandum proximum redeat. Siquidem ubi tum temporis offenderunt dominum Iesum, innumera hominum turba uentitabat ad Iesum, ut æstuariæ quædam uices uiderentur uenientium & abeuntium, qui adeo nullam quietem permittebant Apostolis ex itinere lassos, ut ne cibi quidem sumendi daretur spatium. Itaque dimissis turbis & conscensa nauì, petierunt littus Bethsaidæ uicinum, atque inde in locum desertum sese cum domino receperunt. Verum nec hic contigit diu latitare. Nec enim potest abscondi lux Euangelicæ ueritatis. Secessus hic nihil aliud, quàm irritauit, & acuit hominum desideria. Obseruatum est à quibusdam, quò se contulissent, nimirum in desertum spectans ciuitatem Bethsaidæ: moxque rumore sparso quod illic ageret, magna uis promiscuæ multitudinis ex omnibus uicinis oppidis eò pedestri cõtendit itinere, sic ut prius eò pedites peruenerint multi, quàm ipse dominus cum discipulis, etiam nauigatione adiutis. Dicas adesse tempus, quo ui pararent irrumpere in regnum dei. Iesus ubi sensit innumeram hominum multitudinem undique diffusi ac pedestri itinere cõfluxisse, adeo non subduxit sese, nec abegit importunos, ut è secessu suo uelut obuiam prodierit: nimirum hoc interim agens, ut uarijs modis formaret discipulos suos, & institueret ad promptitudinem sine cessatione promouendi negocium Euangelicum. Itaque progressus clementissimus Iesus, ubi conspicatus est numerosam quidem, sed promiscuam & inpositam turbam puerorum, uirorum ac mulierum, tactus est misericordia, ac syncerum animi dolorem ipsis oculis, ipso uultu, atque ipsa, quod aiunt, fronte præ se tulit, fingens ac formans affectum doctoris Euangelici. Sitebant salutarem doctrinam. Id arguebat itineris & celeritas & diffi-

cultas

cultas. Amor pedibus alas addiderat, sed erant uelut oues huc & illuc palantes ob boni pastoris inopiam. Siquidem sacerdotes, pharisæi & scribæ, neglecto grege, pascebant semetipsos. Iesus itaq; misertus simplicis & inconditæ multitudinis, cœpit agere fidum pastorem. Primū multo doctrinæ sacræ pabulo refecit illorum animos, mox sanabat, quos secum adduxerant, ægrotos. His rebus quum iam multum temporis consumptum esset, iamq; res ipsa moneret, corporis quoq; cibo reficiendam esse multitudinē discipuli præceptoris clementiam imitantes, submonent illum: Domine uides infinitam multitudinem, absq; com meatu huc usq; profectam. Et locus hic desertus est, iamq; tempus reficiendi corpora peæterijt. Obliuiscuntur sui, tuis sermonibus inhiantes, nec possunt diuelli. Itaq; dimitte illos, ut eant in proximas uillas ac uicos, emanantq; sibi cibos quos edāt. Tum Iesus, instituens suos, quomodo sit pascenda multitudo, respondit: Quin potius uos qui pastores estis futuri, nunc agere pastores consuescite, ac de uestro date illis quod edant. Porro discipuli nondum intelligentes quò tēderet hic Iesu sermo, pro rudi captu suo responderunt: Rem mandas nobis impossibilem, scis enim quā tenuiter sumus instructi uiatico. An ibimus & ducentis denarijs ememus panes huic multitudini, adeo non suffecturos ad satietatem ut singuli uix paulum quiddam gustaturi sint? Tum Iesus, paulatim animos illorum miraculo præparans: Quot, inquit, panes habetis? Quum non haberent in promptu quod responderent: Ite, inquit, & inspicite quā sitis instructi com meatu: Inspiciunt, & renūciant esse quinque panes ac duos pisces. Non latebat dominum, quantum haberent, sed uoluit apostolis exploratam esse paucitatem, quo magis agnoscerent in miraculo uirtutem diuinam. Quoq; magis etiam animaduertent quanta esset hominum multitudo, præcepit ut omnes iuberent in uirenti gramine discumbere, sic distributos in sodalitia, ut in singulis centum aut quinquaginta simul accumberent. Paruerunt apostoli domino, populus paruuit apostolis, tanta erat fiducia in pastore Iesu. Is igitur accepit quinque panes ac duos pisces, & ex more sublati in cœlum oculis, gratias egit patri, cuius beneficio sic procederet negocium Euangelicum. Deinde fregit panes, tradiditq; discipulis, ut apponerent multitudini. Similiter & pisces partitus in partes tradidit discipulis, omnibus distribuēdos. Refecti sunt omnes ad saturitatem usq; & adeo nihil cuiq; defuit, ut peracto conuiuio apostoli ex reliquijs, iussu domini collectis, impleuerint cophinos duodecim. Porro numerus multitudinis, qui facile poterat deprehendi ex distributis per uiridaria sodalitijs, erant quinque uirorum milia, præter pueros ac mulieres. Hoc miraculo Iesus & apostolis suis formā præscripsit, pabulo sermonis Euangelici pascendi multitudinem, & anxiam solitudinem exemit parandi cōmeatus. Quisquis igitur es episcopus ac pastor gregis dominici, noli

sic cogitare: sum legis diuinæ professor, sum arcanorum uoluminum peritissimus interpres, est abunde quod doceam, populoq; quamuis esurienti è diuite cōfertoq; eruditionis meæ penu depromā. Inspice potius & agnosce quàm sit tibi domi commeatus exilis, quem & ipsum, quantus quantus est, domino debes. Verū hoc ipsum facultatis, quod habes, offer manibus Iesu, roga ut ille contrectet ac frangat: deinde quod ille tradidit, sic ut tradidit appone populo, tanquàm domini cibum, non tuum: & appone nihil hæsitans, nihil dijudicans, nihil tuis fidens uiribus, ita demum erit Euangelicū conuiuiū: & salutare pabulo per idiotā magis reficientur & explebuntur animi credentiū, q̃ si pharisæus superstitiosus, aut philosophus arrogans, aut orator eloquens meditata accurataq; oratione sese uendicaret multitudini. Porro quoniam ante iussit illos nulla prouidentia commeatus accedere ad Euangelij negocium, nunc ipsa re declarauit, nihil defuturum ihs, qui dum toto pectore sunt intēti regno dei & iustitiæ eius, negligunt ista temporaria, quorum solitudine uulgus hominum misere discruciat, modò adsit fiducia simplex erga dominum Iesum. Leue beneficium erat saturasse famelicos, præ his quæ quotidie præstabat illis benignissimus dominus. Longe benignius est pauisse mentem, quàm uentrem. Et tamen hoc quod est minimum, crassum uulgus, ut est præpostero iudicio, solet plurimi facere. Iesus igitur cognoscens futurum, ut crassa multitudo iam saturade regno ipsi deferendo cogitaret, compulit discipulos suos, nam ægre diuellebantur à tam amabili domino, ut consensa naui, transmissioq; lacu præcederent Bethsaidam, dum interim ipse dimitteret multitudinem. Ea dimissa, furtim subduxit sese in montem, ut ibi solus deprecaretur patrem: ut quemadmodum bene cœperat negocium Euangelicum, ita progrediretur. Interim appetebat nox, & discipuli sine præceptore nauigabant in medio lacu. Et oborta est tempestas. Quid ni nox sit, ubi non adest ille sol & lux mundi Iesus? Quid ni periclitetur naui, in qua non est Iesus? Quid ni turbentur apostoli, quum abest ille consolator omnium Iesus? Quid ni uenti reflantes successum remorentur humanæ industriæ, nisi promoueat Iesus? Abest ille quidem nonnunquam, sed non destituit suos in finem. Ad tempus uidetur interdum destituere, ut exerceat rebus aduersis, ut instituat ad firmam de se fiduciam. Iam enim è monte descenderat, iam stabat in littore, sed solus. Non uidebatur à discipulis, sed ipse tamen uidet eos. Non oportet igitur despondere animum in rebus quantumlibet turbatis atq; commotis: hac certa fiducia concepta animo, quamuis nusquàm sese ostendat dominus, tamen suis non defuturum quum tempus postularit. Iam enim astat in littore, & uidet eos laborantes in remigando. Nam uentus erat aduersus. Quum itaq; sic aliquandiu luctati fuissent aduersus undas & uentos huius mundi, nec multum abessent à desperatione, circa

quartam

quartam noctis uigiliam, hoc est, sub diluculum, uenit ad eos Iesus, non uectus naui, sed placide ambulans super undas (agnouit enim elementum conditorem suum) ac præ se ferebat quasi uellet eos præterire. Sic enim patitur aliquando suos hæere in malis, quasi negligat, quum non deponat unquam curam illorum. Apostoli quum per tenebras uidissent eum ambulantem super aquas, obliti tot miraculorum quæ uiderant, credentesque non posse fieri, ut solidum & graue corpus hominis liquidum elementum sustineret: suspicati sunt esse spectrum inane, quod oculos uana specie deluderet. Igitur expauesacti, præ metu exclamarunt. Nam speciem Iesu uidebant omnes, nec tamen Iesum esse credebant. His formidabilis est dominus, qui ultorem esse credunt, seruatorem esse nesciunt. Nec enim agnosci potest in huius mundi tenebris, nisi ipse sese nobis insinuet. Non passus est igitur suos diutius exanimari metu, sed protinus uoce iam non ignota compellauit eos, dicens: Estote forti animo: ego sum: nolite timere. Et ingressus nauim iunxit se discipulis suis, atque ilico confedit tempestas. Iam pauori successit admiratio, quomodo corpus humanum posset ambulare super elementum fluidum. Tanta erat discipulorum tarditas, tanta ruditas, tantaque obliuio, ut non ueniret illis in mentem uel illud miraculum, quod paulo ante uiderant, quinque panibus ac duobus piscibus saturata tot hominum milia. Tantaque erat caligo cordis, ut pro stupenda re ducerent, quod Iesus ambulasset super undas: quum longe prodigiosius esset, tantulo cibo tantam saturare multitudinem. Hanc tarditatem dominus in suis hæere permisit, ut & ipsi consuescerent imbecillium ferre tarditatem, donec proficerent. Peruentum est ad littus diluculo: appulerunt autem in terram, quæ dicitur Genesareth, ad portum destinatum. Vix ingressus est in terram, aderant ex incolis qui agnoscerent Iesum. Iam enim eruperat sol, & abierat nox, quæ occuparat discipulorum animos. Obseruabat enim à multis, quocumque se conferret. Iam enim plurimis innotuerat etiam de facie, sed multo latius sese fama miraculorum doctrinaque sparserat. Porro qui uiderant & agnouerant, perinde quasi uelut exploratores uenissent, continuo relicto eo percurrentes totam illam regionem, renunciarunt adesse Iesum. Ad eum rumor plurimi coeperunt ægrotos in grabatis circumferre. Et quocumque se conferret Iesus, siue in uillas siue in uicos, siue in ciuitates, aderat importuna turba, magis sollicita de tollendis morbis corporum quam animorum, ac miseranda spectacula uarijs morbis laborantium exponebant in plateis, ac prætereuntem Iesum deprecabantur, ut liceret uel fimbriam uestis eius contingere. Tanta enim erat turbæ tumultus, ut uix hoc cuius dari posset. Neque enim hæc erat Iesu difficultas, qui nec leprosum grauatus est tangere: sed fiduciæ delectabatur exemplo, quod omnibus uolebat esse commendatum. Quid ni commendatum sit?

Marcus

f 2 Quot

Quotquot contingebant Iesum, sanabantur, quocunq; genere morbi tenebantur. Illi fidentes contingebant fimbriâ uestis, quæ postea cessit his, qui crucifixerant eum, & leuabantur morbis corporum: quâto magis adnitemum est omnibus, ut Iesum ipsum cōtingant animo, & sanentur à morbis animorum: Nihil ualet cōtactus sine fide. Nudum Iesu corpus contrectarunt, qui impeerunt alapas, qui uinciebant, qui flagellabant, qui suffigebant in crucem: neq; cuiq; horum profuit contigisse. Legis Euangelium, contingis quidem Iesum: sed legis ut refellas, aut legis oscitâter, frustra contingis Iesum. Lege sincera fiducia, mox sanaberis. Sed deprecandus est Iesus, ut liceat contingere. Frustra contingit, quem ille non contigit prior. Si non potes assequi recôditam illam sapientiam, quam Paulus loquitur inter perfectos, uel fimbria contacta restituet sanitati, si fides adsit integra. Nihil tale præstare possunt, quantumlibet latæ pharisæorum fimbriæ. Nihil est in domino Iesu tam humile quod per fidem non præstet salutem.

CAPVT VII

T que hic fuit Euāgelij successus apud simplicem & credulam turbam. Sed non idem est apud scribas & pharisæos, qui religionis totius ac doctrinæ arcem sibi uidebantur obtinere, ac plebeios idiotas uix ducebant pro hominibus. Nam sacerdotum uix usquam ulla mentio, nisi quum perdendus esset Iesus. Proinde quemadmodum in comœdijs uariâtur scenæ, ut ex personarum ac rerum collata diuersitate, singula magis elucescant: sic in negotio Euangelico dominus Iesus ita temperauit uices omnium quæ gerebantur, ut ex perspecta simplicium atq; etiam ethnicorū credulitate, liqueret omnibus, quam esset insanabilis eorum pueritas, per quos conueniebat aliorum incredulitatem corrigi. Rudibus ac plebeis ad salutem sufficit contacta uestis fimbria: pharisæos nec intellecta prophetarum oracula, nec audita toties Iesu doctrina cœlestis, nec tot conspecta miracula corrigunt. Commodum igitur, his rebus gestis, conueniunt eodem aliquot pharisæi & scribæ, uenerabile nimirum ac suspiciendum genus hominum, atq; hoc magis, quod uenissent ex Hierosolymis, ubi fontem pietatis ac sacræ doctrinæ uolebant esse: quum illic esset fons & caput omnis ambitionis, hypocriseos, & impietatis. Hi quum sibi iusti doctiq; uiderentur, non ueniunt ut discant, non ut sanentur, sed ut calumnientur. Et ecce protinus parata calumniandi ansa. Eam porrigit auidis cæremoniârum superstitio, ~~unde~~ ~~renouatum est in iherosolymis calumniarum genus.~~ Iudæi commune uocant, quicquid profanum est & impurum, nimirum abominantes omnem immunditiam, & hoc agentes ne quid impurum usquam uideantur habere. Atque hanc puritatem non animi sincérité, quæ sola ueraq; puritas est apud deum, sed corporalibus cæremonijs metiebantur. Quarum aliquot & Mof

Mosi lex præscriperat, non ut perpetuo serioq; seruarentur: sed partim ut ad tempus populus rudis & intractabilis consuefceret obtemperare præceptis diuinis: partim ut huiusmodi uelut umbris ac rudimentis paulatim instituerentur ad ea, quæ sunt ueræ pietatis in animo sitæ. Porro quidam non his contenti quæ lex præscriperat, innumeras constitutiones de suo adiecerant, quas pharisæi seuerius exigebant à populo, quàm ea quæ deus præceperat, semper & apud omnes obseruanda. Et ex huiusmodi nugis uindicabant sibi laudem sanctimonix, populoq; stultam sanctimonix persuasionem inducebant: quodq; sceleratius est, ex his quæ nihil faciunt ad ueram pietatem, impietatis caluniam struebant proximo. Quum enim uidissent aliquot ex Iesu discipulis sumere cibum manibus illotis, hoc est, quemadmodum illi loquuntur, communibus & impuris, uituperabant illos, quasi parum religiosos, simulq; præceptorem qui suos parum sancte institueret. Nec ideo damnant, quod uel per se uitiosum esset, uel à deo uetitum, sed quia dissidebat ab ipsorum consuetudine. Est autem hæc pessima iudicandi regula, ideo damnare quippiam, quod ipse non soleas idem facere. Fit enim sæpenumero, ut quæ stultissima sunt, irrepant in publicam consuetudinem, quam non oportet facere regulam pietatis, quum ex ueris ac præscripto dei sit æstimanda puritas. Contra scribæ ac pharisæi, atque adeo omnes ferè Iudæi, stultissime iudicantes animi puritatem in rebus corporalibus esse sitam, adeo superstitiose seruabant morem à maioribus, nō à deo traditum, ut etiam si fame periclitarentur, non caperent cibum, nisi prius lotis manibus. Et si sæpius in die capiendus sit cibus, crebro lauant manus, atq; ita se puros arbitrantur ad cibum accedere. Quin etiam si domum è foro redeant, uelut è populi contactu contraxerint aliquid impuritatis, non capiunt cibum, nisi loti corpore toto: quum interim mentem habentes odio, liuore, ambitione, auaritia, simulatione, cæterisq; pestibus inquinatissimam, non cogitent de lauando. Hæc aliaq; his consimilia præter legis constitutiones tradita sunt illis à maioribus, quum lex ipsa uetet addi demiq; quicquam ab his, quæ diuinitus essent præscripta. Nec satis erat subinde lauare corpus, quo puriores uiderentur, frequenter lauabant & urceos, & uasa ærea, & lectos deniq;. Nec hanc calumniandi scabiem poterant intra se premere pharisæi, cum discipulis non exposulant, sed uelut in atroci facinore dominum ipsum adoriuntur. Quur, inquiunt, discipuli tui qui te sequuntur, & ex tua pendent institutione, non obseruant morem à maioribus institutum, sed illotis & impuris manibus capiunt cibum? Iesus autem nos docere uolens, nullum esse pestilentius calumniandi genus, quàm ubi quis sub prætextu pietatis incessit benefacta proximi: seuerè retundit illorum maliciam, ac simulatam iustitiã. Factis, inquit, uestris declaratis, recte meritoq; de uobis hypocritis uaticinatum Esaiam, qui foris spe

ciem habetis sanctimoniam, quum intus pleni sitis iniquitate. Apud quem hunc in modum queritur deus. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum procul abest à me. Et quemadmodum ipsi uiuunt, sic alios instituunt. Nihil moror istam corporum & supellectilis munditiam, animi munditiam requiro. Hoc pietatis genere fucato frustra me colunt, ceu magnum quiddam ostentantes, & in quo sita sit absoluta pietas, docentes humanas constitutiunculas, quæ neminem commendant deo, atq; harum superstitione pro nihilo ducentes præcepta dei. Quantum interest inter hominem & deum, tantum interesse decet inter hominum constitutiones & præcepta dei. Deus spiritus est: & quod spirituale est, perpetuum est, nec unquam oportet negligi. Quicquid corporale est, temporarium est. Si fas est negligere ceremonias à deo præscriptas, quoties id suadet proximi charitas: quanto minus conuenit, ob humanas constitutiones uiolare dei præcepta? Præpostera pietas est, & irreligiosa religio, superstitiosum esse in obseruandis his, quæ maiores uestri ex suo animo tradiderint, & ea negligere, quæ præcepit deus. Vos in lotionibus manuum, calicum, urceorum, alijsq; multis similibus rebus, præcipuam quandam pietatem collocatis, quæ uos populo commendant falsa quadam religionis imagine, & hanc fucatam laudem pluris facitis, quàm auctoritatem dei. Diligitis enim uos ipsos, nec quæritis gloriam dei, nec salutem populi, cuius uos profitemini duces ac doctores. Proinde non mirum est, si quod à deo præceptum est, ut semper & ab omnibus seruetur, abrogetis & antiquetis, quo maneat humanæ constitutionis auctoritas, quæ uobis conciliat auctoritatem & quæstum. An non palàm ita facitis? Nonne per Moysen deus hanc legem prodidit: Honora patrem tuum & matrem tuam. Et qui male dixerit patri, uel matri, morte morietur. Hoc deus non uno in loco præcipit, sed iterum atq; iterum repetit & inculcat animis omnium, ut parentes ætate defectos, aut egentes, aut alioqui necessitate quapiam oppressos, liberi pro sua uirili subleuent, ac nutritionis officium rependant. Dictat idem lex naturæ, non nullis etiam animantibus insita, ueluti ciconijs. Vos autem uestris commodis consulentes, commentitia doctrina subuertitis præceptum dei: & postulatis, ut quod deus tantopere uoluit, cedat uestre doctrinæ fucatæ. Deus ipse clamat: Honora patrem & matrem. Vos audetis contra dicere: Ne honora patrem & matrem. Non clamaris hæc uerbis, sed re facitis: quo sceleratior est uestra impietas, quam imagine pietatis obnubilatis. Etenim ut gazophylacium expleatur, unde uester alitur luxus ac fastus, technis allicitis quos potestis, ut etiam fraudatis parentibus, quorum egestatem oportebat subleuare iuxta præceptum dei, quàm plurimum donariorum adferant in templum: persuadentes, ita satisfactum esse præcepto, quasi deo donetur quod consecratur templo, & deus uerus sit pater omnium. Ita
que

que qui pecuniam misit in gazophylacium, huic dicitis non esse iam opus ut quicquam impartiat egentibus parentibus, quod præcepto sit factum satis: & interim superstitione deterretis parentes, ne audeant à filiis exigere, quod semel deo dicatum uidetur, ne sacrilegio sese reddant obnoxios. Atqui nec deus eget uestra pecunia: nec ista pecunia uertitur in gloriā dei, sed in usus uestros: & si uerteretur in structuram templi, tamē deo nullum templum tam sacrum est, ut eius causa uelit parentes à liberis destitui. An non, dum per huiusmodi commētiās doctrinas & filios seducitis, ne subueniant parentibus: & parentes deterretis, ne ausint contingere quod templo dicatum est: dum uestra constabilitis, subuertitis præcepta dei? Hoc exempli causa uobis produxi, quod non potestis inficiari. Verum non in hoc tantum peccatis, multis alijs in rebus idem facitis, quemadmodum in hoc ipso facto. Præceptum est dei: diliges proximum tuum sicut teipsum. Et uos ob friuolas lotiones ab hominibus traditas, calumniam struitis, & mihi & meis discipulis: nimirum contempto præcepto diuino. Phariseis hoc priuato sermone coercitis uerius quam sanatis, rursus aduocauit multitudinem, quam uolebat his de rebus admonitam esse, ne posthac pharisaicis traditionibus auocarentur ab Euangelica synceritate. Audite inquit, omnes & intelligite. Vidistis intentatum impietatis crimē, propterea quod discipuli quidam mei manibus illotis panem comederint, quasi tali cibo contaminaretur apud deum qui uestitur. Puritas & impuritas hominis non est in rebus extrarijs, sed internis, Nec animus inquinari potest rebus corporeis. Proinde nihil quod sit extra hominem, & ingrediatur in corpus hominis, potest hominem impurum facere apud deum: sed quæ intus sunt in homine, & ab homine exeunt, declarant impurum hominem. Hoc ænigmate dominus Iesus multitudini dedit occasionem disquirendi, quid sibi uellet quod dictum esset. Quoque magis acueret studium illorum, adiecit. Quisquis habet aures idoneas ad audiendum, audiat: significans eam cationem frustra cani surdis phariseis. Cæterum ubi sese dimissa turba recepisset in domum, discipuli rogabant eum priuatim, ut explicaret parabolam de discrimine ingredientium in hominem & egredientium ex homine. Iesus autem ad exemplum fidi diligentisq; præceptoris, prius excitata obiurgatiuncula illorum attentione, docuit parabolæ mysterium, Adeo ne, inquit, uos quoq; , quos cæteris docendis delegi, careatis intelligentia? Atqui ex tot parabolis, quas uobis sum interpretatus, huius etiam sensum oportebat coniicere. An non intelligitis ex his, quæ foris ingrediuntur in hominem, non posse deprehendi puritatem aut impuritatem hominis? Quod enim ingreditur per os, non trāsmittitur in cor, sed in stomachum, mox in uētre: inde si quid impurum est excernitur in secesum, ut uestēti sit omnis cibus purus, natura repurgāte qđ impurū est. Ve

*Et aduocans
iterum turbas*

rum ea quæ proficiuntur ex intimis hominis partibus, sunt quæ faciunt ac declarant impurum hominem. In corde sedes est animi: & in animo uera puritas est aut impuritas. Non igitur statim purus est qui lauit manus, sed qui cor habet lotum ac mundum. Hinc ergo quæ prodeunt, uere declarant hominem purum aut impurum. Ex intimis enim cordis recessibus proficiuntur cogitationes malæ, adulteria, stupra, homicidia, furta, auaritiæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus & inuidus oculus, conuicia, superbia, stulticia. Nihil horum inuehit cibus illotis manibus sumptus, uerum hæc oriuntur ex ipso homine, hoc est, ex corde: quumq; prodeunt, declarant hominem uere impurum esse, qui cor habeat tot spurcijs impuratum. Hæc si lateant in corde, tamen impurus est homo apud deum, qui cordis intima perspicit: sin prorumpunt etiam in orationem, aut in facta, non solum testificantur impuros esse unde hæc exeunt, uerum etiam frequenter & alios inquinant, dū per oculos & per aures penetrāt in animos uidentium aut audientium. Sit igitur uobis prima cura mūdi cordis, & nō referet utrū lotis an illotis manibus capiat is cibum. His ita gestis, Iesus ipsa loci mutatione significans quā tæderet Iudaici cultus, qui ferè totus æstimabatur corporalibus obseruationibus, & intra Iudææ per quā angustos limites constringebatur, quāq; sitiret gentium latitudinem, apud quas erat adorandus in spiritu & ueritate, submouet sese illinc, & profectus est in fines Tyri & Sidonis, sed ueluti furtiuus hospes ob inuidiam Iudæorum: qui quoniam Tyrios ac Sidonios habebant pro canibus & abominandis, non tulissent Iesum doctrinam Euangelicam ad illos transferre. Proinde non ibi uersatus est in publico, quod solet apud Iudæos: sed domum ingressus est, quasi cupiens latere, quāquam latere non potuit: adeo fama dictorum ac factorum eius sese & ultra Iudææ fines profuderat, ueluti iam tum meditans in uniuersum orbem propagari. Sic optime spargitur pietatis euangelicæ gloria, si fugitantem ultro sequatur. Etenim mulier quædam Chananæa ad rumorem de Iesu sparsum è finibus suis progressa, mox ingenti de eo concepta fiducia, properat ad Iesum, & ægre admissa procubuit ad pedes illius. Hæc non erat Iudaicæ religionis, sed ethnicæ: nec Iudaicæ gentis, sed Syrophœnissa genere. Agnoscis manifestum ecclesiæ typum, paulopost è gentibus congregandæ. Iudæi Iesum eiecerunt: Syrophœnissa relictis suis sedibus obuiam profecta est Iesu. Frustra uenitur ad Iesum, nisi pristina uitia iam domestica reliqueris. Emigrandum est è tuis ædibus, ut uenias in domum in qua sedet Iesus. Hæc mulier habebat domi filiam, malo dæmonio obnoxiam. Is est populus idololatriæ deditus. Rogat itaq; mater Iesum, ut filiam à dæmonio liberet. Quanto perfectior ethnicæ mulieris fiducia, quā Archisynagogi. Iesus autē quo magis redderet omnibus conspicuam mulierculæ fiduciā, uelut ex affectu Iudaico

Et inde sur
gens abiit

daico respondit: Sine prius saturari filios. Non decet ut tollam panem filiorum, ac proijciam canibus. Nam Iudæi gloriantur se solos esse filios dei. Cæterum gentes à Iudaica religione alienas, pro canibus habent. Panem autem uocat uirtutem Euangelicam, quæ per cœlestem doctrinam, ac synceram fidem sanat omnes morbos, ac profligat ab animis omne dæmoniorum genus. Mulier autem nihil offensa conuicio, quod dictum uidebatur ad abigendam illam, uertit in argumentum impetrandi. Recte, inquit, dicis domine. Non inuidemus Iudæis, quod honorifice tanquam filij accumbentes ad mensam ditissimi patris, affatim explentur sacris panibus: sed tamen conceditur canibus, ut comedant micas, quæ decidunt in terram ex mensa filiorum. Iesus autem ueluti uictus tanta mulieris fiducia, tolerantia, modestia, ac perseuerantia, respondit: Isto responso extorques quod nondum erat tempus ut daretur. Abi domum, iam filia tua liberata est à dæmonio. Credidit mulier, abiit alacris, & comperit esse uerum quod dixerat Iesus, puellam quiescentem in lecto, iam à uexatione dæmonij liberam. Nimirum matris fiducia à Iesu sanitatem extorserat. Profligato malo dæmone, consequitur animi quies. Nam innocentiae comes est tranquillitas. Sic & hodie piorum ecclesia Iesum adit, Iesum interpellat pro his, qui idololatria, qui ambitione, qui iracundia, qui auaricia, qui bellandi uesana libidine, uelut ab impuro quodam dæmonio agitantur. Ac Iudæi quidem iudicant indignum, ut qui paulo ante dæmonum arbitrio ad omne flagitiorum genus rapiebantur, repente per Euangelij gratiam recipiantur ad dignitatem & consortium filiorum dei: non intelligentes, hoc honoris non æstimandum propinquitate sanguinis, sed ardore constantiq; fiducia erga dominum Iesum. Filij Israel, ac posteris Abraham promissus erat Christus: sed Abraham posteri sunt, quicunq; fidem imitantur Abraham. Filij Israel sunt, quicunq; non meritorum suorum commendatione sibi postulant aperiri regnū cœlorum, sed Euangelicæ fiduciæ uolentia conantur irrumpere. Hoc enim sonat Hæbræis Israel, uirum aduersus deum fortem. Etenim gentes, quæ prius erant omni genere malorum inquinatæ, neq; quicquam habebant bonorum operum, quo sibi ius regni cœlorum uindicarent, quum per dei iustitiam excluderentur, per misericordiæ fenestram irruperūt, ac fiduciæ pertinacia, ueluti telo quodam sibi patefecerunt aditum, perfractis regni cœlorum parietibus. Nondum adueniat tempus, ut palam gentes ad regni cœlestis consortium uocarentur: sed tamen huc subinde præludit dominus, ueluti gestiens anteuertere, quod summopere sitiebat. Hoc igitur semine, ceu furtim iacto apud Tyrios, Sidonios & Cananæos, dominus relegit iter, rursus proficiscens ad lacū Galilææ, præterita Sidone, & itinere facto præter regionē decapoleos, ubi prius sanarat dæmoniacū. Huc ubi uenisset, adducūt illi miserabile spectaculum,

uideli

videlicet hominem & surdum & mutum. Mutus enim sit oportet, qui natura surdus est. Sed miserabilius surdus est, cui non sunt aures idoneæ ad audiendum sermonem dei: peius mutus est, qui non habet linguam ad confessionem suæ turpitudinis, ac diuinæ misericordiæ. Per auditum fidei salutis est initium: per confessionem oris, salutis est perfectio. Iudæi tamen, si quotidie Iesum audiebant loquentem, audientes non audiebant: quoniam ad exemplum aspidis obturantis aures aduersus sapientis incantatoris uocem, credere nolebant his quæ audiebant. Et ideo linguam habebant ad obtrectandum, ad salutarem fidei professionem non habebant. Quid faciet miser, qui linguam non habet, qua salutem petat à domino: qui aures non habet, quibus percipiat uocem Iesu, etiam mortuorum excitatricem? Succurrunt misero, qui linguam & aures habebant. Adducunt illum ad Iesum. Interpellant illius clementiam, ut illi dignetur imponere manum. Sic uisum est clementissimo domino, ut aliena etiam fides opituletur peccatoribus. Adducitur ad Iesum Catechumenus, desijt malefacere, desijt male loqui: sed nondum didicit benefacere, nondum didicit confiteri bonitatem Euangelicam. Qui possit autem, nisi Iesus illi manum imponat? Frustra laborant homines, nisi Iesu secreta uis accesserit. Erat in proclui domino, uel simplici uerbo dare sanitatem surdo & muto, sed nobis hæc rerum forma proponitur. Siquidem ut plerumque parabola est, quod loquitur Iesus: ita non raro parabola est, quod facit. Apprehensum hominem seducit à turba. Saluus est quencunque apprehenderit Iesus, quem ab huius mundi tumultu semouerit. Misit digitos suos in auriculas eius, ac salua sua tetigit linguam illius. Iam in proximo est salus, ubi Iesus uirtute sui spiritus, qui digitus est dei, dignatur aures mentis nostræ contingere: quoties salua cœlestis sapientiæ, quæ ipse est, ex ore patris altissimi prodiens, dignatur animi nostri linguam contingere, ut sapiant nobis ea quæ dei sunt. Neque enim absque hoc humore sit gustus: & humana salua uitiata, peruersum habet iudicium. Hæc salua non solum linguam soluit, uerum etiam oculos aperit cæci nati, quoties admixta terræ, oculis inungitur: quum salua philosophorum & pharisæorum magis exoculet. Faciunt idem quodammodo & doctores Euangelici. Apprehensos abducunt à turba, quum à lata uia, per quam plurimi ambulant in exitiū, reuocant ad pusilli gregis confortium. Inserunt digitos in auriculas, quum auocantes à fiducia rerum fluxarum, hortantur ad doctrinam cœlestem. Sputum immittunt in linguam, ad Euangelicæ fidei professionem exhortantes: imponunt manum, quum baptizatis impartiunt spiritum sanctum, per quem abolentur peccata, & confertur innocentia. Verum hæc omnia frustra doctor facit foris, nisi Christus intus operetur, ac diuinam uirtutem emittat ex cœlis. Huius rei uelut imaginem quandam exhiberi uolens Iesus, quum apprehendisset

quum

quum immisisset digitos in aures, inspuisset in linguam, sustulit oculos in *Et suspiciens in cœlum*
cœlum, & ingemuit. Gemitus hic non erat diffidentiae, sed humanam calamitatem deplorantis. Quid enim miserabilius illis, quibus aures mentis sic occupatae sunt cupiditatibus terrenis, ut non queant audire uerbum dei: quibus lingua sic impedita est, & infecta uitiosis affectibus, ut non sapiant cœlestia, ut muti sint ad suae maliciae confessionem, muti ad prædicandam dei misericordiam? Itaque gemitus Iesu nos admonet quales fuerimus, at suspectus in cœlum adimit desperationem, indicans unde sit paratum auxilium, & cui debeamus acceptum ferre: quod qui prius habebamus aures patulas ad obrectationes, ad turpiloquia, ad ineptas fabulas, ad pharisaicam doctrinam, ad philosophorum dogmata, ad satanae suggestiones, nunc habemus patefactas ad accipiendam cœlestem doctrinam Euangelij: qui prius habebamus linguam sic infectam salua carnis, ut nobis nauseam saperet philosophiae cœlestis ambrosia, sic alligatam uinculis satanae, ut nec sua peccata posset agnoscere, nec dei gloriam prædicare: nunc confitemur nobis nihil aliud ex meritis nostris deberi quam gehennam: totum autem esse diuinæ largitatis, quod adoptamur in nomen & hæreditatem filiorum dei. Proinde ingemiscat & sacerdos potius, quam sæuiat in aliena peccata: doleat magis, quam irascatur: ~~et sic faciat ut~~ sed suspiciat in cœlum, profitens ac testificans totum hoc, quod sacramentorum ritibus agitur, esse uirtutis diuinæ, non humanæ potestatis. Ait autem Iesus: Effata, quod Hebræis sonat, adaperire. Vocem ilico sequuta uis est. Mox enim apertae sunt aures eius, & solutum est uinculum linguae eius, & loquebatur expedite. Aures habebant apertas, quibus quum dominus dixisset: Venite post me, relictis omnibus sequuti sunt. Linguam habebant expeditam, qui accepto spiritu sancto loquuti sunt uarijs linguis magnalia dei: ac magistratui denunciante, ne post hac prædicarent nomen Iesu, responderunt: An oporteat magis obedire deo quam hominibus, uos iudicate. Hæc acta sunt seorsum à turba. Non enim oportet profanam multitudinem facere testem initiationis Euangelicæ, ne rideat quod nondum credit. Iesus itaque præcepit, ne cui dicerent: non quod nollet sciri id quod gestum erat, sed quod uirtutē cœlestem melius ipsa loquitur res, quam hominum prædicatio. Omnes nouerant surdum & mutum. Nunc audiebat & loquebatur expedite: sic uel tacitus prædicabat beneficium Iesu. Præterea Iesus hic hominis imaginem gerebat, ut homines erudiret. Quicquid homo facit præclari, cupiat esse tacitum, ut sileatur hominis gloria, & prædicetur gloria dei. Periculose laudatur homo, sed merito prædicatur potestas ac bonitas dei. Quanquam nec hominis gloria siletur, si qua tamen est hominis gloria: imò sæpenumero quo magis uitatur, hoc magis sequitur. Attamen hic debet esse affectus Euangelici uiri, ut quod ad ipsum attinet, cupiat

cupiat soli deo notus esse. Atque hoc ipso dignior est, qui prædicetur apud omnes. Quisquis enim affectat gloriā apud homines, hoc ipso indignus est gloria. Proinde quod Iesus interdixit ijs qui mutum adduxerant, ne cui dicerent quod esset actum, hoc ipsum magis prouocauit, ut apud omnes prædicarent: atque hoc uehementius suspiciebant magnitudinem Iesu: qui quum talia posset ac præstaret, non solum nihil exigebat præmij, uerum ne gloria quidem tam insignis facti frui cupiebat. Sed, ut est hominis uere benefici, non exigere laudem pro beneficio: ita grati est hominis, hoc impensius referre gratiam, quod qui beneficium dedit, nullam expectet gratiam. Itaque passim isti prædicabant de Iesu, dicentes: Bene omnia fecit. Et surdis reddidit auditum, & mutis linguam. Hæc laus in solum deum competit. Nemo mortalium bene facit omnia. Omnia Iesu miracula nostra erant beneficia. Quæ si iuxta speciem rerum corporalium expendas, erant multo splendidiora, quæ hoc quo ex surdo fecit audientem, ex muto loquentē. Sed iuxta sensum spiritualem, summa felicitatis in hoc est, ut homo auribus audiat sermonem Euangelicum, & quod didicit crediditque, loquatur.

CAPUT VIII

Varijs autē exemplis dominus Iesus suos discipulos hortatur ad perpetuam beneficentiam, cuius præcipua pars est, rudem populum pascere doctrina Euāgelica. Proinde repetit exemplum pascendi, ne posset excidere quod sic toties esset infixū. Accidit enim quodam tempore, ut in locum desertum ingens hominum multitudo conflueret ad Iesum, deferens secum multos uarijs malis obnoxios. Clementissimus dominus sanabat omnes corporum morbos, animos uero cœlesti sermone pascebat. Hac benefaciendi promptitudine a deo sibi deuinciebat animos multitudinis, ut ab eo non posset diuelli. Dumque totis animis intenti sunt regno dei, non uenerat in mentem prospicere de comœatu, adeo ut sanatis corporibus, pastis animis, de fame periclitarentur. Est autem & hoc ingens telum, præsertim apud multitudinem. Iesus autem ipsa re docere uolens apostolos, nihil omnino de futuro his qui sincera fiducia adhærerent ipsi, dicit illis: Misere me huius multitudinis. Nam ecce iam triduum est, quod adhærerent mihi, nec habent quod edant. Quod si dimiserō eos ut sunt ieiunos, periculum est ne deficiant in uia, prius quàm domum perueniant. Nam quidam uenerūt è longinquo. Hac oratione Iesus excitauit suorum animos ad futurum miraculum. Discipuli uero rudes ac rursus obliti, quemadmodum ante paupisset numerosam multitudinem quinque panibus ac duobus piscibus, respondent hunc in modum: Vnde possit aliquis tam immensam multitudinem biduano ieiunio famelicam, explere panibus hic in solitudine, etiam si nobis suppetat pecunia? Audis uocem obliuionis ac diffidentiae. Rursum Iesus. Quot panes

panes habetis: Illi inspecto commeatu, responderunt: Septem. Nimirum hic erat uere panis Euangelicus, triticeus non ordeaceus, quemadmodum superiores illi, quo aluntur filij, nec proijcitur canibus. Habet ordeum suam medullam, sed scabro opertam tectorio. Habet & Mosi pentateuchus sensum spiritualem, sed figurarum inuolucro tectum. Creuit numerus panum, sed detractum est tectorium: quoniam aucta est gratia, & detractum est ceremonijs. Quum uero commeatus hic non uideretur suffecturus tantæ multitudini, tamen Iesus iussit omneis discumbere super terram. Felix conuiuium, ubi famelica turba discumbit iussu Iesu. Id fit, quoties populus audis sermonis Euangelici conuenit in basilicam, auditurus Iesum per os boni concionatoris loquentem. Nam multi non alio animo ueniunt in sacram concionem, quam quo uulgus solet uenire in theatrum, spectaturum profanam fabulam. Qui uult saturari panibus Iesu, discumbat oportet, id est super terram. Compositis affectibus huc ueniendum est: non merentur hunc cibum qui supini resident in lectis pharisaicæ philosophicæque doctrinæ. Quid superbis terra & cinis? Quid intumescis inani philosophia? Quid confidis his rebus, in quibus non est salus? Agnosce te ipsum, deijce te in terram unde prodisti. Conquiescant in te cupiditates carnis, & satiaberis cibo Christi. Factum est quod admoneo. Iam discubuit in terra multitudo. Nunc mihi specta, quid agat Iesus. Accepit septem panes, & ut ostenderet à deo proficisci, quicquid conducit ad salutem hominis, sustulit in cœlum oculos: nam ibi pater habitat, unde iussit quotidie peti panem hunc: & gratias egit, non sibi uindicans auctoritatem eius muneris, ne quid sibi uindicaret homo purus. Nam poterat ille sibi uindicare tanquam æqualis patri: quanquam & iuxta diuinam naturam quicquid est aut habet, patri debet: sed magis conducebat ad nostram disciplinam exemplum quod exhibuit. Gratijs actis fregit, fractos tradidit discipulis suis: ut sicut acceperant, apponerent turbæ. Non est efficax hominis sermo, nisi prius contrectatus Christi manibus. Habes eloquentiam, habes philosophiam, habes ingenium, habes cognitionem sacrorum uoluminum, legum, ac pontificij iuris: quicquid habes, prius trade manibus Christi: consecret ille quod habes, frangat ille: iamque non uelut tuum sed ab ipso acceptum ac traditum, appone populo. Sunt enim qui frangant panem scripturæ diuinæ, non ut oportet, detorquentes eam ad cupiditates hominum, non ad uoluntatem Iesu. Iesus enim sic frangit, ut saturetur multitudo famelica, non ut principum ambitioni aut auariciæ seruiatur. Quisquis ad quæstum, ad humanam gloriam, ad alias humanas cupiditates docet Euangelium, non accipit panes à Christo fractos. Imitemur igitur in prædicando sermone Christi, Christi discipulos. Ut iussi erant, fractos panes apposuerunt turbæ. Dicit interim aliquis: Quid? Nihil ne obsonij? Tantum panarium est conuiuium? Non oportet multum

addi panibus Euangelicis. Nihil illis efficacius, nihil suavius. Et tamen ex benignitate conuiuatoris adduntur pisciculi pauci. Fortassis aliquid epistolarum addent apostoli: sed hoc & pusillum est, & minimi momenti, si ad apparatus Euangelicum respicias. Datum est hoc additamentum quorūdam fastidio, sed non oportet ultra requirere. Sufficere debet hoc opsonij, ne si quis de suo pergat addere quod libet, iam hominum fiat conuiuium, non Iesu Christi. Nam Iesus & hos pisciculos, licet paucos & pusillos, consecrauit, ac iussit apponi: quod ni fecisset, non erant apponendi. Noli queri de frugalitate obsonij: alioqui si patieris inferri rhetorum placentas, si philosophorum magnificos missus, si pharisæorum insipida iura: iam periculum est, ne palato tot opsonijs infecto, non sapiat panis Euangelicus. Ut autem saturi discedamus ab Euangelico conuiuiō, faciant doctores, quod fecerunt apostoli: faciatq; populus, quod fecit illa multitudo. Quid fecerunt apostoli? Sicut acceperant à domino, sic apponunt turbæ, nihil hæsitantes, nihil disputantes. Multitudo item quieta, nihil obmurmurans accipit, bonicq; consulit quod datur. Itaq; factum est, ut non solum saturati sint omnes, uerum etiam septem sportæ impletæ sint fragmentis reliquiarum, quæ saturis superfuerant. Quo q; magis demireris, qui comederant usq; ad saturitatem, erant fermè quatuor hominum milia. Nimirum hæc est opulentia sermonis Euangelici. Quoties accedit superbus doctor, multo disciplinarum, multo literarum, multo legum & constitutionum apparatu instructus, sic, ut undiq; exuberet: clamitās non suffecturum dicenti tempus, concionem non esse capacem rerum tam sublimium: sese obrui copā, & anticipem fieri, unde debeat ordiri: nōne fieri uidemus, ut concio discedat famelica? Tantum abest ut quicquam super sit. At è Iesu frugali parcoq; conuiuiō supersunt sportæ septem. Copia enim ac dapililas Euangelici conuiuij, non est sita in multitudine disciplinarum, ueluti ciborum generibus ad fastidium usq; multis, aut in condimentis ex omnium humanarum literarum mixtura confectis, sed in uirtute sermonis à deo traditi, bonaq; fide dispensati. Ita pastos dimisit Iesus. Est & hoc aliquid, feliciter discedere à conuiuiō Iesu. Sic autem dimittuntur, qui gratias agunt: qui ipsius beneficia recondunt in animo, & concoquunt quod acceperunt: qui domum reuersi, ueluti saginatiore corpore, factis exhibent quod didicerunt. His rebus ita gestis, Iesus confestim aliò properat. Non est pastori uersandum cum multitudine, nisi quum iuuanda est. Sanarat ægrotos, docuerat, pauperat fame periclitantem. Post hæc hærrere, uidetur expectantis aliquid gratiæ. Omnibus quidem modis subleuāda est egestas multitudinis, siue corporalis urget necessitas, siue spiritalis: sed sic est natura populi, pro minimis beneficijs solet maximas agere gratias. Leuissimi beneficij est, alere corpus: maius est, sanare: maximū, sacra doctrina sanare ac pascere animum:

Et dimisit eos

*Et statim ascē
dens nauim*

Pro

Pro doctrina, proq̃ sanatis morbis, nemo regnum detulit Iesu: pro cibo de-
rulerunt. Id ne rursus fieret, Iesus ilico reliquit multitudinem: & conscensa
naui cum discipulis, quos perpetuos comites sibi delegerat, uenit in fines
Dalmanutha, siue Magedan. Quoq̃ sapius patefiat pharisæorum incre-
dulus: & huc egressi sunt, non ut sanarentur, sed ut calumniarentur. Inui-
debant enim miraculis Iesu: inuidebant & populo tot beneficijs adiuto.
Cœperunt itaq̃ disputare cum Iesu, quasi miracula quæ promebat, non
gererentur uirtute cœlesti, quod essent humilia ac plebeia. Proinde si uel-
let pharisæos, homines longe supra uulgus positos, quasiq̃ cœlestis sibi
credere, exigebant ut signum aliquod æderet è cœlo, quemadmodum Mo-
ses impetrauit manna è cœlo: & Helias precibus suis effecit, ut ignis subi-
to delapsus è cœlo consumeret & holocaustum & ligna: & aquam deni-
que, quæ constiterat in lacunis iuxta altare. Dominus autem sciens illos ca-
lumniaturos, quicquid fecisset (probabilius enim poterant tribuere Beel-
zebub, si quod ostentum è sublimi proditum fuisset, ubi uersantur princi-
pes tenebrarum harum: præsertim quum Magorum familiare sit, subito
ciere imbres, excitare tonitruum ac fulmen, mouere grandinem ac tempe-
statem: quàm ea, quæ oculis uidebant, auribus audiebant, & manibus con-
trectabant) ingemuit spiritu, declarans se dolere de illorum incredulitate
tam pertinaci. Ac uelut indignans apud sese loquutus est: Quæ nam est
hæc natio tam peruersa, ut tot uisis miraculis, adhuc signum requirat, quæ
si nullum antehac uiderit? Deinde uersus ad pharisæos, ait: Illud confir-
mo uobis, non dabitur nunc huic nationi signum, quod tentandi gratia
postulat è cœlis: sed dabitur signum, quod non expectat, ex inferis. Id erit
signum Ionæ. Ille quum tribus diebus absorptus crederetur extinctus, præ-
ter omnium spem redditus est è uentre Ceti: sic filius hominis ad triduum
abditus in sinu terræ, præter expectationē uestram rediuius exiliet. Hunc
sermonem quum non intelligerent pharisæi, reliquit eos ueluti deplora-
tos: ac reuersus ad nauim, transmisit lacum. Ita dominus Iesus sitiens hu-
manæ salutis, subinde uertit solum, non uictimas quærens, quarum iam o-
lim satur erat, sed fidem. Eam autem ægre inuenit in terris, sed ubiuis po-
tius, quàm apud sacerdotes, scribas, pharisæos, ac populi primores. Adeo
male conuenit Euangelicæ fiduciæ cum his, qui pollent huius mundi com-
modis. Hic inter nauigandum, non ueniebat in mentem discipulis, quod
per obliuionem sibi non prospexissent de panibus. Nam unum duntaxat
panem secum habebant in naui. Iesus autem sciens illos obliuione securos es-
se non fiducia erga ipsum, reuocauit admonendo curam. Quanquàm hæc
solicitude non tam ex diffidentia proficiscebatur, quàm ex incogitantia &
obliuione humana. Intentis ijs, quæ dicebat ac faciebat Iesus, non succurre-
bat de panibus: & nobis expediebat illos frequenter obliuisci quinq̃ pani-

bus satiata multitudinis, quo uidelicet nostris animis altius infingeretur, nihil defuturum his, qui sincero corde adherent Christo. Satis prospectum est illi naui, quæ unicum habet panem, qui est Christus Iesus. Itaque uoluit illorum elicere sollicitudinem quo mederetur, ac præcepit eis, dicens: Videte diligenter, ut caueatis à fermento phariseorum, atque à fermento Herodis. Ea uox audita quidem, sed non intellecta, reuocauit discipulis seram sollicitudinem prouidendi de comæatu. Itaque cœperunt inter se mustitare: Panes non habemus. Aliud enim ex alio ueniebat in mentem. Audito fermento, reminiscuntur panum omissoꝝ. Hac de re tacite mustant, quasi peccassent incogitantia, quod panes non emissent. Verum hæc obliuio grata est Iesu, quoties ardore cœlestium, obliuiscimur rerum corporalium. Verebantur obiurgari de negligentia, sed obiurgantur de superuacanea cura. Quid, inquit dominus, disputatis inter uos, solliciti quod non habetis panes? Tot præceptis instituti, tot exemplis edocti, toties admoniti, nondum animaduertitis, nec intelligitis? Adhuc cor habetis occæcatum: & oculos habentes, non uidetis: & aures habentes, non auditis? Non saltem illud memoria teneris, quod nuper bis exhibitum est uestris oculis? uidistis nuper quinque panes à me fractos, à uobis distributos suffecisse quinque milibus hominum usque ad saturitatem. Et quot reliquiarum sportas tum sustulistis? Aiunt: duodecim. Deinde quum simili modo septem panes sufficerent quatuor milibus, quot cophinos implestis reliquijs. Dicunt: septem. Tum Iesus: Qui fit igitur, ut toties tot modis edocti, nõdum intelligatis istam de uictu sollicitudinem esse superuacaneam: quodque monui de uitando fermento phariseorum & Herodis, non pertinere ad panes sed ad doctrinam illorum uitandam, ne & uos seducamini, quemadmodum illi seducunt multos? Paululum fermenti totam afficit conspersio: quod si uitiosum est, corrumpitur tota conspersio. Præ se ferunt speciem pietatis, quum plurimū absint à uera pietate: atque inter se dissident opinionibus, quum turpiter errent utriusque. Siquidem herodiani frequenter errant ob ignorance diuinæ scripturæ non credentes futuram corporum resurrectionem, propterea quod nihil esse credant, nisi quod uident: pharisei quum teneant scripturas, excæcati malis cupiditatibus, reluctantur ueræ pietati. Ab horum doctrina uobis summopere cauendum est, ne & ipsi inficiamini, & alios post inficiatis uestro contagio: sed amplectamini panem Euangelico fermento affectum, ut hunc syncerum & alijs distribuatis. Interim appellunt & ueniunt Bethsaidā, & ecce nusquam non parata est promendæ misericordiæ occasio. Hic in uico quodam adducunt ad eum cæcū, rogantque ut contingeret eum. Nihil rogat cæcus, sed alienis precibus commendatur domino. Nemo petit salutem à domino Iesu, nisi contactus ab illo. Primus enim contactus efficit, ut homo seipsum agnoscat. Non erat
iste

iste lusciosus aut leuiter cæcutiens, sed profundissima cæcitate obrutus. Qui sic cæci sunt, opus habent ut ab alijs adducantur ad Iesum, qui illis sacrę manus efficacem contactum precibus exorent. Iesus autem, qui nutu poterat sanare quemlibet cæcum, non statim restituit hominem, ut discipulis suis formam exhiberet, quantopere laborandum sit, priusquàm ad ueri cognitionem queant adduci, qui in errore iam inueterauerunt: qualis erat gentium cæcitas, quę tot seculis simulacrorum cultum pro magna pietate fuerunt amplexę: qualis erat Iudæorum, qui superstitionem à maioribus acceptam, cui tot annos assueuerant, non poterant relinquere. Proinde quũ talis cæcus occurrerit, quid faciendum erit apostolico uiro? Animaduerte quid fecerit Iesus. Primum apprehendit cæci manum. O felicem ducem: sed quo duxit hominem? Eduxit extra uicum. Pessimũ exemplar sibi proponit, qui sequitur multitudinẽ. Male sibi blandiuntur, qui sic dicunt: Non solus hoc facio, idem faciunt omnes: malo cum populo desipere, quàm cũ paucis sapere. Qui capti sunt oculis, multis periculis expositi sunt, uersantes in turba: ridentur, offenduntur, impingunt, protruduntur, subinde concidunt. Primum igitur educendus est ex hominum frequentia. Tuto iam ambulat, qui talem habet ducem. Quid præterea facit dominus? Expuit in oculos, ac mox admouit manus: nec dum aperiuntur oculi, tam profunda erat caligo. Tum Iesus interrogat hominem, ecquid uideat. Ad hanc uocem ille ueluti concepta specula quadam, attollit oculos, & ait: Video homines ambulantes arboribus similes. Qui nondum planè receperunt lucem Euangelicam, quicquid uident in hoc mundo, maius esse uidetur, quàm est ipsa re. Vident opulētum hominem, platanus esse uidetur: uident magistratum aut principem, credunt se uidere malũ aut cupressum: uident barbatum Stoicum, aut pharisæum latis fimbrijs ac phylacterijs insignem, sicum esse credunt. Quod si purgatis oculis, res illis ut sunt se se ostenderent, tum cernerent, quàm nihil sunt illa, quę cæcutienti uidentur ingentia. Sed dominus, qui linum fumigans non extinguit, nec cæcutientẽ destituit, donec perfecte cernat: rursus admouit manus oculis illius, ac mox cœpit esse perspicacior: eoq; profecit, ut clare uideret omnia. Beatus qui à Christo illustratus oculis cordis, clare cernit omnia: huic minima uidentur quę mundo uidentur esse maxima: huic foeda uidentur quę mundo uidentur esse pulcherrima: huic maxima uidentur, quę mundo uidentur nihili. Quisquis es doctor Euangelicus, noli spernere imbecillitatem eorum, qui primum instituuntur in Euangelica philosophia. Primum satis est educi e uico, hoc est, à pristinis malis discessisse: mox admouenda est eis Euangelica doctrina, quę lucem det oculis: ac primum tradenda sunt rudimenta perfectionis Euangelicę, quibus initiati baptizentur. Mox communicanda est secretior solidiorq; doctrina, quę faciet ut clare uideant omnia.

*Et egressus
est Iesus et discipuli eius*

nia. Hæc facient ministri Iesu Christi, sed Iesus occulta uirtute dignabitur oculos cæci contingere, ut lucem recipiat. A dato beneficio dominus iubet hominem redire in domum suam, interdicens ne cui prædicaret, quod factum erat. Quoties dominus iubet filieri quod factum est, docet sacerdotes, non esse quærendam apud homines gloriā, si quid recte gesserint in Evangelica functione. Porro si quando iubet prædicari, docet, eum qui sanatus est à peccatis, & suam turpitudinem agnoscere, & dei bonitatem efferre, cui soli debet, quod mutatus est. Porro redire in domum propriā, est post acceptam cœlestem gratiā non obliuisci, qualis antea fuerit, & quò relapsurus sit, nisi dei beneficio conseruetur. Quod si domum redeunti contingat incidere in uicū aliquem, hoc est, in profanam multitudinē, quæ citius irrifura sit, quæ creditura, non sunt illic temere iactanda nostrę initiationis mysteria. Dixerat illi Iesus: Vade in domū tuam, & si in uicum introieris, ne cui dixeris. Ante sanauerat Iesus surdū & mutum. Audiuit sermonem Euangelicū, & loquutus est expedite. Modo sanauit cecū, qui quū clare uideret, iubetur filere inter impuros. Nam ubi domū uenerit, res ipsa loquetur apud eos, qui cæcum nouerant. Est enim tempus, quo decet profiteri mysteriū Euangelij. Est quo satius est cælare. Nūc quod per ænigmata corporaliter gestū est in alijs, explorat in discipulis suis, quantū ipsi profecerint iuxta spiritū. Itaq; relicta Bethsaida, profectus est unā cum discipulis in oppidulum Cæsareæ, cui cognomentū est Philippi. Inter eūdem aut interrogabat discipulos suos, quid de ipso uulgus hominum sentiret: iam enim tot æditis miraculis, oportebat & populum mirificam quandam de Christo cōcepisse opinionem. Non ignorabat Iesus, quid de ipso sentiret uulgus, sed nobis declarare uoluit, quæ sit Euangelica fides, quæ seruat credentes, quantumq; distet ab inconstanti uariaq; uulgi suspicione. Quem, inquit, me dicunt esse homines? Discipuli simpliciter quod audierant, responderunt: Alij suspicātur te esse Ioannē Baptistam, qui reuixerit: alij Heliam Thesbiten, cuius aduētus promissus est per Malachiam prophetā: alij rursum non Heliam, sed alium quempiam ex ueteribus prophetis, qui reuixerit. Hæc sentiebāt homines, qui tum magnificentissime de Iesu sentiebant: nihil enim supra hominem de eo sentire poterant homines. Magnum hominem suspicabātur, Messiam, filium dei, seruatorem orbis nondum credebant. Erat hoc tamen qualecunq; rudimentum professionis Euangelicæ, cuius mysterium nondum erat uulgo prodendum, quo prodito, nemo poterit consequi salutem, nisi qui credat Iesum esse salutis omnis autorem. Fons autem Euangelicæ salutis, fiducia est erga Christum dei filium diuinitus inspirata. Hæc professionem ut ex apostolis proliceret, ait: Vacillat, ut uideo, uulgus, nihil constanter de me sentiens: & tamen magnificentius de me sentiunt, quā hi, qui me nihil aliud prædicabant, quā fabri filium: quā qui dicebant me uer

me uersum in furorem, & uenabantur ad uincula: quàm qui dicebant mihi esse spiritum Beelzebub. Vos autem, qui me domestice nostis, qui perpetui testes fuistis omnium quæ gessi, quæq; docui, quem me esse pronuntiatis: Tum Petrus Euangelicæ professionis princeps, omnium nomine respondens ait: Tu es ille Messias à prophetis olim promissus, filius dei uiui, per quem unum salus est orbi promissa. Hanc professionem quum dominus uehementer approbasset, ut diuinitus inspiratam, huic beatitudinis elogiū tribuisset, hanc pronuntiasset fundamentum congregationis, & ciuitatis Euangelicæ, quod nulla uis Satanæ possit unquam labefactare: interminatus est illis, ne quod scirent ex afflatu patris, palàm facerent ante tempus. Expectari Messiam expediebat, ac breui uenturum credere, cæterum nondum expediebat agnosci Iesum esse Messiam. Sic enim expediebat ad institutionem nostram, ut ex humilitate nasceretur gloria. Discipuli humano affectu abhorrebant ab incommodis domini sui, sitientes illum ab omnibus magnum haberi: sed alius ordo placuit æternæ sapientiæ. Proinde Iesus cœpit illos docere, quæ passurus esset, priusquam orbi magnitudinē suam uellet innotescere. Oportet, inquit, filium hominis, de quo uos tam magnifice sentitis, multis ignominijs & cruciatibus affici, damnari ut nocentem à scribis, à sacerdotibus ac primoribus populi: deniq; ut maleficū morte probrosa occidi, sic, ut apud mundum nihil esse possit eo deiectius aut desperatius. Sed non est quod despōdeatis animum: tenete professionem uestram constanter in animo, quam apud me professi estis. Occisus resurgam ac reuiuiscam tertio die. His de rebus quū Iesus aliquoties subobscurè monuisset discipulos suos, nunc palàm loquutus est, quum uiderentur latenti, qui magnifice pronūciaissent de domino suo. Sed nō tulerunt illorum aures mentionem mortis, tametsi spes resurrectionis debebat eos consolari. Magno quodam affectu diligebant Iesum, sed humano. Nondū enim acceperāt spiritum cœlestem, qui perficeret in eis, quod erat imperfectum. Itaq; Petrus quum audiret tam crudelem sermonem de damnando, de affligendo, de occidēdo, ausus est Iesum seducere, quasi priuatim aliquid admoniturus, quod esset in rem ipsius. Hæc nimirum est humana sapientia, sæpe meditans præire diuinæ. Audet etiam increpare dominū suum, quasi non recte saperet, qui mori uellet, quum liceret effugere. Etsi credebatur illū tertio die reuieturum, tamen præstabilius iudicabat, omnino non mori, quàm à morte reuiuiscere. Hæc improbitas Petri tametsi ex ingenti quodam erga Iesum amore proficiscebatur, tamen & palàm & acriter à domino redarguitur: ut nos disceremus, in omnibus diuinam sequi uoluntatem, neq; nostro iudicio præire decretis dei. Non enim est hominis, apprehendere Iesum & increpare ne faciat, quod decreuit facere: sed adorandus est, ut nos dignetur apprehendere, ducturus quò uelit. Hoc igitur

g 4 malum

malum ut Iesus penitus reuelleret ex animis omnium, primum auersus à Petro, & conuersus ad discipulos suos, eosque intuitus, quos sciebat à Petro non dissentire, tametsi ille cæteris fidentior ausus est quod sentiebat proloqui, Petrum increpitorem suum uicissim increpat, dicens: Quid mihi obstitis Satana? Ea uox Syris aduersarium sonat. Quur præire tentas discipulus præceptoris, homo deo? Sequere potius à tergo. Non est hoc humanum negocium, quod geritur: tuus adhuc humanus est affectus, nec sapis ea quæ dei sunt. Si uis esse discipulus meus, imitari mortem meam decet, non impedire. Nec hoc te solum decebat, quanquam te potissimum, cæterosque selectos, uerum etiam omnes qui se meos discipulos uolent profiteri. Hæc loquutus Iesus, iussit adesse multitudinem uniuersam unam cum discipulis, ne quis existimaret hunc sermonem ad illos duntaxat selectos pertinere. Iamque congregatis in unum omnibus, clara uoce loquutus est Iesus: Multi me sequuntur pedibus magis quam imitatione. Nec omnes eadem adducit causa: alios allicit miraculorum nouitas, alios amor sanitatis, alios doctrinæ fames. Cæterum quisquis uolet esse uerus affectator mei, si uolet esse socius felicitatis & gloriæ, paret interim animum suum, ut sit socius afflictionum & mortis. Abneget semetipsum, nihil sibi seruans in hoc mundo, sed omnia pro derelictis habens usque ad uitæ contemptum, tollatque suam quisque crucem, & sequatur me. Non pudeat discipulum sequi præceptoris: non pudeat seruum sequi dominum. Nec alia uia quisquam uelit ad gloriam peruenire, quam qua me uiderit pertendere. Quisquis in se præsidia salutis collocarit, peribit: quisquis omnibus suis præsidijs diffusus, se totum in me coniecerit, is saluus erit. Nec enim satis est, agros, domos, parentes, uxorem ac liberos mea causa negligere, ipsa etiam uita negligenda est: cuius seruandæ gratia mortales deserunt uniuersa. Bono animo este, non perit quod mihi impenditur: imò perdendo seruabitis, quod male seruando uere perderetis. Per fidem Euangelicam confertur omnibus uita æterna. Proinde qui pluris facit hanc uitam, quam Euangelicam gratiam, etiam si uidetur ad tempus lucrifacere uitam, tamen re uera perdit eam. Nullus enim hic uitam suam ultra præscriptam diem ualet prorogare: tametsi nec interim uere uiuit, nisi qui uiuit pie. Et post hanc uitam, quæ nulli non breuissima est, addicitur æternæ morti. Porro quisquis amore mei, & Euangelicæ professionis constantia, uitam suam exposuerit in discrimen mortis, per me seruabit eam, alioqui uere perituram. Proinde si nihil cuique tam charum est cuius iactura non libens redimat uitam corporis, sic apud se rem expendens: Quid mihi profuerit, seruasse domum, agros, opes, gemas, uxorem, liberos, si ipse pereat, nec licebit frui quod possideo? Quamuis enim hæc omnia salua sint, tamen mihi pereunt, si moriar: Quid enim potest esse tam charum, quod non contemnendum sit pro lucro uitæ. Si quis offerat opes Midæ Cræsi que,

quis formam Absalonis, si monarchiam totius mundi, si uoluptatum omne genus, dicatq;: hæc accipe, & morere: nōne statim recuset conditionem delatam, dicatq;: una uita charior est his omnibus? Hæc inquam, quum apud se quisq; prudēter expendat, quoties periclitatur uita corporis: quur nō attentius subducitur ratio, quoties agitur de uitā illa inæstimabili? Nūc offertur animæ uita perennis, & cum hac non commutabis breuem ac miseram uitam corporis: præsertim quum corpus quisq; suum, iam feliciori uitæ redditum, sit recepturus. Non erit omnibus ob Euangelij professionem moriendum, sed tamē in hoc omnibus debet esse paratus animus, ut si res postulet, uilis sit etiam uita corporis, dum seruetur animæ uita. Quoties ingruerit persecutionis procella, tollenda crux erit: quāquam nec in tranquillis rebus cuiquam defutura est sua crux, nisi facile est omnibus naturæ affectibus, omnibus huius mundi uoluptatibus & irritamentis renunciare, castrare carnem, refrenare luxum, premere libidinem, domare iracundiam, condonare uindictam. Nam hæc in tranquillitate quoq; cuiq; præstanda sunt, qui uelit esse meus discipulus. Cæterum mundus omnibus machinis consurget aduersus mei nominis professores, intentabit probra, exilia, carceres, tormenta, proscriptiones, mortes. Est enim hæc natio praua semper plures habitura malos q̃ bonos, inter quos summi criminis loco habebitur profiteri nomē meum. Quo in statu, si quem puduerit profiteri se meū esse discipulum in hac natione scelerata & adulterina, ubi breuē afflictionē sequitur æterna felicitas, huic filius hominis par pari referet, ac uicissim erubescet illum profiteri suum discipulum, quum rursus adueniet, nō humilis & contemptus ut nunc, sed admirandus in gloria patris: nec comitatus paucis ac tenuibus discipulis, sed cinctus innumeris sanctorū angelorū turmis.

CAPVT IX

Ilius gloriæ non erunt consortes, qui nunc ferre nolunt meæ crucis ignominiam. Expectabat Iudæorum populus admirabile quoddam regnum Israelitici populi, quod mox exoriturum arbitrabantur, simulatq; uenisset Messias. Et ideo nō poterant credere Iesum esse Messiam, quod tam humilis, tam abiectus aduenisset, magis autem offendebantur mentione crucis ac mortis. Non intelligebant autem duplicem Messię aduentum, priorem iuxta mundū humilem & ignominiosum, alterū maiestatis & gloriæ plenū, qui in fine mundi futurus est, ut uniuersum corpus suū ab omnibus exemptū malis, sibi iungat in gloria patris: Satanam aut cum omnibus suis membris demergat in gehēnam. Huius aut aduentus diem omnibus incertū esse uoluit, sed tamen in hunc uoluit omnes esse paratos. Itaq; quū essent in turba, qui sic cogitarēt apud sese: quādo ueniet hoc tēpus gloriæ, quod promittit? nōnulli fortasse nō credebant unquā futurū, Iesus hoc sermone confirmabat illorū

uacilla

uacillationem. Habete pro indubitato quod dixi uobis: filium hominis, quem nunc humilem, mox infra omnes homines abiectum conspicietis, apparituum in maiestate paterna cum omnibus angelis & electis discipulis. Nec id tempus adeo procul abest. Sunt enim in hoc numero, qui priusquam moriantur, uisuri sunt regnum dei iam aduenisse cum uirtute. Proinde paret se quisque ut inueniat dignus regno cœlesti. Hūc domini sermonē nec apostoli tum temporis intelligebant, quod sensum haberet non simplicem. Nam post mortem, resurrectionem, ascensionem Iesu, postq̃ missum cœlitus spiritum sanctum, cœperat exerere se uis illa grani sinapis, hoc est, Euangelicæ doctrinæ. Porro ne quid addubitarēt discipuli, quin olim præstaturus esset, quod de maiestate secundi aduentus promiserat, uoluit illis etiam ante mortem gustum quandam futuræ maiestatis exhibere, quatenus natura mortalis capere posset. Itaq̃ post sex dies Iesus adiungit sibi tres è selectis duodecim, uelut eximios, quibus hoc spectaculum crederet, taciturnis donec tempus esset proferendi. Hi erant Petrus, Iacobus & Ioannes: eos solos abducit in montem uehemēter excelsum. Procul enim oportet abesse ab humilium rerum solitudine, quos Iesus dignetur tali spectaculo. Dignatur enim & hodie quibusdam selectis, subuectis in montem puræ contemplationis, aliquem æternæ felicitatis gustum præbere secretis afflatibus. Hoc nec intelligit populus in campestribus uersans, & si quis narret, non habet fidem. Vbi uentum est in montis cacumen, primum uacatum est precationi. Hæc potissimum oculos cordis præparat tali spectaculo. Et ecce inter precandum subito mutata est Iesu species. Facies enim, quæ prius uisa est nihil differre à forma uulgarī, solis in morem resplendebat. Tum uestes plusquam niueo quodam candore relucebant, qualem nemo fullonum potest arte sua pannis inducere. Nec solus ita uisus est Iesus, sed una uisus est Helias ac Moses, colloquentes cum Iesu. Erat hoc Mosi, colloqui cum deo, & Helias igneo curru legitur raptus in cœlum. Nimirum horum cum Iesu colloquium designabat consensum legis ac prophetarum. Lex enim Christum figuris mysticis deliniarat: prophetæ suis uaticinijs Christum talem uenturum prædixerant, qualis uenit Iesus: & tamen Iudæi recusarunt credere. Argumentum colloqui erat gloriosus excessus, quem breui peracturus erat in cruce Iesus Hierosolymis, ut hic quoq̃ mortis mentio, uoluptatis magnitudinem, cuius nulla mens humana capax erat, temperaret. Petrus autem raptus inenarrabili spectaculo, nec satis sui potens, interruptit cœptum de morte colloquium, aitq̃: Præceptor, ualeat Hierosolyma, bonum est nos hic esse. Proinde faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Mosi alterum, tertium Helias. Hæc Petri uox partim ex horrore mortis, quem penitus imbiberat: partim ex delectatione spectaculi, quæ illum uelut ebrium reddiderat, profecta est. Etenim uelut ex

Iut extra se raptus, nesciebat quid loqueretur. Tanta pauor obstupefecerat animos mortalium, nondum capaces diuinæ maiestatis. Itaque ne absorberentur magnitudine splendoris, oborta est nubes, quæ obumbrans apostolos, lucem intolerabilem illis temperabat. Hic maiestatis gustus datus est oculis corporeis: datū est aliquid & auribus. Siquidem à nube uox patris & ipsa maiestatis plena, profecta est, dicens: Hic est filius meus charissimus, eum audite. Qua fronte adhuc reclamant Iudæi Christo, quum Moses & Helias, quibus plurimum tribuunt, Christo præbuerint testimoniū: quum patris uox, cuius illi religiosi cultores uideri uolunt, totam auctoritatem in filium unicum transtulerit. Placebat gloria, sed ad hanc peruenire qui uolet, audiat Iesum ad crucis imitationem uocantem: Petre, noli post hac increpare dominum tuum, ac præire cœlesti consilio. Audisti patris uocem. Huic auscultate, qui mihi filius est unice charus. Hactenus audistis Moysen & prophetas de Christo uaticinantes, defuncti sunt illi suo munere. Adest quem promiserant, ne posthac audite pollicentes futura, sed præsentem & ex me loquentem audite: nemo loquetur certiora. Quicquid ab huius oratione dissonat, rejcite. Patris audita uoce, subito scena uersa, aliarum facies rediit. Quum enim circumspicerent, uelut experrecti somno, nihil eorum uiderunt, quæ uiderant antea, præter solum Iesum, qui solita specie rursus aderat discipulis suis. Per nebulam duntaxat ostenderat illis magnitudinem suam, & capere non poterant. Quid facerent, si ueram ipsius sublimitatem aperuisset? Iesus igitur rursus ad suorum humilitatem sese demisit, ac relicto môtis fastigio, descendit ad reliquos discipulos, ac multitudinem. Interim memento doctor Euangelice, quanto magis te decet ad imbecillium capacitatem temet submittere, qui & olim talis fueris: & si quid habes sublime, Christi est, non tuum. In descensu uero montis, priusquam ueniretur ad cœtum hominum, dominus Iesus interdixit tribus illis discipulis, ne cui narrarent quod uiderant, nisi posteaquam filius hominis resurrexisset à mortuis. Alij iussi tacere, tanto magis prædicabant. At hi tres, quoniam audierant uocem patris, Ipsum audite, obtemperant, & silentio premunt quod uiderant, adeo, ut nec cæteris apostolis indicarent ante tempus præscriptum. Non intelligebant, sed tamen credebant esse causam seriam, quum Iesus id noller ante cognitam resurrectionem esse ferri in uulgus. Quid enim profecissent hoc narrantes, nisi quod incredulis ludibrio essent futuri? Quis autē credidisset uere talem apparuisse Iesum, quem mox uidissent tot ignominijs affectum: ac denique morietem in cruce? Sed interim discipuli, qui post auditam patris uocem, non audebant Iesu dictis diffidere, quum non intelligerent, quid sibi uellet hæc uox: ubi filius hominis resurrexerit à mortuis: disputabant inter sese, suspicantes fore, ut mox à resurrectione ueniret illius regni gloria, cuius iam gustū ceperant.

Sed

Sed obstabat huic suspicioni scrupulus quidā, propterea quod Iesu mors immineret, de quo iam sæpe illos admonuerat, & tertio à morte die promiserat se reuicturum. At ex uaticinio Malachiæ didicerant uenturum Heliam, antequā ueniret dies domini magnus. Hunc scrupulū quum ipsi inter sese parum explicarent, interrogant Iesum: Domine, inquiunt, præstitisti quod pollicitus es, uidimus claritatem regni dei. Itaq; quum resurrexeris, talem te uenturum speramus, qualis nobis es uisus. Sed quid est, quod ex Malachiæ prophetia dicunt pharisæi, non uenturum illum diem, nisi prius uenerit Helias Thespites, qui præparet populum in aduentū illius diei ne dominus feriat omnes anathemate? Atqui nondum uenit Helias, quē uidimus tecum in monte: neq; quicquam adhuc per illum est actum. Aut igitur non statim à resurrectione tua uēturum est regnum dei: aut aliud est uaticiniū sensus, quā tradunt pharisæi. Ad hanc discipulorum interrogationem dominus Iesus ambigue respondit, quod nōdum essent capaces totius mysterij. Siquidem abhorrentes ab his, quæ magis ad ipsos pertinebant, tantum somniabant de gloria regni, cuius gustum ceperant: non intelligētes & hoc esse regnum dei, quum propagato Euangelio, spiritus celestis subigit omnem huius mundi satanæq; potentiam. Id iam apparere cœperat, quum claudi ambularent, cæci uiderent, muti loquerentur, leprosi mundarentur, dæmones eiicerentur. Porro quando uenturum esset hoc regnum, cuius gustum modo ceperant, dominus noluit suos scire: sed tamē quo moderatius ferrent mortē domini sui, quem supra modum amabant, patiebatur illos ad tempus somniare, breui uenturā regni claritatem, cuius specimē erat exhibitum in monte. Itaq; responsum suum temperat, ut prophetiam approbet: nec pharisæorum interpretationem in totum damnet, sed tantum refellat impiam illorum argumētationem, qua colligebant nōdum uenisse regnum dei, quod Helias ille promissus à Malachia, nōdum apparuisset in mūdo. Iam enim uenire cœperat spirituale regnū dei, quod superbi pharisæi non intelligebant: iam Helias iuxta sensum mysticum uenerat. Ait itaq; Iesus: Et quod de Helia dixit Malachias, & quod de filio hominis prædictum est à prophetis, haud dubie futurum est. De Helia legis, quod præueniens diem domini magnum & horribilem, conuersurus sit corda patrum ad filios, & cor filiorum ad patres: ut minores intelligant exhibitum, quod maioribus fuerat expectatum. Hic igitur Helias ante uertens, restituit omnia, ac deprauata corrigit: ne dominus magno omnium malo ueniat, si offenderit imparatos. Sed quemadmodum uerax est prophetia Malachiæ de præcurfore Helia, ita uerax est & cæterorum prophetia: que prædicat futurum, ut filius hominis, prius quā aperiatur maiestatis suam, multa patiatur, contemptuiq; & ludibrio habeatur: deniq; & occidatur. Imò quod de Helia uenturo prædictū est, iam peractum est: id quod

ignora

ignotatum pharisæis, ego uobis amicis indico. Nam Helias iam uenit, qui nunciauit adesse regnum dei, & ad uitæ superioris poenitentiam prouocauit. Et tamen qui prophetiæ scientiam iactant, hunc non agnouerunt: sed fecerunt in eum, non quod ille promerebatur, sed quicquid ipsis collubitum est, qui magis amabāt suum regnum, q̄ regnum dei. Venit enim ille iuxta Esaïæ ac Malachiæ uaticinia, uociferās in deserto, adesse diem domini magnum & horribilem: iam securim admotā arboris radici, properaret quisque fugere uenturam dei uindictam. Sed hunc palam reprehendentem sine delectu personarum omnium uitia, spreuerunt & occiderunt. Nec mitius tractaturi sunt Messiam, q̄ præcursores tractarunt. Hoc sermone Iesus indicabat Ioannem fuisse Heliam, non iuxta corpus, sed iuxta spiritus similitudinem: qui dum nec pharisæis, nec regibus parcat, coniectus est in carcerem, ac decollatus est. Quod fecerunt anteambuloni, id facturi sunt domino. Idem facient his qui sequentur apostolis. Quisquis enim sincere prædicauit regnū dei uenturū, multa passus est ab impijs: & quisquis prædicat sincere iam uenisse, similia patiatur oportet. Huiusmodi dictis Iesus auocauit suos à somnio gloriæ, ad futuram tempestatem quæ imminebat, hoc est, à iucundis ad necessaria. Interim uentum est in conspectum turbe. Iam enim ingens multitudo collecta erat circa discipulos, quos in planicie reliquerat. Vidit & scribas disputantes nescio quid cum discipulis suis. Populus autem uniuersus, ut præter spem uidit Iesum, qui se cum paucis subduxerat, obstupuit & occurrens salutauit eum. Non ignorabat Iesus quid disceptarent pharisæi, sed tamen interrogat, quid esset rei, de quo disceptarent, ut omnibus esset notum quid ageretur. Quum & discipuli pudore obitescerent, quod frustra tentassent eicere dæmonium: obitescerent & scribæ, qui apud discipulos nomen Iesu uelut inefficax calumniabantur: quidam è turba, qui dederat huic disputationi occasionem, rem ut erat exposuit Iesu: Magister, inquit, adduxeram huc ad te filium meum, obnoxium muto spiritui, à quo misere affligitur. Quoties enim corripit eum, elidit illū in terram, ac puer spumat, stridit dentibus ac uociferatur, & interim arefcit & contabescit hac uexatione. Quoniam autem tu non aderas, rogaui discipulos tuos, ut profligato spiritu liberarent filium. Illi tentarunt, nec potuerunt. Hoc audito dominus, ut ostenderet fiduciæ imbecillitatem in causa fuisse, quo minus liberatus esset iuuenis, uelut indignans, ait apud se: O ratio incredula, quæ tot miraculis æditis, nōdum adduci potes ut confidas? Quādiu uiuens in terris luctabor cum uestra diffidendi pertinacia? Quādiu feram uos? Quando proficietis ad ea, quæ sunt spiritus? Quando credetis ea, quæ non uidetis: quum nec ea credatis, quæ cernitis oculis corporis? Adferte illum ad me. Et attulerunt eum ad Iesum. Tenax malum, cui à teneris assuevit peccator. Cæterum ubi perductus est ad Iesum, magis

Marcus

h etiam

etiam conturbatur, exorta lucta inter spiritum resipiscere cupientem, & cupiditatem ad solita reuocantem. Mox enim ut spiritus uiderat Iesum, sensit inimicam uirtutem, & corripit ac diuexat hominem, isq; elusus in terrā uolebatur spumans. Erat id spectaculum toti populo miserabile, uerum longe miserabilius spectaculum est, quum eadem patitur in animo peccator, magnis & inueteratis malis obnoxius. Sed nullum est malum immedicabile Iesu. Dominus, ut ceteri quoq; cognoscerent mali magnitudinem, rogauit patrem, quantū temporis esset, quod filius ei malo cœpisset esse obnoxius. Respondit pater: Ab infantia. Nec tantum, inquit, hunc in modum uexat eum spiritus, uerum etiam frequenter illum nunc in ignem, nunc in aquam præcipitem agit, ut interficiat eum. Audis malum in naturam uersum, & atrox: & ideo pater timet, ne sit immedicabile. Adiecit enim: Attamen si quid potes, adiuua nos, misertus nostri. Recte implorat Iesu misericordiam, qui nulla merita poterat allegare: sed audis uacillantē fiduciam, quum ait: Attamen si quid potes. Eam corrigens Iesus, ait: Noli dubitare quid ego possim. Nam si tu potes confidere, nihil est quod non impetret firma fiducia. Ad hanc uocem ilico pater concepta certiore spe, & clamore & lachrymis testificans uehemens animi desiderium, ait: Confido domine, & si quid deest meæ fiduciæ, tu succurre imbecillitati meæ. Interim ad spectaculum concurrunt undiq; turba. Hanc ubi uidit Iesus iam adesse (nam eam uolebat esse testem miraculi) deprompsit uocem illam omnipotentē: qua, quum uult, mortuos etiam in uitā reuocat. Interminatus est enim impuro spiritui, ni protinus exiret, dicens: Surde & mute spiritus, ego tibi impero, ut exeas ab homine, & ne posthac ingrediaris in illū. Indignatur spiritui Iesus, ut hominis misereatur: nobis exemplum præfigens, quid agendū sit in sanandis peccatoribus. Sic insectanda sunt uitia, ut hominis salutem amare uidearis. Vt autē intelligas inanem esse hominis operā, ni Christus tacite uocem suam addat: discipuli iusserāt exire spiritum, sed frustra, quoniam aberat Iesus. Abest autem, quoties friget ac uacillat fides, per quam uult impetrare nos omnia. Quid autē factum est ad uocem imperiosam Iesu: Protinus exiit spiritus, sed ut intelligeres eum inuitū demigrare, uociferans, multumq; diuexans miserum. Iacebat enim mortuo similis, adeo ut multi dicerent eum mortuū esse. Vides imaginem pœnitentis, & à magnis assuetisq; uitijs resipiscentis. Iam odiū peccati, liberauit à peccato: sed proximus est desperationi, qui & turpitudinem suam agnoscit, & dei iustitiam cogitat. Sed tamen feliciter mortuus iacet, qui peccato mortuus est. Super est enim ut incipiat uiuere iustitiæ. Et hoc beneficium addit benignissimus Iesus, sine quo nulla salus est. Arripit manū iacentis, & attollit exanimatū: ac protinus qui uidebatur mortuus, uigore recepto, surgit ualidus & alacer beneficio Christi: qui frustra liberatus erat à dæmonio per patris fidem, nisi

nisi ad pie uiuendum Iesus nouam addidisset gratiam. Iam audit surdus, qui prius habebat aures terrenis cupiditatibus obturatas aduersus sermonem Euangelicum. Iam loquitur mutus, qui prius linguam habebat impeditam carnis affectibus. Iam quietus est ac tranquillus, qui prius nunc libidinis, nunc ambitionis, nunc iræ, nunc inuidiæ, nunc auaritiæ percitus cæstro uelut impuri uiolentiq; dæmonis impulsu ferebatur. Hæc omnia taciti spectabant apostoli, non audentes interpellare dominum. Tacebāt & scribæ, uidelicet ipsa re docti, sanationem hominis non fuisse retardatā ob nomē Iesu parum efficax, sed ob imbecillitatē credulitatis ac fiduciæ. Nam quod iuueni factum est iuxta corpus, hoc in pharisæis agebatur iuxta spiritum. Ideo non sanabantur, quia non credebant sermoni, per quem solum poterant sanari. Cæterum quum Iesus introisset in ædes, discipuli semotis arbitris interrogabant eum, quid fuerit in causa, cur ipsi non potuerint hūc dæmonem eiicere, quū antea multos eiecissent in nomine Iesu. Ceperat enim animos illorum sollicitudo quædam humana, ne quid imprudentes offendifsent dominum, & uirtutem ædendi miracula, semel ab ipso traditā, perdidissent. Iesus autē, qui non solet eripere quod semel dedit, sed augere, non uult tamen sua munera secure & oscitanter haberi: iamq; in patre sanati satis indicarat, fidei imbecillitatem obstetisse, quo minus exiret dæmonium: quæ nondum tanta erat in apostolis, quantam oportebat esse: respondit esse peculiare quoddam dæmonum genus, quod expelli nequeat, nisi adhibita precatione & ieiunio. Sunt enim hæ duæ machinæ, quæ plurimū ualent aduersus impios dæmones. Etenim precatione renouatur & excitatur uigor fidei, quemadmodum accidit patri, qui dixerat: Domine, succurre in credulitati meæ. Ieiunio, quod omnium carnalium uoluptatum abstinentiam cōplectitur, domatur carnis rebellio. Debet autē ipse spiritū habere purum, qui conatur ab alijs spiritus immundos eiicere. Iesus autem cū tribus redibat ab recenti precatione. Cæteri discipuli cum multitudine uersantes, nec precabantur, nec ieiunabant, & ob id impares erant eiiciendo dæmonio tam pertinaci, tamq; familiari. Quo magis in nobis crescit fiducia nostri, hoc magis decrescit uirtus ædendi miracula, quo magis in nobis emortua fuerit potestas carnis, hoc magis roboratur spiritus cœlestis, per quem eiiciuntur impuri spiritus. Itaq; frequenter orandum, ut auge scat in nobis robur fidei: semperq; mortificanda caro, ut in nobis uiuat spiritus Iesu Christi. Deniq; iam illos in illam horam præparat, qua iubebuntur uigilare & orare, ne incidunt in tentationem. Sed quia dormitabant à cœna, uicit carnis infirmitas. His rebus ita peractis, Iesus unā cū discipulis suis cœpit proficisci in Iudæā, præterita Galilæa, idq; ueluti fortuito itinere: nō quod metueret mortem, quam ardentissime sitiebat, sed ne uideretur ante tempus sacerdotum ac pharisæorū animos ad homicidium irritasse. Hanc for-

Et cū introisset in domū

Et inde profecti prætergre diebantur

midinis speciem in se suscepit, ut à suis omnem eximeret formidinē, & ipse susceptæ naturæ imbecillitatem exprimeret. Inter eundem autem rursus inculcat discipulis suis, quod iam non semel audierant. Dicebat enim: Omni no futurum est, quod toties dixi: Filius hominis tradetur in manus hominum ut capiat, ut condēnetur, ut illudatur, ut flagelletur, ut occidatur. Ad hæc quæ sine dubio instant præparandus est animus. Non aut poterit esse præparatus, nisi liber ab omnibus humanis affectibus, spiritus uigore confirmetur. Scio perturbat uos mortis mentio. Sed oportet forti esse animo. Non diu uos deferam. Nam tertio die reuiuiscam. Tantus autē torpor obfederat animos discipulorum, ut hunc sermonem, tametsi dilucidum, non intelligerent, suspicantes aliquid ænigmatis subesse, quandoquidem meminerant sese dictis eiusmodi figuratis aliquoties fuisse falsos, ueluti quū iuberentur cauere à fermento pharisæorū. Necdum animo concipere poterant mysterium crucis, neq; cōiectare, quorsum attineret occidi, si mox esset reuicturus, quum qui reuiuiscere potest, ubi uelit, idē possit si uelit, non mori. Proinde quanquā hoc sermone uehementer offenderentur, tamē non audebant interrogare Iesum, exemplo Petri deterriti, cui parū feliciter successerat hac de re dominū interpellasse. Audierant em̃: Vade post me satana. Adhuc sapiebant ea quæ sunt hominū. Nam dei consiliū erat, ut agni immaculati uictima deus humano generi recōciliaretur, condonatis per fidē peccatis omnibus. Discipuli uero regnū quoddam mundanū somniabāt. Itaq; inter uiā orta est inter ipsos disputatio, quis esset primas habiturus in regno dei, quod mox sperabant appariturū. Viderant paulo ante tres discipulos prælatos cæteris in cōscensu mōtis, uiderant Petrū omnibus prælatū in tradendis clauibus regni cœlorum: & tamen erant illo natu maiores quidam, etiā sanguinis propinquitate cōtingentes dominū. Quum aut uentū esset Capernaum, dominus priuatim interrogabat illos, quid esset illud de quo clanculum inter sese disputassent in itinere. At illis pudore obticescentibus, quū facile suspicarentur fore ut hūc ambitionis affectum improbareret dominus, omnis modestiæ doctor: Iesus quo penitus hunc affectū longe pestilentissimū ex animis suorum reuelleret, consedit, ueluti rem seriā cū auctoritate traditurus, iussitq; adesse duodecim apostolos, & ait: Si quis in regno cœlorū uolet esse primus, is erit omniū postremus, ac minister omniū: tantū abest, ut ex regnis huius mūdi estimari oporteat regnū cœlorū. Mox q̃ magis infigeret hāc doctrinā animis discipulorū, uocat ad se puerū pusillum, & hūc statuit in medio discipulorū. Eum ubi cōplexus esset, significās q̃ auersaretur superbos, quamq; diligeret humiles spiritu ac modestos: Videtis, inquit hunc paruulū? Quid abiectius aut humilius iuxta mundū? At qui tales sunt animi modestia, simplicitate, innocētia, qualis hic est ætate, hi sunt apud me maximī precij. Nam equum est mihi charissimos esse, qui

qui mei simillimi sunt. Non estimatur hic dignitas ex opibus, censu, potentia, fastu & uiolentia. Nam qui tales sunt, ut sunt regibus ethnicis simillimi ita plurimi sunt apud illos precij. Quemadmodum reges in primatibus suis sese uel honorari credunt uel lædi, ita ego in regno Euāgelico in huiusmodi paruulis, quos ob innocentiam, simplicitatem ac modestiam contemnit mundus, me uel honorari credo, uel contumelia affici. Si quid nouistis me summissius, illum pro summate ducite in regno cœlorum. Quod si neminem inuenietis, me primatem habete: & ut quisq; proxime accesserit, contemptu rerū earum, quas in principū aulis affectant magnates, ita summam esse iudicate. Quisquis igitur unum ex huiusmodi puellis receperit in nomine meo, me recipit, In his em̄ recipi gaudeo, quos ut mei similes amo. Porro qui me receperit, qui sum omnium infimus iuxta mundum, nō me recipit, sed eum qui me misit. Vt enim magister honoratur aut læditur in discipulis, ita pater læditur aut honoratur in filio. Atq; hoc sermone Iesus nō ademit auctoritatem his, qui præsunt gregi dominico, sed omnem detraxit ambitionem. Neq; enim humilitas huius generis paruulorum aestimatur corporis modo uel robore, sed animi modestia, quæ sibi nihil altū in hoc mundo uindicat, nec usquam suis fident uiribus, sed simplici fiducia pendet ex Christo. Ex huius sermonis occasione subortus est alter scrupulus discipulis, quē Ioannes ita proponit: Magister quum misisses nos ad prædicandum regnum dei, uidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, qui tamē nec erat de numero duodecim, nec de numero septuaginta, quos postea designatos emisisti, nec omnino de numero discipulorū, qui sequuntur nos. Hunc igitur, uelut alienum à tuo consortio, prohibuimus, recte ne an secus, incerti. Iesus autē respōdit: Istiusmodi nolite prohibere, qui quocunque modo conducunt Euangelio propagando. Non enim oportet esse fastidiosos in recipiendis his, qui student rem Euangelicam qualicunq; studio prouehere. Non est spectandū an sequatur nos, sed an prædicet nomē nostrū. Quod si inuocato meo nomine eijcit dæmonia, nō facile potest de me male loqui. Quod si faciat, res ipsa redarguet eum. Dicitur enim illi: Qua fronte obtrectas nomini, quod in ædendis miraculis expertus es potens & efficax? Nolite facile suspicari eum malo animo facere, qui rem piā facit. Qui non repugnat Euangelio, hoc ipso iuuat Euangelium, quod aduersas partes nō adiuuat. Quisquis non aduersatur uobis, pro uobis facit. Noua res per omnem occasionem est promouenda, q̄p̄ synceris animis, uelstra nihil refert, modo quocunque pacto profit negocio quod agitis. Nec enim solum hi mercedem ob Euangelij negocium prouectum ferent, qui in nomine meo dæmonia eiecerint, uerum etiam qui pro suis facultatibus uel minimū aliquod momentū attulerint. Quisquis enim uobis uel aquæ frigida potum dederit in nomine meo, hoc est, quia mei estis discipuli, me

Et scandaliza
uerit te ma-
nus

umq̃ negociū agitis, pro certo habete, nō est cariturus mercede sua. Quod si quis obstiterit his, per quos Euangelicū negocium promouetur, promouetur autem non per istos, quos mundus pro magnis ducit, sed per pusillos, simplices & humiles: si quis tamē cuiuspiam ex pusillis his, qui fiduciam suam in me collocarunt, offendiculo fuerit, adeo non effugiet supplicium, ut leuius puniendus esset, si saxo molari collo ipsius alligato, conijceretur in mare. Principes huius mundi pœnis atrocibus afficiunt, per quos impediuntur quæ præfectis suis mandarunt, suffigunt in crucem, nōnunquam & in quatuor dissecant partes aut è saxo præcipitant, aut alligatos saxo ne possint emergere, in mare demergunt. Adeo nolunt offendi magnates suos, quibus utuntur ministris ad suam tyrannidem, hoc est, ad opprimēdum populū. At multo grauius deus puniet eos qui paruulis suis, per quos celestis regni negocium ad seruandos omnes homines tractari uoluit, obstiterint, quo minus exequantur regis sui mandata. Nam quamuis hæc uidentur ad tempus id facere impune, tamen gehennæ supplicium non effugient. Nullum autem mortis genus huius mundi tyranni potuerunt excogitare, quod cum illo supplicio possit conferri, quo corpus simul & anima perenni cruciatu morientur, nec mori licebit. Proinde ne uos cogitetis de uindicta, peragite negocium uestrum, deus sumet pœnas de his qui uobis obstiterint. Quod si offendiculum nascatur non à persecutore, sed ab his qui uidentur esse amici, nihil tam charum oportet habere, ut huius gratia deferatur Euangelica functio. Finge manum esse dextram, hoc est, finge patrem aut amicum uehementer necessarium: finge oculum esse dextrum, hoc est, uxorem adamatam ac dulces liberos: finge pedem esse, hoc est, famulum aut procuratorem, cuius opera carerere nō possis in huius uitæ negocijs: amputa manum, erue oculum, abscinde pedem ab Euangelico negotio remorantem. Si potes patrem ac matrem, fratres ac sorores tecum adducere ad salutem Euangelicam, facito: sin horum charitas te reuocat ab Euangelio, futurumq̃ est ut dū illi per te seruari nolūt, tu simul cum illis pereas, exue naturæ affectum, & humanam pietatem uincat Euangelica pietas, & hoc fac in animæ periculo, quod faceres in periculo corporis. Si resurgeret, ut aut occidendus esses, aut manus iactura seruanda uita, non dubitares amputare manum, & unius membri quamuis necessarij dispendio uitam redimere. Optabilius erat simul cum parētibz & amicis seruari per Euangelium, uerum si id non licet, præstat te desertis parentibus, qui non solum seruari nolunt, uerum te conantur in exitium pertrahere, ueluti mutulum ingredi ad uitam, quàm unā cum parentibus & amicis conijci in gehennam, hoc est, in ignem inextinguibilem. Ibi uermis arrodens pœnitentia miserorum conscientiam, non moritur. Viuunt enim tantum in pœnam. Ibi ignis quo cruciantur, nunquam extinguitur. Utrosq̃ pœnitebit, sed se-

ro, & frustra, & te male obsequutum parentum affectibus ad perniciem, et illos non obtemperasse ad salutem inuitanti. Nec illorum calamitas te subleuabit, nec tuus cruciatus illorum poenam imminuet. Porro ad Euangelij negocium properanti, non imputabitur parentis exitium, qui seruari nolu-erit. Sic & pedem amputa, cogitans esse satius, ut claudus aut mutilus peruenias ad uitam æternam, quàm ut pedibus integris conijciaris in gehennam, ubi nec incendium extinguì potest, nec uermis moritur. Nihil est homini charius oculo, nihil est uxore dulcius, aut liberis suauius. Verum si res urgeat, ut aut horum gratia deferendum sit Euangelium, & unà cum illis pereundum: aut illi, quibus nihil habes iuxta affectum humanum charius, deferendi: ne conteris eruere oculum & abijcere, reputans multo satius esse, luscum ingredi regnum cœlorum, ubi perpetua uita est, quàm utroq; oculo incolumi conijci in gehennam. Ne quid hic te moueant uxoris lachrymæ, aut liberorum blanditiæ. Stulte plorant se deferi, qui sequi poterant si uellent. Omnes affectus humani posthabendi sunt, quoties urget præceptum dei. Omnia dispendia rerum corporalium pro lucro ducenda sunt, quoties paranda est uita æterna. Non est delicata professio mei nomi-

*Omnis enim
igne salietur*

nis, coorientur undique quæ uos ab instituto retrahant, persecutio, affectus humani: uerum his omnibus oportet esse superiores, qui suscipiunt negocium Euangelicū. Totum se diuinę uoluntati dedat & consecret oportet, qui uelit esse idoneus administrator Euangelicę doctrinæ, ut nec ullis persecutionum terroribus, nec ullis carnalium affectuum illecebris corruptus deflectat à sinceritate ueritatis Euangelicę. Quemadmodum enim nulla uictima iuxta Mosi præscriptum legitima est, nisi quæ uel igni salietur uel sale, uel utroq;: ita quisquis Euangelicam philosophiam uolet profiteri, necesse est ut igni purgetur ab omnibus humanis affectibus: & sale conditur, ne possit corrumpi malorum contagio. Diluta & insipida est huius mundi sapientia, nec seruat hominem ab huius mundi corruptione, nec alios seruare potest. Atqui utrunq; præstare oportet doctorem Euangelicū, ut & ipse sit incorruptus, & ab alijs eximat corruptelam. Non præstat hoc philosophorū sapientia, non pharisæorum doctrina, sed sola philosophia Euangelica, quæ ueritatis acrimonia emordet & consumit quicquid in homine est obnoxium corruptioni. Idem efficit ignis ille diuini spiritus, consumens ac repurgās ex animis omnes carnales affectus, & quodammodo transformans in deū quicquid corripuerit, ut qui prius affixi fuerant curis rerum terrenarum, nunc his contemptis rapiantur ad cœlestia. Hoc sale quisquis conditus est, non poterit ullis illecebris corrūpi à sinceritate spiritus Euangelici: hoc igni qui purgatus est, contemnet quicquid intentare potest persequutor. Nihil melius igni, si quis recte utatur: nihil utilius sale. Cæterum si ignis refrixerit, si sal fiat insulsus & euanidus, quid reli-

quum est quo condiantur insulsi? Si, qui profitentur spiritum Euangelicū, territi minis hominum, deserant institutum, ac metu blandiantur stulticiæ principum, quam oportebat fortiter redarguere, quid superest spei? Si, qui salem Euangelicum profitentur, non solum acrimonia ueritatis non sanant aliorum corruptos affectus, sed ipsi in gratiam parentum aut amicorum ob res terrenas excidunt à spe regni cœlestis, ac lucrifaciunt gehennam, & quod est omnium sceleratissimum, ipsam Euangelicam doctrinam interpretantur ac detorquent ad affectus & cupiditates humanas, quid superest, per quod humana stulticia conditur, simul & corruptis his, per quos id fieri conueniebat, & uitiato eo, quod unum relictum est mundo, ut aliquando resipiscat? Proinde ut possitis & persecutionum sæuitiam uincere, & omnes humanos affectus Euangelij gratia contemnere, ut possitis & uestre salutis consulere, & quàm plurimos ad salutem adducere, habeat in se quisque uestrum salem Euangelicum, & habete pacem & amicitiam inter uos mutuam. Sal faciet incorruptos, concordia faciet robustos ac potentes. Vbi dissidia sunt, ibi non est sal Euangelicus. Vbi ambitionis morbus est, ibi nec pax est, nec sal. Ideo philosophi inter sese pugnant quia non habent hunc salem, ideo pharisæis male conuenit cum Sadducæis & Herodianis, quia corrupti prauis affectibus carent Euangelico sale. Vestra doctrina condiet stulticiam mundi, si senserint homines, in uestris affectibus nihil esse corruptum aut putre, uel studio gloriæ, uel amore pecuniæ, uel cupiditate uindictæ, uel metu mortis, uel desiderio uitæ, uel ullo denique humano affectu, & si, quemadmodum uestra uita respondebit doctrinæ, ita inter uos consentietis. Consentietis autem, si procul abiecto omni ambitionis uitio, quo laborant qui regnum affectant huius mundi, cœlestem doctrinam, quam à me accepistis, synceriter alijs impartiat.

CAPVT X

Postquam huiusmodi monitis dominus Iesus satis instruxisset animos discipulorum aduersus tempestatem imminentem, relicta Galilæa profectus est in eam Iudææ partem, quæ est ultra Iordanem, in qua primum docuit Ioannes. Iam sic undique inclaruerat fama Iesu, ut nusquam posset latere. Mox igitur & huc confluant turbæ, quemadmodum alijs in locis consueuerant, nec unquam ille fatigabatur benefaciendo omnibus, sanandis corporibus, docēdis animis. Nec hic desunt pharisæi, nusquam non sui similes. Multitudo quærit sanitatem, quærit doctrinam. Pharisei malunt insidiari, quàm sanari, tentare quæ discere. Atque interim religionis speciem prætexunt suæ maliciæ, ac discendi studium obtendunt suæ fraudulentie. O indocilem sapientiam, accedunt ad Iesum corpore, à quo longe distabant animis. Obijciunt captiosum problema, dicentes: Quid tu sentis magister noster? num fas est uiro repudiare uxorem?

re uxorem: Hanc cornutam quæstionem inter se cōmenti fuerant, sperantes fore, ut uel in hoc, uel in illud cornu respondens incurreret. Pronunciabat beatos, qui se castrarent propter regnum dei. Itaq; si quum faueret castitati, pronunciaisset licere dimittere uxorem, alterius ducendæ gratia, quæ admodum passim faciebant Iudæi, uideretur docere pugnantiā: si respondisset non licere, obiecissent uiolatam legis auctoritatem, quæ permittit marito ius repudiandi. Dominus autē, ut prudentes caperet sua ipsorum ueritas, nam ex lege parauerūt laqueum, rogauit eos: Quid opus est me percontari, quum legis peritiā profiteamini? Quid Moses his de rebus præcepit uobis? Illi responderūt: Moses, si quid maritum offenderet in uxore, permisit ut dato libello repudiij dimitteret eam, & aliam si uideretur duceret. Hanc legis permissionem sic interpretabantur Pharisei, quasi recte facerent, qui ob quamlibet leues causas repudiarent uxores suas, & alias ducerent domum, non intelligētes mentem legislatoris, quam ex Genesis exordio poterant deprehendere. Ait itaq;: Quod Moses uobis permisit ius repudiandi, nequaquam fauit diuortio, sed indulsit maritorum libidini, maluitq; concedere leuius malum, quàm aperire fenestram atrocioribus. Maluit iniquum diuortium, quàm homicidium, ueneficium aut etiam parricidium. Nouit enim duritiā cordis uestri, cui remedium hoc datum est, ne ueniretur ad sceleratiora: Cæterum in paradiso, prius quàm ad hanc maliciā prolapsa esset humana natura, non sic est institutum matrimonium, ut ex libidine mariti fieret diuortium, sed ut perpetuum & indiuisum inter maritum & uxorem esset coniugium. Primum enim unum uni coniunxit deus, marem fœminę, inter quos tantam uoluit esse charitatem, ut nulla posset incidere diuisio. Propter hoc, inquit, relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & duo redigentur in carnem unam, ita ut iam corpore simul & animo conglutinati, non sint duo homines, sed unus homo, ut tristitiam ac lætōrum omnium sit inter eos communio. Hæc uerba palam declarant, deo nō placuisse diuortium, alioqui rescinderet quod primum instituerat. Sed Moses præter uoluntatem dei permissio repudio, consuluit ad tempus uestræ duritię, leuius ducens adulterium quàm parricidium. Si placet indulgētia Mosi, agnoscite & causam, qua coactus indulget. Proinde quod ipse deus initio sic coniunxit, ut esset indiuisum, ne distrahatur homo. Deponite cordis duritiā, & non erit nec opus nec locus diuortio. Huiusmodi temperatura responsionis Iesus asseruit præceptum dei, nec Mosen tamen damnavit, nec castitatis laudem imminuit, nec se phariseorum captioni præbuit, quin potius eos cepit, qui captatum uenerant. Cæterum ubi uentum esset in ædes, ac priuatim hac ipsa de re percontarentur apostoli, Iesus apertius damnavit repudiū. Quicumq; inquit, repudiauerit uxorem suam, & aliā duxerit, adulterium cōmittit aduersus illam.

Rursus

Rursus si uxor relicto marito, nupserit alteri, committit adulterium aduersus maritum priorem. Non enim conuenit Euangelij professores habere cordis duriciam, ut uxoris mores nec ferre possint, nec uelint ciuilitate corrigere, sed concepto quibuslibet ex causis odio, machinentur homicidium, nisi se subducatur uxor. Hic animus est Iudaicus, à quo oportet abesse meos discipulos. Iudæus ob oris halitum grauiorem, ob oculi lippitudinem, aut aliud simile uitium repudiat uxorem, quum inter Euangelicos una duntaxat causa dirimat coniugium, hoc est, uiolata coniugij fides. ~~Vnde dicitur: Qui se coniugium suum deseruit, deseruit sibi, et non potest. Et qui se coniugium suum deseruit, deseruit sibi, et non potest.~~

Et offerebant
illi paruulos

~~non potest.~~ His dictis, aderant quidam adducentes infantulos, ut Iesus imposita manu benediceret illis. Viderant illius contactu pelli morbos, confidebant & infantibus profuturum aduersus incommoda, quibus multis ætas imbecillis esse solet obnoxia. Discipuli uero suspicantes, dominum maioribus intentum non esse fatigandum huiusmodi leuioribus negocijs, arcebant pueros, ne uenirent ad Iesum, & increpabant eos, qui adducebant, quasi importunitate sua domino facefferent negocium. Atqui paulo ante dominus commendauerat eis paruulos. Itaque quum uideret illos, oblitos quæ dixerat, obstare quo minus infantes peruenirent ad ipsum, coercuit discipulos suos, dicens: Sinite pueros uenire ad me, nec arcete illos à contactu meo. Talium est enim regnum cœlorum. In his est exemplum innocentiae ac simplicitatis, ad quam oportet refingi superbam maliciam hominum, si uelint admitti in regnum cœlorum. Ne quis putet hos esse contemnendos ob imbecillitatem uirium, aut simplicitatem. Illud pro certo confirmo uobis: Nisi quis renascatur, ac deposita omni uersutia, auaritia, ambitione, odio, ira, uindicta, liuore, talis reddatur animo, quales hi sunt ætate, non recipietur in regnum cœlorum. Quoque magis commendaret omnibus simplicem innocentiam, complexus est singulos, & impositis unicuique manibus suis, bene precatus est illis, docens, idiotas & imperitos, aut quamlibet humiles & abiectos iuxta mundum, non esse fastidiendos episcopis, sed omnibus modis fouendos, donec proficiant ad meliora. Rogandus autem in primis dominus Iesus ut dignetur illis manus suas imponere beneque ominari. Dabit ille paruulis astutiam, qua uident diaboli laqueos: dabit infantibus linguam, ut ex ore infantium & lactentium perficiatur laus dei. His domi gestis, quum dominus prodisset in uiam, accessit adolescens quidam, ut post commendatam puericiam, hæc etiã ætas à bene cœptis ad perfectiora uocaretur. Is accidit ad pedes Iesu, dicens: Magister bone, quid faciam, ut uitam assequar æternam? Hæc percontatio non omnino uacabat aliquo

aliquo uitio sibi placentis. Sed hoc uitij, si mediocre sit, solet doctorum lenitas spe profectus in illa ætate dissimulare. Nec enim tam doceri cupit à domino quid facere debeat, quàm ob ea quæ fecerat laudari. Et bonum appellat, quem nihil aliud credebat esse quàm hominem, quasi quicquam esset homini boni ex seipso. Iesus autem uelut offensus arroganti cognomine: Quid, inquit, me uocas bonum? Hoc cognomē homine maius est. Nemo enim uere bonus, nisi solus deus. Vt igitur arrogans est homo, qui hoc cognominis sibi uindicat, ita qui tribuit homini, plus tribuit quàm decet. Hoc procemio Iesus retudit adolescentis spiritum, qui sibi uidebatur ab huius cognominis elogio non multum abesse. Mox adiecit Iesus: Tenes præcepta? Et interroganti quæ nam essent illa, respondit illa uulgaria, quibus obseruatis, Iudæi sibi uindiciant bonitatis & iustitiæ laudem. Non committes adulterium, non occides, non furaberis, non dices falsum testimonium, non fraudabis proximum, honorem habe patri & matri tuæ. Hic adolescens, concepta spe magnæ laudis, iam lætus & alacer, respondit Iesu: Magister, hæc omnia seruauī à puero. Iesus autem intuitus adolescentem probæ indolis ac lætæ spei, qui non ista fingeret, nec sibi maliciose placeret, quem admodum pharisæi, significabat sese etiam huius ætatis studio delectari. Ita quæ præ se tulit, quod eius affectu pio, licet imperfecto, delectaretur, uelut exosculans spem indolis Euangelicæ (quemadmodum enim in ea ætate rarum est, ita plausibile est studium pietatis) nos interim admonens, ut ubicunquē uiderimus aliquam indolem ac spem Euangelicæ pietatis, ne sæuis obiurgationibus obruamus, & alienemus teneros animos: quemadmodum quidam nimium morosi literatores, qui bene nata ingenia, sua austeritate docent odisse literas: sed comitate prouehamus ad meliora, probantes studium, sed ostendentes interim quò sit proficiendum. Ita Iesus gestientem ante tempus adolescentis læticiam temperauit dicens: Quod ista seruatis, laudo. Cæterū non in istis, ut tu putas, collocata est perfecta iustitia, sed unū adhuc deest tibi. Miranti & rogāti quid nam id esset, respondit dominus: Redi domū, ac diuēditis possessionibus omnibus, pecuniā collectā eroga in pauperes. Non perdes quod ita dissiparis, sed pro terrenis possessionibus recondes thesaurum in cœlis. Deinde liber & expeditus ueni & sequere me: tum enim agnoscam discipulum Euangelicum. Multa deerant adolescenti: sed hoc ulcere contacto, Iesus uoluit ostendere, quantum adhuc ab Euāgelica perfectione abesset. Hoc audito, iuuenis discessit mœrens, nimirum frustratus sperata laude iustitiæ. Habebat enim possessiones multas, quas subito relinquere, uidebatur admodum esse durum. Porro discessit non omnino desperandus. Nec enim indignatus est nec obmurmurauit, sed abiit tacitus ac mœrens. Laudatus est de studio pietatis: quod mœreret, infirmitatis est humanæ. Non intelligebat autem sermonem Iesu.

Nec

Nec enim ille perinde sentiebat de possessionibus abijciendis, ac de affectibus. Quisquis paratus est omnia relinquere si res postulet, is relinquit omnia. Hoc exemplo Iesus deterrebat suos à cupiditate diuitiarum. Itaq; digresso iuvene mœsto, Iesus circūtulit oculos in discipulos, ad hos enim pertinebat hæc scena, dixitq;: Abijt ille. Quàm difficile qui pecunias habent, introibunt in regnum dei. Hic sermo uehementer obstupescit discipulos, existimâtes uix quenq; posse inueniri, qui amplas possessiones subito profusus esset ob regnum dei, quanq; ipsi paucula quedam reliquissent. Proinde Iesus inculcat quod dixerat, blandimento mitigans sermonis asperitatem, & interpretans non intellectam obscuritatem. Filioli, inquit, q; difficile est, istos qui multas habent possessiones, & in his fiduciam suam collocant, ut uulgus mortalium facit, intrare regnum dei. Et ne uideatur hoc durius dictum, addam quod hoc quoq; magis est durum, sed uerissimum: Facilius est camelū transire per foramen acus, q; diuitem intrare in regnū dei. His auditis, discipuli magis etiam conturbati sunt animis, ita ratiocinâtes inter sese: Si nullus potest esse saluus, nisi intret regnum dei: & si nullus potest intrare regnum dei, nisi abiectis diuitijs: quū uideamus omnes homines sic amare diuitias suas, ut non uideantur relicturi, quis diuitum poterit seruari? Hæc discipulorum sollicitudo sapiebat pietatem domini: cupiebant enim q; plurimos intrare regnum dei, sed nondum intelligebant uigorem Euangelicæ professionis, qua iubemur & uxorem, & liberos, & parentes & uitam deniq; contemnere, si res ita poscat. Leuissimum aut est negligere diuitias, si rem expendas: si uulgi mores, multo omnium grauissimū. Dominus igitur uidens suos discipulos sollicitos ac mœstos ob hūc sermonem, & desperationi proximos, addit illis animum, sed primum coniectis in illos oculos, quod facere solitus est, quoties aliquid eximium esset dicturus: Quid desperatis, inquit, de salute diuitum? Ardua sunt quæ requiro, sed magis ardua præstanda sunt. Nihil difficilius q; uitam negligere Euāgelij gratia. Hic me ducem habebitis. Si reperientur, quibus Euangelium sit uita charius, desperatis futuros, quibus diuitiæ sint Euāgelio uiliores? Hæc affectibus humanis uidentur impossibilia. Sed hæc res agitur diuino præsidio. Deus exigit ardua, & humanis maiora uiribus, sed idem addit opem ut possis quod iuberis. Ita fit, ut quod homo non potest ex sese, id possit auxiliante deo, qui nihil non potest. Huic qui toto pectore fidit, per illum nihil non poterit. Itaq; qui negligit possessiones ob regnum dei, non facit dispendium, sed lucrum. Vt aut hoc intelligat, non est humanæ prudentiæ, sed fidei coelitus infusæ. Quisquis em̄ credit toto pectore, pro relictis possessionibus quæ remorabantur à negotio salutis, & hic centuplum rependi & in futuro seculo uitam donari æternam, uolens ac lubens accipiet talem commutationem. Ex hoc sermone, qui desperationem adimebat, accessit
plus

plus animi discipulis, quàm oportuit. Iam enim Petrus ex collatione iuuenis, qui mœrens abierat, cœpit sibi nonnihil placere: Ecce, inquit, nos tua causa reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Præstitimus quod ab adolescentente requirebas: illi promittebas thesaurũ in cœlis, nobis igitur quid sperandum est præmij? Si censum apostolorum æstimes, non multũ reliquerant, præsertim Petrus qui piscator fuerat, & quotidiana opera ægre uictũ parabat: sed suum cuiq; maximum est. Et plurimum relinquit, qui totum quod habet sic deserit, ut nec de sarciendo, nec de augendo cogitet. Qui penitus exiit affectum opulentiæ, tantum reliquit, non quantum erat in censu, sed quantum poterat optari. Ad hanc regulam dominus æstimans res ab apostolis derelictas, qui quod charius erat alacriter reliquerant, nimirũ parentes, uxores & cognatos, respondet hũc in modum: illud pro certo dico uobis: Non uos solum non fraudabimini præmio uestro, sed nemo futurus est, qui si reliquerit Euangelij studio, mea q; causa domum, fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut liberos, aut agros, non pro singulis relictis centuplum sit recepturus in hac etiã uita, quantum uis sæuiant persequutionum procellæ. Siquidem lōge plus accrescet ex charitate Euangelica, quàm decessit ex immanitate persecutorum. Pro uno fratre aut sorore iuxta carnẽ relictã, tot habiturus est fratres ac sorores, quot habebit professionis Euangelicæ sodales. Vehementiores aut atq; etiam dulciores sunt affectus spiritus, quàm naturæ. Pro uno patre ac matre tot habebit patres, quot habebit doctores: pro una domo relictã nusquam non habebit domum, ubicunq; uigebit Euangelica charitas, quæ communia facit omnia. Pro paucis agris relictis ueniet in consortium omnium agrorũ, quos possident germani Euangelij professores. Quæ si non contingerent, tamen corporalium rerũ dispendium spiritalibus animi dotibus sarcietur, ut centuplo malis accepta, q̃ relictã. Nulla enim comparatio fluxarum rerum, ac mox etiam si nullus eripiat periturarum, ad opes animi, quas nemo potest largiri, nisi solus deus, nemo potest eripere, nisi qui largitur. Et si hoc quoque lucrum parum uidetur, addetur ad cumulum, æternæ uitæ possessio in seculo futuro. His dictis Iesus confirmauit animos discipulorum suorum adhuc imbecilles, ne uel poeniteret reliquisse quod reliquerant, uel olim in admirationem corporalium diuitiarum relaberentur: itaq; dum uilibus rebus studeret ditescere, miserabiliter bonis animi paupescerent. Est autem hæc infelix rerum uicissitudo, quum quis ab animi bonis ad corporalia recidit, à ueris diuitijs ad inanes ac fallaces relabatur, ab æternis cōmodis ad caduca fluxa q; reuoluitur. Itaq; ne discipulis securitatem adderet, quod à domino ob relictas res & affectus neglectos essent collaudati, adiecit huiusmodi clausulam: Multi tamẽ qui nunc primi uidentur, erunt olim nouissimi, & qui nunc uidentur postremi, erunt olim primi. Nec desperandi sunt, qui

nondum possunt hoc præstare, quod exigit Euangelicus uigor, nec sibi debent fidere, qui iam ad gradum aliquem profecerunt. Sunt enim qui idem fecerunt quod uos fecistis, & ad sceleratiorem auariciam relapsuri sunt. Et sunt qui nunc non possunt opes suas contemnere (quemadmodum iuuenis ille) qui post superabunt illos qui uidebantur reliquisse omnia. Postremo qui uisi sunt iuxta mundi iudicium opulentissimi, comperientur fuisse pauperrimi: & qui in speciem uidebantur omnium rerum mundanarum contemptores, deprehendentur fuisse cupidissimi. Non enim in rebus sita est hæc laus, sed in affectibus. Pauperior est, qui quod casu obtigit, sic habet quasi non habeat, facile donans, quoties subleuandus est proximus, nec gaudio gestiens si quid accrescat, nec dolore contabescens si quid eripiat: quàm is qui hoc ipsum pusillum, quod habet, magni facit, nec augendi facit ullum finem. His dictis uidebatur Iudam notare, qui quum & ipse relictis omnibus sequutus esset Iesum, tamen post sceleratius auarus compertus est, quàm is, qui iuxta mundum sunt opulentissimi. Huiusmodi sermonibus Iesus paulatim fingeat ac formabat animos suorum aduersus tempestatem omnium grauissimam, quæ instabat, & à cuius commemoratione uehementer abhorrebat illorum animus. Iam enim cœpit ascendere Hierosolymam, cuius nomen oderant discipuli, quod audissent illic dominum indigna passurum. Alibi nonnunquam præcedebant discipuli, ueluti quum esurientes uellerent aristas. In hoc itinere non poterant præcedere. Difficile siquidem iter est ascendere Hierosolymam. Fortium & robustorum hoc est, & in quibus hic mundus iam nihil habet suum. Ita que præcedit Iesus, sequuntur discipuli, sed tristes & obmurmurâtes quod se uolens in manifestum uitæ periculum conijceret. Et illius animum admirabantur, & sibi metuebant, ne per illum uenirent & ipsi in commune periculum. Tales discipulos, tam crassos & infirmos tolerauit Iesus, & nos tædet imbecilles imbecillium ferre tarditatem? Ad regnū inhiabant omnes, cupiebant esse consortes gloriæ, ac de primo loco disputabant. Cæterum ab eo, quod erat omnium maxime necessarium, totis animis abhorrebant. Iesus itaq; nobis exemplum ostendens, ut in instituendo proximo magis ei tradamus quæ necessaria sunt, quàm quæ iucunda, ac salutaria magis, quàm suaui: accersitis ad se duodecim, quos huius tempestatis aliqua ex parte participes etiam, non modo testes esse uoluit, infixit animis illorum, quæ prius tecte, mox aperte etiam prædixerat: Ecce uenit tempus, de quo iam frequenter dixi uobis: Ascendimus Hierosolymam, ut intelligatis me uolentem ac scientem pati, quæ passurus sum. Non enim oportet fugere, quum tempus adest à deo præscriptum. Hierosolymis peragetur hoc sacrificium, is locus huic uictimæ destinatus est. Et filius hominis tradetur in manus eorum, qui primas tenent inter sacerdotes, & scribarum, pharisæorum & seniorum

*Erant autē in
uia ascēdētes*

niorum populi. Hi ueluti nocentem & impiū damnabunt illum, & obiectis uarijs criminibus, addicent illum supplicio capitis: mox ut palam facinorosum tradent illum gentibus, ut ab illis ludibrijs afficiatur, conspuatur. Deniq; flagellabitur & occidetur, sed à morte reuiuiscet die tertio. Hęc uos duabus potissimum de causis & scire & meminisse oportet: partim ne putetis hęc fortuito, aut me inscio, uel inuito geri, quæ geruntur ex dei consilio omnia: partim ne uos oborta procella, uelut inopinantes supra modum perturbet. Nec enim decet uos adeo indigne ferre, quod ego uolens, & uestra causa, & ex præscripto patris passurus sum: nec conuenit uos ad rem uelut inopinatam exanimari, cuius toties uos præmonui. Ad hunc sermonem quum uelut obtorpescerent apostolorum animi, nec auderent dehortari, accedunt priuatim ad Iesum duo ex discipulis, Iacobus & Ioannes filij Zebedæi. Hi ad resurrectionis mentionem spem bonam conceperant, mox exoriturum regnum illud, quod toties promiserat Christus. Nondū penitus exuerant ambitionis affectum. Matrem enim subornarant, per quam sibi postularēt præcipuam aliquam dignitatem in eo regno: sed priusquam proponunt quid optent, obstringere conantur fidem domini, ne fas esset negare quod peterent. Ille ueluti non negaturus, quicquid petissent, iubet ut eloquantur quid magnæ rei postulent. Videbantur enim aliquid magni petitori. Domine, inquiūt, petimus hoc honoris in regno tuo, ut simus tibi proximi assessores, alter ad dexteram, alter ad leuam. Iesus percontatione prodidit illorum ruditatem. Adhuc enim somniabant regnum aliquod corporale, adhuc de primatu cogitant: sed tum quidē tempus non erat eorum crassitudinem obiurgare: cæterum ad mortis commemorationem, unde abhorrebat illorum animus, reuocat illos, dicens: Quoniam non intelligitis quale sit regnum dei, ideo nescitis quid petatis. Quæritis inanem gloriam: nec cogitatis, quibus rebus ad ueram regni mei gloriam perueniatur. Ego uobis uiam aperiam: ea si placet, sperate gloriam optatam, sed ueram, non qualem uos somniatis. Potestis bibere de poculo, de quo ego nunc paro bibere? Potestis baptizari baptismo, quo ego mox baptizabor? Illi auiditate consequendi quod optabant, sicut stulte postulant, ita temere de se pollicentur, nondum sibi satis noti: possumus. Nec hanc stulticiam discipulorum conuijs infectatus est clementissimus dominus: nondum enim uenerat tempus, ut harum rerum essent capaces. Adhuc uelut per somnium audiunt, quicquid audiunt: & tamē nihilo segnius format illos & instituit, sermonem ad illorum imbecillitatem attemperās: ut olim uelut expergefacti, clare cognita per spiritū sanctum ueritate, hoc magis amarent dominum: qui quum talis esset, tales discipulos tam leniter pertulisset: & ipsi uicissim iam facti perfectiores, in proximorum quos instituerent imbecillitate perferenda domini lenitatem imitarentur: nimis

rum memores, quàm rudes, quàm obliuioſi, quàm tardi fuiſſent & ipſi alii quando. Ambitioſa uox erat: Affideamus in regno tuo proximi: temeraria uox erat, poſſumus, eorum qui mox eſſent dominum abnegaturi metui: ſed error non ex malicia, uerum è ſimplicitate profeſtus, aut ſanari debet, aut ad tempus tolerari. Reſpondit itaq; Ieſus: De poculo quidem meo bibetis, & baptiſmo quo baptizor, baptizabimini, ſed olim. Nondum enim poteſtis, quod uos poſſe confiditis: huc igitur parate animos ueſtros. Cæterum de præmio iudicium omne relinquit deo patri: uos tantum hoc agite, ut me imitemini. Sunt apud illum ſua cuiq; parata præmia, quæ pro ſuo arbitrio diſtribuet, prout ipſi uiſum fuerit. Non enim hæc res agitur in regno cœlorum, quemadmodum in aulis principum: ubi nō ſemper primus eſt dignitate, qui merito primus eſt, ſed cui rex maxime fauet: fauet autem aliquando deterrimo. Cæterum apud patrem meum nullus eſt reſpectus perſonæ. Nec ueſtrum eſt, diſpicere modum meritorum ueſtrorum, quum ex uobis ipſis nihil poſſitis: neq; circumſpicere, quanto ſitis alijs ſuperiores, tantum pro uiribus à deo datis conandum eſt, ut me ſequamini. Non fraudabimini præmio, etiam ſi de præmio nō cogitetis. ~~Etenim ubi reſciuerant, quid duo ambiſſent apud dominum, quanq; non impetrarāt: cæteri uelut inuidentes, indignantur illis, quod parum agnoſcentes mediocritatem ſuam, primū locum auſi fuiſſent poſtulare, qui potius alijs debebatur. Nullus autem ſibi non ſperabat, ut ſuis quiſq; dotibus ac meritis blanditur. Hi nimirum ſunt affectus eorum, qui uiuunt in aulis principum. Sibi quiſque placet, ſibi quiſque pollicetur primos honores, & alijs prælatis inuidet, niſi quod aulicorum ambitioni mixta eſt malicia: diſcipulorum ambitio, mera ſimplicitas erat. Atq; interim eius ſermonis, quem Ieſus habuerat de minimo & maximo in regno cœlorum, deq; imitatione paruuli, profunda illis obrepſerat obliuio. Quod ſi quis roget, quamobrem dominus tãtam ruditatem tamdiu paſſus ſit reſidere in diſcipulis, per quos ſtatuerat Euangelicam philoſophiam proferri per orbem uniuerſum: ideo potiſſimum paſſus eſt, ut hos affectus paulatim ac penitus ex animis ſuorum reuelleret, & ideo toties ſinit illos in eūdem affectum relabi. Veluti ſi quis ſtatim à febris liberetur, protinus obliuiſcitur & morbi & beneficij: ſi quis ſubinde recidens in morbum, tandem ægre liberatur, magis odit morbum ſuum, magis agnoſcit ſanitatæ reſtitutæ beneficiū, meliusq; nouerit alijs eodem obnoxij morbo mederi. Itaq; Ieſus intelligens & duorum ſtultam petitionem, & aliorum indignationē ex eodem fonte proficiſci: omnes ſimul ad~~

uocat

uocat, ut omnibus eodem pharmaco medicinam admoueat. Quoties, inquit, auditis de regno coelorum, quod utiq; spirituale est, nec minus differens à regno mundi, quàm terra differt à cœlo: nolite uobis fingere talem speciem rerum, qualem uidetis in regnis terrenis. Scitis enim, quod qui uidentur principatum tenere inter gentes huius mundi, dominatum exercēt in subditos populos: & qui magnates sunt inter eos, potestatem suam exercent in eos, quibus præsunt: cauete ne quid tale sit inter uos. Hic iuuādi studium maiorem reddit, non ambitio. Proinde, quemadmodum & ante uos docui, quicumq; uoluerit inter uos uere magnus esse, sit uester minister: nec semet erigat ad dominandum, sed seipsum deiciat ut prosit omnibus. Et quicumq; uoluerit inter uos esse primus, fiat omnium seruus: nec sibi uindictet dignitatem, sed obseruiat omniū utilitati, nihil hinc honoris sibi uenans sed deo, cui seruit in membris ipsius, totam gloriam transscribens. Non pigeat uos hoc imitari, quod in me uidetis expressum. Non enim uenit filius hominis in mundum, ut imperaret, ut alios seruitio premeret, sed ut omnium saluti subministraret: nec inseruiret solum commodis omnium, uerum etiam seruis in libertatem asserendis, semetipsum impenderet, ut unius dispendio plurimi seruariētur. Nimirum hic est principatus Euangelicus, quē qui uolet ambire, meo ambiat exemplo: & expectet præmium, non quod ipse sibi præscribat, sed quod patri uisum erit largiri, quemadmodum ego simpliciter obtempero paternis iussis usq; ad crucem, arbitrium præmij deferens illi. Impudens autem fuerit ad exemplum terrenorum principū ambire dignitatem, & à patre cœlesti quarere præmium. Aut ambite regnum cœleste, & expectate cœleste præmium: aut si ambitis regnum huius mundi, nolite poscere præmium regni coelorum. Talibus monitis præmonetur, qui proficiscuntur cum Christo Hierosolymā. Etenim quo quisq; est purgatior ab omnibus carnis affectibus, hoc instructior est ad certamē crucis. Iam igitur peruenerant in ciuitatem Hiericho, quæ non ita multum abest ab Hierosolymis. Hiericho Syris lunam sonat: ea typum habet huius uitæ, quæ nihil aliud est, q̃p̃ perpetua nascentiū ac morientium, ægotantium ac reualescentium, pubescentium ac senescentiū, lætorum ac tristium uicissitudo. Nostra causa ex illa cœlesti tranquillitate descendit Iesus: nō tamen hic cōmoratus est, sed Hierosolymam properat, auidus humanæ salutis. Atq; hactenus sequuntur eum discipuli, simulq; cum his copiosa hominū multitudo. Vide aut ut nusquam Iesus non est hoc, quod dicitur: Aut docet, aut sanat, aut uiuificat. Quod mors illius erat effectura per Euāgelij prædicati fidem, hoc exhibet imagine corporali. Cæcum erat genus humanū, ignorantia ueri: mēdicum erat, inopīa uirtutū omnium. Nisi transisset nos Iesus, non erat spes lucis. Sedebat enim iuxta uiam mendicus quidam non ignotus, oculis captus, nomine Bartimæus, Timæi filius: qui cum sensisset adue-

Et ueniunt
Hiericho

nire Iesum, clamare cœpit, ac dicere: Iesu fili David, miserere mei. Primum rumor Euangelicus nunciat nobis transire Iesum. Porro mox concepta de illo fiducia, non committit, ut nobis tacitis pertranseat, sed agnoscens suam miseriam, inclamat misericordem. Luci proximus est, qui cæcitatæ suæ magnitudinem agnoscit. Non est ista uox pharisaica, miserere, qui sibi uidentur oculati, sed Euangelica: nec ista, fili David. Dicunt enim: Nōne hic est filius fabri? Plus cæcus ille uidebat per tenebras, quàm hodie cernunt Iudæi, qui iactant legis scientiam, seque profitentur duces cæcorum. Sed misero uociferanti obstat turba. Quid enim aliud potest turba, quam obturbare? Reclamat illi conscientia non una uoce, sed tot uocibus, quot admissorum sibi conscius est animus. Quid tibi cum Iesu, tot peccatis inquinato? Reclamat lex. Frustra clamas, iustus est deus: expecta pœnas tuorum scelerum. Reclamant magistratus synagogæ, ne quis hoc nomen Iesu prædicet, ne quis nominet. Non est salus in Iesu, sed in Mose. Obstreperunt & philosophi, & principes ethnici. Sed ut agnoscas in cæco fiduciam uere Euangelicam, non cedit reclamanti turbæ: & adeo non cedit, ut obiurgatus iussusque tacere, ualidius etiam uociferetur: Fili David, miserere mei. Offenditur turba clamore mendici, Iesus solus non offenditur, sed restitit, iussitque cæcum accersi ad sese. Audierat Iesus trāsirens clamorem, sed dissimulabat. Non erat hoc difficultatis, sed elicientis ad exemplum aliorum insignem cæci fiduciam: ac per cæcum omnes docere uoluit, quibus modis lux extorqueri possit à Iesu. Prima spes est, restitire ad nostrum clamorem Iesum. Secunda per doctores Euangelicos, aut etiam afflatibus arcanis ad ipsum accersi. Nec enim cæcus illum adire poterat sine ductu sacræ doctrinæ, quæ nobis aspernanda non est, etiam si per hominem administretur. Feliciter autem uocant Apostolici uiri cæcum, quoties iussu Iesu uocant ad Iesum. Sed hodie sine iussu Iesu uocant, non ad Iesum, sed ad præsidia philosophiæ humanæ, ad obseruationem legis Mosaicæ, ad huius uitæ cōmoda: hi nimirum ex cæco reddunt cæciorem. Sed apostoli iussis domini obtemperantes, uocant eum ad Iesum: & adeo non obstreperunt, quemadmodum turba, ut bene speranti fiduciam addant, dicētes: Bono sis animo, surge, uocat te Iesus. Ex his uerbis tantam spem cōcepit cæcus, ut abiecto etiam pallio, quo defendebatur aduersus frigoris iniuriam, exilierit, & accurrerit ad Iesum. Hic ego paulisper te remorabor optime lector, ut species cæci huius ac mendici alacritatē. Quoties tu uocaris ad Iesum, nec abijcis pallium, nec exilis, nec accurris ad uocantem, sed tergiuersaris, differs, hæsitās, cauſaris, torpescis in sordibus ac tenebris tuis, malens in sordido pallio stipem emendicare ab hoc mundo, quàm ab Iesu lucem accipere, quæ summam totius felicitatis complectitur. Quàm est splendida uestis innocentia. Quàm sordide palliatus est, qui libidine, qui auaritia, qui luxu, qui ambitione coopertus

pertus est. Quàm abiecte mendicus est, qui ob uile commodum corporis, supplex est huic mundo. Quàm misere cæcus est, qui nec se nouit, nec deū. Quoties autem ab ista miserabili calamitate uocaris ad Iesum, lecta aut audita doctrina Euangelica, aut arcano quopiam spiritus afflatu attractus, quur non reiectis omnibus quæ remorari solent à tanta felicitate, exilis ad spem uitæ melioris: quur nō accurris summa cū fiducia ad Iesum, qui solus potest dare lucē, & dare uult omnibus? Venit ad te Iesus, accersit, & tu grauaris illi uicissim occurrere? Ad mortem usq; contabescis in tenebris tuis, at non semper habebis transeūtem Iesum. Certe post mortem neminem uocat ad salutem, sed ad iudiciū. Hic trāsiens audit clamantem: Miserere mei, hic restitat, hic uocat, hic illuminat. Tuam ignauiam pudefecit hic mendicus, qui quū uenisset ad Iesum, ait illi dominus: Quid sibi uult tuus clamor? Quid uis ut faciā tibi? Quid? An ignorabat Iesus quur ille clamasset? An ipse nesciebat quid esset factururus? Nequaquam: sed nobis agitur hæc fabula. Multi credebant cæcum expectare stipem à domino, quandoquidem mendicus erat. Sic enim & hodie multi uociferātur ad Iesum: Domine: miserere. Rogati quid petāt, quid tandem optant? Alius dicit, fac ut ditescam: alius, liceat assequi magistratum: alius, da uxorem cum dote: alius, da uires corporis: alius, da longæuitatem: alius, da ulcisci inimicum. At ista non raro Iesus eripit amicis suis, quoniam sic expedit ad salutem. Nihil horum petijt mendicus Euangelicus, nouerat enim quid esset petendum à Iesu. Audiamus igitur cæcum, & imitemur. Rabboni, hoc est, præceptor mi, fac ut uideam. Cæterarum rerum omniū securus, nihil aliud optat, q̃ lucem, qua cernat deum, & Iesum filium eius: quē nosse, est uita æterna. Nam nosse, uidere est. O precationem uere Euangelicam. Quantulum habet uerborum sed quantum fiduciæ. Nimirum hæc est illa breuis oratio, quæ penetrat cœlos. Iesus itaq; respondit: Abi: fiducia tua tibi salutem peperit. Non statim perditus est, quisquis corpore nihil cernit: sed saluus esse non potest qui nihil cernit oculis animi. Hos oculos recepisse, salus est æterna. Audi uocem hanc, quisquis es uir pharisaice, qui dicis, crebris ieiunijs, prolixis deprecationibus, elemosynis meis, sacrificijs meis salutē acceptā fero, & ideo nō clamas, miserere: sed, redde præmiū debitum. ~~Cæcus Iesus ait illi: Abi: et uide.~~ ~~tem non opus est.~~ Illico uisum recepit cæcus, non quia meruerat, sed quia credebat. Ac iussus abire, sequutus est Iesum. Gratis data lux est, gratis adempta cæcitas. Post tuo relinqueris arbitrio, utrum dono dei bene an male uelis uti. Non cogeris sequi, tantū datū est, ut cernas Iesum: abi quò uis, sed tuo periculo. Quid aut fecit beatus ille cæcus? Non redijt ad pallium, non redijt ad pristinam mendicitatem, sed oblitus omnium, sequutus est Iesum in uia. Parū est nouisse Iesum, nisi quē uides, studeas æmulari. Iesus rectā ad crucem proficiscitur, huc illum receptis oculis sequaris oportet.

Quamdiu cæcus es, uociferari potes: Iesu miserere: sed nisi recepto lumine, in hac uia Iesum sequi non potes. Quis enim sequeretur animā suam sponte tradentem in mortem, nisi per fidem cerneret, per ignominiam temporariam perueniri ad æternam gloriā: per cruciatus corporis, perueniri ad æterna gaudia: per mortem, perueniri ad uitam æternam? Hæc non perspiciunt huius mundi lyncei, qui non solum omnibus oculis inhiant imperio, opibus, honoribus, uoluptatibus, longæuitati: uerum etiam consultis astrologis, ariolis, & Magis ad ista cōtendunt. Hæc soli uident, qui credūt quod docet Euangeliū: qui cōfidunt sese accepturos, quod promisit Euangeliū.

CAPVT XI

Nondum erat peractum in animis discipulorum, quod Iesus per imaginem expresserat in cæco. Nondum clare cernebant, quā felix sit mors, Christi mortem imitantium. Adhuc somniant regnum huius mundi. Dominus itaq; quo magis infigeret animis illorum, quā non sit affectandum hoc regnum his, qui Iesum sequi uelint: spectaculum quoddam oculis illorum exhibet, quo derideret huius mundi gloriā, ut rem temporariam, moxq; perituram: sed eadem opera declarauit sese quicquid libuisset, imperare potuisse quibuslibet, nisi patris uoluntati maluisset obtemperare. Postremo testatum omnibus esse uoluit, se esse illum, quem tot seculis Iudæi ex prophetarum oraculis, expectarant uenturum ad salutem totius mundi. Iam itaq; propior factus Hierosolymis, nimirum iuxta Bethphage & Bethaniā, quæ duo oppidula sunt in mōte, qui dicitur Oliuarum, unde Hierosolyma erat in prospectu: illinc emittit duos è discipulis suis, cum huiusmodi mandatis: Ite, inquit, in uicum illum, quem uidetis è regione: & ingressi statim ad portam, inuenietis asinæ pullū alligatum, rudem adhuc, & cui nullus hominū hactenus infedit: soluite eū, & adducite huc ad me. Quod si quis uos interrogauerit, quare soluistis pullū: Dicite, dominus hoc habet opus, & ilico mittet huc ad nos. Abiere sicut erant iussi discipuli, uenerunt, repperunt asinæ pullum alligatum pro foribus in biuio, soluūt eum. Interea quidam de his, qui illic adstabant, ubi uiderunt ab ignotis solui pullum, aiunt illis: Quid facitis: quare soluistis pullū? Discipuli nihil aliud respondent, q̃z quod iusserat dominus: Dominus hoc opus habet. Illi quum non agnoscerent quem dicerent dominum, nihil ultra percontati dimittūt pullum. Solutum, discipuli adduxerūt ad Iesum. Hic etiam atq; etiam te lector admonitum esse uolo, nō solum quæ loquutus est Iesus Christus, uerum etiam quæcunq; gessit per omnem uitam, non esse fortuito gesta, sed ex consilio diuino ad humani generis eruditionem. Nihil enim est quod non habeat, aut exemplū nobis ad pietatē expressum, aut repræsentationem ueteris prophetiæ, aut exhibitionē figurarum, quibus lex uelut enigmatibus quibusdā Christū figurat

gnarat, aut significationem rerum post euenturarum. Id quum in omnibus ab illo gestis uestigandū sit, tamen quo propius accessit ad diem mortis, qua nostræ salutis negocium præcipue peragendum erat, hoc sacrationibus mysterijs plena sunt omnia. Nimirum instabat illud tempus, de quo prædixerat ille uehementer sitiens salutem omnium: Quum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Nam angusta erat illius charitati Iudæa: & illic fructus Euangelij non respondebat operæ studioq; cultoris. Accersitur itaq; pullus asinæ rudis, cui nullus hominum infederat. Is est populus gentium, nec legi naturæ parens, nec legi Mosaicæ seruiens. Nam asinæ, hoc est, synagoge tergum prefferat Moses, prefferant prophetae. Ad gentium autem uocationem emittuntur aliquot ex nouis discipulis, qui accersant non ad Moysen, sed ad Iesum. Hic non erant defuturi qui obstreperent: Quid facitis? quid soluitis pullum? Nam pullus & multos & incertos habebat dominos, & alligatus erat, & stabat in biuio. Qui non pareret legi dei, tot habet dominos, quot seruit uitijs. Et sic alligatus est, ut domum non habeat, sed pateat in biuio cuius occupanti. Verum accersenti Iesu nemo potest resistere. Iudæi clamabāt: Hæc salus nobis promissa est, unde gentes idololatræ miscentur nobis. His responsum est, qui dominus est uniuersorum, talibus pullis opus habet. Iam frustra laborando apud Iudæos lassus est, in rudi pullo cupit conuiuere. Non offendit ruditas, modo adsit obedientia fidei. Nouo seffori, nouo iumento est opus. Adiuant hanc fabulam apostoli, nondum intelligentes quid ageretur. Inter nunt pullo sua pallia, ne nudum tergum premeret Iesus. Discipulorum sedulitatem imitare, quisquis es doctor Euangelicus. Vbicunque uideris rudem asinæ pullum alligatum in biuio, ignarum legis Euangelicæ, obnoxium multis uitijs, sed ob stulticiā potius quā maliciā: sed qui pariturus sit, si quis abducatur, hunc soluto, adducito ad Iesum, in sternito pallio sanæ doctrinæ. Et tergum illius dignabitur premere dominus omnium Iesus. Imitare & aliorum studium, qui iam processuro Iesu, uiam consternebant uestibus suis, hoc est, exemplis Euangelicæ pietatis. Nonnulli etiam ramis ex arboribus decisis ornabant uiam, præsertim è palmis, quæ uirginum ac martyrum habent typum. Per talem uiam, tali iumento magnificum ac regale putat incedere dominus omnium Iesus. Cum hoc spectaculo mihi paulisper confer, o lector, aliquem ex his, qui apud Iudaicos sacerdotes primas tenebant: ac primum illud cogita, qualis, & quantus sit hic, qui uehitur asinæ pullo. Filius est dei, cui pater tradidit omnē potestatem in cælo & in terra. Seruator est ac gubernator totius mundi. Autor, dominus ac rex omnium quæ condita sunt: sacerdos in æternū, secundū ordinē Melchisedec, qui nunc poterat, quicquid uolebat: cuius maiestatem adorant omnes angelorum ordines, quæ dexter assidet patri omnipotenti. Cū huius dignitate cōpone unius tēpli pon

pli pontificem, qui sacerdotium unius anni ab impio rege turpi precio redemerit. Confer nudum Iesu caput, cum huius auro gemmisque lucen-
te Tiara. Confer modestum illum & mansuetum Iesu uultum, cum huius
facie fastu turgida, fronte torua, supercilijs adductis, oculis elatis, ore pro-
caci. Confer nudas Iesu manus, ad huius digitos anulis ac gemmis onu-
stos. Confer Iesu simplicem ac plebeiam uestem, cum huius ornatu tragi-
co, in quo nihil uilius purpura & auro. Confer discipulorum pallia, cum
ephippijs aureis, cum stragulis hyacinthinis, cum stapedibus argenteis,
sed inauratis. Confer publicum asinae pullum gestatorem Iesu, cum tot mu-
lis, bysso & auro uestitis, tot superbis caballis, tot mannis magno emptis,
tot uehiculis, tot lecticis, tot sellis curulibus, uni homini gestando paratis.
Confer paucos & humiles Iesu discipulos, cum plus quam regali pompa
anteambulorum, puerorum insignium, tubarum, litorum, stipatorum,
satellitum, equitum, ac peditum turmis, in quibus ut quisque superbissimus
est, ita pontifici proximus est & acceptissimus. Confer puerorum acclama-
tiones, qui praecedentes ac sequentes Iesum, afflati diuino spiritu, canebant
illud ex prophetia psalmi: Osanna, hoc est, saluifica. Benedictus qui uenit
in nomine domini. Benedictum quod uenit regnum patris nostri David.
Osanna in excelsis, cum profanis acclamationibus, quibus Iudaico & scele-
rato pontifici acclamat adulatorum chorus: Viuat sanctissimus pontifex:
uincat summus sacerdos dei: regnet beatissimus religionis princeps. Quam
huiusmodi pontifices auersetur Iesus, illud argumento est, quod totum il-
lud fucatum & superbum sacerdotium, cum suo templo, deleri iusserit. Si-
quidem hi sunt, per quos etiam hodie perimitur Iesus in membris suis:
~~qui solummodo esse sacerdotes principis~~. Tales autem quaerit ministros, qui
adducant asinum: qui insternant sua pallia, qui palmarum ramis conster-
nant uiam, qui acclamationibus pijs agnoscant aduenisse regnum Euange-
licum, a prophetis promissum. Nec audit obmurmurantes phariseos, qui
bus non placet haec acclamatio, dicentes uel ipsos lapides clamatu-
ros citius, quam taceretur dei gloria. Tali pompa rex Iesus ingressus est
regiam ciuitatem Hierosolymam, ingressus est templum coelestis sacerdos, atque
illic quod rege sacerdoteque dignum est, docuit populum, sanauit aegrotos,
restituit debiles, ueluti tyrannidem occupans in regno alieno. Discruciantur
interim impij sacerdotes & pharisei cum populi primatibus, sed acclamat
simplex ac docilis turba. Iesus autem uelut instauraturus collapsam templi religio-
nem, quae tum phariseis maxime uidebatur florere, collustrauit totum tem-
plum, obseruans si quid illic gereretur templo dei indignum: non quod il-
li magnopere curae fuerit, quid in eo templo gereretur, quod paulo post no-
uerat esse demoliendum: sed imagine quadam rei corporalis declarare uo-
luit, qualem uellet suam ecclesiam, quam aedificabat ex uiuis lapidibus.

In his conuenit obambulare pontificem, & circumspicere, ne quid sit quod templum deo dicatum profanet. Profanat autem ambitio, quæstus turpis, auaricia, fraudulentia. Has abominationes non fert in templo suo dominus Iesus. Quum autē iam appeteret uespera, reuersus est in Bethaniam, quod in tam opulenta tamq̃ superba ciuitate non reperiret hospitium Iesus. O religionis apicem, qui non fert religionis omnis antistitem. O falso dictam Hierusalem, quæ cupiditatibus terrenis excæcata, non agnoscit pacificatorem suum. O felicem Bethaniam, quæ sine legis operibus, per simplicem obedientiam fidei, meretur habere hospitem Iesum. Postero die quum diluculo rediret Hierosolymam, relicta Bethania, inter uiam cœpit esurire Iesus, uere famelicus humanæ salutis: & illi suauissimus erat panis, ex uoluntate patris redimere genus humanum: quanquam & iuxta naturam hominis assumptam uere esuriebat ac famis molestiam sentiebat, quē admodum cæteri sentiunt homines, ex siccitate corporis. Itaq̃ quum procul uidisset ficum arborem, uirentibus folijs pollicentem aliquid fructus: accurrit ad illam, si quid haberet, quo fami succurreret. Ingens dolor, quum esurias, non esse quod edas: sed longe uehementior, homines perire per incredulitatem suam, quum seruare cupias. Quumq̃ uenisset ad ficum, ac frustratus lenocinio foliorum, nihil in ea reperiret fructus, execratus est eam dicens: Posthac nemo fructum edat ex te in æternum. Hæc taciti secum admirati sunt discipuli, quod deuouisset arborem, maxime quum nondum esset tempus, quo solet hoc genus habere ficus. Habet quidem fames corporis bilem suam, sed acriorem habet fames Euangelica. Omnis mora dilatae salutis longa erat Christo. Et habent arbores statuta tempora, quibus ædunt foetus suos, ut iniquus uideatur, qui sterilitatem perpetuam impreccetur ei quæ non ante tempus produxit. Ad hæc quid attinebat Iesum accurrere ad ficum, excutere si quid esset fructuū, quum sciret nihil esse? Verum hæc absurditas rei iuxta speciem corporalem reddebat apostolos attentiores, eosq̃ relegabat ad scrutationem sensus mystici. Dominus Iesus esurientissimus humanæ salutis, repperit fructum in arboribus infrugiferis quæ nullam spem de se præbebāt, in meretricibus, in publicanis, in peccatoribus, in ethnicis, in Cananæa, in Samaritis: in solis sacerdotibus, scribis, & pharisæis, qui dulcissimi fructus Euāgelici summā de se spem præbebāt, nihil omnino fructus inuenit. Tenebant arcē religionis, obuersabantur in templis, tenebant legē ac prophetas, pallebant ieiunijs, prolixe orabāt, dabant eleemosynas, quin & stolæ lataq̃ phylacteria mirū quoddam pietatis studiū præ se ferebant. Hæc nimirū erant folia, uel ante tempus præcoccē fructum pollicētia. Sed dominus hoc docere uoluit, nihil esse deploratius impietate, falsa religionis specie fucata. Hæc ficus meretur execrationē Iesu, ne quis foliorum pompa deceptus, ex hoc hominū genere posthac speret ullum

tem illi diuinam uirtutem, quoties uolebat, testificabantur. Qui potest profligare dæmonia, multo facilius potest immittere. Qui uerbo reuocat ad uitam exanimis, multo facilius potest uitam eripere. Si credunt tam clementem, ut nolit quenquam, quum possit lædere, quur talem moliuntur occidere? Si credunt, & uelle quod potest, quur non uel metu uindictæ temperant à tam impio cōsilio? Nimirum hæc erat illa deplorata cæcitas eorū, qui sibi soli uidebantur oculari. Iam ergo quum rursus appeteret nox, Iesus totum diem uersatus in templo ieiunus, relinquit Hierosolymam. Toties relinquit urbem, offensus illorum pertinaci incredulitate: toties repetit, ut aliquem fructum inueniat, in tam magnifica foliorum pompa. Sed utinam execranda ficus tantum fuisset sterilis, nec letale uenenum produxisset. Iesus, instante iam mortis tempore, nullum tempus finit elabi sine fructu. Diem consumit in templo, noctem impendit precationi, ac priuatim animandis discipulis. Rursum quum mane redeunt è Bethania Hierosolymam, ac præterirent ficum, animaduertunt discipuli iam arefactam arborem, ab ipsis radicibus usq; ad summum cacumen. Recordatus est Petrus, quid pridie fecisset Iesus, & agnouit ficum quam fuerat execratus, atque admirans quod tota tam subito aruisset radicitus, ait domino: Præceptor, ecce ficus quam execrabaris, iam aruit. Mirabatur hoc Petrus, quum longe maiora uidisset frequenter: uidelicet oblitus, nihil esse tam difficile, quod non possit fides. Ex fide fructus omnis Euangelicus nascitur: ea quoniam deest synagogæ, uidemus quomodo exaruerit. Floret ac germinat gentium ecclesia, tot martyrum coronis, tot uirginum gemmis, tot uirtutum exemplis: quid autem Iudæorum populo deploratius, abiectius, aut sterilius? Vbi nam est legis autoritas? ubi religionis admiranda species? ubi templum? ubi fastus scribarum & pharisæorum? An non tota ficus exaruit? Vos igitur, inquit, si florere uultis, habete fiduciam, non in uestris uiribus, sed in deo. Illud pro certo confirmo uobis, si quis certa fiducia de deo concepta, iusserit arefcere ficum, quod uos factum admiramini, non solum hoc ilico fiet, uerum etiam si dixerit huic monti: moue te loco, ac cōiice te ipsum in mare: tamen si uidetur admodum impossibile, tamen si dixerit, nihil hæsitans in corde suo, sed cōcepta in animo certa fiducia futurum quicquid dixerit, fiet quicquid iusserit. Hæc in deum fiducia præstabit, ne quid ab eo frustra petatis. Ideo me sponse confidite, quod quicquid petieritis à patre, nihil addubitantes, quin sit ille quod rogatis largiturus, obtinget uobis, modo mens sit immunis à cupiditate uindictæ, modo rem petatis salutiferam. Nihil impetrat qui diffidit. Etenim qui diffidit, aut credit patrem non posse præstare, quum ille nutu possit omnia: aut non uelle præstare, quod recte petitur. Nihil impetrat & ille, & si confidit, impudenter confidit, qui rogat patrem, ut sibi remittat quæ deliquit in eum, quum ipse

nolit remittere fratri, quod in ipsum admisit. Proinde quum composueritis uos ad orandum, ex animo remittite, si quis aliqua in re uos læsit: hac conditione pater uester qui in cœlis est, remittet uobis peccata uestra. Quod si uos nolitis condonare proximo culpam in uos admissam, nec pater uester cœlestis uobis gratiam faciet delictorum in se admissorum. His in uia gestis, rursus perueniunt Hierosolymam: ac Iesus ex more templum adit. Iesus in templo, salus est in ecclesia. Nec alibi magis uersari decet eos, qui Christi uices gerunt, quàm in templo. Versantur autem in templo, qui tractant ea quæ sunt dei, non quæ sunt huius mundi. Quid agit episcopus in castris? quid in theatris? quid in principum aulis? Iuxta corpus in templo uersabantur pharisæi, scribæ, sacerdotes, ac seniores: iuxta spiritum procul aberant à templo. Ergo qui principatum tenebant inter sacerdotes, adiunctis sibi scribis populicq; primoribus, quo res uideretur legitimo consilio geri, quum uideret Iesum in templo doctrina sua occupantem aures multitudinis, ac miraculis regnantem uelut in alieno regno (nam & negotiatores eiecerat, ac deferentes uasa per templum excluderat) adeunt illum & interpellant, refricantes ueterem calumniam, ac dicentes: Qua tandem autoritate facis ista? Et quis tibi dedit istam potestatem? Doctrinam non poterant refellere: miracula nec inficiari poterant tam multa tamq; manifesta, nec calumniari poterant, quum nullum non impenderit seruandis hominibus, idq; gratis. De autoritate uenantur ansam calumniandi: nolebant enim hanc gloriam deo tribui, ac suam autoritatem uolebant ubiq; polleere plurimum. Si Iesus, quem nihil aliud quàm hominem esse credebant, sibi uindicasset autoritatem dei, parata erat blasphemiae calumnia: sin minus, in promptu erat calumnia seditionis, quod autoritate priuata tantum auderet in templo, sine permissu sacerdotum ac seniorum. Quid autem opus erat mouere quæstionem de autoritate, quum ipsa facta clamitarent, deo autore geri quod gerebatur: quum res ipsa loqueretur hunc esse, quem deus olim per prophetas uenturum esse promiserat: quum pater post baptismum sua uoce declarasset hunc esse filium suum unice dilectum, cui deberent obedire? Iam sacerdotum autoritas, qua perperam utebantur, ad nihil aliud ualebat, quàm ad impediendam dei gloriam: sed horum peruersa uoluntas proficiebat etiam ad illustrandam dei bonitatem ac potentiam. Iesus itaque quum non esset ignarus, quid illi caperent: quicquid enim respondisset, erant calumniaturi: nec adhuc tempus adesset, ut se profiteretur esse qui erat, percontationem insidiosam prudenti percontatione retudit. Hac, inquit, lege respondebo uestræ interrogationi, si mihi prius ad meam quæstionem responderitis. Ioannis baptismus, utrum erat è cœlo, an ex hominibus? Expedite mihi hanc quæstionem. Quàm facile diuina sapientia capit humanam astutiam, omni.

omnibus technis molientem aduersus dei consilium. Habebāt cor plenum humana uersutia, conuocant in pectore dolos omneis: & qui captabant, sentiunt sibi paratos laqueos. Sic enim apud se cogitabant: Si dixerimus è coelo, respondebit: quur igitur non credidistis ei de me testificantis? Si dixerimus ex hominibus: periculū est, ne populus in nos faciat impetum. Nam summa erat apud populum Ioannis autoritas, ac sancta etiam memoria, quod nemo dubitaret quin uere propheta fuisset. Itaq; quanquam erant superbi, tamen pudefcere malebant, q̃ uel reuinci uel lapidari. Proinde Iesu responsū exigenti, dicunt: Nescimus. Iesus quoq; par pari referens, ait illis: Si uos mihi nescitis quod scitis, nec ego dicam uobis per quam auctoritatem faciā, quæ facio. Conferte facta mea cū factis illius, & expendite, an si non dubitatum est de illius auctoritate, conueniat de mea dubitare.

CAPVT XII

Vm ex hac quæstione utcunq; fuissent elapsi sacerdotes, scribæ & primores, quoniam senserant iusdias, dominus Iesus per ænigma proponit eis aliam quæstionem, ad quam dum imprudentes respondent, & suam ipsorum damnant impietatem, & fatentur auctoritatem, quam hæctenus iactabant, merito ad alios transferendam. Sic autem habebat parabola: Quidam plantarat uineam, & circumdederat sepem, ne pateret incurfibus, ac foderat in ea lacum excipiēdo musto, deniq; extruxerat in ea turrim ad seruandam uineam. Atque ita rebus omnibus affatim instructam, locauit agricolis, moxq; peregre profectus est. Quum autem adesset uindemiæ tempus, misit ad agricolas illos, quibus locarat uineam, seruum suum, ut à colonis reciperet fructum, quem reddidisset uinea. At illi conspirati seruum apprehensum uerbis afflicto, remiserunt uacuum. At dominus lenis, misit ad illos alterum è seruis suis. Illi uero lenitate domini facti deteriores, coniectis in seruum saxis, comminuerunt illi caput, multisq; contumelijs affectum, remiserunt fructu uacuum, sed iniurijs onustum. At lenissimus dominus, ne sic quidem procurrit ad ultionem, sed tertio seruum misit. Hunc etiam occiderunt. Rursus quum alios atq; alios misisset, omnes aut pulsarunt, aut interfecerunt. Supererat huic unicus filius, quem tenere diligebat. Itaque ne quid intentatum relinqueret admiranda lenitas, & hunc postremum misit ad colonos, sic cogitans apud sese: Tametsi contempserint seruos meos, tamen hunc filium meum saltem reuerebuntur. Sed uicit omnem domini bonitatem colonorum malitia. Vbi uident adesse filium, conspirant sceleratiore consilio. Hic, inquiunt, est hæres, uenite, occidamus eum & nostra erit hæreditas. Et iniectis in illū manibus eiecerunt è uinea, & electum occiderunt. perorata parabola, dominus rogabat sacerdotes & scribas: Quid igitur faciet dominus uineæ talibus colonis? Illi primum non animaduer-

tentes, quò tenderet similitudo, respondent in suū ipsorum caput pronunciantes sententiam: Veniet ipse, & pœnas sumet de colonis, ac uineam locabit alijs melioris fidei. Id responsum quum approbasset Iesus, adiecit Psalmi testimonium, ab ipsis, qui legis scientiam profitebantur, exquirens interpretationem. An ne hanc quidem scripturam, inquit, legistis: Lapis quem reprobauerunt hi qui ædificabant, hic factus est caput anguli? A domino factū est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Hic expergiscuntur, & intelligūt nō latere Iesum scelerata ipsorū cōsilia, ac inuolucro parabola, maliciam ipsorum insanabilem esse depictam. Commiserat illis deus populū suum, ueluti uineam unice colendam, omnibus rebus quæ ad pietatis disciplinam attinent, diligenter instructam. Ipse perinde quasi peregre agat, passus est illos quæ uellent agere. Sed illi sibi coluere uineam, non domino, ad quem oportebat redire fructum. Cessantes per uarios prophetas admonuit officij sui, sed illi semper in deterius proficiebant: tandem & filium dei unicum Iesum eiecturi ē Hierusalem & occisuri, sibi pollicentes extincto illo uineæ perpetuam proprietatem, ac dominiū ad se trāsiturum. Sed contra euenturum erat, ut iustissima dei toties spreti uindicta, templū ac religionis dignitas ab eis tolleretur & traderetur apostolis: deinde Iesus quem illi ueluti reprobū lapidem reiciebant à structura Synagoga, deo uolente, præter illorum expectationem electus est, ut esset caput anguli in structura ecclesiæ, ex Iudæis pariter ac gentibus ædificandæ, ut medius & immobilis utrunq; populum uelut utrunq; parietem, contineret in una fide Euangelica. Intelligunt parabolam, agnoscunt prophetiam, nec tamen respiciunt excæcati maliciā, sed ob metum populi circumstantis relicto Iesu, abierunt: cuniculis ac technis peracturi, quod palām non poterant. Sceleratissimum autem homicidij genus est, quod sanctitatis ac iusticiæ fūco prætexitur. Ipsi ueluti iam quieti subornant aliquot insigniter impios ex pharisæis & Herodianis, qui inter se dissentiebant in dogmatis, sed consentiebant in odium Iesu. O stultam huius mundi sapientiā. Toties uicti, subinde repetunt, ut liqueret ipsos omnibus modis esse uictos, & impares abire diuino consilio. Iam enim tempus erat, ut satanas, qui pridem adortus dominum discesserat inferior, per suos satellites omnes machinas expedit. Adeunt itaq; Iesum histriones subornati, qui captiosa questione proposita, uenarentur aliquid ex dictis Iesu, quo possent illum apud Cælaris præfectum reum peragere. Exordiuntur à blandissimo procemio, quasi falli posset blandimēto, qui toties declararat sese nihil nescire. Magister, inquiunt, nouimus te ueridicum esse, neq; te uereri quenquam, sed citra respectum personarum libere, quod uerum est, pronunciare. Nec enim te mouet dignitas aut sublimitas cuiusquam, quemadmodum faciunt multi, qui potentibus assentantur, sed cōtemptis hominibus libere doces, quod deus
præce

præcepit. Dic igitur & nobis, licet ne census pendere Cæsari, an non licet? Pharisei defendebant populum deo dicatum, non oportere tributarium esse prophanis Cæsaribus, & simulacrorum cultoribus. Contra Herodianus ius Cæsaris tuebatur. Et huc tendebat insidiosa præfatiuncula: ut pro phariseis pronuncians, ab Herodianis deferretur, uelut autor rebellionis aduersus Cæsarem. Iesus autem nequaquam ignorans illorum uersutias, indignans quod non discendi, sed tentandi causa uenissent, ait: Quid me tentatis? Proferte mihi denarium, ut uideam. Prolatus est ilico denarius. Libenter enim subseruiunt captioni, qui captatum uenerant. Tum Iesus inspecto denario, dixit: Cuius est hæc imago, & inscriptio? Respondent illi: Cæsaris. Quid est hoc? Iesus, quem nihil fugit, non nouerat imaginem aut titulum Cæsaris, pharisei & Herodiani nouerunt: nouerat & antequam inspiceret, sed quærebatur occasio commode respondendi captiosæ quæstioni. Parabatur exemplum, quàm non oporteat callere principum negotia, qui se Christi uicarios profitentes, docere debent cœlestia. Nunc audi responsum Christo dignum. Reddite, inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Non improbauit si qui deo dicati sunt, pendant Cæsari quamlibet impio, quod ob publicam functionem debetur: aut quod per uim exigit, quando iactura pecuniæ non facit nos impios: sed per occasionem admonet quod magis ad rem attinebat, ut deo redderentur, quæ illi debentur. Vile nomisma titulum & imaginem habebat Cæsaris. Si hunc agnoscis, & pendis Cæsari quod debetur, quanto magis reddendum est deo, cuius imaginem gerit omnis homo? In baptismo dei character impressus est animo tuo, quur eum tradis diabolo? Christiani titulo gloriaris: quur non reddis illi quod debes ex professione? Huius responsi prudentiam omnes sunt admirati. Impositum est silentium duabus Iudæorum sectis unico dicto. His successit factio Sadducæorum, quæ negat esse resurrectionem corporum, sed totum hominem affirmat morte perire: nec ullum spiritum esse credit, in hoc dissentiens à phariseis. Habent & illi crassi captiosam quæstionem, qua tentent diuinam sapientiam. ~~Iesus autem qui illam quæstionem~~ ~~peruenerunt ad eum Sadducæi~~ sed quod in illo erat infimū, sublimius erat eo, quod in hominibus est summum. Sic autem adoriuntur: Magister, Moses in libro Deuteronomij reliquit nobis hanc legem, ut si quis uxore ducta decesserit absq; liberis, frater defuncti ætate proximus ducat uiduam, & ex ea gignat prolem, quæ defuncti nomen ferat. Quod si is quoq; decesserit orbis, frater, qui natu proximus est, succedat in fratris uices. Euenit autem ut è septem fratribus qui natu maximus erat, duceret uxorem. Is decessit absque liberis. Huic qui natu proximus erat, iuxta legis præscriptum successit, & uxorem relictam duxit domum. Et hoc absq; liberis defuncto, successit tertius frater: & post hunc item cæteri usq; ad septimum. Omnes alius post

Marcus

k 3 alium

alium duxerant eam uxorem, omnes sine liberis defuncti sunt. Tandem et mulier ipsa defuncta est. Ita quæ quum uenerit tempus resurrectionis, ac fratres septem reuixerint, unà cum muliere, quis eam sibi uindicabit uxorem? Nam septem ex æquo nupta fuit quum uiueret. Ex huius casus absurditate Sadducæi putabant se ridiculam & absurdam facturos resurrectionem mortuorum, si ob uxorem omnibus communem, lis inter fratres oriretur. Iesus autem non grauatus est eorum crassitudinem docere, dicens: An non ista percontatio declarat uos tota errare uia, propterea quod non intelligitis scripturas, neque uirtutem dei? Scriptura spiritualis est: & deus qui condidit hominem quum nihil esset, potest eundem quum uolet ex mortuo uiuum reddere. Non solum autem reuocabit ad uitam mortuos, uerumetiam donabit eos immortalitate. Porro coniugium ad hoc repertum est inter mortales, ut quod per se perpetuum non est, aliud ex alio propagando propagetur. Cæterum ubi nullæ sunt uices nascentium ac morientium, quid opus est matrimonio. Cum enim resurrexerint à mortuis, neque quisquam ducet uxorem, neque quisquam locabit filiam nuptum: sed quemadmodum angeli dei in cælis, quoniam inter eos nulla est mortalitas, nesciunt usum matrimonij, sic erunt qui reuiuiscunt in resurrectione, iam corpore spirituali ac immortalis, similes angelis effecti. Porro mortuos resurgere, quo modo uobis absurdum uidetur? Nonne legistis in sacris libris, quorum uobis est sacrosancta autoritas, quibus uerbis usus sit deus è rubo loquens ad Moysen? Ego sum deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob. Illi iam mortui erant, et tamen se uocat illorum deum. Viuunt igitur etiam mortui, propter superstitas animas. Quæ si supersunt, quid magni est eas in pristini corporis domicilium reuocare? Quod si prorsus interierunt, absurde dicitur deus mortuorum. Quemadmodum nemo se gloriatur esse regem eorum, qui non sunt: ita deus uiuentium deus est, non mortuorum. Vos igitur Sadducæi uehementer erratis, nihil aliud imaginantes futurum in illa uita, quæ in hac cernitis. Verius ac felicius sunt ea, quæ non cernuntur, quæ quæ uidentur oculis corporeis. Nihil enim deo uerius est, & tamē hic non cernitur, sed sentitur. Nondum tentandi finis. Sadducæis succedunt pharisæi & scribæ. His animos addiderat, Sadducæis exprobrata legis inscitia. Nam scribæ & pharisæi legis cognitione præ cæteris se iactant, & à Sadducæis dissentiētes, credunt esse angelos & spiritus, credunt animas hominum à morte corporum superstites esse: denique credunt fore resurrectionem. Hi gaudentes refutatos Sadducæos, & Iesum ex ipsorum sententia respondisse, uelut eruditi per scribā quendam ad id subornatum, proponunt eximiam quæstionem ex intimis legis arcanis. Interrogant eum quod esset præcipuum ac maximum in lege præceptum. Iesus autem incontanter illis respondit ex libro Deuteronomij: Audi Israel, dominus deus tuus, deus unus est. Et diliges dominum deum tuum

tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota uirtute tua: hoc est præcipuum ac maximum præceptum. Huic proximum illud est: Diliges proximum tuum non secus ac teipsum. His duobus mandatis non est aliud maius, quoniam totius legis summam cõplectuntur. Hoc audito scribe dixit: Recte uereq; respondisti, quod unus sit deus, nec sit alius præter eum: & quod hunc diligere ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, et ex totis uiribus, maius est holocausto matis, reliquisq; sacrificijs. Iesus autem uidens quod cordate respondisset, dixit illi: Haud procul abes à regno dei. Siquidẽ pietas Euangelica sita est nõ in uicinis pecudũ, sed in puritate spiritus. Ab hoc intellectu non multũ abest, qui quod est spirituale ac simplex, præfert omnibus alijs præceptis, quæ ~~garantiam habent pietatis personarum~~. Contra, Iudæorum uulgus summam pietatem collocabat in his, quæ uidentur oculis, in lotionibus, in obseruatione sabbati, in delectu ciborũ, in donarijs, in sacrificijs, in diebus festis, in ieiunijs, in prolaxis precibus. Quisquis ex toto corde diligit deum propter ipsum, qui nunquam potest satis diligi: quisq; proximum diligit propter deum, abunde sacrificauit. Quum ubiq; uicisset sapiẽtia Iesu, destiterunt à tentando, ne plus etiam dedecoris referrent, teste populo. Habebant Iesum pro idiota, ipsi magnificis titulis, tragicoq; cultu tantum non pro dijs se gerebant apud imperitam multitudinem. Verum Euangelica sapientia nõ est sita in multitudine literarũ, sed in synceritate spiritus. Quod Iesus erat inter scribas & pharisæos, sacerdotes, ac primores populi, post fuerunt apostoli rudes inter philosophos ac principes. Quanquam igitur illi cessabant à tentando, Iesus tamen non cessabat à docendo. Quum enim omnibus collectis quæstionem proposuisset, cuius filius esset Messias, quem expectabant, & ex prophetijs respondissent: Dauid, mouit scrupulum omnibus insolubilem. Qui consistit, inquit, ut Messias sit filius Dauid, quandoquidem ipse Dauid afflatus spiritu sancto, sic loquitur in psalmo: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum? Quum maior sit autoritas progenitorum, quàm nepotum, quomodo Dauid ex se nasciturũ appellat dominum suũ, ueluti si pater filium uocet dominum? Hoc mysteriũ nondum intelligebant scribæ & pharisæi, qui spiritũ habebant carnis. Dauid aut afflatus spiritu coelesti, uidebat in Christo nõdum nato, quiddam maius homine, quum ipse nihil aliud esset q̃ homo. Obticescentibus scribis & pharisæis, pleraq; multitudo fauebat Iesu, eumq; libenter audiebat differentẽ. Quam quum uideret sanabilem, sacerdotes aut, scribas & pharisæos, destituta malicia tendere quò cœperant, cœpit eos palàm apud populum trahere: non ut illis obrectaret, sed ne posthac populum fallerent, detraxit illis falsæ pietatis ac sanctimonix personam. Iam enim tempus ita postula

Et nemo iam
audebat eum
interrogare

bat: itaq; depromens suam illam doctrinam, hoc est, liberā nulliq; palpan-
tem, aiebat: Cauete ne uos fallat magnifica species scribarum & pharisæo-
rum: non student uestre salutis, sed sue gloriæ. Cupiunt enim, ut magni ui-
deantur, ambulare in uestibus ad talos usq; demissis, uenanturq; salutatio-
nes in foro, captantq; primorum sedilium honorem in confessibus, & in cō-
uiujs primum locum in accubitu. Habent prolixas preces, quo uideantur
esse cæteris religiosiores. His fucis captant uiduas beatas, sed simplices, nō
uno nomine fraudi idoneas: uel quia sexus est infirmior, uel quia uiduæ
sunt, maritorū patrocínio destitutæ, uel quia diuites sunt. His sese ingerunt
ueluti patronos ac tutores, ficta q; religione totas illarum domos deuorāt.
Adeo nihil illis proderit ista simulata religionis species, ut grauius etiā sint
à deo condemnādi, quod malitiam suam obnubilarint fūco sanctimonie.
Ab his itaq; cauete, ne fallamini. His peractis Iesus conferebat sese in eam
templi partem, in qua erat gazophylacium, in quo seruabantur donaria sa-
cra: sedēs q; è regione gazophylaci, spectabat eos qui donaria cōiciebant
in gazophylacium. Ac multi diuites cōiciebant ingentia munera. Hos sa-
cerdotes ueluti cæteris sanctiores haberi uolebant, pietatem illorum ex do-
ni modo metientes. Interea accessit & mulier quædā uidua paupercula. Ea
misit duos minutulos nūmos, qui cōficiunt unum quadrantē. Nullus erat,
qui nō diuites illos huic mulierculæ tenui præferret. Sed longe discrepat Ie-
su iudiciū à iudicio scribarū & pharisæorū, id noluit latere discipulos suos.
Pro cōperto, inquit, dico uobis, quod hæc uidua quamlibet tenuis, plus de-
dit in gazophylacium, q̃ cæteri omnes qui uidentur liberalissime dedisse.
Nam cæteri dederunt ex eo quod ipsis abundabat. Multum dederunt, sed
plus sibi seruauerunt. Hæc autem ex inopia sua facultates suas uniuersas lar-
gita est, nihil sibi reseruans. Non enim deus æstimat donarium ex modo
rei, sed ex affectu mentis. Tali uidua delectatur Iesus, huius sponsus & con-
solator esse dignatur. Synagoga ueluti fastuosa matrona iactat opulenti-
am iusticiæ suæ, ostentat diuitem mundum bonorum operum. Gloriatu-
r de marito Mose, cui nunquam fuit morigera: uenditat se de prophetis fi-
lijs, quos omnes impio parricidio uel occidit, uel certe afflixit. Sēper habet
in ore templū domini, legem dei, patriarchas, Abraham, Isaac, Iacob, Israel.
Stipata incedit sacerdotibus, scribis, & pharisæis. At ecclesia uelut pauper-
cula uidua nihil habet quod ostētet, agnoscit inopiam bonorum operum,
& tamen hoc ipsum quod habet, totū deo dedicat. Iam quid tali uidua po-
test esse pauperius, quæ sibi nihil facit reliquum? Mosē non agnoscit ma-
ritum, quia circumcisionem nescit, quia uictimas pecudum abominatur, cō-
tenta seipsam totam immolasse. Sponsus autē dominus, quoniam relictis
terris redijt in cœlum, uidetur destituisse uiduam suam, quæ nunc à Iudæ-
is ac gentibus uelut omni præsidio destituta, spoliatur, erjicitur in exilium,
protru

protruditur in carcerem, affligitur & opprimitur. Audit quotidie, ubi est sponsus tuus? Videtur peritura fame, quæ tam pusillum habuerit: & hoc ipsum quod habebat, abiecerit: uidetur propediem intermoritura cum probro sterilitatis, quæ maritum perdiderit. Sed hanc iuxta mundum deploratam uiduam consolatur Esaias. Lætare, inquit, sterilis, quæ non paris: erumpe & clama quæ non parturis, quia plures filij desertæ, quæ eius quæ uirum habet. An non uidemus hoc uaticinium impleri? Esurit & emoritur synagoga, propagatur ac dilatatur ecclesia, triumphans in martyribus, florens in uirginibus, exultans in tot milibus confessorum. Non habet quadrantem ex suis opibus, sed ex sponsi sui diuitijs habet aurum probatum ac purum: habet gemmas inæstimabiles. Per synceram enim fiduciam erga diuitem sponsum, habet quicquid habet ille. Synagoga, tametsi uideretur multum elargiri deo, tamen sibi plus satis seruabat. Vis uidere synagogam largientem? Audi pharisæum precantem. Gratias ago tibi domine quod non sum talis, quales homines cæteri. Nunc uide quantum sibi seruet: ieiuno bis in sabbato, decimas omnium bonorum meorum do pauperibus. Iam contra contemplare mihi uiduæ speciem. Tundit pectus suum, non audet oculos in cælum tollere, tantum clamat: Deus propicius esto mihi peccatrici. Synagoga dum suam iactat iusticiam, nec suam habet iustitiam, nec dei. Ecclesia dum abdicat ab se omni iustitiæ gloriam, & iniusticiam suam agnoscit, sponsi iusticia ditescit.

CAPVT XIII

Nihil illic placuit Iesu in templo, præter pauperulam uiduam, in quo nihil aliud erat quam adumbrata religio. Nos quoque, qui Iesu discipulos profiteamur, exeamus è templo Iudaico, abijciamus fiduciam operum carnalium, ac iusticiam quæ per fidem Euangelicam est, amplectamur. Itaque discedit illinc, aliud templum nobis excitaturus, uere sanctum ac spirituale, structuram solidam ac firmam, aduersus quam nec inferorum portæ forent præualituræ. Quum autem egressus esset, quidam è discipulis ait illi: Præceptor, uide quam ingentes sint lapides huius templi, quamque firma structura, subsignificans opus esse firmitus, quam ut ulla uetustate posset collabi. O Iudaicos oculos. Foris lapides admirantur, hominum manu congestos, quasi tali structura delectetur Iesus. Iesus autem illi respondit: Vides hanc magnam & operosam substructionem? Veniet tempus, quo nec lapis lapidi hærens reliquus fiet, qui non destruatur: tantum abest ut hæc structura sit futura perennis. Iam de fide, templi spiritus, & ceteris. ~~Iam de fide, templi spiritus, & ceteris. Iam de fide, templi spiritus, & ceteris.~~ Porro quum sederet in ea parte montis oliuarum, in quo tum elegerat nocturnum diuersorium, unde templum erat in prospectu, renouata est discipulis memoria sermonis, quo prædixerat fore, ut templum funditus dirueretur. Suspiciabantur enim diruto tem-

plo, iam uenturum regnum dei, de quo non desinunt somniare. Adeunt igitur Iesum ita sedentem secreto quatuor è discipulis, Petrus, Iacobus, Ioannes, & Andreas, hoc agentes, ut quemadmodum transfigurationis arcum paucis seorsum crediderat, ita de tempore uenturi regni paucis communicaret, quod alijs omnibus crediturus non esset. Dicunt itaq; : Dic nobis quādo fient ista, & quo signo poterimus deprehendere iam adesse tempus illud? Dominus autem, qui suis exemerat solitudinem uictus, libidinem uindictæ, prouidētiam uitæ: uoluit & curiositatem cognoscendi, quæ ad salutem non pertinent, eximere. Itaq; sermonem temperat, ut significet excidium urbis Hierosolymorum aliquando futurum, ac post abitum ipsius graues persecutionum procellas coarcturas aduersus Euangelij præcones, ac uenturum aliquando finem huius mundi. Sed quemadmodū omnibus expedit hoc scire, quod aliquando finient hanc uitam, ut semper in eum diem sese præparent: ita uolebat esse persuasum discipulis, uenturum tempus, quo rediret iudex uiuorum & mortuorum, cæterum quando id uenturum esset, quoniam non expediebat, sciri uolebat. His itaq; de rebus sic exorsus est Iesus: Cauete ne quis uos seducat. Sunt enim multi uenturi, qui sibi nomen meum uindicabunt, quorum unusquisq; mentietur se esse Christum, atq; hoc præstigio multis incautis imponent: Magni orbis tumultus arguent instare meum aduentum, ac finem huius mundi. Cæterū non oportet uos statim ad excitata bella, aut ad sæuos rumores excitandum statim ita conturbari, quasi iam adsit tempus illud. Sunt enim & hæc uentura, sed non continuo sequetur finis mundi. Hæc præludia duntaxat erunt mundi finiendi, quemadmodum in senili corpore, crebri morbi prædicunt breui collapsurum. Temperatura qualitatū seruatrix est bonæ ualitudinis. Cæterum, ubi his inter se pugnantibus concutitur corpus, argumentum est imminere mundi interitū. Coorietur enim gens aduersus gentem, regnum aduersus regnū, & copijs ingentibus in mutuū ruent exitiū. Quin & terra ipsa, uelut indignata tam impios homines sustinere & alere, motibus concutietur. Itaq; passim erit fames, terra negante alimoniam. Quin & aer, uelut indignās impijs uita & halitu indignis, pestilēs erit ac letalis. Huiusmodi multa quū uideritis exoriri, ne protinus expectetis finē. Erunt enim hæc tātum exordium ac proœmium uenturæ calamitatis. Ne uos quidem eritis immunes ab his malis: quare cauete uobis, ne quid inopinantes obruat. Pertrahent enim uos reos in concilia & synagogas, & coram regibus ac præsidibus sistemini, causam dicturi de capite, non ob aliud quod maleficium, sed duntaxat ob nominis mei professionem, ut patefiat illos merito reiectos à regno dei, qui præcones regni sic affligerint. Verū hæc nihil perturbent animos uestros. Nihil efficiet aduersus Euangelij profectum, impiorū sæuitia. Neq; quisquā uos extinguere poterit ante diem.

Non

Non enim ueniet finis mundi, prius quàm Euangelium prædicatum fuerit per uniuersas orbis nationes. Nihil igitur opus, ut ulla mūdi huius præsidia paretis aduersus persecutorum uiolentiam: aut solliciti sitis, quomodo possitis ex illorū iudicijs elabi. Vocati in ius, ite, ne uideamini publicam auctoritatem aspernari: nam & hoc profuerit ad Euāgelij propagationem: cæterum ituri, ne sitis solliciti, meditantes quid aut quomodo loquamini, rudes legum, & forensium actionum imperiti, quemadmodum solet hominum uulgus, qui rhetores, aduocatos, ac patronos adhibent in causis agendis: sed quicquid tū uobis suggererit animus id loquamini. Nec enim uos eritis autores sermonis, sed organa tantum: spiritus autem sanctus loquetur per uos, quæ cōducent Euangelico negotio. Cæterum huiusmodi persecutiones, non solum expectandæ sunt ab alienis & hostibus, uerum etiam ab amicis & cognatis. Frater enim fratrem pertrahet in ius, & capitis *Tradet autē* accerset, contempto naturali affectu: & pater filium præter naturæ pietatē. *frater fratrē* Quin & filij uicissim erigent sese aduersus parentes, & ad mortem adigent. Et quum nemini noceatis, sed offeratis salutis nunciū omnibus, tamen eritis omnibus inuisi qui mundum hunc diligunt, ob mei nominis quod prædicabitis inuidiā. Cæterū in his malis opus erit perseveranti animo. Quisquis enim perstiterit in bene cœptis usq; ad finem, hic saluus erit, eò quod nulla calamitas perdere ualet constanti pectore fidentē Euangelio. Quod si signum quæritis imminentis extremæ calamitatis, ubi uideritis abominationem desolatricem, stātem in loco quo non decet, qui legit Danielis prophetiam, intelligat. Iam enim tempus aderit, ut omissis omnibus sibi quisque fuga consulat: ac salutem non ex præsidijs, sed ex fugæ celeritate petat. Tunc qui in Iudæa sunt florentissima parte, celeberrimaq; regionis, fugiāt in deserta montium. Quod si quem hæc calamitas deprehenderit in tecto, ne descendat in domum, nec ingrediatur in conclaue, aut cubiculum, ut aliquid inde secum auferat, sed tātum ut repertus est fugiat. Et si quis id temporis fuerit nudus in agro laborans, ne recurrat domum sublaturus palliū suum, sed rectā profugiat aliquò. Tanta futura est celeritas inundantis calamitatis. Proinde uæ tum grauidis & lactantibus, quoniā illas natura nō finit onus abijcere, has prohibet pietas. Et unica salutis uia erit, fugisse sine mora. Proinde illud orate deū, ne calamitas hæc incadat hyeme uel sabbato. Neq; enim celeriter modo, uerum etiam procul aufugiendū erit. At hyems ob diei breuitatem ad longius fugiendum inutilis est. Et sabbato longius iter facere religio uetat. Quæ hæcenus differuit dominus, sic dicta sunt, ut partim ad excidiū urbis Hierosolymorū: partim ad tempora persecutionum, quæ lapidato Stephano potissimū incruduerūt: partim ad extremum mundi finem pertinere uideantur. Neq; tamen non subest tropologia, quæ docet nos ab omnibus humanis impedimentis expeditos, semper

per oportere expectare diem illum, qui nos deo sistet iudicandos. In eum non potest paratus esse, qui uel ob temporalium rerum amorem, uel ob affectus carnis, hoc est, amorem parentum, uxoris aut liberorum reuocatur in periculum salutis æternæ. Vase onustus est, qui diuitijs impeditus, cessat agere quæ sunt salutis æternæ. Pallio grauatur, qui ob curam corporis negligit uitam animæ. Infantis onere tardior est, qui propter affectus naturæ non recedit ab his, quæ scit esse modis omnibus fugienda: nec properat ad ea, quæ nouit omnibus remoris abruptis expetenda. Hyems fugientes occupat, qui propter exiguitatem lucis, quam præbet fides, & charitatem quæ refrixit in ipsis, non pertendunt gnauiter quò cœperant. Porro sabbati superstitiosa obseruatio illos pertrahit in periculū, qui dum præpostero iudicio illic trepidant timore, ubi non erat timor, non metuunt illa, quæ cum primis oportebat formidare: uelut ubi quis ne uiolet hominis cōstitutionem, dei præceptum negligit. Nam Iudæorum sabbatum ob salutem hominis recte contemni palàm docuit ipse dominus. Porro quæ subiecit, magis uidentur pertinere ad supremum mundi diem, quem præueniet ingens omnium rerum tumultus, ob aduētum antichristi. Erunt, inquit, illi dies tam undiq; calamitosi, ut similis afflictio non fuerit à rebus conditis usq; ad hunc diem, nec post futura sit. Quod si hæc afflictio, quemadmodum erit sæua, sic etiam esset diuturna, non euaderet saluus quisquam mortalium. Sed dei clementia uoluit eam tempestatem esse breuem, propter eos quos delegit ad uitam æternam. Ex his enim neminem perire patietur, quæcunq; insurrexerit malorum procella. Quare non est quod sibi quisquam timeat, modo perseueret in fide Euangelica, uelut ad sacram ancoram. Nulla uis prosterneat mihi constanter fidentes. Tantum cauete ne pro me alium Christū amplectamini. Plus erit periculi ab impostoribus, quàm à persecutoribus. Exoriētur enim in illis diebus pseudochristi, qui sibi meum nomen, meamq; personam falsò uindicabunt. Exorientur & pseudoprophetæ, qui fucata sanctimonix specie, se mentiētur esse prophetas: magicisq; prodigijs ac dæmonū arte adumbratis miraculis imitabuntur prophetas ac me, sic ut eiusmodi præstigijs falli possint, si qua uis ualeret aduersus deum, etiam electi. Itaq; si quis uobis dixerit: ecce hic est Christus, ne credideritis: aut si quis aliò reuocans, dixerit: ecce hic est, quemcunq; locum uobis demonstraauerit, quamcunq; speciem, aut cultum, nolite credere. Christus enim ubi semel terras reliquerit, non poterit ostendi digitis, sed in animis latebit, & ex his indicijs agnoscetur, si cuius uita referat Christi doctrinam. Cæterum in fine mundi, Christus non ueniet quemadmodum nunc uenit, sed subito præter omnium expectationem ostendet sese fulguris in morem è sublimi, terribilis impijs, qui conijciētur in ignem æternum: amabilis pijs, qui uocabuntur ad cœlestis regni consortium. Vos igitur

igitur si incideritis in hæc tempora, cauete ne pro me Christum aliquem
ementitum amplectamini. Ecce prædixi uobis omnia. Superest ut memi-
neritis. Verum posteaquam extiterint illæ calamitates bellorum, persecu-
tionum, famis, pestilentia, terræmotuum: succedēt & alia portenta è cœlis
profecta, uelut omnibus elementis in ultionem impiorum excandescenti-
bus. Nam sol luminis fons obtenebrescet, uelut exprobrans impijs suā cæ-
citatem, qui solem illum æternum uidere noluerint, nec luna reddet splen-
dorem à sole mutuū, quæ noctis tenebras solet discutere. Ad hæc uidebun-
tur & stellæ cœlo decedentes in terram, quæ tot seculis illic affixæ fuerant,
in usum humani generis. Quin & cœlorum uirtutes, quarum potentia mi-
randa illa corpora seruarunt à deo præscriptos cursus, ac functiones suas
ab orbe condito, concutientur. Tantus erit terror imminentis iudicij supre-
mi. His peractis, subito uidebunt omnes qui uixerint filium hominis nunc
humilem & contemptum, emicantem in altissimis nubibus cum potestate
multa & gloria patris, & innumeris angelorum copijs. Tunc emitter ange-
los suos, qui nullum electum patientur abesse, sed omnes undiq; colligent,
seu uiuos seu mortuos, subito in uitam reuocandos, omnia mystici corpo-
ris membra suo capiti aggregaturi, ut qui fuerant consortes afflictionū ob
Euangelium, cōsortes sint æternæ felicitatis. Nec refert quò deuolarint ani-
mæ piorum, quò proiecta fuerint corpora, reperientur ab angelis, & colli-
gentur à quatuor mūdi plagis, rursus à summo polo cœli usq; ad imū. Suo
quæq; anima corpori iungetur, & suo capiti sociabuntur omnes pariter ele-
cti. Porro ne uos omnino imparatos opprimat hoc tempus, ex coniecturis
quibusdam diuinare licebit iam instare, non aliter q̃ ex arbore ficu collige-
re licet uenturam æstatem. Quum enim rami huius arboris cœperint tene-
rescere, uelut parturiētes grossos, iamq; frondes eruperint, cognoscitis æsta-
tem non procul abesse. Sed multo certius est uenturum illum diem, quàm
certum est æstatē hyemi succedere. Illud affirmo uobis, hæc ætas non præ-
terierit, quin hæc omnia sint euentura. Nihil est in rebus corporalibus cœ-
lo firmitus, nihil immobilius terra: uerum & cœlum & terra citius mutatura
sunt naturam suam, quàm uerba mea futura sint inania. Ne uero uobis cu-
ræ sit, ut certo sciatis diem illum supremum, quando nec angelis datum est
hoc scire, nec ipsi filio: sed quoniam pater sic intelligebat expedire saluti ue-
stræ, sibi uni seruauit hoc arcanum. Certissimum habete, uenturum: ne quæ-
rite quando, ne obrepat securitas. Semper cauete, semper uigilate, semper
orate, nescientes quando futurum est, ut dies ille terribilis ingruat. Cauebi-
tis, si nullis huius mundi præsidijs, si nulli humanæ creaturæ fidei, sed to-
ti ex me meisq; præceptis pendebitis. Vigilabitis, si per abstinentiam luxus,
& omnium corporis uoluptatum, toto pectore studebitis sanctimonie spi-
ritus. Orabit, si flagrantibus animis inhiabitis ad ea, quæ promissa sunt

in Euangelica professione perseverantibus. Habet satanas artes suas, quibus imponat etiam oculatis. Aduersus has adhibenda est serpentis prudentia. Habet mundus & caro suas illecebras, quibus sic delinit animos incogitantium, ut illis ueluti somnus obrepat securitas & obliuio rerum æternarum. Ex quibus nascitur regni cœlestis uel contemptus uel desperatio. Non destituet suos electos deus, sed amat uigiles & attentos: sic tamen ut quum omnia præstiterint, quæ possunt humano studio præstari, orent nihil secius: intelligentes & initium & progressum & summam æternæ felicitatis esse diuini muneris. Sic aduigilate, quasi uos deus ad tempus destituerit: sic orate, quasi sine illo frustra sit futurum quicquid conemini. Hanc doctrinam quo dominus Iesus altius infingeret animis discipulorum, adiecit & similitudinem ad rem appositam. Vbi reliquero uos perinde gerite uos, ut facerent serui fideles ac prudētes, quibus dominus peregre profecturus commisit auctoritatem administrandæ rei familiaris, & suum cuique distribuit opus ac functionem. Porro aduersus nocturnum furem, ianitori mandauit ut uigilaret. Hi quoniam incerti sunt, quando sit rediturus dominus, dant operam ut semper in officio sint, ut quocumque tempore cōtingat redire dominum, offendat ipsos uigilantes. Certius autem est uobis me rediturum esse, quàm illis rediturum dominum. Potest enim aliquid incidere, ut peregre moriatur. Sed certo certius est me rediturum, tametsi uobis incerto die. Proinde facite uos, quod serui faciunt frugi. Vigilate semper expectantes reditum meum. Nescitis enim quando dominus uenturus sit, sero an nocte in tempesta, an gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repēte, sicuti ueniet, offendat uos dormitantes & in officio cessantes. Quod autem uobis dico, per uos omnibus dico, quicumque nascituri sunt usque ad finem mundi, uigilate. Nulli non uigilandum, qui uelit esse saluus. Cuique suum opus præstandum, quod commissum est à domino, sed præcipue ianitori uigilandum, qui toti uigilat familiæ. Etiam si quando dormitet populus, non uacat dormire pastori. Porro tota hæc uita, quæ non habet certum discrimen bonorum ac malorum, & in qua plurimum est ignorantia, lucis quàm minimum, nox est si conferatur ad uitam futuram. Quanquā autem in fine mundi dominus semel ueniet omnibus, tamen singulo cuique uenit quum adest mortis tempus. In hunc igitur, quoniam æque incertus est, priuatim cuique uigilandum est. Quibusdam enim uenit sero, uelut in adolescentia: quibusdam in tempesta nocte, uelut in florentissima ætate: quibusdam in gallicinio, puta in senectute. Nec uiribus nec ætati fidendum. Omnibus ex æquo incertus est mortis dies.

CAPVT XIII

Am uero propius aberat ille sacratissimus paschæ dies, hoc est, phase, quod Hebræis transitum sonat, quo nos sacrosanctus cruor agni immaculati liberaturus erat ab ultione gladij
extin

extinctoris, ac eductos ex Aegypto per mare rubrū, perq̃ desertū huius mundi, perducturus in cœlestem Hierosolymam, in terram lacte ac melle manantem. Nam Iudæorum phasē, quod illi summa religione quotannis celebrant, nihil aliud erat, quā huius uictimæ umbra. Quemadmodum & illud, quod his diebus Iudæi temperabant à panibus fermētatis, nos ad Euangelicæ puritatis synceritatem adhortantes. Is dies post biduum erat futurus, quem illi parasceue appellant. At primores sacerdotum, & scribæ, quā religiose sese parabant ad celebrandum phasē corporale, tam irreligiose festinabant imprudentes immolare uerum illū agnum, quē solennis illa uictima tot seculis designarat. Iam enim certum consilium conceperant occidendi Iesum, sed quoniam id palām non audebant ob populi metum, uisum est ut per dolū illi manus inijcerent, & occiderent. Huic consilio maxime conueniebat ille dies, quo res noui testamenti, ueteris testamenti figuræ responderet. Non delegerant illi diem hunc, sed æterno patris consilio fuerat huic uictimæ destinatus. Siquidem illi conferentes inter sese consilia de occidendo Iesu, dicebant: Non in die festo, ne tumultus exoriat in populo. Iudaica nimirum religio est, homines uereri, quum deum non uereantur. Iesus autem sciens adesse tempus, quo patri uisum erat peragi sacrificium illud æternum, non recedit ab Hierosolyma, ne loco deesset præfinito. Quum igitur Bethaniæ cum amiculis suis conuiuium ageret in ædibus Simonis, cui cognomen erat leproso, unus è conuiuiis erat Lazarus. Agnosceis in eadem domo concors & amicum sodalitiū ecclesiæ, quam Christus immundam suo purgauit sanguine, quam mortuam ob peccata, sua morte uiuificauit. Cum talibus Iesus amat accumbere, potius q̃ cum sacerdotibus ac pharisæis, qui sibi puri ac uiui uidebantur, quum id essent animo, quod Simon ille fuerat, quod fuerat Lazarus. Inter conuiuium autem ingressa est mulier quædam, habens alabastrum plenum unguenti exquisiti preciosiq̃ ex nardo pistica, fractoq̃ alabastro effudit in caput accumbentis domini. Tali unguento iuxta spiritū amat perfundi Iesus, qui mundi delicijs nunquam est delectatus, Huius in sponsum suum dilectum prodiga est ecclesia. Quicquid habet preciosi, nō seruat sibi, sed effundit in caput Iesu, cui debetur omnis gloria. Latissime per orbem patet ecclesiæ domus, uerum huius unguenti fragrantia repleuit uniuersam domum. Hoc odore trahuntur multi, ut ambiant in eam domum admitti, ubi cum amicis suis accumbit Iesus. At non desunt qui inuideant & obstrepant Iesu delicijs, nimirum Iudæi, qui magis quærunt quæ sunt ipsorum, quā quæ Iesu Christi. Sic enim ex discipulis adhuc carnem sapientibus quidā, sed præcipue Iudas Iscariotes obstrepat, indignans apud sese, & obmurmurans: Quorsum attinebat huius unguenti tā exquisiti iacturā fieri? Poterat enim uendi trecentis denarijs, eoq̃ precio multis pauperibus subueniri. Adeoq̃

cruciabat illos huius unguenti dispendium, ut infremerent aduersus mulierem pie prodigam. Bene perit, quod impenditur gloriæ Christi: Imò nihil minus perit. Synagoga Christo parca est, sibi prodiga. Contrà ecclesia nō æstimat, quod habet à Christo, sed hoc totum quod habet, comminuto uasculo temere effundit in caput sponsi sui. Placebat autem uidua pauper, cula, quæ quadrantem coniecit in Gazophylacium. Placet & hæc quæ preciosi unguenti iacturam fecit. Illa agnoscens tenuitatem suam, hoc ipsum, quod habebat, totum effudit: hæc domini ex benignitate iam diues, nō solum quod habebat impendit Iesu, sed uasculi quoq; iacturam fecit. Illa impendit uictum: hæc etiam corpus & animam, si perire posset, quod impenditur Iesu. Vbi nunc sunt, qui murmurant aduersus profusionem gratam auctori gratiæ? Dat ipse de suo largiter, ut odor benignitatis ipsius latius spargatur. Nihil postulat præmij, hic tantum ambitiosus est. Vult agnoscī suam beneficentiam, non quod egeat hac laude, sed per hanc placuit illi largiri nobis suas diuitias. Sed aduersus obmurmurantes discipulos, mulieris piam sedulitatem tuetur dominus, cui uni probari satis est. Quir, inquit, negotium facestis huic mulieri? Sinite illā obsequi animo suo. Bonum opus operata est erga me. Nam quod auaritiam, pauperum subleuandorum titulo prætexitis, pauperi impensum est, quod mihi impenditur. Vulgares autem istos pauperes semper habebitis uobiscum, quibus licebit benefacere, quoties uolueritis: me uero non semper habebitis, ut officijs huiusmodi corporalibus possitis demereri. Semel hoc honoris impensum est mihi, & quod factum est, non factum est, ut exemplum trahatur ad multos iuxta carnem reficiendos, sed ut ab omnibus iuxta spiritū exhibeatur. Hæc quid faciat, nescit. Tamē pia sedulitate, quod potest, facit. Instat mors, cupiet tūc ungere corpus meum sepeliendum. Id quoniam tum non licebit, anteuertit: & uiuo impendit honorem, quem mortuo non poterit. Cæterum huius mulieris pietas, cui uos obstrepitis, adeo nō carebit laude sua, ut quū mors mea per Euangelium celebrata fuerit per omnes orbis regiones, simul & huius mulieris memoria celebrāda sit, quæ mortem meam antequam morerer tali munere honorarit. His dictis dominus discipulorum suorū murmur compescuit. Cæterum Iudas Iscariotes unus è numero duodecim, qui communem pecuniam mala fide dispensabat, non tulit huius unguenti iacturam, sed abiit ad summos sacerdotes, ut proderet illis Iesum. Nec enim fugiebat illum, illos hoc agitare, ut Iesum arte caperent. Hoc audito gauisi sunt illi. Placuit auctor sceleris domesticus Iesu. Conuentum est de precio. Et inuenitur mutua fides in tam impio consilio, quæ rara est in pactis honestis. Credidit Iudas simplici promisso sacerdotum absq; tabulis ac testibus, absq; sponfore aut uade. Cogitat apud sese quo pacto posset Iesum prodere sacerdotibus ac scribis ex ipsorum animi sententia, hoc est, loco ac tempore

tempore commodo, ne quid oriretur tumultus. Nam hæc in pacto inter-
cesserat conditio. Interea dum Iudas & sacerdotes de perdendo Iesu con-
sultant, ille salutis humanæ negotium agit. Iam uenerat primus dies azy-
morum, quo solitum est immolari pascha. Dicunt igitur Iesu discipuli: Quo-
uis eamus, & paremus tibi cœnam paschalem? Iesus autem emittit ad ap-
parandam cœnam duos ex discipulis suis, & ait illis: Ite in ciuitatem, & in-
gressis occurret uobis homo, lagenam aquæ baiulans. Eum sequamini, &
quocunq; introierit, dicite domino domus hæc uerba meo nomine: Ma-
gister dicit, ubi est cœnaculum, ubi pascha cum discipulis meis edam? Is ni-
hil moratus ostendet uobis cœnaculum ingens stratum, iamq; futuro con-
uiuio paratum. Illic instruite nobis paschalem cœnam. Hic uide simplicem
apostolorum obedientiam, qualem exhibuerant & ante quum emanda-
rentur ad pullum asinæ. Vide & illud, nihil omnino latere dominum, ut pa-
lâm sit illum præscium ac uolentem omnia passum, quæ nostra causa pas-
sus est. Ad hæc uide autoritatē. Ad domini nomē statim dimittitur asinus,
rursus ad domini uocem statim ostenditur cœnaculum, ut perspicuum sit,
illi in manu fuisse facere quicquid uellet. Nutu poterat coercere sacerdotes
ac pharisæos crudelia molientes. Abiere discipuli, uenerunt in ciuitatem,
offenderunt hydriæ baiulum, sequuntur, ingrediuntur domum, exponunt
mandata domino ædium. Ille nihil moratus ostendit cœnaculum. Illic di-
scipuli adornant pascha, hoc est, ultimam ac mysticam cœnam, simul & re-
præsentaturam legis uetustæ figuram, & Euangelicam uictimam arcanis
signis exhibituram. Vespere autem sequutus est Iesus cum duodecim di-
scipulis suis, quos solos, ut selectos uoluit sacrosancti conuiuij testes esse.
Vbi uero iam accubuissent omnes ac cibum caperent, ait Iesus: Confirmo
uobis, quod unus è uobis, qui comedit mecum, me proditurus est. Ad hæc
uocem mœror ingens corripuit undecim apostolos. Nullus enim præter
unum Iudam sibi male conscius erat. Sed tamen non audent fidere imbe-
cillitati humanæ. Ita singuli cupientes domini indicio à solitudine libera-
ri, dicunt domino: Num ego sum is? Nec Iudam sibi male conscium pudet
it cum cæteris dicere: Præceptor, num ego sum is? Iesus autem, ut suis abso-
lutum lenitatis exemplum proferret, maluit suos ad tempus affici mœrore
quàm prodere proditorem, nihil non faciens, ut ab impio consilio resipisce-
ret. Ait itaq;: Vnus erit è duodecim, qui mihi sic est familiaris, ut in eūdem
discum intingat mecum manum. Et huius dignationis tale præmiū mihi
referet. Sentiebat Iudas se non latere domini conscientiam, & perspiciebat
inauditam mansuetudinem. Iesus à quo mox perfidissime prodendus erat
in mortem, eum non uult prodere cæteris discipulis, fortassis in eum amo-
re domini sæuituris. Et ô deploratam maliciam. Quod saxum, quem ada-
mantem non emolliret tanta mansuetudo hominis, qui nutu poterat læde

Marcus

l. 3. re. Sed

re. Sed hæc magis etiam illum animat ad maleficium. Tum ita pergit dominus: Cæterum quod ad me pertinet, nihil præter animi sententiam accedet, sed quemadmodum à prophetis prædictum est de filio hominis, ita futurum est. Expedi plurimis, ut tradatur in mortem filius hominis, sed tamen uæ illi, per cuius maliciam filius hominis tradendus est. Procurat enim rem alijs saluti futuram, sed in suam ipsius perniciem. Præstiterat illi homini natum non fuisse. Nec tanta domini mansuetudine, nec terrore denunciati supplicij correctus est animus Iudæ. Tanta pestis est amor pecuniæ. Sub hæc Iesus commendauit suis sacrosanctum illud symbolum mortis suæ, perpetuique fœderis, cum his qui in fide Evangelica perseverarent. Accepit igitur panem, quumque gratias egisset deo patri, fregit, ac distribuit singulis, dicens: Sumite, hoc est corpus meum. Item accepto poculo, quum gratias egisset, tradidit illis, & biberunt ex eo omnes. Tum ait illis: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur. Certum habete, quod dico uobis. Posthac non bibam de fructu uitis usque ad eum diem, quum bibam illum nouum in regno dei. Cæna peracta, atque hymno in laudem dei ex more dicto, eadem nocte, relictis Hierosolymis, abierunt in montem Oliuarum. Semper agenda gratiæ, semper laudes deo canendæ sunt, siue contingunt prospera, siue premunt aduersa. Ibi Iesus non ignorans imbecillitatem discipulorum suorum, parat illos ad tolerantiam imminētis tempestatis. Omnes, inquit, hac nocte mea causa turbabimini. Prædixit & hoc Esaias: Percutiam, inquit, pastorem & dispergentur oues. Verum ne despondatis animum. Quemadmodum mors mea uos turbatos dissipabit, ita resurrectio mea uos refocillatos colliget in unum. Reuiuiscam enim, ut dixi, tertio die, ac rediuuius præcedam uos in Galilæam. Ibi me conspecto, mœrorem animi deponetis. Hoc audito, Petrus nondum sibi notus, fortiter quidem, sed temere respondit. Et si cæteri omnes offensi fuerint tua morte, certe ego non perturbabor. Iesus autem penitus cupiens reuellere ex animis nostris nostri fiduciam, ait illi: Petre negas futurum, quod & prophetia futurum prædixit, & ego, cui iam oportebat credere, non reclamare? Temere pollicitator, imò hoc insignius cæteris perturbabere, quo tibi cæteris uidere fortior. Siquidem illud pro certo confirmo tibi, prius quam gallus hac ipsa nocte bis cecinerit, ter me negaturus es. Hac oratione adeo non coercita est Petri confidentia, ut tanto fortius etiam ac magnificentius de se polliceretur, dicens: Imò si me necesse fuerit etiam commori tibi, tamen haud unquam te abnegabo. Hanc Petri uocem sequuti sunt & cæteri discipuli, ut pariter errantes, pariter emendarentur: & agnoscerent quam ex suis uiribus nihil essent, quamque non posset esse uanum, quicquid ex ore Christi prodisset. Consenserant in professione pridem, & in Petro collaudata est omni opinio. Hic consentiunt in temeraria fiducia sui, & in uno Petro redarguta est

est omniū temeritas. Solus Petrus abiurauit Iesum, cæteris omnibus idem facturis, si data fuisset occasio. Abiurassent enim nisi fugissent. Petri fortitudo cæteris constantior, adduxit ipsum in periculum. Nihil autem horū in discipulis accidebat destinata malicia quemadmodum in Iuda, sed humanæ naturæ imbecillitate: & ideo Iudæ perniciosa malicia Iesus abusus est ad salutem nostram: apostolorum imbecillitatē ideo uoluit multis euidentem fieri, ut per illos doceret omnes, ne quis sibi quicquā de suis ipsius uiribus polliceretur, sed ingruente malorū procella, totus penderet à præsidio coelesti, quod tātō præsentius adest, quo magis homo de suis uiribus fuerit diffusus. Apostoli nondum uerbis coargui poterant, sed futurum erat, ut ex re tandē agnoscerent seipsos. Ventum est igitur in prædiū, cui nomē Gethsemani. Ea uallis est ad radicē montis Oliueti. Nemo potest ascendere in crucem Iesu, nisi prius descenderit in uallem hanc, nisi sese deiecerit abdicatis omnibus humanæ superbix præsidijs. Hic iubet subsistere reliquos octo, ipse adiunctis sibi tribus, Petro Iacobo & Ioanne, non magno interuallo subducit sese, ut uacaret precibus. Agnosce machinas Euāgelicas aduersus uiolentiam persecutorum. Erant in Iesu duo inter se diuersissima, diuina maiestas, qua nihil sublimius: & humana imbecillitas, qua nihil abiectius. Quoniam autem his tribus gustum aliquem præbuerat suæ sublimitatis, uoluit eosdem extremæ abiectionis & humilitatis esse testes, ut in eodem discerent, & quid esset imitandum, & quid sperandum. Nusquam hic facies solis in morem fulgurans, nusquam uestis niue candidior, nusquam confabulator Moses & Helias, nusquam paterna uox: uerum ut homo prorsus omni destitutus auxilio, cœpit pauore conturbari, & anxietate mentis exanimari. Nimirū homo uerus erat, & insigniter in se expressit, quod imminente tali tempestate solet his accidere, qui nihil aliud sunt quàm homines. Nec dissimulauit anxietatē animi apud amicos: Persentio, inquit, animo mœrorem morti simillimum. Quærebat undiq; solatium, nec inuenit. Est & hoc aliquod solatiū genus, apud amicos, tametsi nihil opitulaturos, queri de calamitate. Hic igitur iubet & hos treis subsistere ac uigilare. Quo facto paululū progressus, ac ueluti prorsus ab omni solatio hominum destitutus, planeq; deploratus, quod ad humanas attinebat opes: confugit ad patris auxilium, nec apud hunc statim inuenturus mali leuamen. Itaq; procumbens humi, demissa in terram facie, rogabat patrem, ut si quā fieri posset, præteriret huius certaminis tempus. Natura corporis horrebat cruciatum ac mortem imminentem. Abba pater, inquit, tu nihil non potes: transfer hoc poculum à me ne bibam, ueruntamen id fiat, quod tua statuit uoluntas, quæ nihil uult, nisi quod est optimum, non quod uult huius corporis imbecillitas. Hæc precatus redijt ad relictos tres apostolos, ac reperit illos iam dormientes. Ac Petrum modo tam fortia pollicitum appellat: Si

mon, inquit, dormis? Non poteras uel unam horam uigilare mecum? Hoc tempus nō admittit oscitantia. Neq; enim dormit, qui nobis molitur perniciem. Vigilate & orate, ne ueniat in tentationem, quæ si uos oppresserit imparatos, periculum est ne uincamini. Commune periculum est: ego uobis uigilo, uobis oro: uigilate & uos mecum, & orate mecum, ut mecum uincatis. Spiritus quidem promptus est, sed caro infirma. Ne uincat caro, spiritus est uigilia ac precatione cōfirmendus. His dictis, Iesus rursus abiit unde uenerat, atq; iisdem uerbis rogauit patrē, ne biberet ē poculo, quod instabat. Mox reuersus ad suos, offendit illos denuo dormientes. Dormitabant in uisione maiestatis, nec sciebat Petrus quid loqueretur. Dormiūt & hic in spectaculo infirmitatis, nec satis intelligunt, quid respondeant obiurganti Iesu. Rediit ad suos tertio Iesus à precatione sua, ac tertio reperit illos dormitantes. Perierant illi nobiscū, nisi pro nobis omnibus uigilasset ac deprecatus fuisset Iesus. Expergefatos igitur obiurgat illos, ut per eos omnium extimulet oscitantiam: Dormite posthac & requiescite. Satis dormitatum est. Ipsa res uos uolentes nolentes excitabit. Adest articulus tempestatis. Ecce filius hominis mox prodetur, tradendus in manus sceleratorum. Surgite eamus illis obuiam. Iam enim dominus Iesus ex precatione robur animi collegerat aduersus instantem procellam afflictionum. Nec postulum signum dedit pauoris aut tædi, sed exemplū constantissimæ tolerantiae nobis præbuit usq; ad mortem. Nondū hunc finierat sermonem, adest Iudas Iscariotes unus ē numero duodecim selectorū, & inter hos habitus præcipuus, adducens secum numerosam cohortem, eamq; gladijs ac fustibus armatam aduersus inermē Iesum. Nec deerat autoritas. Miserant hanc manum summi sacerdotes, scribæ & populi primores. Hic mihi uide lector egregium conflictum Euangelicæ pietatis, aduersus falsam religionem. Sic quotidie oppugnatur, sic semper uincit Euāgelica ueritas. Nullus ad eā prodendā magis idoneus, q̃ qui sub professione ueritatis Euāgelicæ, docet ea quæ sunt carnis. Longe plus periculi est à falsa doctrina, q̃ à gladijs & fustibus palam sceleratorum militum. Nec sibi tamen satis fidit Iudas ad prodendum dominum, adhibet armatam manum cū autoritate utriusq; ordinis, prophani & sacri. Atq; hæc aguntur noctu, captata loci quoq; opportunitate. Denissimæ tenebræ sint oportet, ubi uincitur & capitur Iesus. Hæc erat potestas tenebrarum, & ad tempus permittitur satanæ, ut Christum uideatur deuicisse. Quid aut cæcius, q̃ illi humanis cōsilijs moliri insidias, quem nihil fugit: quàm illū aggredi gladijs & fustibus, qui nutu potest, quicquid uult? Iudas autem non palam ostendit se ducem sceleratæ manus, sed prius dedit illis symbolum, dicens: Quemcunq; osculatus fuero, ille est Iesus. Inijcite manus illi, & abducite caute ne elabatur. Cauērāt hoc sacerdotes, ne numeraret pecunia, ni Iesus esset in manibus. Deinde cœpit ex interuallo

præce

præcedere turbam, quasi aliud agens, sic tamen ut illis esset in conspectu. Mox ut adiit Iesum, salutauit illum, dato ex more osculo. Nec hic Iesus remisit lenitatem suam erga proditorem. Tantum illius tangit conscientiam, dicens: Amice, ad quid uenisti? Sciebat, non futurum ut ille resipisceret, & tamen nihil non facit, quo corrigeretur: nos erudiens, ut erga peccâtes summa lenitate utamur, propterea quod ignoramus, an aliquando sint ad meliorem mentem redituri. Si resipiscunt, lucrificimus proximorum salutem: si non resipiscunt, non carebit nostra mansuetudo suo præmio. Osculum charitatis mutuae signum est. Charitas autem declarat nos esse discipulos Iesu. Nihil igitur hostilius osculo simulato. Tale nimirum osculum dant & hodie Iesu pseudapostoli, qui sub prætextu pietatis Euangelicæ uentri suo seruiunt, gloriam uenantur humanam, & pro libertate spiritus docent Iudaismum. Ad osculi uenenati signum milites manum iniecerunt in Iesum, ac uinxerunt. Ad hunc tumultum incandescit discipulorum animus. Iamque Petrus oblitus eorum, quæ prædixerat dominus, iudicauit adesse tempus, quo præstaret aliquid dignum fortibus promissis. Is educto gladio percussit seruum summi pontificis nomine Malchum, quod is cæteris ferocior, primus festinaret manus iniicere in Iesum: ac domino dextræ ictum moderante, tantum amputauit auriculam illius dextram. Sed obiurgato discipulo, dominus clementissimus ilico sarfit uulneris minime periculosi dispendium, & auriculam restituit. Adeo nulli non beneficus fuit Iesus, ut nos pueret quenquam ulcisci uelle, ne dicam immerentem lædere. Porro Iesus, ut non uult alijs præsidijs defendi, quàm gladio sermonis Euangelici, qui penetrat ad intima cordium: ita uoluit armatam manum scire, se nullâ ui capi posse, nisi uolens ac prudens se præberet capiendum. Itaque uersus ad illos dixit: Quid accidit, ut intempesta nocte cum gladijs & fustibus exiretis huc ad me, tanquam ad latronem sese similibus armis defensurum? Quotidie eram Hierosolymis, non clàm, sed clara luce, & in loco omnium celeberrimo, uidelicet templo, sanans agrotos, ac docens ueritatem. Semper inermis fui, cum inermi raróque discipulorum comitatu. Quare ibi me non comprehendistis? Certe minore negotio tum poteratis, si decretum hoc erat. Sed istud est tempus uestrum, ut diuino permisso liceat, quod lubet. Et ita futurum iam olim prædixerunt scripturæ, quæ mentiri non possunt. Hæc ubi dixisset, adoriuntur agminatim, ac manus iniiciunt in Iesum. Moxque discipuli sibi quoque timentes, quotquot erant, deserto domino, alius aliò diffugere. Infirmis licet fugere, qui nòdum idonei sunt perferendis supplicijs: quanquam incidit tempus, quo fugisse, negasse est. Ibi non oportet fugere, sed ultero ad mortem occurrere. Vbi plus est dispendij, quàm compendij Euāgelio ex morte tua, fugito, latita: ubi fructus est copiosus, si moriaris, dispendium ingens, si te subducas, occurre carnifici.

Erat

Erat autem inter duodecim adolescens quidam, qui cæteris uehementius diligens Iesum, sequebatur illum, quū iam uinctus duceretur. Is unica duntaxat sindone nudum corporis tectum habebat. Hunc agnitum apprehenderant: at ille reiecta sindone elapsus est è manibus illorum, uestis iactura uitam redimens. Qui iuxta spiritum sic fugit, feliciter fugit. Quid enim est aliud hoc corpus, quàm animi uestimentum? Quoties Satanas manum iniecit animæ, negligè sindonem, & effuge. Nunc contemplator, quibus modis tractetur Euangelica ueritas, posteaquam prodita est ab impio discipulo. Per uiolentam militum manum uincta ducitur ad utriusq; ordinis primores, in illius exitium coniuratos. Primum adducitur ad summum sacerdotem. Nullus hostis capitalior Iesu, quàm impius pōtifex. Iam ut res maiore cum autoritate geri uideretur, conuenerunt eodem omnes sacerdotes, cum scribis & senioribus. Hæc est autoritas huius mundi coniurata aduersus humilem sed nihilo secius inuincibilem ueritatem. Nondum Petrus abiecerat animum, sed eminus sequutus est Iesum, iam dissimulatus discipulus, nimirum mox abiuraturus. Ad nihil enim aliud per se ualet hominis fortitudo, nisi ut enormius peccet. Itaq; perrupit in atrium summi sacerdotis, atq; ibi sedebat admixtus scelerato gregi famulorum, & calfaciebat se ad prunas spectator futurus dominicæ tolerantia potius, quàm imitator. Interim qui inter sacerdotes primum dignitatis locum tenebant, quorum ut quisque primus erat autoritate, ita cæteros superabat impietate: cūque his reliquum coocilium, ne uiderentur homicidæ potius, quàm læsæ pietatis ultores, uenantur aliquod testimonium aduersus Iesum, ut eum ad mortem adigerent. Nihil aliud sitiebant, quàm mortem illius, qui omnibus gratis uitam offerebat æternam. Nec inuentum est ullum testimonium satis idoneum. Solus enim erat Iesus, in quem nullum testimonium idoneum inuenire posset humana uersutia. Iam enim multi prodierāt, qui testimonia dederant aduersus Iesum, uerum adeo friuola, ut nec iniquissimis illis uiderentur sufficere ad condemnandum eum, quem iam apud se se damnauerāt, priusquā in iudicium adductus esset. Tandem exorti sunt, qui graue testimonium ferrent aduersus Iesum, dicentes: Nos adferimus comperta. His enim auribus audiuius eum dicentem: Ego dissoluam templum hoc manufactum, ac post triduum aliud non manufactū extruam. Hanc uolebāt uideri blasphemiam in templum domini, Nec horum testimonium, quanquam adderet aliquid ueris ad exaggerandam criminis atrocitatem, uisum est satis idoneum. Diceres illic esse iudiciorum religionem, ac faueri reo: uerum hæc sacerdotum diligentia non aliò tendit, quàm ne quā possit elabi Iesus. Nihil agitur, ad perdendum Iesum summo pontifice est opus. Is itaq; uidens rem parum succedere, surgens in medio consilij, cœpit appellare Iesum, ex ipsius ore uenans unde posset conuincere.

Audis

Audis, inquit, quæ tibi obijciuntur crimina? Nihil habes quod ad ista respondereas? Iesus autem obticuit, neque quicquam respondit. Quid enim attinebat ad ea respondere, quæ ipsi iudicarent friuola? Pergit itaque uenari summus pontifex & interrogat eum, dicens: Esne tu ille Christus filius dei semper laudandi? Iesus esse se falsus est: nec enim debebat negare, quod expectabat omnes scire. Sciens autem illos non credituros, aut certe contempturos ob corporis imbecillitatem, adiecit quod illis terrorem inieceret. Videbitis, inquit, filium hominis sedentem à dextris diuinæ maiestatis, magnæque cum gloria & comitatu angelorum uenientem sublimem in nubibus cæli. Sensit autem Iesus de secundo aduentu, quo rediturus est iam non humilis, sed in maiestate diuina iudex uiuorum ac mortuorum. Sacerdotes impij legem nesciebant, uerum ex pharisæis discere poterant utrumque aduentum Messiae prædictum à prophetis, alterum aspernabilem & contemptum, alterum magnificum ac formidabilem. Verum non uacat illis conferre, quæ gesserat Iesus, cum his quæ prædixerant prophetæ. Tantum hoc agunt, ut extinguant Iesum. Hic summus pontifex etiam pietatis imaginem suæ prætexens impietati, lacerat uestimenta sua, quo blasphemiam redderet atrocior. Quid, inquit, præterea opus est testibus? Ipsi audistis manifestam blasphemiam. Pontifex impius suæque gloriæ studiosus, non fert prædicari gloriam Christi, sic existimans, suæ maiestati decedere, quicquid illi tribuitur. Furor illum paulo ante submouerat à sede, & tamen interim assurgit filio dei: nunc lacerat uestimenta, uaticinans futurum, ut regnante uero pontifice Iesu, carnale pontificium aboleretur. Scissa est gloria synagogæ, Christi tunica manet integra. Quid longius abest à blasphemia, quam prædicare gloriam filij dei? quam testificari futurum, quod prophetæ futurum prædixerant? Et tamen hæc scelerato pontifici blasphemia est, quæ non egeat testimonijs. Quid, inquit, uobis uidetur? Omnes consentientibus calculis iudicauerunt esse facinus morte plectendum. Dignum tali sacerdote concilium. Nunc considerandum est, quibus modis in talibus concilijs tractetur ueritas Euangelica, ubi sacerdos impius pro deo cupiens haberi, non fert prædicari gloriam filij dei: ubi scribæ tacent, quod didicerunt ex prophetis: ubi primores populi conspirant cum templi primatibus: ubi adsunt ministri militesque conducti, & ad omne scelus suapte malicia parati. Iam enim ueluti rite damnatum Iesum, quidam ex illis coeperunt conspuere, alij uelo obtegere faciem eius, & colaphis impaetis dicere illi: Vaticinare, quis te percusserit: huiusmodi ludibrijs exprobrantes illi, quod se passus esset haberi prophetam. Porro ministri sacerdotum alapis illum cædebant. Hæc erant morte crudeliora, uerum hoc exemplum nobis parabatur. Ferendis ignominijs nemo superauit Iesum, ædendis miraculis quidam superarunt. Dum hæc aguntur circa Iesum,

Petrus

Petrus timidus spectator, sedebat in atrio inferiore, admixtus pōtificiis imprii satellitio. Ibi decebat esse, quum esset abnegaturus Iesum. Huc uenit ancilla quādam summi sacerdotis: ea quum uidisset Petrum cum cæteris calfacientem sese ad prunas, intuita illum curiosius, cœpit noscitare speciem discipuli, & ait illi: Tu quoq; eras cum Iesu Nazareno. Hac uoce territus Petrus, negauit dicēs: Non noui hominē, neq; scio qd dicas. Conueniebat magnificum pollicitatorem, quo magis agnosceret suam imbecillitatem, à muliercula terreri, ut post intrepide Iesu nomen profitens apud magistratus & reges, sciret eam fortitudinem non esse uirium humanę naturæ, sed spiritus diuini. Itaq; territus Petrus, nec satis fidens ei loco, egressus est atrium, nec tamen recessit ab ædibus pontificis. Dum hic hæret, gallus cecinit. Audiuit Petrus, nec tamen uenit in mentem, quid dixisset Iesus, tantus paupor habebat hominem. Rursus autem quum illum uidisset ancilla quādam, cœpit illum deferre apud circumstantes, dicens: Hic ex illorum numero est. Rursum Petrus mendacio elapsus est, negās sese de numero apostolorum esse. Atq; aliquanto post, ministri qui astiterant, quum ab ancilla noscitur, quum & ipsi curiosius hominis uultum & cultum contemplerentur, cœperunt eum noscitare & dicunt: Vere ex illis es, nam & Galilæus es. Prima delatrix est mulier. Quantum autem periculum, Christi discipulum notum esse in aulis pontificum ac principum? Nisi totum discipulum exuat, periclitatur de capite. Et sermonis etiam idiomate periclitatur Petrus. Tales aulæ nihil ferūt synceræ ueritatis. Nunc demum fiet germanus aulicus Petrus, cœpit enim execrationibus additis deierare se prorsus non nosse Iesum, de quo loquerentur, ac rursus gallus cecinit. Nec prius ad se rediit Petrus, quàm illum est intuitus Iesus. Tandē itaq; recordatus sermonis quem dixerat Iesus: Prius quàm gallus canter bis, ter me negabis, egressus est domum Caiphæ, & erupit in lachrymas. Nec tamē fugit ad laqueum quem admodum Iudas: quia non per maliciam, sed per humanā imbecillitatem ceciderat, idq; permissu domini, ut nos illius lapsus erudiret. Sed hic imber erumpens extinguit fulmen iræ diuinæ. Non flet autem, nisi prius egressus ē palatio Caiphæ. Nam illic quo quisq; peior est, hoc sibi magis placet.

CAPVT XV

Tota ea nox in ædibus Caiphæ consumpta est in perniciem & ludibrium Iesu. Mane uero statim inito rursus concilio, summi sacerdotes, cum senioribus & scribis, totoq; confesso, uinctum Iesum abduxerunt, ac tradiderunt Pilato iudicandum, quem ipsi suo iam præiudicio damnarant. Nunc ex iudicibus fiunt accusatores. Pilatus auditis illorum delationibus, appellauit Iesum reum: Tū ne es ille rex Iudeorum? Iesus respondit: Tu dicis, tacite agnoscens quod erat. Quanquam ea uox nihil mouebat Pilatum, quum in Iesu nihil appareret, quod

quod argueret mundani regni affectatorem. Porro summi sacerdotes, ne quâ posset elabi Iesus, uarios criminum articulos in illum congerunt, ut ex multis tandem aliquod saltem esset, quod moueret iudicem non admodû iniquum. Pilatus autē animaduertens, quod res ageretur odijs priuatis, captabat occasionem liberandi reum à causa. Itaq; quū rursus adisset Iesum, nec ille quicquam responderet, ait: Non respondes quicquam in tanto capitis periculo? Vide quot articulos isti tibi obijciunt. Iesus autem postea nihil respondit, nec cupiens elabi ex hoc iudicio, ne mortis utilitas impediretur, & sciens sacerdotum maliciam non conquieturam, etiam si hac uia non profecissent. Itaq; sic mori uolebat, ut constaret eum mori uolentem. Præses autem, quanquam ethnicus, tamen abhorrens ab homicidio hominis, quem suspicabatur innocentem, nihil intentatū relinquit, quo liberet eum, quandoquidem uidet ex ipso nihil auxiliij suppeditari, quo posset liberari. Mos erat apud Iudæos, ut in die festo paschæ dimitteretur aliquis ex his, qui ob capitale facinus essent uincti, quemcunq; populus Iudæorum petisset sibi donari. Habebatur autem tum in uinculis quidā ob facinora nobilis Barrabas, qui in ciuitate mouerat seditionem, & in tumultu patrarat homicidium. Hac occasione Pilatus decreuerat uti ad seruandum Iesum. Proinde quum populus ex more confluxisset, ad postulādum remitti fontem aliquem: & hac ratione testificans, quod ipsi incolumes euassissent ex Aegypto, Pilatus ita respondit: Duos habeo, Barrabam uobis notum, & Iesum, quem dicunt regem Iudæorum. Vultis igitur ut Iesum uobis dimittam? Senferat Pilatus in sacerdotibus nihil esse præsidij, itaq; confugit ad populum, sperans ut illorum fauore liberaretur Iesus. Et futurum erat, nisi pontificum infatigata malicia concitasset multitudinem, ut postularent sibi condonari Barrabam potius quàm Iesum. Id quum præter expectationē præsidis accidisset, nam audierat eum esse gratiosum apud populum, non desinit tamen opitulari Iesu pro uiribus. Quid igitur, inquit, uultis ut faciam de rege Iudæorum? expectans in hunc mitiorem à plebe sententiam. Sed hic strenue uigilarat pontificum uersutia. Suam impietatem in multitudinis animos transfuderant. Nec alibi ualet talium pontificum auctoritas, quàm ad excitandos principes ac populos aduersus ueritatem Euangelicam. Rursum igitur clamat populus: Crucifige eum. Persuaferāt & hoc pontifices, ut mortis genus omnium probrosissimum deligeretur, quo Iesu nomen apud omnes Iudæos redderetur execrabile, propterea quod lex pronunciat execrabilem, quisquis penderet in ligno. Adeo non solum student Iesu uitam eripere, sed famam etiam honestam abolere, quod est homicidio crudelius. Non ferunt cuiusquam nomē haberi sacrosanctum præterquam suum. Nec hic cedit illorum furori Pilatus, sed reclamatione: Cæsaris

m. præses

præses sum, mihi non est ius occidendi, nisi rite cōiuctum. Quid autem hic admisit cruce dignum? Nihil hic proficit præses, sed furiosius etiam inclamabant: Crucifige eum. Nec prius tamen labefactata est præsidis constantia, quàm obijceretur Cæsaris læsa maiestas. Non enim conueniebat occidi Iesum, nisi pontificum uesaniæ, Cæsaris subseruisset autoritas. Pilatus autem uidens hinc imminere periculum à Cæsare, hinc à populo tumultuante, quum sciret innocentem Iesum, tamen uolens morem gerere implacabili odio pontificum, scribarum, seniorum & populi, pronunciauit in Iesum sententiam mortis, sed eadem sententia liberans innocentem à crimine, sacerdotes & populum condemnans. Innocentem enim pronūciauit, quem permittebat illis crucifigendum. Tales Pilatos semper habitura est Evangelica ueritas: utinam non exoriantur illis etiam pontificibus sceleratiores. Iesus itaq; damnatus, primum flagellis cæsus est. Quum nec ea poena satigaret animos Iudæorum, traditus est cohorti ut crucifigeretur. Sic uisum est consilio diuino, ut Iesus fons omnis gloriæ, ab omni genere hominum per omne ludibrii genus exerceretur, ne nos ullo malorum genere frāgeremur. Iudas prodebat, pontifices, scribæ & primores populi cōsultarant, ministri ceperant, Caiphas summus pontifex damnauit, fons omnis huius tragediæ: concilium cum ministris uelut damnato illudit, populus obstrepit insanis clamoribus, Cæsaris nomen terret, Herodes spernit, Cæsaris præses pronunciat. Et in his omnibus est Caiphas, in Caipha satanas. Superest ut profana militum cohors, suas agat parteis. Et in his erat Caiphas. Omnis ignominia Iesu, omnis perniciēs, siqua est, à Caipha est, qui rem sanctissimam imprudens peregit. Peregit enim hoc sacrificium, sine quo nemo saluus esse poterat. Milites itaq; Pilati damnatum Iesum duxerunt intrò in atrium prætorij. Nam Iudæi qui religiosi uideri uolebant, non audebant ingredi prætorium hominis ethnici, quo puri accederent ad celebrandum suum illud phasē. Et tamen animus illorum erat in medio prætorio, erat in manibus militum, quos suapte sponte propensos ad maleficiū, huc instigabant. Postea quàm Pilatus semel tradiderat Iesum, non existimabat magni referre, quomodo occideretur. Sic fauit Herodes uirtuti Ioannis, ut tamen ad puellæ preces amputaret illi caput. Constātius fauit Pilatus, sed tandem deniq; tradidit illum crucifigendum, ne quis Evangelicæ ueritatis professor ullum præsidium sibi poneret in hoc mundo. Milites igitur, quo magis satiarent animos suos ignominij in Iesum, conuocant totam cohortem, & per ludibrium induunt illum purpurea ueste, uelut insigni regum: capitiq; imponunt diadematis uice coronam è spinis contextam. Sic ornatum cœperunt consalutare, dicentes: Aue rex Iudæorum. Quin & arundine, quam illi sceptri uice dederant in manum, percutiebant caput eius, & cōspue

spuebant eum: ac flexis genibus adorabant eum. Iesus autem tacitus sese præbebat ad omnem contumeliam, nostris malis debitam ignominiam in se transferens, ut nos eucheret ad suam gloriam. His peractis, exiit illum purpura, & induunt illum uestibus proprijs, quo crucem inter maleficos baiulans, nosci posset ab omnibus. Et hoc curarat sacerdotum malicia, quo magis alienarentur omnium animi. Inter eundum obuium habuerunt Simonem quendam Cyrenensem redeuntē è uilla sua. Is erat pater Alexandri & Ruffi. Hunc, tametsi notum ac diuitem, militari procacia nolentem compulerunt, ut tolleret crucem Iesu, non ut illi parcerent, sed ut citius absolueretur negotium occidendi. Quosdam necessitas adigit ad amplectendam crucem Iesu. Verum hæc felix est necessitas, quæ propellit ad salutem. Apostoli neminem cogunt ad Christum, sed milites cogunt. Malorum uiolentia multis saluti fuit. Perducunt autem Iesum in locum fontium supplicij infamem, cui nomen apud Syros Golgoltha, quod Latinis sonat, Caluariæ locus. Illic dederunt illi bibere uinum myrrhatum. Vinum enim ex more solet offerri morituris, Iesus autem oblatum non accepit Iudæorum amarulentia uitiatum. Iam enim biberat cum discipulis suis, non bibiturus de fructu uitis, donec biberet nouū in regno dei. Oderat uinum acerbum, quod illi produxit Iudaicæ synagogæ uitis, uersa in amaritudinem domino cultoriq; suo, quæ pro mitibus uuis dederat labruscas. Oderat uinum impiorum. Aliud uini genus sitiebat. Id erat mustum Euangelici spiritus, quem post effudit in discipulos ipse relatus in cælum. Sublato autē in crucem Iesu, hi qui crucifixerant eum, partiti sunt inter se uestes illius, missis sortibus super tunica, quæ sic erat contexta, ut scindi non posset, cui tota cōtingeret. Agnosce pauperem Iesum, cui iam nihil erat reliqui in terris. Pendet medius inter cælum & terram. Sic nudum, sic expeditum, sic sublimem esse oportet, qui uelit cum hoste salutis humanæ congregari. Dauid conflicturus cum Goliad abiicit arma Saulis quæ magis onerant quàm iuuant. Erat autem hora tertia, quum illum suffigerent in crucem. Additus est summo stipiti titulus causæ: Rex Iudæorum: tribus linguis, Hebræa, Græca, Romana. Simulq; cum eo crucifigunt duos latrones, sic ut alter illi penderet dexter, alter sinister, mediumq; Iesum hinc & hinc cingerent. Et hoc à sacerdotibus impijs erat procuratum, ut ignominiosum redderent nomen Iesu. Prædixerat hoc futurū prophetia Esaiæ: Cum iniustis deputatus est. Nec his tantis malis saturari poterat pontificum & scribarum odium. Primum enim Iudæi prætereuntes crucem, conuicia iaciebant in pendentem, ac uelut exprobrantes iam uicto, ludibrij causa motis capitibus dicebant: Vah qui demoliris templum dei, & intra triduum rursus extruis: nunc ostende quid possis: exere uires istas quas iactitabas: serua te, si potes, ac descende

de cruce. Nec mitiora iactabāt in eū summi pōtīfices, unā cū scribis illuden-
 tes inter sese: Alios saluos fecit, seipsum nō potest seruare. Iactauit se Chri-
 stum, iactauit se regē Israel, si uera sunt quæ promisit, descēdat nunc de cru-
 ce, uideamusq; & credemus illi. Hæc sacerdotū exprobratio hoc agebat, ut
 oēs omnino à fiducia Iesu alienarent. Sic & hodie frequenter insultat mar-
 tyri in supplicio corporis: sic insultatur ab incredulis Euāgelicæ ueritati, quæ
 sic nōnunquā laborat, ut planè uideatur oppressa. Nondū finis conuictorū
 in Iesum. Qui simul cū ipso crucifixi fuerant, è cruce cōuicia iaculātur in in-
 nocentē: sed hic quoq; Iesus respondet suo nomini, è latronibus alterū ser-
 uat. Porro hora sexta oborta caligo texit totam illam terram. Ea durauit
 usq; ad horam nonam. Tum Iesus ingenti uoce clamauit ad patrem, omni
 mortalium solatio desolatus, referens prophetiam de ipso prædictam ex
 psal. Heloi, heloi, lamafabachthani: quod, si quis interpretetur, Latine so-
 nat: deus meus, deus meus, quare me deseruisti? Eam uocem quum exce-
 pissent quidā de circumstantibus, nec satis intelligerent Hebraice, dicebant:
 Hic Heliam inuocat. Tales & hodie sunt multi, semperq; futuri sunt pseu-
 doprophetæ, nihilo melius interpretātes uerba Iesu, quā irrisores illi sunt
 interpretati. Post hæc, quū rursus clamasset, sitio, quidam accurrit, ac spon-
 giam aceto imbutam impositamq; arundini, porrexit illi, dicens: Sinite, ui-
 deamus an ueniat Helias, qui deponat eum de cruce. Iesus autem rursus gu-
 stato aceto, noluit bibere. Aliud uinum sitiebat, quod illi nolebant porrige-
 re, qui nolebant Euangelio credere. Iesus autem consummatis omnibus,
 emissā uoce magna, expirauit. Moxq; templi uelum, quod ea quæ Iudæi
 habebant sacratissima à cōspectu multitudinis separabat, scissum est à sum-
 mo usq; ad imum. Cessant umbræ, simulatq; prodit ueritas. Nec erat ne-
 cesse futurum, ut ullus sacerdos introiret in sancta, semel immolata uicti-
 ma, quæ sola sufficeret pro expiandis totius mundi peccatis. Porro Centu-
 rio, qui astabat ex aduerso, minister ac testis mortis, qui multos supplicio
 morientes conspexerat, quum uidisset, Iesum præter aliorum morem sta-
 tim à ualido clamore efflasse spiritum, ait: Vere homo hic filius dei erat.
 Agnosce primitias gentium Christi uirtutem profitentium. Qui homi-
 nem profitetur ac dei filium, hominem ac deum profitetur: ~~et per hoc~~
~~et per hoc etiam filius dei agnoscitur. Et per hoc etiam~~
~~et per hoc etiam filius dei agnoscitur. Et per hoc etiam~~
 rum. Considera & illud, ut seruator ubique seruator est: in cruce mori-
 turus seruauit alterū è latronibus, mortuus ilico trahit Centurionem ad
 professionem Christianam. Aderant autem & mulieres, è longinquo spe-
 ctantes quæ gerebantur. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Ia-
 cobi minoris, ac Iose mater, & Salome: quæ quum Iesus esset ac doceret in
 Galilæa, sequebantur eum, ac ministrabant de facultatibus suis: cumq; his
 aliæ

aliæ complures, quæ tandem & Hierosolymam euntem fuerant consequi-
tæ. Quum autem iam appeteret uespera, quoniã erat dies parasceues, ideo
sic dictus, quod præcederet magnum illud sabbatum, uenit Ioseph Arima-
thienſis, nobilis decurio, qui & ipse expectabat regnum dei. Is quoniam
bene sentiebat de Iesu, fretus nobilitate sua, ausus est adire Pilatum, ac pe-
tijt corpus Iesu. Pilatus autem mirabatur, si iam mortuus esset Iesus, homo
iuuenis, quum multi fractis etiam cruribus soleant biduum, aut triduum ui-
uere. Itaq; accersit Centurionem, qui cruci astiterat, percontatus est eum,
an iam mortuus esset. Et quum ex eo certum cognouisset, quod iam mor-
tuus esset, donauit corpus Ioseph. Iesus enim quã diu uiuebat, impijs et-
iam sese pulsandum & cõspuendum permisit. Mortuus statim dignitatem
suam sibi uindicat, nec tractari uult, nisi ab honestis ac pijs: ne conspici qui-
dem nisi à discipulis æternæ uitæ destinatis: nos hac imagine docens, ne
quis dignitatem suam in hac uita uindictet. Tantum per honorem & con-
tumeliam, per gloriam & ignominiam peragat negocium Euangelicum. A
morte dignitas efflorescit. Ioseph itaq; lætus tam precioso munere, merca-
tus est sindonem, eaq; conuolutum corpus reposuit in monumento nouo
quod erat excisum è uiuo saxo, & aduoluit ingentem lapidem ad ostium
monumenti, ne quis facile suffuraretur corpus. Cæterũ ex mulieribus, quæ
spectarant dominum morientem, duæ ad monumentum usq; consequu-
tæ sunt, Maria Magdalene & Maria Ioseph, contemplantes ubi reponere-
tur corpus: ut quum liceret, ex more gentis illius officium & honorem se-
pulturæ exhiberent.

CAPVT XVI

Quoniam autem die parasceues, quo sepultus est sub uesperam
dominus, mox à solis occasu sabbati religio uetabat operari,
intermisso quod cœperant in parandis aromatibus, expecta-
bant posteri diei finem: statimq; ut occidisset sol & redisset
operandi facultas, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome paratis
aromatibus, ueniebant ut ungerent Iesum, summoque diluculo primo die
sabbatorum, qui sabbatum exactum sequebatur, à parasceue tertius, piæ
mulieres ueniunt ad monumentum, iam ad solis exortum albescente coelo.
Dicebant autem inter sese: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monu-
menti? Erat enim ingens, nec muliebrium erat uirium eum amoliri. Et cir-
cumspecti, si quem nancisci possent, cuius ad id uterentur opera. Ac dum
respiciunt, uiderunt lapidem iam amotum. Mox ingressæ monumenti ue-
stibulum, uiderunt iuuenem ad dextram monumenti partem, amictum
stola candida. Ad hoc spectaculum tametsi lætum fausti q; omnis, tamen
quia subitum & inexpectatum, obstupuere mulieres. Has ilico blando al-
loquio consolatur angelus, dicens: Non est quod ex pauescatis. Iesum quæ

ritis Nazarenum crucifixum, surrexit, non est hic. Ecce locus uacuum, ubi re-
posuerant corpus illius. Quare superuacuum est officium, quod illi para-
stis. Quin potius abite, renunciaturæ discipulis illius, morte domini uehe-
menter exanimatis, sed præcipue Petro, cui ter abnegatus dominus mæro-
rem congeminat: quod Iesus præcedet eos in Galilæam, eò sequantur: illic
eum tudebitis uiuum, quem defletis mortuum. At illæ partim insolito gau-
dio, partim nouo spectaculo expauescunt, fugerunt è monumento, nequicquid ibi loquutæ sunt: tantus pavor illas corripuerat. Nondum autem
Iesus cuiquam apparuerat, sed postea quàm surrexerat, mane primo à ma-
gno sabbato die, primum omnium apparuit Mariæ Magdalænæ, unde eie-
cerat septem dæmonia. Illa protinus quod uiderat, renunciavit Iesu disci-
pulis lugentibus ac flentibus. Illi narranti, quod uiueret quodque sibi ui-
uus uisus esset & auditus, non habuerunt fidem. Adeo exciderat, quod to-
ties promiserat, se tertio die surrecturum. Eodem die apparuit duobus di-
scipulis effigie peregrini ac uiatoris, dum Hierosolyma proficiscuntur in uil-
lam. At illi, tandem agnito domino, reuersi Hierosolymam nunciant cæ-
teris, quæ uidissent. Nec horum narrationi habita est à plerisque fides. Po-
stremo iam abiturus in cælum, apparuit undecim apostolis (nam Iudas
perierat) in conuiuio accumbentibus: quibus exprobrauit incredulitatem
ac duritiam cordis, quod his qui uidissent ipsum resurrexisse, non credidis-
sent. Nec enim omnibus exhiberi debebat mortis ac resurrectionis specta-
culum, uerum ad fidem Euangelicam sufficiebat, rem semel per idoneos
testes esse cõprobatam. Alioqui quomodo credent gentes quæ gesta sunt,
si tam essent diffidentes apostolorum narrationi, quàm Thomas & alij qui-
dam ex ipsis initio fuerant? Et ait illis Iesus: posteaquam tãdem uobis hæc
omnia multis ac certis argumentis probata cõpertaque sunt, ite in mundum
uniuersum, & prædicate hoc Euangelium uniuersis orbis nationibus. Omni-
bus enim mortuus sum, omnibus resurrexi. Nihil iam opus est obseruatio-
ne ueterum ceremoniarum: nihil opus uictimis & holocaustis ad expianda
cõmissa. Quicumque crediderit Euangelio, per quod omnibus in me fidentibus,
per mortem meam offertur gratuita remissio peccatorum omnium: & huius
gratiæ signum acceperit, aqua tinctus, saluus erit. Qui uero non crediderit Eu-
angelio, non est quod fidat obseruationi legis, aut philosophiæ, condemnabitur.
Hæc uia patet omnibus ad salutem, sed una. Ne uero uestra prædicatio fide
careat, addet & miraculorum uis, si modo adsit Euangelica fiducia, & res ipsa
miraculum poscat. Præcipua uis Euangelicæ gratiæ in animis est, sed tamen ob
incredulos & infirmos hæc quæque præsto erunt, ubi perfectus Euangelij requirit
miraculum. Qui in me posuerint fiduciam, eijciunt dæmonia, non in suo nomine,
sed in meo: linguis loquentur nouis, serpentes abigunt: & si quid letale biberint,
non

non nocebit illis. Aegrotis imponent manus, & bene habebūt. Hæc quum in animis fiunt, maius præstatur miraculum, sed occultum. Avaricia, libido, ambitio, odium, ira, liuor, uenena morbiq; letales sunt animo. Hæc abigēt in nomine meo, idq; facient perpetuo. Propter infirmos autem, & ad credendum difficiles, nonnunquam fient & illa, ut homines crassi uideant in illis esse spiritum humanis uiribus potentiozem. Hæc aliaq; cum dominus Iesus loquutus esset discipulis suis, recepit sese in cœlum, atq; illic dexter asidet deo patri. Discipuli uero post acceptum spiritum cœlestem prædicauerunt, sicut erant iussi, non in Iudæa tantum, uerum etiam in omnibus regionibus: & successit res, licet aduersante mundo, uidelicet domino Iesu per spiritum suum uim suam exerente per apostolos: & quod illi uerbis promittebant, miraculis ubique paratis confirmante.

F I N I S.

D. G. M. DE LARA

